

Nákladem F. TEMPSKÉHO v Praze.

DĚJINY MORAVY.

Sestavil

Dr. B. Dudík.

- Díl I. (Od nejstarších dob až do r. 906.) 2. vydání. Cena 2 zl.
" II. (Od roku 906 až do roku 1125.) Cena 3 zl.
" III. (Od roku 1125 až do roku 1173.) Cena 2 zl.
" IV. (Od roku 1173 až do roku 1197.) Cena 2 zl. 20 kr.

DĚJINY NÁRODU ČESKÉHO

W ČECHÁCH A W MORAVĚ

dle původních pramenův vypravuje

FRANTIŠEK PALACKÝ.

Nové vydání s rejstříkem jmen a věcí ku každému svazku.

S podobiznou spisovatele ve fotografickém světlotisku a s jeho životopisem od
DRA. KALOUSKA.

11 dílů. Cena brož. 28 zl. 50 kr. v plátně vázané 34 zl.

DĚJINY ČESKÉHO POVSTÁNÍ LÉTA 1618.

Sepsal **Antonín Gindely.**

- Díl I. 3 zl. — kr.
" II. 2 " 80 "
" III. 3 " — "

Rukověť k dějinám literatury české

do konce XVIII. věku.

Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného
sepsal **JOSEF JIREČEK.**

Díl I. Slovník životopisný a knihoslovný.

Svazek I. (A—L). Cena 4 zl. — Svazek II. (M—Z). Cena 3 zl. 20 kr.

Dějiny národa bulharského.

Dle původních pramenův sepsal **Konst. Jos. Jireček.**

8°. 1876. Cena 3 zl. 50 kr.

DĚJEPIS VŠEOBECNÝ.

Pro vyšší třídy škol středních.

Sepsal **Dr. A. Gindely**, česky upravil **Dr. K. J. Jireček.**

Díl I.: VĚK STARÝ.

Druhé, přepracované vydání. S četnými obrazy k objasnění starověké
vzdělanosti a s dvěma kamenopisnými mapami. 1877. Cena 1 zl. 50 kr.

(Díl II. vyjde v létě 1878.)

DĚJINY MORAVY.

SESTAVIL

DR. B. DUDÍK,
O. S. B.

DÍL V.

Sešit 19—23
(Dílu V. sešit 1.)

V PRAZE 1878.
NÁKLADEM F. TEMPSKÉHO.

DĚJINY MORAVY.

SESTAVIL

DR. BEDA DUDÍK,
O. S. B.

Díl v.

OD ROKU 1197 AŽ DO ROKU 1261.

Pomocí slav. výboru zemského markrabství Moravského.

Y Praze 1878.
NÁKLADEM F. TEMPSKÉHO.

OBSAH.

KNIHA VI.

Morava co markrabství za doby Přemyslovců. Od roku 1197 až do roku 1306.

HLAVA I. Markrabí Vladislav Vladislavovec. Od r. 1197 do r. 1222. — Poměry v Čechách 1198. — Dědičná, papežem uznaná důstojnost královská v Čechách 1198 a 1203. — Markrabí při straně krále Filipa 1200. — Bavor, biskup Olomúcký 1200. — Jeho nástupce biskup Robert 1201 až 1240. — Převrat smýšlení v Čechách a na Moravě ve prospěch krále Oty 1202. — Pošlé z toho zmatky a uznání Vladislava králem Otou 1203. — Založení kláštera Velehradského okolo 1201. — Klášter Hradištský osídlí krajinu při Střelné. — Johanité zavádějí německé právo. — Morava smýšlení staufského a proto v boji s Čechami 1204. — Založení proboštství v Olomúci 1207. — Svobodná volba biskupa Olomúckého Římem uznána 1207. — Král Filip zavražděn 1208. — Čechy i Morava přičiněním papežským na straně císaře Oty 1208. — Vladislav a biskup Robert při korunování císaře v Římě 1209. — Činnost Roberta k povznesení Olomúce 1210. — Založení jeptišského kláštera u sv. Jakuba v Olomúci. — Císař Ota v kletbě 1211. — Král Fridrich zvolen hlavně přičiněním Čech. — Založení kláštera Zabrdovického 1205 a 1211. Král Přemysl Otou IV. sesazen 1212. — Privileje Fridericiánské 1212. — Pomocná výprava Moravy proti císaři Otovi 1213. — Zavedení Německého práva na Moravě. — Bzenec povýšen na město 1214. — Bitva u Buvina 1214. — Přemysl prostředkuje ve prospěch Fridricha II. 1214. — Ondřej, biskup Pražský 1215. — Všeobecný církevní sněm v Římě 1215. — Obecný zemský sněm v Praze 1216. — Zavedení prvorozenství 1216. — Václav

zvolen za krále 1216. — Spor s církví za příčinou církevních výhrad a desátku 1216 až 1221. — Česko-moravská říše v kletbě. — Různice v zemi 1216. — Schůze s císařem 1218. — Zemský sněm v Kladrubech. — Forma compositionis s církví 1219. — Žaloby proti biskupu Robertovi 1219. — Zemský sněm v Praze, v listopadu 1219. — Schůze v Sefeldu 1220. — Papežský legát pro říši česko-moravskou 1220. — Klášter Doubravnický založen. — Podmínky narovnání se stolicí římskou 1221. — Uzavření konkordátu v Stácu dne 2. července 1221. — Tentýž králem potvrzen v Praze dne 10. března 1222. — Markrabí Vladislav zemře bezdětek dne 12. srpna 1222. — Jeho povaha. — Otovy statuty pro Znojemsko 1222 1

HLAVA II. Markrabí Vladislav II. a Přemysl Přemyslovec. Od r. 1222 do r. 1239. Král Přemysl, kníže, a biskup Robert v Olomúci místodržitel Moravský 1222. — Unčov, Bzenec a Břeclav, města dle Německého práva. — Břeclav, střed soujmenného území. — Královně Konstanci v úděl dána. — Děpolt III. zemře 1223; rod jeho v Slezsku. — Vladislav II. Přemyslovec, markrabí Moravský 1224 až 1227. — Privileje opavské a propinační právo 1224. — Nelad s císařem. — Morava od Rakušanů spustošena 1226. — Příměří v Znojmě 1226. — Cisterciánky v Oslavanech 1225. — Smrt markraběte Vladislava II. dne 18. února 1227. — Václav na krále korunován dne 6. února 1228. Přemysl Přemyslovec, markrabí Moravský 1228—1239. — Obdarování proboštství Pöntenberského 1228. — Sněm v Brně 1229. — Smrt krále Přemysla dne 13. prosince 1230. — Morava s Rakousy v boji proti Čechům 1231. — Král Václav na Moravě 1232. — Válka s Rakousy 1233. — Založení kláštera Tišnovského 1234. Obecný sněm v Praze 1234. — Opětná válka s Rakousy 1235. — Čechům svěřeno provedení říšské kletby proti knížeti Fridrichovi 1236. — Nepřátelský poměr bratří Přemysla a Václava 1237. — Vdovské věno královny Konstance. — Markrabí Přemysl potrestán 1237. — Kníže Oldřich Korutanský, kníže údělu Břeclavského 1237. — Smíření ku konci roku 1237. — Dobré poměry s Římem a Rakousy 1238. — Mistr Albert Český 1239. — Duchovní sjezd v Olomúci 1239. — Řád sv. Ducha na Moravě 1239. — Smrt markraběte Přemysla dne 16. října 1239. — Uvedení dominikánů, františkánů a minoritů na Moravu . . . 117

HLAVA III. Markrabata král Václav, Vladislav III. a Přemysl Otakar II. Od r. 1239 až do r. 1261. Král Václav správce Moravy 1239—1245. — Nepořádky v kapitole Olomúcké,

biskup Robert vzdává se biskupování 1239. — Biskup Robert zemře dne 17. října 1240. — Dvojitá volba v Olomúci 1240. — Albert Český 1240. — Královna Konstance zemře dne 6. prosince 1240. — Tataři na Moravě. 1241. — Založení Mariánské cely v Brně 1241. — Válka s Rakousy 1242. — Templáři na Moravě 1243. — Kunrát z Frýdeberku biskup Olomúcký 1243. — Synoda v Pustoměři 1243. — Kommenda Johanitů v Starém Brně 1243. — Král Václav šířitel Německého práva a měšťanství na Moravě 1243. — Změna v povaze králově 1244. — Církevní sněm v Lyonu 1244. — Upravení církevních zmatků v Olomúci 1245. — Bruno ze Šauenburku, biskup Olomúcký 1246—1281. — Kacířství na Moravě 1244. — Kralevic Vladislav Václavovec pojme za manželku Jertrudu Rakouskou 1246. — Nazývá se markrabětem Moravským 1246. — Fridrich Bojovný padne 1246. — Vladislav zemře dne 3. ledna 1247. — Přemysl Otakar II. markrabí Moravský 1247—1261. — Zmatky v Rakousích 1248. — Otakarův odpor proti králi Václavovi 1248. — Biskup Bruno, hlava moravských klerikálů 1249. — Přemysl Otakar uprchne na hrad Mullenstein 1249. — Brzké jeho smíření s otcem a změna jeho politiky 1249. — Přemysl Otakar vystupuje samostatně 1250. Válka bavorská pro Rakousy 1251. — Přemysl Otakar co kníže Rakouský uznán 1252. — Založení cisterciáckého kláštera Žďárského 1252. — Spor s Uhrami o Štýrsko 1252. — Morava od Kumanů zpustošena 1252 a 1253. — Přemysla Otakara přísaha věrnosti naproti církvi 1253. — Král Václav zemře dne 22. září 1253. — Mír s Uhrami 1254. — Křížácká výprava do Pruska 1254. — Synoda v Kroměříži. — Vyjednávání s Přemyslem Otakarem stran královské koruny německé 1255. — Úmrtí krále Viléma 1256. — Nové volení krále a nová vyjednávání 1257. — Svár s Bavorskem a pletichy salcurské 1257. — Hradiště co pomezí tvrz vystavěna proti Uhrům 1258. — Nepokoje v Štýrsku 1259. — Válka s Uhry 1260. — Přemysl Otakar rozveden s chotí vstupuje v nové manželství. — Přemysl Otakar korunován 1261 . 199

KNIHA VI.

MORAVA CO MARKRABSTVÍ ZA DOBY PŘEMYSLOVCŮ.

Od roku 1197 až do roku 1306.

HLAVA PRVNÍ.

MARKRABÍ VLADISLAV VLADISLAVOVEC.

Od roku 1197 do roku 1222.

Poměry v Čechách 1198. — Dědičná, papežem uznaná důstojnost královská v Čechách 1198 a 1203. — Markrabí při straně krále Filipa 1200. — Bavor, biskup Olomúcký 1200. — Jeho nástupce biskup Robert 1201 až 1240. — Převrat smýšlení v Čechách a na Moravě ve prospěch krále Oty 1202. — Pošlé z toho zmatky a uznání Vladislava králem Otou 1203. — Založení kláštera Velehradského okolo 1201. — Klášter Hradištský osídli krajinu při Střelné. — Johanité zavádějí německé právo. — Morava smýšlení Staufského a proto v boji s Čechami 1204. — Založení probostství v Olomúci 1207. — Svobodná volba biskupa Olomúckého Římem uznána 1207. — Král Filip zavražděn 1208. — Čechy i Morava přičiněním papežským na straně císaře Oty 1208. — Vladislav a biskup Robert při korunování císaře v Římě 1209. — Činnost Roberta k povznesení Olomúce 1210. — Založení jeptišského kláštera u sv. Jakuba v Olomúci. — Císař Ota v kletbě 1211. — Král Fridrich zvolen hlavně přičiněním Čech. — Založení kláštera Zabrzdovického 1205 a 1211. — Král Přemysl Otou IV. sesazen 1212. —

Privileje Fridericianské 1212. — Pomocná výprava Moravy proti císaři Otovi 1213. — Zavedení německého práva na Moravě. — Bzenec povýšen na město 1214. — Bitva u Buvina 1214. — Přemysl prostředkuje ve prospěch Fridricha II. 1214. — Ondřej, biskup Pražský 1215. — Všeobecný církevní sněm v Římě 1215. — Obecný zemský sněm v Praze 1216. — Zavedení prvorozenství 1216. — Václav zvolen za krále 1216. — Spor s církví za příčinou církevních výhrad a desátku 1216 až 1221. — Česko-moravská říše v kletbě. — Růžnice v zemi 1216. — Schůze s císařem 1218. — Zemský sněm v Kladrubech. — Forma compositionis s církví 1219. — Žaloby proti biskupu Robertovi 1219. — Zemský sněm v Praze, v listopadu 1219. — Schůze v Sefeldu 1220. — Papežský legát pro říši Česko-moravskou 1220. — Klášter Doubravnický založen. — Podmínky narovnání se stolicí římskou 1221. — Uzavření konkordátu v Stácu dne 2. července 1221. — Tentýž králem potvrzen v Praze dne 10. března 1222. — Markrabí Vladislav zemře bezdětek dne 12. srpna 1222. — Jeho povaha. — Otovy statuty pro Znojensko 1222.

Úmluvou Přemyslovců ze dne 6 prosince 1197 nastoupil Přemysl, od Němců Otakar zvaný, ¹⁾ na knížecí stolec český a Vladislav, ve svém rodu toho jména třetí, jenž sám přikládá sobě příjmi Jindřich, převzal co suzerenní markrabí Moravu. ²⁾ Léta svého panování počítá, jako král Přemysl, od roku 1198. ³⁾ Morava, z kteréž od r. 1182

¹⁾ Přemysl qui et Otacharus a Theutonicis vocabatur. Erben, Regest. I. 407 č. 864 k r. 1234.

²⁾ Viz díl IV. str. 105 a 111. Jako Otacarus — jméno, ježto ostatně přichází již r. 923 (viz Kleimayer, Iuvavia, Anhang str. 124) „qui lingua bohemia Premisl vocabatur“ (Erben, Regest. I. 387 k r. 1234) — dvě jména měl, jedno německé a jedno české, tak také k r. 1203 (na u. m. 212) Henricus, qui et Wladislaus.

³⁾ V listině vystavené v Prostějově II. Kal. Januarii 1214 stojí: „anno vero principatus mei XV.“ (Cod. Dipl. Mor. II. 71 a 72).

chtěli učiniti císařové markrabství svatě Římské říše národa Německého, ¹⁾ stala se markrabstvím království Českého, a Vladislav jejím skutečným markrabím. Jím počíná řada markrabat, jen pořádku Českými králi přerušovaná. Starý Břetislavský zákon rodového starešinství byl u konce. Jedním slovem, stojíme na prahu nové doby, a mimoděk namítá se nám při tom otázka: jak to as přišlo, že taková zásadní změna udati se mohla beze všeho pohnutí zevního?

Císař Jindřich VI. zemřel dne 28. září 1197. Jediné toto datum dostatečnou dává odpověď k otázce svrchu položené. Ota, mnich u sv. Blažeje, důstojný pokračovatel ve výtečné kronice Oty z Frysinku, praví, uváděje úmrtí císaře: „Národ Německý nechať smrti jeho na věky želí, neboť on oslavil jej bohatvím jiných zemí, všecky národy hrůzou naplnil před ním statečností válečnou, i objevil, že v dobách budoucích daleko by předstihl všecky národy, kdyby ho byla nestihla předčasná smrt.“ ²⁾ A tak opravdově z duše dokládá k této zprávě o úmrtí císaře letopisec alsaského kláštera Marbašského: „Celý svět upadl tím ve zmatek, neboť mnohé trýzně a války povstaly, jež pak trvaly po dlouhé časy.“ ³⁾ A věru! „nikdy asi v dějinách jediný den nepřeměnil všecken stav věcí tak náhle a v samých jeho základech, jako se stalo při smrti šestého Jindřicha.“ ⁴⁾ Německo zůstalo takorůzka bez pána, poměr to, z něhož každý těžil, kdož k tomu měl schopnosti a odvahy. Přemysl, toho jména První, měl obě tyto vlastnosti, i v plné míře užil příležitosti se mu nabízející. Říši svou učinil samostatným královstvím, Moravu pak téhož markrabstvím, neboť půda k tomu byla výborně připravena. Z četných Přemyslovců,

¹⁾ Viz d. IV. str. 44 a ssl.

²⁾ Continuatio Sanblasiana k r. 1197 u Perteze XX. 328.

³⁾ Annal. Marbaen. k r. 1197; u Perteze XVII. 168.

⁴⁾ Slova Abelova, König Philipp der Hohenstaufe. Str. 36. O panování Jindřicha VI., Theodor Toeche, Jahrbücher des deutschen Reichs. V Lipsku 1867.

tohoto hlavního zřídla nesčíslných a nebezpečných svárů a pletich, nalezáme na sklonku XII. věku pouze tři členy na živě, Přemysla Otakara, Vladislava a arcibiskupa Vojtěcha. ¹⁾ Smířlivá a klidná povaha Vladislavova ²⁾ byla bez odporu základem rozkvetu země České.

Připomeňme sobě, že markrabí Vladislav před úmluvou ze dne 6. prosince 1197 byl skutečným knížetem Českým, a že on to byl, jenž investováním pražského biskupa Daniela roztrhal staré svazky, jimiž říše Česko-moravská připoutána byla k císaři Německému. ³⁾ Vladislav neměl jiného zapotřebí, nežli ku předu kráčet po dráze nastoupené, a musel jistě dospěti k cíli. Kdožkoli nastoupil na trůn německý, musel se ucházeti o přátelství země České; Vladislav dobře to věděl, a přece velkomyslně s korunou knížecí postoupil správu Česko-moravské říše u věcech zahraničných svému bratru, Přemyslu Otakarovi.

Tento použil nesnází, v jakýchž nalézala se říše Německá, aby nabídl dobré své služby tomu, komuž by kynula největší naděje, státi se nástupcem Jindřicha VI., a tím byl Jindřichův bratr, Švábský vévoda Filip. Pro něj hlasoval on, markrabí Moravský Vladislav a arcibiskup Salcpurský Vojtěch, když se dne 6. března 1198 v Arnstede (Arnstadt u paty Durynského lesa) jednalo o jeho zvolení za krále Německého. ⁴⁾ Ale za to také obdržel Přemysl Otakar při slavném korunování Filipa dne 8. září 1198

¹⁾ Viz d. IV. str. 111 a sled.

²⁾ Wladislaus . . . cessit tamen hinc propter bonum pacis, inde propter affectum germanitatis. Cont. Gerlaci Abb. k r. 1197; u Pertze XVII. 709.

³⁾ Viz díl IV. str. 107 a sled.

⁴⁾ Böhmer, Regesta imperii. Ve Stuttgartě 1849. Str. 3, č. 8. Že markrabí Vladislav a Přemysl Otakar přítomni byli, patrně jest z listiny ze dne 28. května 1200. Erben, Regest. I. 203, č. 451, a přítomnosti Vojtěchově nasvědčuje Böhmer na u. m.

v Mohuči dědičnou důstojnost královskou pro svůj rod. ¹⁾ Vladislavem předešlého roku dne 1. listopadu — jmenování biskupa Daniela pro Prahu — započaté dílo bylo dne 8. září v Mohuči zdánlivě dokonáno. Vědělo se, jaký nastal poměr k Německu, a klidně do budoucnosti hledě mohl markrabí Vladislav započítati svou činnost na Moravě.

Že hned po svém přesídlení na Moravu zvolil sobě Znojmo za sídlo knížecího dvoru, musíme se domnívati, poněvadž ještě okolo roku 1199 Sptyihněv Vratislavec sídlil v Brně a Vladimír Otovec v Olomúci. ²⁾ Poznáváme to z listiny vystavené pro benediktinský klášter Rejhradský na Moravě. Jelikož klášter ten byl souvislou částí kláštera Břevnovského u Prahy a tento od pradávna požíval osvobození od placení mýta, rozšířil Přemysl Otakar co král Český tuto privilej také na mladší proboštství Rejhradské, avšak s tím doložením, aby ji také Valdislav „z boží milosti markrabí Moravský“, pak Vladimír, kníže Olomúcký, a Sptyihněv, kníže Brněnský, uznávali. ³⁾ Když však po r. 1200 oba zmínění knížata také smrtí sešli, a král Přemysl, nevíme z jakých příčin, ještě na nějakou dobu knížectví Olomúcké vzal ve vlastní správu ⁴⁾, od kteréž ale již po r. 1201 zase odstoupil, tak že Vladislav byl jediným pánem Moravy, měnil často sídlo své vlády, z čehož soudíme, že stará knížecí panství v Znojmě, v Brně a v Olomúci také na dále zůstala zeměpanskými, a že markrabí dle starého obyčeje panovníků sebe i dvůr svůj dával zemí vydržovati, odkudž časté jeho přestěhování.

Dle tehdejších právních názorů mohl Německým císařem udělený titul královský teprve podstaty nabyti, když byl uznán apoštolskou stolicí. Na královském stolci českém

¹⁾ Cont. Admunten. k r. 1198; u Pertze IX. 589. Annal. Reinhardtbrunnenses, vyd. Wegele, v Jeně 1854, str. 84.

²⁾ Viz díl IV. str. 113. a sled.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 354.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 5.

spatřujeme již dva krále, Vratislava II. okolo r. 1086 a Vladislava II. okolo r. 1158; oba, jako Přemysl Otakar, obdrželi korunu od císařů Německých, jeden od Jindřicha IV., druhý od Fridricha I., poslední i s výslovnou příповědí, že důstojnost ta přecházeti má také na potomstvo, nicméně však zůstali knížaty. Aby stal se králem po právu, musil Přemysl teprve za takového uznán býti toho času panujícím papežem Innocentem III.

Innocenc III. jest nástupcem papeže Célestina III., jehož jméno spojeno jest se založením prémonstrátského kláštera v Teplé v Čechách a se založením řádu Německých rytířů, jenž až podnes drží statky na Moravě.¹⁾ Innocenc jest onen rázný muž, jenž v nivec uvedl proroctví opata Jáchyma Kalabrejského, který ve výkladu proroka Jeremiáše Německého císaře prohlašuje za mstitele nepravostí papežskou politikou vzniklých.²⁾ Již po roce po tomto proroctví vítězí živoucí církev nad bezživotným císařstvím. Ano, bezživotné bylo císařství, ač mělo tři krále, Fridricha, Filipa a Otu. Fridrich, syn Jindřicha VI. a Konstace, byl děčko sotva čtyřletý, a „běda říši, jejíž král děckem jest“, Filip Švábský byl opak toho, což mu okolnostmi bylo vnuceno, a Ota Velf, syn Jindřicha Lva, mravně zpustlý, surový, nevděčný a ukrutný, jako žádný král Německý ani před ním ani po něm. Dne 6. března 1198 byl Filip, jak svrchu uvedeno, v Arnstadtu, a v dubnu 1198 v Andernachu Ota, hrabě z Poitou, za krále Německého zvolen. „Takto beze vsí překážky započala občanská válka, kteráž po dvacet let týrala říši Německou, a v okamžiku jejího nejvyššího politického i duševního rozkvetu zpět ji uvrhla v doby nejdivějších zmatků.“³⁾ Pochříchů musíme se přiznati, že v čele této hrůzyplné války stály voje nového krále Českého.

¹⁾ Erben, Regest. I. 197 č. 437, 438 a 439.

²⁾ Toeche, Heinrich VI., 180 a 467.

³⁾ Abel, König Philipp der Hohenstaufe. Str. 89.

Již ku konci měsíce září 1198 zanechávali ve prospěch Filipův stopy své cesty strašlivým pustošením, a štěstím ještě bylo, že v značné části jich vypukla zřejmá vzpoura, tak že v hojném počtu hned z Vircpurku k domovu se opět navrátili¹⁾. Nicméně porazil Přemysl krále Otu nad Moselou a dobyl města Bonu²⁾.

Dva li se hádají, raduje se třetí, v případě našem papež Innocenc III. Světoválda církve katolické napsána byla na jeho praporu, a jí nejen dráhu raziti — dráha byla již ražena v rozervanosti říše Německé — nýbrž ji provésti bylo jeho cílem. A na tomto muži záviselo potvrzení koruny, panovníkovi v Mohuči přirčené! Nebylo tak lehké nadíti se ho, neboť dvě české pře, jichž výsledek naprosto nebyl zajištěn, měly tenkrát v Římě ku konci přivedeny býti. Jedna týkala se Pražského biskupa Daniela, druhá samého panovníka. Proti Danielovi vedena byla stížnost, že byl zvolen způsobem protikanonickým, že nemá vlastností biskupovi potřebných a že byl dosazen mocí světskou,³⁾ a proti Přemyslovi, že po více než osmnáctiletém, dítkami požehnaném manželství⁴⁾ proti právu odloučil se od své manželky, Adely Míšeňské, a Konstanci, sestru Uherského krále Ondřeje II., za choť pojal. Vyšetření prvního případu vznesl papež Innocenc III. brevem ze dne 8. dubna 1198 na Ludolfa, arcibiskupa Magdeburského,⁵⁾ vyšetření případu druhého brevem, spadajícím as mezi 27. září a 5. října 1198,

¹⁾ Annal. Reinhardtbrunn. na u. m. str. 84. Thüringische Geschichtsquellen I., v Jeně 1854. „Bohemus, iens et rediens, residuo bruta quasi locusta imminebat.“ Také Cont. Gerlaci Abb. k r. 1198; u Pertze XVII. 710.

²⁾ Incerti auctoris chronica Montis sereni. Recensuit Eckstein. Halis Saxonum 1856. 4° str. 62.

³⁾ Viz díl IV. str. 107.

⁴⁾ Böhmer, Regest. str. 312 č. 215 a Erben, Regest. I. 238 č. 522.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 198 č. 440.

na téhož arcibiskupa a mimo to na dva německé opaty.¹⁾ Obě tyto pře byly mocnou pákou v ruce papeže, jenž svého cíle dobře sobě byl vědom, aby v pravý čas na Přemysla učinil nátlak, jež za potřebný uznal.

Mohuční volenci, a mezi nimi přirozeným způsobem také Přemysl Otakar a markrabí Vladislav, ze Špýru zvláštním listem ze dne 28. května 1200 právě zpravili papeže o vykonané volbě Filipa, při tom obzvláště podotknuvše, že nikdy nechtějí dovoliti nebo připustiti jakékoli porušení nebo zkrácení církevního práva, a že v brzku nově zvoleného ke korunování přivedou do Říma, jen aby papež projevil svůj souhlas s volbou.²⁾ List zní jako doporučení, a přece po pravdě byla to hrozba, protože asi před rokem v přípise papežově zřejmě čísti mohli, jak on, papež, se žalem pohlíží na zhoubné sváry v říši, a jak dosti dlouho očekával, zdali sami neobráti se tam, odkudž jedině v té příčině vycházeti může konečné rozhodnutí, totiž k stoličce římské.³⁾ Jelikož knížata neučinili tak, prohlásil se Innocenc záhy a zřejmě ve prospěch Oty, a nyní bylo na čase odvrátiti oba bratry, Přemysla i Vladislava, od Filipa. V přípise ze dne 1. března 1201 v té příčině Přemyslovi zaslaném projevuje Innocenc svou podivuhodnou znalost lidské povahy. Nezmiňuje se o obou přích, ty podržuje pro sebe co předměty buď odměny buď pokuty, podle toho jak odpověď dopadne; ale působí na muže dotýkaje se jeho cti: „Chvalitebno jest“, tak píše králi, „že bažíš po povýšení a po rozhojnění Tvé cti a důstojnosti; avšak hoden jsi hany, že žádáš královskou korunu od toho, kdož sám po právu jí nemá. Jakž medle může vévoda Švábský uděliti něco, co sám posud neobdržel? My naprosto jsme proti osobě Filipa; že však otcovskou péčí chceme přispěti k rozmnožení tvé cti, neváháme naším apoštolským listem po-

¹⁾ Erben, Regest. I. 202 č. 449.

²⁾ Erben, Regest. I. 203 č. 451.

³⁾ Abel, König Philipp, str. 101.

raditi Tobě, ano Tobě poroučeti, abys při našem nejmilejším synu v Kristu, při jasném králi Otě, jež v příhodné době, dá-li Bůh, sami korunovati budeme, věrně a nezvratně stál, a jej požádal, by hlavu Tvou zdobil korunou královskou. My pak postaráme se, aby výkon ten měl právní platnost i pro Tvé nástupce. Ostatně jest již král našimi vyslanci biskupem z Préneste, a naším notářem mistrem Filipem o této naší vůli zpraven.“¹⁾

Zřetelněji mluviti papež nemohl, a jelikož veškerý tehdejší svět na západě až do nejnižších vrstev lidské společnosti proniknut byl přesvědčením, že pouze ten kníže, jenž Římskou korunu císařskou obdrží z rukou papeže, skutečně a nepopíratelně nabývá nejsvrchovanější důstojnosti veškerého člověčenstva, a že jedině papež udělovati může koruny královské, tu Přemysl nezbytně v mnohém ohledu musil zviklán býti ve svých názorech. Nechťsi kdo říká co chce, politika prospěchu jest a zůstává vlastní pobůdkou tak zvaných politických přátelských svazků a politických spolků. Přemysl přidružil se z počátku k Filipovi, protože jeho pomocí mnil dosíci splnění svého přání, a protože v něm domníval se vsříci hleděti skvělé budoucnosti, v kteréž sám, co pomocník při stavbě, doufal účast bráti; ale sotva že pozoruje, jak ve slunci Innocentově vycházející měsíc bledne, obrací se od stínu k světlu.

V listu papežském ze dne 1. března nečiní se sice žádná zmínka o markraběti Moravském, ale Vladislav musil z něho předobře tušiti, že, co se vztahuje na krále Českého, také se dotýká markraběte Moravského. Také Vladislav ubíral se oproti císařské vůli, kteráž patrně se jevila za markraběte Oty, vlastním samostatným směrem, a octl se se svým biskupem Olomúckým téměř v témž postavení, pro kteréž Pražskému Danielovi dostalo se tak přísné důtky se strany Říma.

¹⁾ Erben, Regest. I. 205 č. 457.

Biskup Olomúcký Engelbert zemřel dne 17. prosince 1199. ¹⁾ Nástupcem jeho byl Bavor. Olomúcká tradice činí z něho člena starodávného českého rodu pánů ze Strakonic. ²⁾ Že jméno „Bavor“ náleželo pánům ze Strakonic, kteří od XIII. věku ve svém erbu měli šíp a co zvláštní dobrodinci řádu Johanitů se jeví, jest zjištěno. ³⁾ Také Bavor byl, jako jeho předchůdce Engelbert, prémonstrát Strahovský, tak alespoň tvrdí nejstarší Olomúcký pramen. ⁴⁾ My známe jej pouze z několika listin, protože panování jeho bylo velmi krátké. Uprázdňení stolice, jak se zdá, netrvalo dlouho, poněvadž Bavor již dne 20. října 1200 Johanitům v Ivanovicích blíže Výškova co biskup Olomúcký potvrdil učiněné jim od Petra z Rousinova darování kaply a s ní spojeného desátku v Hoštici. ⁵⁾ Kdo jej a kde vysvětil, o tom nemáme svědka. Po právu měl za konsekraci žádati svého metropolitu, arcibiskupa Mohučského. Kunrát Mohučský, papežův miláček, byl dne 6. listopadu 1199 ještě ve Vlaších, ⁶⁾ ale dne 24. listopadu 1199 již ve Vircpurku, dne 18. března 1200 v Norimberce, a dne 28. května setkával se s ním ve Vídni. Tot ovšem byl by nejvhodnější čas sejítí se s Bavorem, nově jmenovaným, kdybychom neměli na paměti, že právě tenkrát zemřel Vladislavův bratr, Vojtěch, arcibiskup Salcpurský. Den jeho úmrtí připadá na den 7. dubna 1200, věku svého dosáhl 54. roku. ⁷⁾ Za těžko považujeme pomýšletí v době tohoto smutku na konsekraci, kteráž v zemi oslavována bývala radovánkami. Ale jelikož arcibiskup Kunrát od měsíce června až do září zdržoval se v Uhrách, aby co papežský legát narovnal spory

¹⁾ Necrologium Olomucen. ad h. diem. Rps. archiv. kap. Olom.

²⁾ Richter, Series episc. Olom. Str. 54.

³⁾ Doklady k tomu, Palacký, Dějiny české I. 2. Str. 483.

⁴⁾ Richter, Series na u. m. str. 53.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 1. Hoštice, filiálka Ivanovická.

⁶⁾ Böhmer, Regest. Str. 294.

⁷⁾ Meiller, Regest. archiep. Salisburg. Str. 169.

mezi syny Bely III., Emerichem a Ondřejem, tuť položili bychom vyžádanou konsekraci, jinak-li skutečně vykonána byla Kunrátem, do této doby. Metropolitu samého zastihla smrt již dne 27. října 1200 na zpáteční cestě mezi Norimberkem a Vircpurkem. Při rozkolné volbě obdržel vrch přívrženec Oty IV., bývalý Mohučský probošt Sifrid, proti Filipovu příteli, bývalému biskupovi Wormskému, Luitpoldovi ze Šénfeldu.

Jiná zmínka o našem biskupu Bavorovi děje se v listině krále Přemysla z r. 1201. Potvrzuje darování vesnice Štěpánovic klášteru Hradištskému u Olomúce, a zároveň jest důkazem, že Přemysl bez ohledu na papežský dopis ze dne 1. května 1201 nazývá se králem Českým, a sice po řadě třetím. Biskup Bavor objevuje se při tom co svědek, i píše se zcela důsledně čtrnáctým biskupem Olomúckým. ¹⁾

Že Bavor těšil se přízni králově, tomu nasvědčuje postoupení poplužního desátku, vězícího na soukromých statcích královských v provincii Holasické (nynějším Krňovsku) — 6 denárů z každého popluží — na biskupa, a darování vesnice Dřišic u Výškova kapitolnímu chrámu v Olomúci. Přemysl v této listině, sepsané v měsíci červenci 1201, přikládá sobě titul „knížete Olomúckého“, považuje se tudíž, jak se zdá, za nástupce právě před nedávnem zemřelého Vladimíra. ²⁾ Tot jsou všecky osvědčené zprávy o biskupu Bavorovi, jenž jsa markrabětem, jakož od roku 1184 v obyčeji bylo, jmenován, jemu také slib poddanosti (hominium) složil, způsob to, jež církev od XI. století sice trpěla, ale nikdy neschválila. Papež Innocenc III., tento přísný a svě-

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 2. Originál ve Vídni; v otisku četné poklesky čtení. Slovo „Scepanoviche“ jest pozdější rukou opraveno. Na listině přivěšeny byly dvě pečeti (druhá schází), a přece praví se v listině „cum sigilli mei impressione. Pomatené stylisování věty, kde se mluví o imunitách poddaných kláštera, činí listinu podezřelou. Viz díl IV. str. 114.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 5.

domitý strážce nad zákony církevními, měl tedy na Moravě tutéž příčinu k vystoupení proti markraběti a jeho biskupovi, o jakéž jsme se zmínili při Danielovi Pražském. Bavor ovšem ušel soudu, neboť dne 6. října 1201 nalezáme jej již zapsaného v Olomúcké knize zemřelých. Podání Olomúcké praví, že dne 1. října v chrámu prémonstrátského kláštera v Milevsku v Čechách, kdež známý nám kronikář Jarloch byl opatem, vysvěcoval oltář sv. Jiljí, a tu prý, čta kanon mešní, mrtvicí byl raněn a ještě téhož dne v noci zemřel, i pohřben byl na Strahově před oltářem sv. Augustina.¹⁾ Nástupcem jeho jest Robert, jenž panoval až do dne 17. října 1240.

Je-li tradice chrámu Olomúckého správná, byl Robert rodem Angličan a před svým jmenováním převor řádu cisterciáckého v Nepomuku v Klatovsku.²⁾ Naproti tomu dle listin setkáváme se s ním roku 1199 co kapelánem při dvoře Přemysla Otakara.³⁾ Vysvěcen byl kardinálem legátem Guidonem, biskupem v Préneste (svaté město Paléstrina) v Kolíně nad Rýnem dne 21. dubna 1202, a nastolen v Olomúci kapitolním děkanem Balduinem třetí neděli po sv. Duchu, kteráž zmíněného roku připadala na den 23. června,⁴⁾ tedy

1) Richter, Series, str. 53. Pak Ziegelbauer, Olomutium sacrum. Sv. I. str. 340 ssl. Rks zemsk. archivu v Brně. Olomúcké nekrol. klade jeho úmrtí ke dni 6. října. Pulkava u Dobnera, Monumenta histor. III. 204 nesprávně k roku 1202.

2) Richter, Series, str. 56. Ziegelbauer, Olom. na u. m. sacrum. Rps. 352. Dubravius histor. Boh. Lib. XV. 142.

3) Cod. Dipl. Mor. I. 355.

4) Dobu vysvěcení i nastolení poznáváme z úryvku česko-moravské kroniky, otištěného v Dudíkových Mährens Geschichtsquellen I. 270. a ssl. Tam stojí: „Robertus consecratus est in Colonia per Cardinalem Guidonem, legatum tunc temporis curiæ Romanæ, postmodum archiepiscopum Remensem simulque cum eo Huardus, episcopus Leodiensis; consecratus est Ottone imperio volente gubernare, et Philippo eum rege persequente. Post octavam autem Trinitatis in Dominica „Deus omnium“ honorifice veniens in Olomucz ab universo clero et populo cum processione sollempni susceptus ca-

v dobu, o kteréž jsme pravili, že byla využítována. Filip a Ota stojí naproti sobě v boji, Innocenc III. dělá prostředníka, ovšem ve svůj prospěch. Není jiného zapotřebí, leč čísti jeho okružní list ze dne 5. ledna 1201 a posouditi osoby, biskupa Guidona z Paléstriny a notáře Filipa, jimž svěřeno bylo právo narovnáni v Německu, aby vše se objasnilo. „Nebude“, tak počíná Innocenc III. ve svém okružníku k arcibiskupu Rýno-Kolínskému, k jeho podřízeným biskupům a ku knížatům tam shromážděným, „nebude tebe ani jiných, jak se domníváme, tajno, že obsazení římského císařství jak v zásadě, tak i ohledem na rozhodující snešení jest naší věcí, a sice v zásadě, protože pouze na obranu

thedratus est per Balduinum decanum et canonicos ecclesiæ Olomucensis.“ Vysvěcení biskupa Lutišského Huarda (Goardus nazývají jej Annal. Colon. maximi, u Pertze XVII. 824 a 826) čili Hugona II., jak jej nazývají letopisy Lutišské, kladou Annales Reineri, u Pertze XVI. 656, do roku 1202, takto: „Guido Cardinalis terminare volens negotium ecclesiæ Leodiensis, domno Hugoni electo diem citationis Colonie præfixit feria quarta ante sanctum Pascha . . . cuius electionem statim confirmavit et sollempniter cum magno tripudio in ecclesia beati Petri induxit, quem sacratissima nocte Resurrectionis in presbyterum ordinavit, et in octavis paschæ in episcopum consecravat.“ Velikonoce připadaly r. 1202 na den 14. dubna, oktáva tudíž na den 21. dubna. Slavnost nejsv. Trojice byla téhož roku dne 9. června, oktáva dne 16. června a neděle po oktávě dne 23. června. O této třetí neděli po sv. Duchu počíná druhé responsorium prvního nokturna slovy „Deus omnium.“ Ostatně zdá se, že Robert, jenž jest XV. biskupem Olomúckým, leta svého panování počítal hned od svého jmenování r. 1201, jelikož v listině ze dne 25. září 1208 praví: „pontificatus nostri VII.“ Cod. Dipl. Mor. II. 50. Ve Granum Catalogi episcoporum Olom. Ms. čteme: „Anno eodem (1201) Ropertus, venerabilis sacerdos, prior Nepomucen. monasterii Pragen. dioceseos . . . electus est in episcopum Olomucensem XV. Hic per Baldwinum decanum et canonicos ecclesiæ Olomucen. dominica „Deus omnium“ est incathedratus. In cuius introitu primum pax ecclesiæ reformata est et concordia inter fratres solidata.“ To zní tak, jako by za krátkého panování Bavorova veliké nepořádky byly v kapitole vznikly, o čemž však pochybovati máme plnou příčinu.

církev bylo od Řeků na západ přenešeno, a s ohledem na rozhodné snešení, protože císař, byť by i s jiné strany říší byl podělen, přece císařskou korunu obdrží od apoštolské stolice. ¹⁾ V souhlase s tímto výrokem vydal Innocenc III. dne 1. března 1201 bulu, kterouž Ota slavně byl uznán za krále. ²⁾

Kardinál-legát, biskup Guido, sešel se v měsíci červnu 1201 blíže Cách s králem Otou, táhl v jeho průvodu do Kolína nad Rýnem, kdež dne 3. července udělal mu pomazání na krále. ³⁾ Nyní nebylo více pochybnosti, kdo vlastně jest rozhodčím v rozervaném Německu, a kdo podporován bude veškerou mocí, kteráž tenkrát položena byla v ruce papežské. Vyslány byly z Říma listy ke všem duchovním i světským knížatům, aby holdovali papežskému králi Otovi s tím podotknutím, že složená snad domnělému králi Filipovi přísaha jest zrušena.

Mezitím mělo se v Bamberku okolo narození P. Marie roku 1201 odbývati slavnostné vyzdvížení císařovny Kunhuty, choti císaře Jindřicha II., kteráž před několika roky po dlouholetém kanonisačním jednání za svatou byla prohlášena. Této slavnosti byl také král Filip přítomen a po jeho boku Moravský markrabí Vladislav. Nalezáme jej na listině datované z Bamberku dne 14. září 1201, mocí kteréž Filip novému arcibiskupovi Salcpurskému, Eberhardovi, nástupci kněžice Vojtěcha, aby jej pro sebe získal, postoupil všecka královská práva na opatství v Chimsee a v Seeonu na věčné časy. ⁴⁾ Filip právě toho času potřeboval Eberharda neboť tento měl listinu, v Bamberce sepsanou, ale posud nedatovanou, protestující proti jednání legáta Guidona i proti papežskému podporování Oty, doněsti do Říma. Podepsána byla tato protestace, mimo jiná knížata duchovního i svět-

¹⁾ Raynaldi Annal. eccl. Tom. XIII. 59. Edit. Colon. 1694. Fol.

²⁾ Raynaldi Annal. eccl. na u. m. str. 59 a 60.

³⁾ Annal. S. Gereon. Colon. ad an. 1201. Böhmer, Fontes III. 400.

⁴⁾ Monumenta Boica XXIX. 1. str. 504.

ského stavu, také Českým králem Přemyslem a Moravským markrabětem Vladislavem. „Neví se,“ praví se v ní, „zdali papežský legát vystupuje co volič nebo co soudce. Jednali, jakož sám tvrdí, dle papežského zplnomocnění, pak slušelo by prositi Boha, aby Řím, maje býti sídlem práva a posvátnosti, neupadl opět nazpět v staré řády pohanské.“ ¹⁾ Toto rázné ohražení dostalo se v měsíci únoru 1202 do rukou papeže.

Když tedy v měsíci září 1201 král Přemysl a bratr jeho Vladislav mohli podepsati ohražení proti papežskému, dne 3. července 1201 pomazanému králi — Ota skutečně tak se nazývá ²⁾ — tuť asi zpráva papežského notáře, mistra Filipa, podaná Innocenci III. v měsíci září 1201, že kníže Český, „mocnější to část Filipovy podpory,“ stojí již na straně Otově, ³⁾ sotva zcela bude se srovnávati s pravdou. Navzdor papežskému přípisu ze dne 1. března 1201 stojí Přemysl, jakož vidíme, posud pevně při Filipovi. Toť také pochopitelně, Filipova hvězda ještě příliš jasně se skvěla, než aby již měla býti opuštěna. Ano papež musil ještě dne 13. prosince 1201 Moravskému markraběti důtklivou býti radou, aby opustiv Filipa přidržel se Oty. ⁴⁾ „Seznali jsme Tě,“ píše papež, „co pána v záležitostech světských dobře zběhlého a rozumného, pouze v ohledu na stav věcí v říši zdáš se býti zaslepeným a bez obezřelosti očekávati jeho konec . . . Filip nemůže a nesmí přijíti k vládě. Ty neměl bys se tak dlouho opírat o slabou třtinu, kteráž probodá ruku, přidrž se spíše sloupu, jenž vztýčen jest pevností skály,“ a t. d. ⁵⁾

¹⁾ Raynaldi Annal. eccl. na u. m. str. 65.

²⁾ Abel, König Philipp. Str. 353, č. 12.

³⁾ Erben, Regest. I. 207, č. 461.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 207, č. 463.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 208 „nec volet forsitan (Otto) te rogatus recipere, quem tu non recipis, cum rogaris.“

Avšak domnívame se, že nikoli tak slova, jako skutečné příběhy a okolnosti již na počátku roku 1202 zplodily převrat smýšlení. V Německu učinil první počátek Filipův dvorský kancléř Kunrát, biskup Virepurský, za ním následoval jeho přítel a příbuzný Českého krále, lantkrabí Heřman Durynský, bezpochyby přemluven jsa k tomu Mohučským arcibiskupem Sifridem, posledního září 1201 od legáta Guidona vysvěceným,¹⁾ a nyní následovali také mocnářové Český i Moravský — pohříchu vesměs všickni za pohnůtkami čire sobeckými! Kunrát, aby se udržel v bohatém Virepurku, což se mu ovšem na dlouho nepoštěstilo, — byl na veřejné ulici zabit dne 6. prosince 1202, — lantkrabí, aby nestihl jej přítelův osud, a knížata Česko-moravští? „Jakož nelze hrozny sbírat s trní a med ssáti z kamenu,“ psal Innocenc v listu ze dne 1. března 1201 knížeti Českému, „tak Filip není s to, aby udělil Tobě korunu, kterouž sám posud neobdržel.“²⁾ Arcibiskup Tarantéský v Savojsku, účastniv se v Mohuči korunování Filipa, byl od papeže pohnán k zodpovídání.³⁾

Vyhlídka na dědičnou korunu královskou stála tedy u knížat českých v první řadě, v řadě druhé posud nerozřešená pře stran Pražského biskupa Daniela, a v třetí řadě královská záležitost o rozvázání manželství — pohnůtky to dostatečné, aby v duševních povahách, jenžto v nerovném zápase duchovní a světské moci ztratily všeliké měřítko práva, vzbudil se převrat smýšlení. U Vladislava Moravského rozhodovalo asi usnešení bratrovo, neboť Vladislav byl ducha zbožného a dalek všelikého sobectví, ačkoli nelze popírat, že také pro způsob, jakým Robert dosedl na stolec biskupský v Olomúci, v rozpacích se nalézal. On jmenoval biskupa a dal sobě od něho holdovati — jeduání to, jakéž církevní zákony neschvalují.

1) Böhmer, Fontes, na u. m. III. 400.

2) Viz str. 8 tohoto díla.

3) Böhmer, Kaiserregesten. Str. 303 č. 106.

Sotva že papež zajistil sobě mocnáře Českého, již činily roku 1197 a 1199 v Římě započaté soudní pře dle okolností čilejší nebo váhavější pokroky, čilejší v ohledu na církve Pražskou, váhavější v příčině rozvedení manželů. Máme dopis papeže ze dne 5. května 1202 k hlavnímu chrámu Pražskému, vlastně navrácení cti a bývalé důstojnosti obžalovanému Danielovi. Jak známo, bylo mu za vinu pokládáno, že vedl život nekanonický a že porušil neodvislost církve české od říše, složiv králi přísahu.¹⁾ V první příčině prohlašuje papež biskupa za úplně očistěna, o druhém obvinění nečiní se nižádná zmínka, stolice římská mlčením pominula, co by za jiných okolností byla těžce pokutovala. A co se týče lehkomyšlného i hříšného, mravnost i katolickou kázeň církevní urážejícího rozvázání manželství, tuť utuchla horlivost, kterouž Innocenc v podobném případě přece tak rázně jevil naproti králi Francouzskému, až zubožená, bezbranná paní po mnohých marných pokusech, o nichž ještě se zmíníme, smrtí svou, kteráž udála se dne 1. února 1211, zprostita papeže nemilého výroku soudního.²⁾

Následkem odstoupení země České od Filipa bylo, že Filip krále Přemysla prohlásil za zbavena Čech a v léno je dal jeho strýci, Děpoltovi III. Tento studoval toho času na škole Magdeburské, a jest syn Děpolta II. a vnuk Děpolta I., jenž zemřel dne 14. srpna 1167³⁾ Účelem tohoto

1) Viz díl IV. str. 107 a Erben, Regest. I. 209 č. 465.

2) Cont. Cosmæ k r. 1199; u Pertze IX. 169.

3) Viz díl IV. str. 75. Den úmrtí vysvitá z nekrologu Montis Casini č. 47 rps., kdež stojí: „XIX. Kalend. Septembr. obiit Diopuldus miles.“ Pak z Henrici Bangerti Chronica Slavorum Helmoldi etc. Lubecæ 1659. 4° str. 455. — V dílu III. na str. 128 toh. díla uvedli jsme, opírajíce se o Balbina, co manželku Děpolda I., Sybillu Vitelsbašskou, dceru Oty IV., hraběte z Schiren, a Eliky, hraběnky z Lengenfeldu. Jelikož však podle Huschberga älteste Geschichte des Hauses Schieren-Wittelsbach jmenování manželé měli jedinou dceru, jejíž jméno není známo, a kteráž se stala chotí hraběte z Wolfrathshausen, — laškově sdělení pana Stumpfá v Mnichově — tuť stává se beztoho po-

roku nemohlo as nic jiného býti, nežli aby protivníkům krále jaksi dostalo se formálního práva k útoku na jeho majetek. Zdali v té věci také markrabí Dětrich, bratr zavržené Adély Mišenské, účast měl, není pravdě nepodobno, ale jisto jest, že hrabata Ota a Bedřich z Brene, po matce nejbližší příbuzní Děpolta, nyní tím pevněji přidržovali se strany Filipovy. Oni to byli, kteří jemu přivedli první brannou posilu, když po svatodušních svátcích r. 1203 vpadl do Durynska, aby se pomstil na lantkraběti Heřmanovi. Tento bez prodlení vypravil posly o pomoc do Čech, kdež kardinál-legát Guido osobně připravoval veřejné smýšlení, a Přemysl vytáhl do pole s válečnou mocí, „wäre im Schwarzwald jedes Reis ein Schaft, da könnte dichter Wald nicht stehen, als in seiner Schaar zu sehen.“¹⁾ Letopisy Rýno-Kolínské praví, že král přitahL s 60.000 muži.²⁾ Možno, počítají-li se v to pomocná vojska, jež přivedli Vladislav Moravský a Přemyslův svak Emerich, král Uherský, podle přání papežova.³⁾ Nejprve byl Erfurt oblehán a pak táhlo

chybné udání Balbinovo tím pochybnějším, a proto udání kroniky Montis Sereni, Ed. Ekstein 1856, tím důležitějším. Tam lze čísti na str. 189: „Fridericus, comes de Brene, duxit Hedvigem, filiam Dipoldi, cuiusdam nobilis de Bohemia, qui fuit patruus Odakari, ducis Bohemiae.“ Ve vita sti. Lamberti (Dreihaupt I. 720) jest však uvedeno o této Hedvice nebo Hadewich „comitissa de Brene, femina excellentissimi generis, cuius maternus avus fuit Adalbertus marchio.“ Hedvika by tedy měla dceru Albrechta Medvěda Brandenburského za matku a pročež Děpolt I. tutěz za manželku. O tato místa se opírajíc uvádí Gebhardova genealogische Geschichte der erblichen Reichsstände, sv. III. str. 53, co Děpolta I. choť dceru Albrechta Medvěda, aniž by bliže byla jmenována. Raumer, histor. Stammtafel atd. č. XVII. nazývá ji „Gertrud.“ Považována jest za nejstarší dítě markraběte. Abel „König Philipp“ nezmiňuje se v rodokmenu Albrechta Medvěda o této dceři. Celá věc tudíž až posud nezdá se býti úplně zjištěna.

¹⁾ Wolfram z Eschenbachu v Parcivalu, překl. od Simrocka. Abel, König Philipp, str. 167 a 360.

²⁾ Annal. Colonien. maximi k r. 1203; u Pertze XVII. 811.

³⁾ Doklady toho: Abel, König Philipp, str. 360, č. 8. Erben, Regest. I. 221 č. 486.

se do Meziboru, kdež dne 24. srpna král Ota slavil veliké dvorské hody, a zde Přemysl, jeho bratr Vladislav a jejich strýc lantkrabě Heřman Durynský, králi holdovali, načež Přemysl obdržel dědičnou korunu královskou od Oty, od legáta Guidona pomazání, Vladislav pak potvrzení co markrabě Moravský a lenník Český.¹⁾ Biskupové Pražský a Olomúcký nebyli přítomni, vidíme, že nebyli již čítáni mezi knížata říše. Papež Innocenc jest potěšen tímto výsledkem a vzkazuje Čechům dne 12. prosince 1203 své blahopřání k dobytému vítězství, i děkuje jim za pohostinské přijetí jeho legáta Guidona.²⁾ Zdali asi věděl, že právě jim a spojeným s nimi Moravanům a uherským Polovcům připisováno bylo poboření 16 klášterů a 350 farních kostelů?³⁾ Bez pomoci česko-moravské byl by král Ota sotva obdržel vrch. Vedle papežské mravné podpory přičítal jedině jí zdárný úspěch. „V prach a popel byla by se obrátila snaha naše“, takto píše Ota Innocenci III. v měsíci prosinci 1203, „kdyby Vaše ruka, kdyby důstojnost sv. Petra nebyla se naklonila k nám... Bez Vašeho přičinění nebyli bychom po boku měli ani krále Českého, ani lantkraběte Durynského, ani markraběte Moravského“. ⁴⁾ Víme již, odkud to přicházelo, že Přemysl opustiv stranu Filipovu stál při Otovi. O Vladislavovi pravili jsme, že neprováděl

¹⁾ Annal. Colonien. k r. 1203; u Pertze XVII. 811. V listině papeže Innocenta III. k Lombardům dané v Anagnie III. Idus (11. Decembris (1203) stojí výslovně: „Rex (Ota) solemnes curias celebravit, tam a landgravio, quam duce Boemie, quem ipsi regem appellavit, et fratre ipsius marchione Moravie, a multis quoque comitibus, suppanis, fidelitatis iuramenta recepit, et eos de feudis suis solemniter, iuxta imperii consuetudinem, investivit.“ Erben, Regest. I. 216. č. 473.

²⁾ Erben, Regest. I. 216. č. 474.

³⁾ Chronica Slavor. Helmoldi na u. m. str. 456. a Chronicon Montis Sereni k r. 1203. Vyd. Eckstein, str. 71.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 217 č. 475.

žádnou politiku vlastní, nýbrž pouze šel za svým bratrem. Hlavní ráz jeho povahy jest vlídnost a nábožnost.

Právě v tu dobu, o kteréž jsme nyní jednali, připadá několik činů markraběte, ježto v plné míře dotvrzují náš výrok. Když také na daleko rozšířenou pověst, že Vladislav a jeho choť, jejíž jméno i rod až posud nebylo lze vypátrati,¹⁾ na poděkování za opět získané zdraví ke cti Matky boží již okolo roku 1200 v štyrské Mariánské Celi vystavěli nádherný chrám,²⁾ nemůžeme klásti zvláštní váhu, protože v té příčině nedostává se nám současného dokladu; tuť přece již sama možnost, aby pověst taková povstala, nasvědčuje náhledu našemu tak zřejmě, jako listinami zjištěné, Vladislavem vykonané uvedení řádu cisterciackého na Moravu. Z Clairveaux, Morimundu a Citeaux ve Francii do Německa přesídleny jsouce kvetly již od polovice XII. století cisterciacké kláštery v Sedlci, v Plasích a v Nepomuku v Čechách. Z kláštera posléze jmenovaného pocházel právě panující Olomúcký biskup Robert. Jako druhdy Jindřich Zdík ujímal se prémonstrátů a je na Moravu přivedl, protože sám náležel k nim,³⁾ tak jeví se nyní biskup Robert co ochrance cisterciáků, a to vším právem. Heslo, kteréž sv. Bernard svým žákům předpisoval, musilo lákati, anof zní: „Řád náš jest pokora, mír a potěšení v Duchu svatém; řád náš jest mlčení, půst, modlitba, práce a přede vším kráčení po vznešené cestě, kteráž jest láska“⁴⁾. A jelikož láska neštítí se žádného namahání, aby posloužila bližnímu, tuť právě ti mužové, kteří křesťanskou lásku napsali na své prapory, byli nejúčinnějšími sluhy svých spoluobčanů. Hlavně této účinnosti jsou cisterciáci díkem zavázáni, že zapustili na Moravě pevné kořeny.

¹⁾ Spoléhajíce se na slova Bočkova nazvali jsme ji v d. IV. str. 116. t. d. Anežka. Jméno nelze zjistiti.

²⁾ Pubitschka, chronol. Geschichte Böhmen's. VI. 2. str. 16.

³⁾ Viz díl III. str. 72 ssl.

⁴⁾ S. Bernardi Epist. CXLII.

Markrabí Vladislav listinami označen jest co zakladatel prvního cisterciackého kláštera na Moravě, Velehradu.¹⁾ Podání hlavního chrámu Olomúckého, s potěšením zanášejíc se tímto předmětem, praví, což také velmi pravdě se podobá, že příčiněním Roberta markrabí klášter od něho již založený dal přeložiti na jiné místo. Přeložení takové nebylo nic nápadného; zkušenost i potřeba při tom rozhodovaly. Také klášter Osecký v Čechách přeměnil roku 1207 své sídlo. Želeti jest, že tradice neudává dobu, kdy se to stalo, tak že i vzhledem roku a místa prvního založení Velehradu, i vzhledem doby přeložení na nynější místo,²⁾ úplně zůstáváme ve tmách. V každém případě musilo se to státi před rokem 1202,³⁾ poněvadž Vladislav již v měsíci červnu 1201 od prémonstrátů v Litomyšli koupil prédiu výměry 200 jiter s opuštěným kostelem

¹⁾ V samém nekrologu Olomúckém stojí ke dni 12. srpna: „Obiit Wladizlaus marchio . . . fundator Welgradensis.“ Biskup Robert v listině z r. 1222 též jej takto nazývá. Erben, Regest. I. 305. V základní listině Velehradské ze dne 27. listopadu 1228 vyjadřuje se Přemysl takto: „Noverint . . . nos ex consilio et petitione fratris nostri Wladizlai . . . nec non et patris nostri Roberti . . . domum Cisterciensis ordinis in Welegrade construxisse. Erben, Regest. I. 343. č. 735.

²⁾ Přeložení Velehradu na nynější místo r. 1206, viz: Winter, die Cistercienser, str. 350, a Leop. Janoušek, Originum Cisterciensium Tom. I. Ve Vídni 1877. Str. 211.

³⁾ Olomúcká tradice praví: „Idem Marchio (Wladislaus) una cum providentia Roberti episcopi, monasterium Welegrad de loco primo funditus submoventes, in alio loco opere mirifico decorantes construxerunt, ipsumque redditibus honestissimis perpetuaque libertate exaltaverunt.“ Richter, Series, str. 59. Kdy nový kostel byl vystavěn, o tom zpravuje nás Hradištská listina ze dne 22. února 1203. (Erben, Regest. I. 213.) Ta praví: „tehďáz, když prémonstrát hradištský, Abraham, v lese Střelna mezi Odrou a Moravou ležícím, chtěl klášter založiti“, to však bylo roku 1203. V klášteře žil již toho času opat Ticelin s 5 mnichy. Muselo tudíž pro ně zřízeno býti obydlí a oratorium před rokem 1203.

svatého Jana a toto Velehradským daroval¹⁾. Velehradští sami považovali za den a rok povstání svého kláštera 11. listopad 1205, a za vlastní spis základní rozsáhlou listinu, ze dne 27. listopadu 1228, kterouž král Přemysl o dni vysvěcení chrámu biskupem Robertem, za přítomnosti své rodiny a svého dvoru, položil na oltář Matky boží.²⁾ Toho času však vládl již v domě čtvrtý opat a život klášterní byl již dávno v plném proudu. V zakladací listině odvolává se král k darům klášteru již učiněným a k privilejiám jemu uděleným. Stalo se takto pouze ústně a skutkem anebo také písemně? V té příčině lze nám pouze hádati;³⁾ jsou sice velehradské listiny, sahající nazpět až k roku 1202, avšak nám se zdá, jako by jen předmět základní listiny rozmanitě líčily a do podrobná osvědčovaly, co v základní listině jen povšechně bylo uvedeno.

Listiny velehradské poskytují nám rukojeť k událostem, ježto na jiných místech co neklamné se prokázaly a velikou důležitost do sebe mají. Tak hned listina z r. 1202, kterouž Přemysl založení bratrem svým Vladislavem již učiněné potvrzuje. V průběhu dějin téměř vesměs nalezneme, že všeliká markrabětem Moravským učiněná obdarování podléhají potvrzení krále Českého. Listina naše podává toho důvod, „protože knížata Moravští,“ takto se odůvodňuje schválení královské, „nesmějí ani klášteru, ani šlechtici, ani komukoli jinému něco na věčné časy darovati, což by neobdrželo

¹⁾ Erben, Regest. I. 205 č. 458.

²⁾ Erben, Regest. I. 343 č. 735.

³⁾ Markrabí Vladislav praví v listině Johanitům na Moravě vystavené v Prostějově dne 31. prosince 1213 „Omne ius, quod ego per fratrem meum Premisszl, regem Bohemie, abbatis Welegradensis concessi, etiam eidem domui concedo.“ Erben, Regest. I. 254 č. 546. A král Přemysl, v Praze dne 26. června 1225 jeptišskému klášteru v Oslavanech: „et illa domus (de Oslavan) eisdem gaudeat privilegiis, quibus letatur domus Weligradensis, Cisterciensis ordinis, quam inclite memorie frater noster Wladislaus, quondam marchio Moraviae, fundavit et magnis possessionibus ampliavit. Cod. Dipl. Mor. II. 166.

schválení a potvrzení toho, jenž jest Předním v říši České a jemuž v ní panství přísluší¹⁾. Patrně pochází toto státoprávní ustanovení z doby, v kteréž ještě Čechy nenazývaly se královstvím a Morava markrabstvím — jinak byla by listina jiného znění. Dle všeho zdá se náležeti k smlouvám, jimiž dne 6. prosince 1197 upraveny byly státoprávní poměry Čech a Moravy²⁾.

Avšak z této listiny čerpáme také ještě jinou důležitou vědomost, totiž tu, že první obyvatelé nově založeného kláštera byli Němci.

Mezi svědky uvedeni jsou Ticelin co první opat a Walkun, Eberhard, Gerung, Hartmut a Pertold co právě do kláštera uvedeni mniši — vesměs jména německá. Přišli z českého kláštera v Plasích, kterýž, založen jsa okolo roku 1144, byl osadou německého kláštera Langheimského, v Bambersku.

Jakkoli kláštery již samými pravidly řeholními zaujímaly stanoviště všeobecné, stanoviště křesťanské vzdělanosti, přece nelze popírati, že muži kmene německého přinesli s sebou také německé názory života, a jim hleděli zjednati průchod již z pouhého zvyku. Poznáváme to ihned na zavádění immunity v slovanských zemích v té době ještě neobyčejných, jimiž hlavně se snažili vyvrátiti zřízení župní. Každý nově založený klášter stal se střediskem takového rozrušujícího a bořivého postupu. Ale poznáváme to také v nápadném objevu, že ani jediná z četných listin kláštera Velehradského nezmínuje se o starodávném ústním podání, kteréž udává, že právě tento klášter svými nazýval ty dědiny, kteréž posvátnými se staly činností sv. apoštolů Cyrila a Metoděje. V nejbližším sousedství stála metropole Maimirovců, jichž jméno přešlo na nové založení, stál tu Velehrad, hlavní chrám Matky boží, v němž odpočívaly pozůstatky sv. arcibiskupa Metoděje. Mužům Němcům byly

¹⁾ Erben, Regest. I. 211 č. 466.

²⁾ Viz díl IV. str. 109 ssl.

obřady slovanské totožné s obřady kacířskými, a odtud vzešlo zúmýslné nevšímání starých, slavných věků.

Třetí pozorování, kteréž se nám z listiny svrchu uvedené z r. 1202 takořka vnucuje, jest to, že markrabí v sousedství Velehradu neměl po ruce již žádných pozemků bez majetníka, jimiž by nový klášter nadal. Potřebné k tomu statky musily teprvé od soukromníků za hotové peníze koupeny býti, pro nás to důkaz, že i v krajinách hornatých, jako kolem Velehradu, obyvatelstva již přibýlo. Zde nenalézali cisterciáci, poukázání jsouce právě k rolnictví, ničeho více, co by zdělávali a zalidňovali¹⁾. Prvním

¹⁾ Listina z r. 1202 (Erben, Regest. I. 211 č. 466) uvádí se již v Středovského Sacra Moraviae historia str. 22 co podezřelá, a to z příčiny obou svědků děkana Waltera a Štěpána, probošta Olomúckého, jelikož dle tradice Olomúcké (Richter, Series, str. 54) děkan Balduin teprvé roku 1203 dne 26. listopadu, tedy po datování listiny z r. 1202, zemřel a Waltera za nástupce měl, a Štěpán r. 1202 nemohl býti proboštem, jelikož Přemysl biskupem Robertem znovuzřízené proboštsví teprvé roku 1206 potvrdil. — Tradice Olomúcká má ovšem své obtíže, jelikož Balduin ještě dne 23. června 1202 uvádí se na živě. Mimo to ovšem jest pravda, že král Přemysl teprvé roku 1206 Olomúcké proboštsví potvrdil; ale kdy bylo biskupem Robertem založeno, není zapsáno v žádné listině. Tento praví pouze k r. 1210 (Cod. Dipl. Mor. II. 241): „Quod Præposituram in Olomuc instituimus,“ kdežto Innocenc III. již dne 8. ledna 1207 proboštsví jako již zřízené potvrzuje. (Cod. Dipl. Mor. II. 41. anno nono, protože Innocenc leta svého pontifikátu počítá od 22. února 1198.) Uvedený Štěpán byl skutečně prvním proboštem, jakož jej co takovým nazývá Olomúcký nekrolog s doložením: „cuius præpositura per Wladizlaum marchionem et Rudbertum episcopum fuit creata.“ Avšak tomu odporuje okolnost, že Štěpán roku 1206 ještě byl prostým kanovníkem, a že vůbec roku 1202 žádného proboštsví ani ještě nebylo. V listině z r. 1207 (správněji 1206), kteráž mluví o založení proboštsví, uvádějí se co svědkové kapitolní děkan Walter a 13 tehdejších kanovníků. Štěpán stojí tu na posledním místě. Kdyby již tenkrát býval proboštem, stál by dle hodnosti mezi svědky za děkanem kapitolním. Ostatně právě z doby biskupa Roberta ztratily se, jak se zdá, listiny, tak na př. jím vystavené privileje pro Velehrad, Lúky, Litomyšl, Hradiště a pro Panny u sv. Petra v Olomúci (Cod. Dipl. Mor. II. 243); nemáme tudíž úplnou jeho

jejich majetkem na Moravě byl, jakož jsme svrchu uvedli, kostel sv. Jana s půdou 200 jiter — Velehradští praví, že to byla vesnice Jaluby — pak Zlechov, Hoštěnovice a Kostelany, jejichž role táhly se až k Starému městu Hradištskému — vesměs to místa blíže Velehradu. Do jaké míry vzrostla tato država průběhem dvaceti roků! Biskup Robert a papež Innocenc III. potvrdili nový klášter,¹⁾ kdežto královská zakladací listina, jakož svrchu uvedeno, vystavena byla teprvé při vysvěcení klášterního chrámu dne 27. listopadu 1228. Velehradští také skutečně slavili ještě roku 1713 posvěcení chrámu na tento den²⁾. Papežské potvrzení tohoto nového kláštera uděleno bylo dne 30. dubna 1208. Innocenc III. propůjčil mu rozsáhlé privileje³⁾.

Vedle Velehradu prémonstrátský klášter Hradištský požíval toho času přízeň markraběte. „Aby účastným se

listovnu. Slova „cives Welegradenses“ na místo „incolæ“ mohou v listině jen pak býti nápadna, zapomene-li se, že mnichové Němci sepsali tuto listinu, jimž slovo „civis“ bylo tak v obyčeji, že již na počátku XIII. věku ano i v knihách zemřelých, jako v nekrologu Olomúckém překládali je před jména, jimž ostatně titul úřadu neb hodnosti ani nepřislušel. Kdybychom směli o této listině pronést svůj náhled, učinili bychom tak v ten rozum, že není nic jiného, nežli prvním opatem, Ticinem, ve formu královské listiny upravený modus acquisitionis původních držav klášterních. Dnešního dne bychom ji nazvali výtahem z desk zemských, podepsaným od mužů, jenž o té věci byli zpraveni. Tedy nikoli Přemysl, nýbrž dle vši pravděpodobnosti Ticelin sepsal tuto listinu dlouho po roce 1202, a to v době, v níž autorita císařská již značně klesla, načež také naše listina „antiquitas, in qua imperatoria et regia dignitas summam habuit auctoritatem“, narážeti se zdá — takto byl by sotva Přemysl psal, tak mohl však psáti Ticelin opat, jehož nástupce Sibert již roku 1222 listinami zjištěn jest.

¹⁾ Papežské potvrzení datováno jest Rome apud st. Petrum VI. Idus Januarii, Pontif. anno nono. Cod. Dipl. Mor. II. 41. Biskupská potvrzovací listina, kteráž dle závěti Roberta vyhotovena byla, ztratila se.

²⁾ Archivum Welehradense od P. Engelberta Hermanna. Rps. zemsk. arch. v Brně.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 45.

stal modliteb žijících tam řeholníků,“ daroval Vladislav klášteru rozsáhlý les, ležící mezi Odrou a Moravou při říčce Střelné, podle ní také pojmenovaný, s právem, vymýtití jej a vesnice i města v něm založit. Ale jelikož řeholník Abraham a ještě jiní promonstráté Hradištského les, v němž s přivolením opata Heřmana po nějakou dobu vedli život poustevnický, uznávali za příhodný k založení kláštera, a také již v něm zřídili malý kostelík, žádali markraběte za svolení, aby založen byl v těchto místech klášter ke cti Nebeskrálovny a sv. Jiří. Vladislav udělil své přivolení, a světskými statky hojně požehnaní vlastní bratři Abrahamovi, Esau, arcijahen Přerovský a kanovník Olomúcký, Izák, taktéž kanovník Olomúcký, a Blažej, poskytují nyní potřebná nadání k zamýšlenému založení, „protože opat Heřman pro chudobu svého kláštera ničím prý nemůže přispěti k novému základu.“ Aby bratřím usnadnil chvalitebný jejich úmysl, přiřkl jim Vladislav se schválením opata doživotné požívání celého lesa; teprve po jejich smrti měl les bezvýmínečně připadnouti Hradištským. Královským notářem, proboštem Vyšehradským, Apolinářem, vyhotovená listina jest datována dnem 22. února 1203¹⁾. Král Přemysl potvrdil prý toto darování dne 20. června 1203²⁾. Opravdový klášter tím

1) Cod. Dipl. Mor. II. 14, dle přepisu z Annales Gradicensis rps. fol. 50 zems. arch. v Brně. Původní spis se ztratil. Proti pravosti této listiny můžeme namítati, že co svědek v ní uvedený Štěpán nebyl ještě proboštem, nýbrž prostým kanovníkem; proboštem stal se teprve později. Ostatně znění této listiny úplně se ospravedlňuje listinou z r. 1230. Uvedení svědkové přicházejí také ještě na jiných listinách Hradištských. Sám dodatek, že Abraham vystoupil s prosbou, aby směl založit klášter v lese Střelné „cum ecclesia in Welegrad fundaretur“ dá se přítomností opata Velehradského, Tielina, zcela nenuceně vyložiti. Toho času skutečně stavěl se klášterní chrám Velehradský.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 17. Již Palacký považuje tuto listinu, a to vším právem, za podvrženou, protože Arnold, jenž listinu sepsal, r. 1203 nebyl ještě kancléřem a proboštem. V nekrologu Olomúckém stojí ke dni 5. listopadu: „Obiit Arnoldus, canonicus huius ecclesie,

ještě nepovstal, bratři žili tam co poustevníci, až roku 1230 zmíněný arcijahen Esau na smrtelném loži poustevnické sídlo i s lesem (nyní lenní statek Střelná, něm. Waltersdorf, arcibiskupství Olomúckého, a okolí objemu as 1½ hodiny) odevzdal klášteru¹⁾. Abraham okolo té doby (1229) zvolen byl za opata Hradištského, roku 1232 složil se sebe tuto hodnost a odebral se opět do své bývalé poustevny, kdež po půl letě zemřel²⁾.

A konečně Johanité, kteří byli Vladislavovým otcem již roku 1108 na Moravu uvedeni,³⁾ nyní od markraběte obdrželi povolení, kdekoli na svých statcích na Moravě zakládati osady s právem německým a na místě slovanského práva obyčejového zaváděti psané právo německé⁴⁾ — nový to prostředek k vyvrácení zřízení župního.

Považujeme se tudíž dle toho, co jsme právě uvedli, za oprávněny, nazvati Vladislava mužem vlídným, nábožným a nezištným, i v dobách, v nichž pojem těchto cností byl velmi pomatený, hlavně od toho času, co bratr jeho Přemysl zjevně se ubíral za politikou okamžitého prospěchu.

V létě roku 1203 stál král Ota na vrcholu své moci, odkudž pocházejí četní přátelé, radící se okolo něho. Ale poklesky a nehody společně nyní působily jemu na úkor.

prothonotarius regni Bohemie.“ Kancléřem a proboštem na Vyšehradě byl toho času Christan. Erben, Regest. I. 215 č. 470. Dle Indictio septima měla by se listina klásti do roku 1204. Původního spisu není; v přepise v letopisech Hradištských na u. m. fol. 51. Listina v Cod. Dipl. Mor. II. 17 ke dni 21. června 1203 uvedená, kterouž královna Konstace klášteru pro jeho državy v provincii Břeclavské uděluje tytéž svobody, jakýchž požíval chrám Olomúcký, jest dle našeho úsudku z vnitřních důvodů podvržena. V letopisech Hradištských fol. 52, z nichž pochází, jest docela opatřena i podpisem královny.

1) Cod. Dipl. Mor. II. 219.

2) Annal. Gradicen. rps. zems. arch. z r. 1673, fol. 64.

3) Viz díl III. str. 270.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 22. Listina nedatována. Dle svědků lze souditi, že snad pochází z r. 1204.

Gvelfům vrozená urputnost a bezohlednost položily asi k tomu základ. Když král Filip okolo velikonoc r. 1204 učinil náhlý vpád do Durynska, aby potrestal lantkraběte Heřmana, Ota pak tomuto spěchal ku pomoci s velkým vojem, odpadl vlastní jeho bratr Jindřich, poněvadž mu Ota nechtěl postoupiti Brunšvicko, od něho a přešel k Filipovi. Následkem toho bylo, že nyní netoliko lantkrabí Heřman byl poražen (dne 17. září 1204), nýbrž s ním také král Přemysl, jenž přišel mu na pomoc, donucen se vzdáti,¹⁾ a to právě v době, když zanašel se velikými záměry pro svou říši.

Dne 24. srpna 1203 obdržel Přemysl, jakož víme, v Meziboru dědičnou korunu královskou; papež zvláštní bulou ze dne 19. dubna 1204 přijal Čechy a Moravu, kteréž Přemysl „svou říši, regnum nostrum“ nazývá,²⁾ do počtu království v křesťanstvu, a potvrdil dne 15. dubna 1204 od krále Oty novému království a dne 20. dubna t. r. hlavnímu chrámu Pražskému udělené privileje a výhrady³⁾ — patrně, jak štědrým se Innocenc právě tenkrát prokazoval. Avšak k samostatnému, neodvislému trůnu náležela také svobodná církev, t. j. neodvislost biskupů zemských od metropolitů cizozemského a osvobození od přísahy, kterouž císaři skládali povinni byli. Toto bylo sice v Čechách a na Moravě již od r. 1197 zrušeno, ale odvislost od metropolitů cizího trvala až posud. Za příkladem svého velikého předka, knížete Břetislava, jenž roku 1039 vypravil posly do Říma k po-

¹⁾ Cont. Admunten. k r. 1204; u Pertze IX. 590. Chron. Montis Sereni. Edit. Eckstein, str. 72.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 57 k r. 1211. Přemysl nazývá klášter Lvem z Klobouku založený v Zabrzdovicích u Brna „in regno nostro et in principatu fratris nostri.“

³⁾ Erben, Regest. I. 217 a 218 č. 477, 478 a 479. Privileje králem Otou zemi udělené neznáme dle jich doslovného znění, ale přibližně z listiny Bedřicha II. z r. 1212. Erben, Regest. I. 247 č. 581. Což papež dne 19. února 1204 ještě nevěděl, že Přemysl již dne 24. srpna 1203 králem Otou byl korunován? K čemu tedy dodatek: „ut quantocius poteris, ab eodem Othone te facias solenniter coronari.“

hnutí papeže, aby Prahu, kamž z Hnězdna přenesl tělo sv. Vojtěcha, povznesl na metropoli slovanských národů pod jeho žezlem postavených a biskupa Šebíře přioděl palliem,¹⁾ umínil sobě také král Přemysl použití vhodného okamžiku po svém korunování a dobrého účinku vítězství nad Filipem k uskutečnění starobylé tradice svého rodu. Posly zvlášť vypravenými žádal Innocenta III., aby povýšil biskupství Pražské na metropoli, čímž Olomúc, stavši se důsledně suffraganií Prahy, nemusila by více své biskupy k vysvěcení posylati do ciziny. Již dne 20. dubna 1204 sdělil papež tuto žádost tomu, jehož se v první řadě týkala, Sifridovi, arcibiskupu Mohušskému. Sifrid z Eppensteinu býval druhdy proboštem na Vyšehradě, musil znáti poměry Pražské i Olomúcké církve, a proto také měly důvody od krále uvedené — že totiž diocese Pražská i Olomúcká jsou velmi rozsáhlé, od Mohuče příliš vzdálené a lidem obydlené, jenž mluví jazykem od Němců rozdílným — jeviti se pochopitelnými a přesvědčujícími. Také kapitole Mohušské zaslán byl dne 21. dubna t. r. podobný přípis s oznámením, že z Říma vyslaný papežský kapelán a podjáhen celou věc na místě vyšetří a v té příčině zprávu podá. V témž smyslu byla téhož dne králi zaslána odpověď: že papež prosbu neodmítá, přece však že musí dříve vše býti pilně uváženo a papežským kapelánem vyšetřeno²⁾.

Nuže, tato velevážná záležitost, za kterouž se také král Uherský u papeže přimlouval, záhy počala váznouti, když Přemysl porážkou svého durynského přítele, a snad ještě více vzpourou v Čechách i na Moravě se strany Filipa zosnovanou viděl se přinucena, opustiti Otou a znova se podrobiti králi Filipovi. Smýšlení gvelfského říše Českomoravská opravdově nikdy nebyla, se Staufy cítila ještě tenkrát, když tento jasný rod podlehl strašnému osudu

¹⁾ Viz díl II. str. 129.

²⁾ Erben, Regest. I. 218—220, č. 480—482.

na popravíšti, a na základě tohoto přesvědčení nezdráhali bychom se, zprávě pokračovatelů v naší staré kronice Kosmově, že roku 1204 Morava a Čechy se svály, ¹⁾ víru přiložiti. Že král Filip v témž okamžiku, jakmile počala obíhati pověst, že král Přemysl zamýšlí táhnouti Durynkovi na pomoc, všemožně se vynasnažil, aby pomoc tu ochromil, toť musili bychom uznati za věc zcela přirozenou, kdybychom ani nevěděli, že Innocenc, zpraven jsa o tom, co se na Moravě a v Čechách děje, již dne 21. dubna 1204 vyzval biskupy Pražského i Olomúckého, aby své duchovní i světské poddané zdrželi od každého podniku směřujícího proti Přemyslovi, na pomoc táhnoucímu králi Otovi k papežskému ponuknutí „juxta mandatum.“ ²⁾ Innocenc učinil tak, věda již, že na Moravě a v Čechách kolem Děpolticů tvoří se strana Staufská, kteráž králi mohla by způsobiti rozpaky ³⁾.

Potomci Děpolta I., syna krále Vladislava I. a jeho manželky Richsy, hraběnky z Bergu, nežili, jak se zdá, s panujícími Přemyslovci nikdy v dobrém míru. Děpolt I. opíral se zbraní svému bratru, knížeti Vladislavovi II. Zemřel dne 14. srpna 1167. ⁴⁾ Syn jeho Děpolt II. žil ve vyhnanství, protože nesnášel se s knížetem Bedřichem; zemřel roku 1190 v cizině a jeho dcera Hedvika roku 1210 v Německu, kdež provdána byla za hraběte Bedřicha z Brenne ⁵⁾. Hrabata z Brenne byli však horliví přívrženci Filipa Švabského. Že také Děpolt III. mládí své ztrávil

¹⁾ Cont. Cosmæ k r. 1204. „Eodem anno Bohemi cum Moravis bellum commiserunt.“ Pertz IX. 170. Chron. Neplachonis k r. 1204. Dobner Mon. IV. 109 dokládá ještě „et eos devicerunt.“

²⁾ Erben, Regest. I. 220, č. 483.

³⁾ O českých Děpolttech napsal Heřman Kohn dle původních pramenů a z části dle listin posud nevytištěných dobré pojednání v Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen, r. 1868, ročník VI. č. 6 a 7.

⁴⁾ Necrologium Montis Casinen. Cod. Ms. Sec. XIII. Nr. 47.

⁵⁾ Chronicon Montis Sereni. Ed. Eckstein, str. 189.

mimo vlast, o tom jsme se již zmínili. Za manželku pojal Adelu, dceru Boleslava I. Slezského. ¹⁾ Kronikář Arnold z Lubeku praví o něm roku 1204, „že Přemysl byv Filipem pokořen sotva podržel polovici země České, ostatní že bylo pod panstvím zmíněného Děpolta,“ ²⁾ zajisté jen na odměnu za služby králi Filipovi prokazané. Služby ty nemohly v ničem jiném záležitosti, nežli ve sbírání pole, jímž král v zádech byl ohrožen, a to se stalo částečným z Moravy zosnovaným pobouřením v Čechách, kteréž však král při svém návratu potlačil, tak praví čeští letopiscové; ale vlastně musil se vzdáti, 7000 liber stříbra Filipovi co válečnou náhradu zapraviti a Děpolta III. do vlasti povolati ³⁾. V oktávě zjevení Páně roku 1205 svolal pak Přemysl do Prahy zemský sněm a napravil poměry, politickým převratem a nešťastným plným tažením změněné. ⁴⁾ Děpolt obdržev župy Čáslavskou, Chrudimskou a Vratislavskou nazývá se r. 1207 jejich knížetem ⁵⁾. Markrabí Moravský, Vladislav, a Olomúcký biskup Robert účastnili se taktéž, jak se zdá, na sněmu Pražském, poněvadž zároveň s Děpoltem III. a Pražským biskupem Danielem objevují se co svědkové na královské listině, právě na tomto sněmě dne 17. ledna 1205 pro klášter Ostrovský v Čechách vydané. ⁶⁾ Ano neváhali bychom, označiti zároveň tento Tříkrálový sněm za dobu, v níž papež

¹⁾ Wattenbach, Monumenta Lubensia, ve Vratislavi 1861, str. 16 a Stenzel, Scriptores Siles. I. 98.

²⁾ Chronicon Slavor. Arnoldi. Kn. VI. hl. 8. str. 461.

³⁾ Cont. Admunt. k r. 1204; u Perteze IX. 590. Cont. Cosmæ k r. 1205 (jako obyčejně o rok později); u Perteze IX. 170. Pulkava k r. 1206. Dobner Mon. III. 205.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 22. č. 489.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 227. č. 499.

⁶⁾ Erben, I. č. 224. Jakkoli listina tato, s ohledem na hodnostáře v ní za svědky uvedené, zdá se býti velmi podezřelou — Rapoto toho času jistě nebyl královským kancléřem, alespoň nebyl proboštem Vyšehradským, ještě roku 1207 byl notářem — tož přece datování — a toto jest nám zde věcí hlavní — zdá se spočívat na pravdě.

Innocenc III. opět předsevzal jednání o rozvedení manželského sňatku od r. 1199 odložené. Alespoň velmi se podobá, že právě tenkrát Přemysl o této veledůležité otázce s poslanci zemskými rokoval, neboť jinak nebyl by mohl Innocenc III. nově ustanoveným vyšetřovacím soudcům, Salcpurskému arcibiskupu Eberhardovi II., děkanu Gorickému a jistému opatovi diecése Salcpurské ve svém intimačním listu ze dne 26. dubna 1206 zcela určitě oznámiti, že Přemysl u přítomnosti velmožů své země a dítek i příbuzných zavržené choti slavně a písemně se zavázal, že ji opět přijme, aniž by slovu svému byl dostál¹⁾.

V jaké míře právě do roku 1205 připadající provdání Markéty, nejstarší dcery Přemyslovy, za Dánského krále, Valdemara II., sluší slučovati s novou politikou, kterouž se ubírala od měsíce září 1204 říše Česko-moravská, nechceme blíže rozbírat, na Moravu a Čechy působilo nejvýše v tom směru, že jméno království skvělými vlastnostmi kněžice dosáhlo na dalekém severu výtečné pověsti, což obchodům velmi prospívalo. Markéta, od Danů Dagmar zvaná, zemřela dne 24. května 1212 a pohřbena jest v Ringstettu blíže Kodaně²⁾. Každým způsobem udály se v Praze

¹⁾ Erben, Regest. I. 225. č. 496. Meiller, Regesta Salzburgen. str. 188.

²⁾ Annales Ryenses k r. 1205: „Rex Waldemarus duxit Dagmar, filiam regis Boemiæ in uxorem.“ A k r. 1212: „Obiit Margaretha regina, quæ propter præcipuam formæ pulchritudinem dicta est Dagmar.“ Pertz XVI. 405. O dni jejího úmrtí pod jmenem Vedwigis, regina Daciæ, ke dni 25. května, Wattenbach, Böhmisch-schlesisches Necrologium, ve Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens. Sv. V. seš. 1. ročn. 1863, str. 112, v nekrologu dánském ke dni 24. května, Dudík, Forschungen in Schweden, str. 373, kdež domněnka, jakoby Dagmar nebyla dcera Přemysla Otakara I., budiž vymazána. První zprávu v naší literatuře, čerpanou z pramenů dánských, přinesl o Dagmaři Wocel v Časopise česk. mus. 1846, str. 484—500. Všecko, což o Dagmaři dle pramenů pověděti lze, sebral ve svém důkladném díle universitní profesor v Kodani, Frederik Schiern „Om Dronning Dagmar, kritiske Bidrag til den danske og de

v oktávě zjevení Páně r. 1205 důležité věci, kteréž i na Moravu měly vliv trvalý. Strana Guelfů opustila se na všechny časy a vešlo se ve spojení tím užší se Staufy, aniž by však zasahalo se do bojů mezi Filipem a Otou až do roku 1208 nepřetržitých, a jelikož od roku 1206 patrné sblížení Filipa a Innocence III. nebylo lze nepoznati, a tudíž doufati se dalo v lepší budoucnost, zasnoubil král Přemysl svého syna Václava s Kunhutou, dcerou Filipovou. To událo se as na počátku roku 1207¹⁾. Václav narodil se dva roky před tím²⁾. Nová výprava proti Cařihradu a založení tam nového císařství latinského roku 1204 zůstaly na Moravu zcela bez účinku.

Zde stojí okolo roku 1207 Olomúcký biskup, Robert, v popředí. Když byl velikým požárem dne 10. května 1204 hlavnímu chrámu olomúckému způsobenou škodu³⁾ dle možnosti napravil, immunity Johanitům na Moravě od markraběte Vladislava udělené, co svědek uznal, darování paní Anežkou, vdovou po Kunovi z Potvorova, klášteru Plasskému učiněné potvrdil, jakož dosvědčuje od krále Přemysla dne 17. ledna 1205 klášteru Ostrovskému udělená magna charta, papežské breve datované v Římě dne 21. ledna 1205 ve

bömiske Historie.“ V Kodani 1854. 8° S. 72. Pohřešuje se tam co pramen: „Incerti auctoris Chronica Montis Sereni. Ed. Eckstein. Tam lze čísti na str. 187: „Adelam duxit Odacarus, qui postea fuit dux Bohemie, qui habuit ex ea filium Vradislaum, et filias tres, quarum una nupsit regi Daciæ, alia Heinrico, comiti de Orthenberc, tertia canonizata est in Gerinrode.“

¹⁾ Cont. Cosmæ k r. 1207; u Pertz IX. 170. Hermann Altahen. annales k r. 1207; u Pertz XVII. 386.

²⁾ Erben, Regest. I. 210. č. 465. Biskup Daniel omlouvá k r. 1202 své nepřijetí do Říma, „quod filius nobilis viri, Bohemiæ principis, est per ipsum baptizandus.“ Jak se to srovnává s Pulkavou k r. 1205, s Dobnerem, Mon. III. 205?

³⁾ Necrol. Olom. rps. „Sexto Idus Maii anno D. 1204 Olomucensis ecclesia combusta est.“ Pulkava v Dobner. Mon. III. 205 klade tuto událost do roku 1203, avšak dle pozdější poznámky, že Filip porazil arcibiskupa Rýno-Kolínského, patrně o rok dříve.

prospěch jakéhosi per saltum ordinovaného klerika od Innocence III. obdržel, a dle našeho domnění k vystavění popáleného chrámu ves Soběbřichy jistému Lupovi v 10 hřivnách prodal,¹⁾ setkáváme se s ním dne 19. června 1206 v Pasově u tamějšího biskupa Margolda, aby s Otou, biskupem z Frysnyků a mnohými jinými co svědek potvrdil výměnu desátku mezi klášterem Wilherinským a farou v Gramatstetten v Rakousích,²⁾ a když polský Vladislav Laskonogi přes výhrůžné listy papežské nepřátelsky se choval proti arcibiskupovi Hnězdenskému, Jindřichu Kitlicovi, obsazení uprázdněných duchovních prébend sobě osvojoval, a škodu arcibiskupovi i církvi polské učiněnou nahraditi se zdráhal, začez mu Innocenc III. dne 4. ledna 1207 kletbou pohrozil, tuž vedle Prahy a Míšně byl také Robert Olomúcký jmenován, aby na první ohlášení každou neděli za zvuku všech zvonů proti němu kázali církevní kletbu³⁾. Avšak to nezjednalo biskupu Robertovi, čili, jak jej současné olomúcké prameny nazývají, Rudbertovi, na Moravě trvalé jméno; co mu hlavně získalo vážnost v církvi Olomúcké, bylo znovuzřízení proboštství kapitolního. S tímto zřízením má se věc takto:

Podle zřízení kapitoly Olomúcké od biskupa Jindřicha Zdíka roku 1131 provedeného, náleželi k předním jejím hodnostářům kapitolní děkan a kapitolní probošt. Že kapitolní probošt toho času již byl, o tom svědčí proboštské statky dle jména uvedené⁴⁾. Avšak jak se zdá vymizel již záhy název této důstojnosti při hlavním chrámu olomúckém,

1) Erben, Regest. I. 221—227: Listina stran Soběbřich, vesnice to druhdy na území panství Budišovického ležící, dávno již zaniklé, byla bezpochyby sepsána roku 1206, poněvadž Štěpán názván jest v ní proboštem.

2) Urkundenbuch des Landes Ob der Enns. II. 505.

3) Erben, Regest. I. 227 č. 500. Hurter, Geschichte Papst Innocenz's III. und seiner Zeitgenossen. Sv. II. 139.

4) Cod. Dipl. Mor. I. 206. Uvádí se zde 29 míst, v nichž roztroušeny byly držebnosti proboštství.

a úřední výkony s ní spojené přešly na arcijáhny¹⁾. Teprvé asi v tu dobu, když markrabí Vladislav provedl svůj úmysl, uvésti řád cisterciacký na Moravu, obnovil, dle tradice olomúcké, biskup Robert v pátém roce svého biskupování,²⁾ tedy roku 1206, úřad probošta. při všech kapitolních chrámech již zavedený, také v Olomúci. Zvláštní zakladací listinu v té příčině nemáme, bezpochyby že takové nikdy ani nebylo, jinak by se byl biskup Robert ve své závěti, která se co apograf, pohřichu nedatovaný, v olomúckém archivu kapitolním zachovala, jistě k ní odvolal. Jelikož úkolem probošta především bylo, starati se o tělesné potřeby kanovníků a zastupovati je i jich poddané na venek a před soudem, nadal jej Robert „ad refectioem fratrum“ dvěma araturami v Dubu, lánem u Dluhonic (blíže Nena-konic), několika včelnami v Otěhřibech (mezi Doloplasy a Tršicí, již v XIV. věku zaniklymi), pak příjmy jakési kaply u Kroměříže, kteráž však musila vydržovati zvláštního kněze, desátkem vinic u Pustoměře nově založených, a mlýnem i několika dvory u Olomúce.³⁾ Král Přemysl rozhojnil toto nadání desátkem peněžitým i obilným své vesnice Uhřic (u Kojetína), a připojil k proboštství Olomúckému kancléřský úřad moravský, právě tak, jako kancléřství české spojeno bylo s proboštstvím Vyšehradským. Královská listina, v té příčině notářem Rappotou vyhotovená, pochází z r. 1207 i jedná o kapitolním proboštství Olomúckém co o věci skutečné⁴⁾. Ale jelikož mezi 13 za svědky uvede-

1) Viz díl III. str. 45. Kdežto v listinách moravských přicházejí arcijáhny již od r. 1167, objevuje se první probošt teprvé r. 1202.

2) „Exactis in episcopatu annis quinque, novam in Cathedrali dignitate, praepositorum nempe, fundavit.“ Richter, Series, str. 59.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 241.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 38. Pak Jireček, Codex juris Bohemici, I. 36. Listina ta sepsána jest ve dvou exemplářích, jichž jeden náleží se v Kroměříži, druhý v kapitolním archivu olomúckém. Pečeť posledního schází, kdežto hedbávné nitě barvy červeno-žluto-bílé zůstaly. Otisk není správný. Věta kodexu: eius bona furis remaneant,

nými kanovníky, v jichž čele stojí Walter co děkan, neobjevuje se žádný probošt, naopak pozdější probošt Štěpán zaujímá co kanovník poslední místo, tuť soudí se zcela po právu, že k této hodnosti povýšen byl teprve po obdržení královském i papežském schválení, že však třináctý kanovník, jakož Robert ve své závěti výslovně dotvrzuje, byl již do-sazen. Nekrolog olomúcký také skutečně nazývá Štěpána prvním proboštem Olomúckým.

Další udělené milosti, kteréž v uvedené královské listině pro hlavní chrám olomúcký výslovně jsou obsaženy, vztahují se k osvobození od daní ze všech jeho, v Čechách i na Moravě buď již získaných, nebo budoucně v držení jeho přicházejících statků a k výhradám poddaných biskupských, zrušují jus spolii po smrti biskupa, a ustanovují pro případ uprázdnění stolice kapitolního děkana s kapitolním proboštem za správce in temporalibus, konečně udělují kapitole svobodnou volbu biskupa, jakož ji předpisují zákony církevní — bez odporu nejdůležitější to privilej, jakéž chrám olomúcký až podnes požívá. Dosavadní jmenování Olomúckých biskupů zemskými knížaty přestalo tudíž na všechny časy. Papež Innocenc III. potvrdil tuto hlavní privilej v Římě, dne 8. ledna 1207, v roce devátém svého pontifikátu ¹⁾.

ipse vero secundum etc., má zníti: eius bona furis remaneant ecclesiae, fur vero etc. Svědkové Boruth, Prebor, Stanimír a jich synové nenalezají se na původním spise olomúckém; při Arnustovi stojí „camerarius Olomucensis.“ Svědci, počínaje od Pomnena, psáni jsou jiným inkoustem. Listina má na sobě všechny známky neporušenosti. Potvrzuje úmluvu, o rok dříve v Olomúci ujednanou.

¹⁾ Poškozený diplom s bulou olovenou in filis cericeis uložen jest v kapitolním archivu olomúckém. Jelikož Innocenc III. leta svého panování důsledně počítá ode dne svého vysvěcení 22. února 1198, tuť připadá devátý rok jeho papežování na rok 1207. Když tedy veliká privilej Otakarova pro chrám olomúcký, kterouž dle zachovaného exempláře roku 1207 sepsal notář Rappoto, potvrzena byla v Římě dne 8. ledna t. r., tož musil jeden exemplář přece dříve zaslán býti

Toho času byla zvěst o smíření papeže s králem Filipem již vůbec rozšířena, i nalézala potvrzení vysláním dvou papežských legátů, biskupa z Ostie, Ugolina a kardinála-kněze tit. s. crucis, Leona, ke dvoru Filipovu. Přibylí u něho v měsíci červenci 1207. Dne 3. srpna byli s králem ve Wormsu. Tam byl Filip za jistých podmínek z kletby vyprostěn. Silně se již mluvilo o novém tažení křížáckém i stalo se snešení stran sbírání příspěvků. V Quedlinburku byl Filip dvorem svým; po dvakráte odbývaly se osobní rozpravy obou králů, k míru však nedošlo. Dne 2. listopadu zpečetil Filip v Norimberce smlouvu mezi Otou, vévodou Meranským, a biskupstvím Pasovským stran jistého hrabství na českých hranicích ležícího, i prodlel pak celý týden, od 30. listopadu až do 6. prosince, v Augšpurku. V skvělém shromáždění, při kterémž také král Český byl přítomen, měly poslední spory mezi zvoleným Německým císařem Filipem a papežem býti vyrovnány. Vyjednávání pokračovalo s výsledkem tak příznivým, že přítomní legáti usnesli se o návratu do Říma, aby tam zprávu podali a nové rozkazy k dalšímu svému jednání přijali. Domníváme se nikoliv bez důvodu, že při tom Přemyslův hlas byl rozhodným.

do Říma. A že skutečně tak se stalo, o tom svědčí královská listina v papežské schválení vepsaná. Uvedení zde svědkové končí Budislavem, tedy právě tam, kde svědkové, na královské listině z roku 1207 dále uvedení, psáni jsou jiným inkoustem. Poznávámeť z toho, že i po zakončeném jednání také pozdější svědkové směli na té které listině se podepsati. Mimo to souhlasí toto papežské potvrzení úplně s podáním Olomúckým, že totiž biskup Robert v pátém roce svého panování, tudíž roku 1206, obnovil probošství při kapitole. Pravíme „obnovil“, nikoli založil, protože jinak byl by také papež takovoto založení potvrditi musil, takto však praví pouze: „Libertates et immunitates ecclesiae vestrae et eiusdem hominibus a karissimo in Christo filio P. Boemorum rege illustri concessas, cancellariam quoque regiam et alios redditus praepositurae Olomucensis ecclesiae assignatos ab ipso sicut . . . in eiusdem regis privilegio plenius continetur, vobis, et per vos ecclesiae vestrae auctoritate apostolica confirmamus.“ Cod. Dipl. Mor. II. 41.

Volfger, patriarcha Voglejský, Ludvík, kníže Bavorský, Hugo, falckrabí Porýnský a Bedřich, markrabí Badenský, jej podporovali ¹⁾.

S Bavorskem byl král Přemysl neteří svou, slavenou Ludmilou, nejmladší dcerou Českého knížete Bedřicha, v jakémsi spojení. Provdána byvši dříve za Vojtěcha hraběte z Luku, zasnoubila se co vdova s Ludvíkem, knížetem Bavorským, ²⁾ i uchopila se statně co paní nejvzdělanější a nejkrásnější nitek tehdejší politiky. Smýšlení byla staufského. České své jméno zapsala do letopisů jeptišského kláštera cisterciatek v Seelienthalu, nebo také Sveldenthalu, předměstí to Landshutu. Bylať jeho zakladatelkou a přivedla první jeptišky z Třebnice ve Slezsku, protože Čechy i Morava toho času měly sice mnichy cisterciácké, avšak ještě žádných jeptišek toho řádu ³⁾.

S cisterciáky král Přemysl v poslední době hojně se zabýval. Povstaltě toho času (před r. 1203) veliký klášter v Oseku co založení pánů ze Slavkova a z Boršova. První klášterníci přistěhovali se z Valdsas. Také královnu Konstancii věc ta zajímala ⁴⁾. Schválení královské dáno bylo roku 1207 a listina immunity dne 25. dubna 1208. Jak lze souditi podle jmen vesnic k založení příslušících, byla toho času již celá ta krajina poněmčena ⁵⁾. Na Moravě měl tento klášter část vesnice (nynějšího města) Telče. Již roku 1207 musel biskup Robert zároveň s Pražským biskupem Danielem býti pro něj rozhodcem ⁶⁾. Co svědek přichází také s Danielem

1) Doklady k tomu, Böhmer, Regest. str. 24 a 25. Erben, Regest. I. 531. č. 508. Cod. Dipl. Mor. II. 45.

2) Viz d. IV. str. 67. Romantické provdání Ludmily s knížetem Bavorským podal nám dějepisec Arembeck ve své kronice Bavorské. Po něm vypravuje Vilém Schreiber, Otto der Erlauchte, Pfalzgraf bei Rhein und Herzog von Baiern. V Mnichově 1861, str. 116 a ssl.

3) Erben, Regest. I. 374. č. 796.

4) Erben, Regest. I. 224. č. 492.

5) Erben, Regest. I. 229 a 232 č. 504 a 510.

6) Erben, Regest. I. 229 č. 503.

v Praze roku 1207 za klášter Plasský, a téhož roku za klášter Milevský „když král Přemysl, velmoži zemští, téměř veškerí kanovníci Pražští a všickni opatové celého království přítomni byli v hlavním městě.“ ¹⁾ Sotva se zmýlíme, přivedeme-li tento český sněm ve spojení s cestou krále ke dvoru císařskému v Augšpurku, kdež, jak víme, vyjednáváno bylo s papežskými legáty a s králem Filipem. Věc ta byla příliš důležitá, než aby Přemysl všelikou odpovědnost byl vzal na sebe sama, tím více, anať opět se chystala válečná výprava krále do Německa na pomoc Filipovi. Bamberk byl ustanoven za shromaždiště vojtů z jižního Německa, a Kvedlinburk pro válečné houfy od východu a od severu přicházející ²⁾. V měsíci červnu 1208 přijel Filip do Bamberku, by tam nalezl smrt svou. Bylť zde od Vitelsbachovce Oty úkladně zavražděn z pomsty, protože se zdráhal dáti mu jednu svých dcer za manželku. ³⁾ A v Římě právě se jednalo o to, aby Filip korunován byl na císaře. Na místě koruny dostalo se mu umrlčího věnce. Pohřben byv dříve ve chrámu bamberském nalezl teprve roku 1213 stálý odpočinek v císařské hrobce ve Špýru. Vrah uprchl, byl však r. 1209 v jakémsi úkrytu blízce Řezna nalezen a usmrčen ⁴⁾.

Filipovou smrtí nastal v Německu úplný převrat věcí. Strana staufsky smýšlející ztratila své těžiště a děsila se před novými zmatky v říši, z nichž sotva byla vyvázla. Toť asi bylo hlavní příčinou, že se přidružila k Otovi; ni-

1) Erben, Regest. I. 231 č. 507.

2) Arnoldus Lubecen. Lib. VII. cap. XIV. č. 1. praví „contracto innumero exercitu de omni imperio, ubi aderant innumeri de Ungarorum finibus.“ Uhři sami to nebyli, neboť tito právě toho času nebyli v nejlepší poměru k Německu, ale byl to lid „z pomezí uherského,“ Moravané.

3) Prameny toho v Böhmer, Regest. str. 26. Den úmrtí, 21. červen, dostal se i do nekrologu olomúckého, rps. kapit. archivu v Olomúci.

4) Obšírně v té příčině Abel, König Philipp der Hohenstaufe, str. 240.

koli z lásky, nýbrž z nouze snad pocházeli Otovi přátelé, s jedinou výminkou papeže, jenž obdivoval se sice řízení božskému, ale hned po obdržení zvěsti o smrti Filipově psal ku všem metropolitům německým, aby Otu za krále Německého uznávali, a nižádné nové volby, ani volby Fridricha, bratrovce Filipova, nepřipouštěli¹⁾. Obzvláště důtkliva jsou výstražná slova ku králi Přemyslovi. „Často dal jsi nám,“ takto píše Innocenc III. ku králi v měsíci červenci 1208, „jak dopisy tak i zvláštními posly věděti, že nikoli vůle Tvá, nýbrž nouze donutila Tě, odstoupiti od krále Oty, jemuž jsi v srdci věrnost zachoval. Ale jelikož nyní nevyzpytatelným řízením božským tato nepřekonatelná nutnost přestala, není více žádné poctivé příčiny, za kterouž bys se vzdaloval Oty. Pevně a věrně stůj při něm, a milosti apoštolské prýštiti budou pro Tebe v hojné míře“²⁾. I aby přípisu dostalo se také patřičného důrazu, vystoupilo strašidlo soudního jednání o rozvedení manželství opět v popředí. Arcibiskupové Mohučský a Magdeburský měli podati zprávu, z jaké příčiny král vyšetřovací komisi od apoštolské stolice ustanovenou zamítá³⁾. Toto breve dáno bylo dne 11. prosince 1208, a hned dne nejbližšího příštího dán byl přípis k Přemyslovi, by ještě v pravý čas potřebnou pomocí přispěl králi Otovi⁴⁾. Zřejmo jest z toho, v jaké míře kurie římská dovedla užívati okolností.

Přemysl porozuměl pokynutí papežskému, a jakož vůbec držel se moderní zásady, že prospěch povždy řídí politiku, tož dal se o velikonocích (29. března) 1209 na říšském sněmě, králem Otou v Altenburku odbývaném, zastoupiti, čímž vyslovil téhož uznání⁵⁾. Osobně nesešel se ještě ten-

1) Doklady v Böhmer, Regest. str. 216 a ssl.

2) Erben, Regest. I. 233 č. 512.

3) Erben, Regest. I. 234 č. 515.

4) Erben, Regest. I. 235 č. 516.

5) Arnold. Lubecen. Lib. VII. cap. XVIII. str. 561. „In Altenburg, quæ alio nomine Plisne nuncupatur . . . convenerunt Mynsenses et Cismenses, Poloni quoque, Boëmi et Ungari.“

krátě se zvoleným císařem Římským. To událo se teprvé na svatodušní neděli (dne 24. května) ve Vircpurku, kdež při skvělém shromáždění král Ota zasnouben byl s Beatricí, dcerou Filipovou. S králem Přemyslem přijel sem také markrabí Moravský Vladislav, a téhož soused, Leopold VI. (VII.) Rakouský, tentýž, jenž zasnouben byv s dcerou krále Českého, dne 7. ledna 1204 s papežským svolením svého slibu opět byl sprostěn¹⁾. Vladislav měl zde příležitost poznati arcipata cisterciáků, opata totiž Morimundského, což zde obzvláště podotýkáme, protože opatové tohoto řádu povinni byli, každoročně cestovati do Morimundu k jenerální kapitole. Z Morimundu vycházela pak potřebná nařízení pro jednotlivé kláštery.

Přemysl a Vladislav nezdrželi se dlouho u německého dvora, alespoň nenalezáme jich na královských listinách ve Vircpurku vystavených, kdežto přece vévoda Leopold již na jedné takové ze dne 31. května a 2. června co svědek se objevuje²⁾. Také oba biskupové zemští, Pražský a Olomúcký, nebyli přítomni; lzeť pozorovati od těch dob, co Přemysl nazývá se králem Českým, zúmyslné vzdalování obou těchto biskupů od každého styku se sjezdy u německého dvora, aby nikterak v nich nevznikala myšlenka přímého jejich postavení pod říší. U domácího dvora bývali, jakož i zemští prelátové často a rádi vídáni. Tak mezi jiným roku 1209 v biskupském městě Kroměříži, kdež král a královna Konstancie na počtu svého zemřelého syna Vratislava darovali kapitole olomúcké vesnici Nedachlebice blíže Uherského Brodu, s hospodou a se všemi immunitami, jakýchžž požívaly biskupské statky od vystavení veliké listiny z roku 1207³⁾. Olomúcký biskup Robert a Pražský pro-

1) Jména přítomných knížat v Arnold. Lubecen. Lib. VII. cap. XIX. str. 562 ssl.

2) Meiler, Babenberská Regest. str. 101 a 102.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 51. Immunity doslovně vypsány jsou z listiny z r. 1207.

bošt Ondřej jsou na této listině mimo jiné spolu podepsáni ¹⁾. Pohřichu den jejího vystavení není připsán, a přece právě nyní měl by pro nás velikou důležitost, protože tím měli bychom čeho se přidržeti při posuzování, zdali král Přemysl a biskup Robert králi Otě, jenž právě usnesl se o tažení do Říma, dostavili dle smlouvy posilu 300 oděnců.

Ku konci července 1209 scházeli se knížata k této výpravě v Augšpurku; ²⁾ tolik jest jisto. Arnold z Lubeku, současný a o této události dobře zpravený kronikář, ³⁾ praví, že se tam sešli všickni knížata světského i duchovního stavu, kteříž byli v držení královských regalíí, a mezi těmito jmenuje biskupy Pražského a Olomúckého, pak markraběte Moravského. ⁴⁾ Ale o králi Přemyslovi nečiní se zmínka. Přes Inšpruk a přes Brenner táhlo se do Brixenu. As v polovici srpna vstoupilo se na půdu italskou, dne 18. srpna stála výprava na pobřeží jezera Gardského; ve Viterbo setkali se Ota a papež, dne 1. října uzřel král Řím, a dne 4. října 1209 obdržel rukou Innocenta III. v chrámu sv. Petra korunu císařskou ⁵⁾. Byli-li král Přemysl, bratr jeho Vladislav, Daniel z Prahy a Robert z Olomúce při tomto tažení, pak připadá přítomnost krále a jeho choti v Kroměříži do měsíce června 1209. Významno jest v každém případě, že průběhem roku 1209 ani král Přemysl, ani markrabí Vladislav nebo biskup Robert nepřicházejí na žádné listině z této doby pocházející, a přece k tomu udávala se příležitost, když na př. Pražský biskup Daniel r. 1209, jenž tudíž výpravu záhy opustil, předsevzal výměnu statků s klášteřem

¹⁾ Původní spis v kapitol. archivu olomúckém se stopami dvou bývalých pečetí na červených nitích hedbávných. V olomúckém nekrologu stojí ku dni 14. ledna „Obiit Gra (sic), que contulit Neddachlebiz,“ tedy nikoli král.

²⁾ Böhmer, Regest. str. 45.

³⁾ Wattenbach, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Druhé opravené vydání. Ve Vratislavi 1866, str. 452.

⁴⁾ Arnoldus Lubecen. Lib. VII. cap. XX. str. 565.

⁵⁾ Abel, Kaiser Otto IV. und König Friedrich II., str. 36 a ssl.

v Plasích, a dne 8. září t. r. potvrdil privileje a držení zboží kláštera Oseckého ¹⁾. Na počátku roku 1210 byli ovšem Robert i král Přemysl, pakli tento se účastnil v římské výpravě, což prokázáno není, již zase ve vlasti, neboť již dne 9. dubna 1210 obdržel Robert papežské breve, kteréž mluví o jeho úmyslu, putovati do Paléstinu, a jej oprávnjuje k rozhřešení každého z jeho průvodu, kdož by na cestě ublížil některé duchovní osobě, ²⁾ a v roce nejbliže příštím jest král Přemysl v Brně činným, když se jednalo o vyhotovení zakladací listiny prémonstratského kláštera Zabrdovického. Že biskup Robert křížem se opásal a roku 1210 skutečně sobě umínil navštívit svatou zemi, tomu nasvědčuje jeho závět, kterouž před nastoupením obmyšlené pouti sepsal. Známe ji pouze v prepise padělaném a jelikož není datována, nelze nám k určení doby jiného se přidržeti, leč její závěrečné věty. Biskup doporučuje patronům biskupského chrámu své tělo, svou duši a svou cestu ³⁾.

Závět ta poskytuje přehled posavadní činnosti Robertovy. Nejdříve činí zmínku o kapitolním proboštví od něho založeném a od krále Přemysla obdarovaném, ⁴⁾ po té přechází na farní chrám v Pustoměři, při němž dva duchovní a týdně dvě mše nadal pozemky a desátkem v přírodninách i na penězích v Drisicích ⁵⁾ a v Želčím dole (nynější Želč u Vyškova). Na rozmnožení světla voskovicemi v hlavním chrámě ustanovil týdně 30 grošů. Ves Tučapy s mlýnem daroval z polovice proboštví kapitolnímu, druhá polovice

¹⁾ Erben, Regest. I. 236 č. 519 a 237 č. 520.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 53. Přese všecko pátrání nebylo lze tento původní spis nalézt v kapitolním archivu olomúckém. V tištěné sbírce dopisů papežských list tento se nenalézá, avšak má na sobě všecky známky pravosti.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 243. „Cuius (ecclesiae Olomucen.) patronis corpus et animam et iter nostrum commissimus Amen.“

⁴⁾ Viz str. 34 tohoto díla.

⁵⁾ Viz Wolný, kirchliche Topographie, „Drisitz“.

spojena byla se statky obedienčními, aby za to kanovníkům opatřena byla tabule v době adventu a čtyřicetidenního postu. K vydržování třináctého kanovníka vykázal na místě prébendy týhodně 12 denárů z výčepu medoviny v Kroměříži a jiné příjmy z biskupské vesnice Huzové. Ze vsi Ratají založeny byly tři mše a tolikéž prandií. Za Nedachlebice nařízeny byly výroční obřady za markraběnku a za její rodiče. Dále prohlašuje biskup, že listiny klášterům Velehradskému, Hradištskému a Lúckému, jehož kostel asi roku 1202 vysvětil ke cti Matky boží a sv. Václava,¹⁾ pak jeptiškám u sv. Petra v Olomúci udělené v plné své platnosti zůstati mají, že v kostele sv. Petra v Olomúci vysvětil oltář sv. Kateřiny a jej nadal hospodou v Přerově, polem v Býstrošicích u Olomúce a jistým desátkem v Jarohněvicích u Kroměříže. A že vše to neučinil na útraty biskupství, tomu nasvědčuje rozhojněné jím zboží, zvýšení důchodů a skoupené i vyplacené od něho budovy, „ježto samy o sobě, beze mnoha slov, vydávají svědectví o naší činnosti.“ Konečně zmiňuje se ještě, jak za jeho přičinění opět vystavěn byl hlavní chrám olomúcký, dne 10. května 1204 požárem postížený, jenž dle jeho výroku pochází ještě od biskupa Jindřicha Zdíka²⁾.

Kdy jeptišský klášter u sv. Petra tuto zmíněný byl založen, není jasno. Nazýval se druhdy klášterem řádu Augustinského u sv. Jakuba a byl od biskupa Roberta roku 1213 nadán biskupským zbožím v Bukovanech, v Řepčíně a desátkem vesnice Klopotovic, jež byl kapitolní probošt ve prospěch jeptišek za 70 hřiven zakoupil.³⁾ Ale

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 65, při kteréž příležitosti Lúky obdržely desátek z vína u Hnamic (Gnadlersdorf).

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 241. Boček klade tuto listinu do r. 1232, bezpochyby proto, že v ní zmínka se činí o jeptišském klášteře „iuxta S. Petrum“. Zakladací listina schází; ale biskup Robert mluví o něm roku 1213 jako o domu hotovém a spořádaném.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 64.

povážíme-li, že biskup Robert výslovně praví, „že toto obdarování mohl učiniti, jelikož tak mnohé jiné pro svůj chrám získal,“ že dále také patronát nad tímto klášterem pro sebe a své nástupce podržel, „protože vystavěn byl na půdě biskupské,“ a že kapitolního probošta Štěpána za jeho dar a jinou péči o tuto novou osadu jmenoval jejím doživotným prokurátorem; tu nelze více pochybovati, že oba, biskup i probošt, byli zakladateli kláštera. Od r. 1490 klášter tento zacházel a byl okolo roku 1524 biskupem Stanislavem Thurzo zrušen. Roku 1567 převzali minorité opuštěnou budovu klášterní, kterouž v držení měli až do svého zrušení roku 1785¹⁾.

K skutečnému cestování do Paléstyiny však prozatím nedošlo, a to, jak soudíme, na radu krále a jeho bratra, neboť nové bouřné mraky vystupovaly na obzoru politickém. Přátelství mezi Innocentem III. a císařem Otou IV. bylo takorůžka u konce a každý jen poněkud bedlivý pozorovatel musil předvídati blízkou bouři. Známý buřňák — jednání o rozvedení manželství — blížil se již. Povždy, kdykoli papeži věrnost krále Českého zdá se býti zviklána, vypouští tuto hvězdu neštěstí věštící. Z tohoto jednání poznáváme, jak velikou důležitost římský dvůr přikládal vlivu českému. Dne 13. dubna 1210 zaslal papež tři stejně znějící listy k zavržené Adletě, ku králi Přemyslovi a k jeho manželce Konstancii. Zahrnuto v nich bylo veškeré v té při až posud provedené jednání hned od první vyšetřovací komise, složené z biskupů Halberstadtského i Havelberkského a z opata benediktinského kláštera v Postoloprtech v Čechách, až do příchodu obou papežských legátů do Čech, Ugolina, biskupa z Ostie, a kardinála-legáta Leona²⁾, a ustanovena nepřekročitelná lhůta k sv. Martinu t. r., až do které vyslanými důvěrníky celá pře musila v Římě býti rozhodnuta.³⁾ Že

¹⁾ Wolný, kirchliche Topographie von Mähren. Sv. I. str. 297. a ssl.

²⁾ Viz str. 36 tohoto díla.

³⁾ Erben, Regest. I. 238, č. 522.

nešťastná paní nedožila se konce tohoto sporu, podotkli jsme již na jiném místě¹⁾. Za posledních let dostalo se jí alespoň té útěchy, že nejstarší syn její, Vratislav, dlel jí na blízku v Míšni.

Bouře, o které jsme se právě zmínili, srážela se v Itálii. Více nežli polovice této země měla dle starých, mezi císařem Otou IV a papežem Innocentem III. uzavřených úmluv připadnouti stolici papežské. Avšak Ota neměl se k tomu, aby dostal slovu; papež upomíná, císař odpovídá vzdorovitě, kráčeje zcela v šlépějích Staufů, nikoli snad, že tak chtěl, nýbrž že tak učiniti musil, neboť vítězí strana, tedy strana Staufů, držela jej, všechny kroky jeho předpisujíc. Jednati proti jejich vůli bylo by bývalo tolik, jako všeho se vzdáti; ale jelikož Ota všeho se vzdáti nechtěl, nezbyvalo mu jiného, leč rozbratřiti se s papežem. Vyslovil se v ten rozum, že císařskou svou přísahou zavázán jest, plnou vážnost a všeliká práva říše vsí silou hájiti, pročez také opět říši navrátiti území, kteréž za doby posledního mezivládí církev proti právu na sebe strhla. Chce-li svatý otec podvzeti, čeho se krivě zmocnil, tuť prý nechť raději hned zproští jej přísahy při korunování složené.²⁾ I aby smysl těchto slov objasnil, vtrhl císař Ota v prvních dnech měsíce listopadu 1210 do království Sicilského. Následkem toho bylo, že papež již osm dní na to dne 18. listopadu vynesl kletbu nad Otou a jeho přívrženstvem.³⁾ Avšak císař v kletbu daný byl také zároveň císařem sesazeným, a jelikož papež veškerou říši Německou rozvázal z poslušnosti, tvořily se bez prodlení strany, kteréž pro sebe doufaly těžiti ze zmatků nepochybně nastávajících. V Německu byla kletba již dne 2. února 1211 arcibiskupem Magdeburským, Albrechtem, prohlášena.⁴⁾ Za příčinou dalších

1) Adela pohřbena byla r. 1211 v rodinné hrobce v Altenzellu.

2) Abel, Kaiser Otto IV. etc. Str. 59.

3) Annales Colonien. maximi k r. 1210; u Pertze XVII. 825.

4) Abel, Kaiser Otto IV. Str. 100.

kroků svolal papežský legát a arcibiskup Mohučský, Sifrid, sjezd některých knížat do Bamberku, mezi nimiž byli král Český, markrabě Mišeňský, Heřman lantkrabě Durynský — povždy jen titěz páni, na kteréž pokaždé bylo lze počítati, kdykoli se jednalo o převrat a novotu. Avšak na počest jejich moudrosti budiž zde vysloveno, že tenkrát nezosnovali ještě nižádný určitý plán, nýbrž odhodlali se k vyčkání dalšího průběhu věci, nicméně nebránili tomu, aby arcibiskup Sifrid kletbu od papeže nad císařem vynesenu dal prohlásiti svými biskupy podřízenými, tedy také v Čechách a na Moravě.¹⁾

Mezitím získal papež na Filipovi, králi Francouzském, mocného spojence. Tomuto byl Ota již co příbuzný anglického rodu královského, tohoto nejúhlavnějšího protivníka Francie, nenáviděným ode dávna, i bylot sotva zapotřebí, podrážditi jej proti Otovi zvláštním papežským přípisem ze dne 1. února 1211. Filip ochotně podával k tomu svou ruku, jakmile papež projevil myšlenku, aby Jindřicha VI. syn, král Fridrich, postaven byl proti císaři v kletbu danému.

Fridrich narozen byl dne 26. prosince 1194 v Jesi v marce Ankonitanské, kdež prožil první své mládí. Odtud hodlal jej král Filip, jeho ujec, ještě v podzimku r. 1197 přivésti do Německa k slavnosti korunování krále; avšak smrt otce, císaře Jindřicha VI., zmařila tento záměr, matka pak Konstance dala synáčka do Palerma dopravit a tam dne 17. května 1198 na krále Sicilského pomazati i korunovati. Krátce před smrtí matčinou vzal papež na se poručnictví²⁾. Dosažením věku dvanácti let odrostl mladý král

1) Annales Colonien. maximi k r. 1211; u Pertze XVII. 825 a 826.

2) Otázka: kdo vlastně byl vychovatelem potomního císaře Fridricha II., až podnes není ještě rozluštěna. Zvláštní směr živlu německého, italského i orientalského v celé jeho bytosti a mnohostranné vzdělanosti, kterou vynikal nad největší částí svých vrstevníků, připouští domněnku o více vychovatelích. C. Winkelmann po-

dle feudálního práva poručnictví papeže, svého lénního pána, i byla mu odevzdána vláda v Kalabrii, v Apulii a na Sicilii, těžká to úloha v říši, v níž lid domácí měl poslouchati, cizincové poroučeti. Většina stála proti menšině. V měsíci srpnu 1210 slavil Fridrich v Palermě svůj sňatek s Konstancií, vdovou po Uherském králi Emerichovi a dcerou Aragonského krále Petra — on patnáctiletý jinoch s paní pětadvacítiletou. A opět Innocenc měl ruce v té věci, opět měl rozhodovati hmotný prospěch. „Tu seznal Fridrich již v mladistvém věku, že na sebe sama jest odkázán, nikomu nesmí důvěřovati. Ve věku, kdež člověk jinak žije ještě v klidné bezstarostnosti a odvislosti, přivlastnil již sobě samostatnost myšlení i jednání, vypočítavý rozum a neobyčejnou obeznanost povahy lidské. Ovšem objevily se také stránky méně skvělé; znalost lidské povahy zvrhla se často v opovrhování člověčenstvem, samostatnost v sobectví a nevážení toho, co u jiných považováno bylo za posvátné, k prosté rozumnosti přidružila se lstivost a přetvářlivost; celou bytost mladého knížete, pro něhož nikdy ani jediné srdce vřele a soucitně nebilo, ovíval již záhy jakýsi chlad, jenž nikdy ho více neopouštěl, a jen pořádku v případech jednotlivých zaplašen byl na chvíli prudkým výlevem citů z hloubí duše vycházejících.“¹⁾

Záměr, krále Jindřicha postaviti proti císaři Otovi IV., byl zatajen až do podzimku r. 1211, až vše bylo připraveno, aby na sjezdu v Norimberce veřejně vystoupil co Jindřichův syn a zvolen byl za krále Římského. Za vlastní původce této volby sluší považovati oba arcibiskupy Mohučského a Magdeburského, krále Přemysla a lantkraběte Durynského, pročež také Ota po svém návratu z Itálie právě těmto pocititi dal plnou tíži císařské své moci. Dva šlechticové

kusil se zodpovídati tuto otázku ve „Forschungen zur deutschen Geschichte der k. bairischen Akad. d. Wissenschaften.“ Sv. XVI. seš. 2. ročn. 1866, str. 391.

1) Slova Abel-ova, Kaiser Otta IV. Str. 87.

byli vypraveni, aby donesli zvěst o zvolení krále do Itálie a pozvali krále Fridricha do říše Německé¹⁾.

Markrabí Vladislav nebyl srozuměn s touto změnou v politice. Zdržoval se ještě v Itálii, kdežto král Přemysl po oba roky 1210 a 1211 často zavítal na Moravu. Podnět k tomu zavdával klášter Zabrdovický, kterýž okolo roku 1205 pro premonstráty založen byl Lvem, pánem na Klobúčích, komořím úředu Brněnského, a Richsou, jeho chotí²⁾. První osadníci přišli s převorem Arnoltem z osady Strahovské u Prahy. K původnímu založení náležely moravské vesnice: Šenkovice (druhy mezi Otenicí a Těšany, nyní zaniklé), Šaratice a Zabrdovice blíže Brna, pak Borkovany u Klobúk.

Papež Innocenc III. vzal tento klášter již dne 3. dubna 1209 pod svou ochranu,³⁾ důkaz to, že již před rokem 1209 byl zcela zařizen, ačkoli vlastní listina zakladací králem Přemyslem teprve roku 1210 v Brně byla podepsána⁴⁾.

1) Doklady k tomu v Abel-ovu Kaiser Otto IV. Str. 135.

2) Annales Obrovicen. Rps. zemsk. archivu v Brně; pohřichu založeny teprve r. 1660 a vedeny pouze do r. 1711. Bočkem zhotovený výtah z tak zvaného nekrologu klášteřa Zabrdovického, jehož originál až posud se nenalezl, klade úmrtí zakladatele Lva na den 10. března 1260 a ke dni 18. srpna stojí: „1260 obiit illust. domina Berta, conjux illust. dom. Leonis Klobucen., conventus nostri et templi V. Kuniqundis fundatrix“ a hned ku dni 1. září (1209?) „obiit illust. Richtze comitessa et coniux illust. dom. Leonis, comitissae de Klobuk, fundatrix nostra.“ Uvádějí se tudíž dvě manželky zakladatele. V listině z r. 1210 (Cod. Dipl. Mor. II. 55) taktéž uvádějí se jména dvou chotí, „Richtca, que feliciter cessit in fata“, tedy před rokem 1210, a pak „clarissima matrona Soffia uxor eius.“ Berta v listinách nepřichází. Od roku 1226 mizí všeliká stopa po hraběti Lvovi. Opis uložen jest v zemsk. archivu č. 12228.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 52.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 54, jako obyčejně dlouho po roce 1210 přepsaný. Původní spis v c. kr. dvorním a státním archivu s třemi přivěšenými pečetmi, krále, biskupa Roberta a markraběte Vladislava. Jelikož Vladislav r. 1210 zdržoval se v Itálii a teprve na jaře r. 1212 se navrátil, tuž r. 1210 pečeť sotva mohla připojena býti k listině.

Listina ta uvádí, jakož také se dělo v zakladací listině velehradské, veškeré držečnosti nového kláštera dle jména a výslovně jmenuje rozličné dárce, mezi nimiž na předním místě stojí markrabí Vladislav. Dobře zařízený dvůr v Svítavě, užívání vedle běžící soujmené řeky Svítavy, les u Skalice (na panství Boskovickém) a jiný blíže Ochoze, pak ves Maloměřice pocházejí z nadání markrabského; udržely se s mnohými jinými: Svinošice (u Vranova), Zbišov (mezi Sokolnicemi a Slavkovem), Koryčany, Bohumělice, Bukovany a t. d. po větší části v držení kláštera, až k téhož dne 24. července 1784 nařízeného zrušení¹⁾. Vysvěcení klášterního kostela vykonáno bylo s přivolením biskupa Roberta na neděli Exaudi, dne 15. května 1211, od Jindřicha Kitlice, arcibiskupa Hnězdenského, od téhož, v jehož prospěch k rozkazu papežskému biskup Robert roku 1207 musil vystoupiti²⁾.

Arcibiskup, jenž dle zjištěných zpráv teprve ku konci roku 1209 navrátil se z Říma co legát apoštolský, nalézal se asi mezi vznešenou společností cestovní, kteráž jmenovaného roku 1211 vedla čtyřletou uherskou dceru královskou, as po dvaceti letech tak proslavenou sv. Alžbětu, přes Moravu do Durynska, aby tato dcera krále Ondřeje II. a Jertrudy Meranské zasnoubena byla s Ludvíkem, synem Durynského lantkraběte Heřmana. V sobotu dne 14. května častoval král cizí hosty v Klobúčích, a v neděli na to dne 15. května, na kterouž připadalo posvěcení chrámu, v Zabrdovicích. Synové Děpolta II.: Soběslav, Děpolt III. a Boleslav, pak Daniel, biskup Pražský, jenž v kostele klášterním vysvětil dva oltáře, a jeho probošt Ondřej, opatové

¹⁾ Wolný, kirchliche Topographie von Mähren, Brünnner Diocese. Sv. I. 187 a ssl.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 57. Viz str. 34 t. d. Ještě v XVII. století slavily Zabrdovice posvěcení chrámu na den 13. května. Annales Obrovicen. Ms. fol. 343, zemsk. arch.

Heřman z Hradiště, Tizelin z Velehradu, Gerhart z Lúk, Martin z Třebíče, Marsil z Želiva a Jarloch z Milevska, mimo to proboštové Bohdal z Rejhradu, Havel z Kumrovic, kapitolní děkan olomúcký Valter, a „praepositi“, nepochybně farářové, Křištof, Suděk a Venuš a mnozí jiní byli co svědci přítomni při této slavnosti¹⁾. Avšak markrabí Vladislav,

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 57. Listina není datována, dá se však poznámkou: „Tunc temporis hec acta sunt, cum filia regis Ungarie in Teutonium viro deportabatur,“ dosti dobře vřaditi do své doby. Sv. Alžběta narozena byla roku 1207. Dle jejího životopisce Theodoricha z Apoldy (vyd. Canisius) měla věku čtyři roky, když cestovala přes Moravu, tedy roku 1211. Thuróc z vypravuje tuto událost ve své Chronica Hungarorum, Cap. LXXIII. u Schwandtera, Scriptores rerum Hungaricarum I. 485 takto: „Transactis itaque novem annis (in regno suo), rex (Andreas) generosam Elisabeth, filiam suam, nobili viro Ludovico, Thuringiae Landgravio, copulavit.“ Thuróc počítá letá panování Ondřeje od korunování o Sv. Duše 1202, pročež „anno nono“ 1211. Ondřej II. mění své počítání. Avšak jsou také listiny, v kterých počítá od svého korunování, na př. Fejér III. 1. str. 402. Prémonstraté Zabrdovičtí slavili ještě v XVII. věku o svém posvěcení chrámu dne 15. května památku návštěvy potomní svaté Alžběty. V „Geschichte von Ungarn“ Ignace Aurelia Fesslerera, Arnoštem Kleinem v Lipsku 1867 I. 309 vydané, klade se k této události rok 1212, avšak bez podání dokladů, a sice v odporu s „Annales Reinhartsbrunnenses“ právě v dějinách durynských nejlépe zpravených, od Frant. X. Wegele v Jeně r. 1854 uveřejněnými. Tam na str. 121. klade se odvezení dcery královny s uvedením durynských vyslanců dle jména do r. 1211, a sňatek pak (na u. m. 168) do roku 1221. Roku 1212 připadal by den posvěcení na úterek, což nesrovnává se s doslovným zněním listiny. Původní listina nalezá se v c. kr. dvorním a státním archivu ve Vídni. Otisk není správný. Z vnitřních příčin podobá se, že tato listina náleží k listinám hromadným, ježto udávají věci za současné, kteréž děly se v dobách rozličných. Tak soudíme, že dodatek v listině, že markrabí Vladislav „de expeditione rediens“ daroval prý toho času kapitole hvozď „Obecný les,“ ani k listině nenáleží. Toto podarování stalo se již o rok dříve pod jmenem Obecná ochoz (Cod. Dipl. Mor. II. 54). Totéž platí o místě, na kterémž řeč jest o lese blíže Skalice (nedaleko od Boskovic). Vladislav při posvěcení chrámu na Moravě vůbec ani nebyl.

jeuž k založení hojně byl přispěl, nebyl přítomen, navrátiv se na jaře 1212 z Itálie s Otou IV. ¹⁾

Říši Německou našel císař opět rozpoltěnou ve dva tábory, nieméně podobalo se při sjezdu, od něho dne 4. března 1212 ve Frankfurtu odbývaném, že přese kletbu a papežský rozkaz jméno císařské má přece ještě svou platnost. Sešlo prý se k osmdesáti knížat a pánů, a mezi nimi Přemyslův dávný a rozhodný nepřítel, Dětřich Míšeňský, bratr zavržené Adléty. Připojil se k císaři Otovi, by vystoupiti mohl co mstitel svého rodu. Dne 20. března 1212 uzavřel Ota s knížetem Míšeňským smlouvu, v kteréž přislíbil, bude-li Dětřich bez výminky při něm státi, že z pokuty za zavrženou Adlétu sesadí krále Přemysla s trůnu, ²⁾ země Česko-moravské v léno udělí Vratislavovi, prvorozenému synu Adléty, a v případě potřeby i brannou mocí bude jej podporovati ³⁾. Takto štván byl syn proti vlastnímu otci, ano, jak se zdá, také bratr proti bratru; neboť co ve Frankfurtu bylo umluveno, stalo se na sjezdě Norimberském z roku 1212 skutkem. Výrokem shromážděných knížat prohlásil císař Ota IV. krále Přemysla za zbavena jeho říše, i odevzdal tuto symbolem šestera korouhví za přítomnosti mnohých již přestoupilých českých pánů, mezi nimiž hlavně vyniká ze země vypovězený bývalý pražský komoří, Černín, knězi Vratislavovi ⁴⁾. Že při tomto výkonu také Vladislav byl přítomen, lze poznati z listiny pro Německý rytířský řád vyhotovené, datované v Norimberce dne 10. května 1212, na kteréž markrabí co

¹⁾ „Dux Wladislaus de expeditione rediens“ stojí v dodatku k listině z r. 1211 právě uvedené. Cod. Dipl. Mor. II. 59.

²⁾ Annal. Colonien. k r. 1212; u Pertze XVII. 826.

³⁾ Doklady v Böhmer, Kaiserregesten, str. 59. Erben, Regest. I. 245, č. 528.

⁴⁾ Cont. Cosmæ k r. 1211 a 1212; u Pertze IX. 170. Annal. Colonien, maximi k r. 1212; u Pertze XVII. 826.

svědek přichází ¹⁾). Dostavil se snad Vladislav, aby zachránil, své markrabství?

Za těchto událostí v říši Německé, a za sbírání pole proti Heřmanu Durynskému, tomuto nerozlučnému příteli Přemyslovi, táhne král Fridrich, hojně zásoben jsa penězi papežskými, proti vůli své matky do Němec, aby zkusil své štěstí proti Guelfu Otovi. Po mnohých nebezpečích dospěl údolím Adiže a přes horu Brenner k jezeru Bodamskému, táhna pak přes Kostnici k Basileji. Odtud datuje Fridrich, ještě pod zlatou bullou Sicilskou, první důležité listiny pro říši Česko-moravskou. Mělo to býti, jakož sám se vyslovuje, průkazem vděčnosti naproti Přemyslovi za volbu Německého krále hlavně jím provedenou. Nevíme, jak to přišlo, že také markrabí Vladislav, s nímž ještě dne 10. května r. 1212 setkáváme se v Norimberku po boku Otově, v září t. r. stál již na straně krále Fridricha, neboť privileje dne 26. září 1212 v Basileji vystavené mají platnost tak dobře pro něj jako pro jeho bratra Přemysla. Také není nám jasno, zdali jakési české poselství očekávalo krále v Basileji, aneb zdali Fridrich po předchozím vyjednávání privileje propůjčil — souvěké prameny v té příčině zcela mlčí. Že výhrady takové důležitosti, jako je poskytnutí „Fridericiana“, neudílí se obratem ruky, jest na biledni; Fridrichovi bylo předce dříve zvědět, čeho Přemysl sobě přeje, pročež soudíme, a úvod tohoto veledůležitého spisu také zcela zřejmě naznačuje, že jeho znění již v Norimberce na podzim r. 1211 v nástinu bylo vyhotoveno, králi do Itálie k posouzení zasláno a v Basileji pouze vystaveno. Jelikož tyto listiny po delší dobu byly základem státního práva česko-moravského, a ještě za časů císaře Karla IV.

¹⁾ Duellius, histor. Ord. Theut. Selecta privilegia. Čís. 12, str. 12. Rok 1213 není správný, jakož prokazuje indikce 15, jinak správná.

považovány byly za palladium země, chceme se v nich blíže porozhlédnouti¹⁾.

Když byl Fridrich II. o říši Českomoravské vydal svědectví, že od drahých věků výtečné služby konala císařství německému, a že Přemysl byl mezi prvními knížaty, kteříž zvolili jej za krále a při něm věrně stojí, opakuje povšechně privileje králem Filipem udělené. O těch nemáme nižádné listiny, avšak Fridrich uvádí jejich obsah. Na předním místě stojí a) králem Filipem udělená důstojnost královská²⁾. b) Fridrich nejen tuto potvrzuje, nýbrž také Přemyslovi a veškerým jeho potomkům království v léno dává bez poplatků na věčné časy. c) Královské odznaky (regalia) mají králové Čeští z povinnosti přijímati od císařů Římských, tudíž ve spojení setrvati se svatou Římskou říší národa Německého. d) Části od království snad odcizené mají tomuto opět přivtěleny býti, pročez také v případě potřeby králi příslušet právo, rozhodovati o válce a míru. e) Právo investitury nad biskupy zemskými má příslušet panujícímu králi Českému, tento jen má ponechat jim práva od císařů Německých získaná, k nimž hlavně náležel přístup k dvorským sjezdům a titul „knížat říšských“³⁾.

— Až sem uvádí se privilej krále Filipa.

Z vlastní moci král Fridrich přidal mimo to: f) Králové Čeští jen tenkrát povinni jsou dostaviti se k říšskému nebo k dvorskému sněmu, odbývá-li se tento v Bamberku

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 60. Právnicky roztržiděny v Herm. Jirečka Codex iuris Bohemici I. 38. Průkaz, kde všude tištěny, nalezá se ve Huillard-Bréholles, historia diplomatica Friderici II. Sv. I. str. 38. Originál v c. k. dvorním a státním archivu ve Vídni se zlatou sicilskou bullou a t. d. Av. Fridericus D. G. Sicilie rex, ducatus Apulie et principatus Capie. Rv. Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Dle původního znění sluší v Cod. Dipl. Mor. na u. m. čísti: imperator electus, na místě: Rapechteshiwilare čti: Rapechteshiwilare, a na místě Albertus: Albero.

²⁾ Viz str. 5. tohoto díla.

³⁾ Srovn. Cont. Gerlaci, k r. 1197; u Pertze XVII. 708.

nebo v Norimberce, tedy nedaleko českého pomezí, nebo nejdále v Meziboru. g) Chce-li kníže Polský k pozvání císařovu přijeti, tuť králové Čeští at opatří jej, jakož od starodávna obyčejem bylo, bezpečným průvodem¹⁾. h) Pozvání k říšským a dvorským sněmům má se státi nejméně šest neděl dříve, a konečně i) má král Český míti na vůli, buď aby zaslal 300 oděnců ku každému korunovačnímu tažení císařů Německých do Říma, anebo aby za ně povždy zaplatil 300 hřiven stříbra.

Jinou listinou, opatřenou podobnou zlatou bullou a téhož dne datovanou daruje a potvrzuje Římský císař Fridrich Českému králi Přemyslovi „z vděčného srdce za služby jemu i národu jeho vykonané“, staufské statky v Sasku a horní Falci, králem Otou koruně České již udělené,²⁾ totiž: rodinný statek Floss se vším příslušenstvím, jakž to byl koupil císař Fridrich I. od Adelaidy, hraběnky Klevské, podobně hrad Schwarzenberg i s příslušenstvím, jak je byl tentýž děd jeho, císař Fridrich I., zakoupil od knížete Jindřicha Medlického (Mödling u Vídne); dále daruje a potvrzuje králi území Milinské s Reichenbachem, hrad Liechtenstein se vším, cokoli k němu náleží, hrad Donín, nebo náhradu za toto zboží, kdyby ho nemohl vyplatiti mar-

¹⁾ Listina vyslovuje se takto: „Quodsi dux Poloniae vocatus accesserit, ipsi (reges Bohemiae) sibi ducatum praestare debeant, sicut antecessores sui (Otacari) quondam Boemiae reges facere consueverunt. Již Pubička ve chronol. Geschichte Böhmens pojal správný smysl slov: „ducatum praestare,“ tak že zcela zbytečno jest, za příčinou porozumění těchto slov uchýliti se k domněnkám, jakož lze je čísti v Tomkovu: O právním poměru Čech k někdejší říši německé. Časopis česk. Mus. 1857, str. 494 a ssl. Na nějaké v manství odevzdání nebo udělení knížectví Polského se strany Čech (Böhmer, Regest. 71, č. 41) toho času zajisté již nikdo nepomýšlel.

²⁾ Patrně z potvrzení papeže Innocenta III. v Lateránu dne 15. dubna 1204 pro Otakara, kdež lze čísti: cum rex Otto . . . tam libertates quam terras et castra et alia tibi concesserit . . . haec confirmamus.“ Erben, Regest. I. 217, č. 477.

kraběti Míšeňskému, a panství Montile i Lue dává mu v léno. Aby však ani jeho bratr markrabí Moravský neodešel s prázdnou rukou, udílí a potvrzuje Fridrich jemu i jeho dědicům pod toutéž zlatou bullou sicilskou a téhož dne dvě soujmená panství, Mokřany, jichž poloha nyní jest nepovědoma, ale s vyhrazením služeb jeho dvoru povinných. Avšak v poměru Moravy k Čechám nestala se nižádná změna. Podepsány jsou všechny tři listiny od pánů dne 26. září 1212 v Basileji kolem krále shromážděných, mezi nimiž jsou arcibiskup z Bari a biskupové z Tridentu, Basileje, Kostnice, Churu, pak opatové Rychnovský, sv. Havelský a Vircpurský. Mezi světskými vynikají Oldřich z Kinburku a Rudolf z Habsburku, děd zakladatele císařského rodu Habsburského¹⁾. Z velmožů českých nebo moravských nepřichází tu ani jediný, což zdá se nasvědčovati našemu svrchu vyslovenému náhledu, že v Basileji přítomen nebyl ani král aniž kdo jiný z jeho dvořenínů.

Ale ani na dvorském sjezdu Frankfurtském nesetkáváme se s králem Českým, ačkoli tam dne 5. prosince 1212 ještě jednou se vši obšírností vykonána byla volba císaře na „děcku Apulském,“ tak nazván byl Fridrich II. Ode dne 5. prosince 1212 počítá Fridrich léta svého panování v Německu. Přemysl i bratr jeho Vladislav použili ihned Fridericiana, dle něhož měli se dostaviti pouze na říšské a dvorní sněmy v Bamberku, Norimberce a Meziboru. Korunování vykonáno bylo v neděli nejbližší příští dne 9. prosince v Mohuči k žádosti biskupa Rýno-Kolínského od arcibiskupa Mohučského²⁾. Teprve na sjezdu knížat v Řezně

¹⁾ Originály uloženy jsou v c. kr. dvorním a státním archivu ve Vídni. Dobrý otisk v Erben, Regest. I. 247 č. 531, 532 a 533. U Jirečka, „Codex iuris Bohemici“ má na str. 42 na místě XVI. Indic. státi XV. Indic. a na str. 39 posl. řádka na místě teneatur či teneantur.

²⁾ Bréholles, histor. dipl. I, str. 230. Kunrát, biskup Metský a Špýrský, císařský dvorský kancléř, podává zprávu o volbě a korunování Francouzského krále Filipa.

dne 2. února 1213 setkáváme se i s králem i s markrabětem; nepřijitím do Frankfurtu bylo právu zadost učiněno a tak každému předsudku meze položena. Nicméně Přemysl přece dříve svolal obecný sněm do Prahy, aby se shromážděnými velmoži českými i moravskými porokoval o tomto výmínečném případě a ještě o mnohém jiném. Přítomni byli oba zemští biskupové, Daniel a Robert, markrabí Vladislav, kníže Děpolt III. a bratr jeho Soběslav, zakladatel Norbertinek v Chotěšově v Čechách, Hroznata a mnozí jiní¹⁾. Odtud datoval biskup Robert obdarovací listinu pro jeptišky u sv. Petra v Olomúci²⁾.

Přemysl nastoupil cestu do Řezna, „aby uvítal krále Římského z Apulie přicházejícího,“ jak se zdá, za citelného nedostatku peněz, protože na uhrazení útrat této cesty od kladrubských obchodníků vypůjčil se 40 hřiven stříbra, odměniv je za to prominutím roční činže, kteráž záležela v dvojitých kožiších liščích³⁾. Že Přemysl přese své sezení císařem Otou IV. nařízené mohl se vzdáliti ze země, ručí nám za panující pokoj v Čechách, a protož také za bezúčinnost vynešeného soudu. Vždyt také i Děpoltovici byli uspokojeni, an právě toho času Děpolt III. obdržel správu údělu Plzeňského⁴⁾. A dosti dlouho potrvála nepřítomnost

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 66. „Euntibus Ratisponam ad colloquium . . . qui fuerunt in colloquio in Praga 1213.“

²⁾ Viz str. 44 toh. díla.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 59. Listina v c. k. dvorním a státním archivu ve Vídni chovaná není datována. Boček ji klade do r. 1212, Böhmer ve svých Regest., Reichssachen str. 369 č. 37 před volbu císaře, Schirmacher, Kaiser Friedrich II., I. 281 ku konci roku 1212, Winkelmann, Geschichte Kaisers Friedrich II. und seiner Reiche, str. 35 nechává věc nerozhodnutou. Slova „pergens Ratisponam in occursum Friderici Romanorum regis, de Apulia venientis“ poskytují asi nejbezpečnější pokynutí a nezvratný průkaz pro rok 1213 listina, kteráž hned bude uvedena, datována jsouc in colloquio in Praga 1213. Cod. Dipl. Mor. II. 66.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 67. Podotknutá Indikce, Epakty a Concur. hodí se na rok 1215, avšak toho roku neodbyval se žádný dvorský sjezd v Řezně, ale ovšem roku 1213.

krále i jeho bratra markraběte v zemi, neboť oba nalezáme co svědky na listině ze dne 15. února pro klášter Berchtesgadenský, a ze dne 16. února pro klášter Skotský v Řezně. Lantkrabí Heřman Durynský, Ludvík, kníže Bavorský, Leopold VI. (VII.) Rakouský a Štýrský, Bernard Korutanský atd. pak arcibiskup Mohučský, Sifrid, a biskupové z Frýsinku, z Řezna, z Eichstetu, z Pasova a z Tridentu taktéž se podepsali v Řezně¹⁾. Připojení se Horno-Německa k Fridrichovi bylo tudíž skoro dokonáno.

Mezitím co říše Fridrichova den ke dni mohutněla, protože autorita papežství, podpora stavů feudálních a, úmrtím choti Otovy, Beatrice, dcery Filipa Švabského, také sláva jeho rodu razily mu cestu, odebral se císař Ota IV. do krajů dolního Porýnska, aby, možno-li, Fridrichův volební sněm ve Frankfurtu přerušil; avšak k tomu nedostávalo se mu dostatečných prostředků. Byl nucen volný průběh ponechati věci, kterouž nemohl zabrániti, avšak podobalo se, že již tenkrát vznikla v něm myšlenka, vyčekatí rozhodnutí sporu o trůn mezi Anglií a Francií. Byloť přece zjevno, že Francie krále Fridricha II. podporuje proto, že Anglie zastává zájmy guelfické. Jaký konec politika tato vzala, poví nám bitva u Bouvines ze dne 27. července 1214. Než Fridrich II., nehrubě Guelfa sobě všímaje, cestoval po říši dále. Na takových cestách přišel v měsíci červenci také do Chebu, kdež jej opět Přemysl uvítal, avšak bez svého bratra. Přemysl nalezá se na veledůležité listině ze dne 12. července 1213, kterouž Fridrich, jako druhdy r. 1209 císař Ota IV., papežské stolici potvrzuje exarchát Ravenský, marky Ankonu a Spoleto, zkrátka as nynější Církevní stát a království Sicilské, každého vlivu při volbě vyšších hodnostářů církevních a zlořádu práva spoliace se odříkává, pak

¹⁾ Monumenta Boica III. 1. str. 2 a ssl. Obě listiny 1212, XV. a XVI. Kal. Martii. Avšak Fridrich počítá zde rok podle způsobu florenckého, dle něhož rok počíná dnem 25. března.

u věcech církevních odvolání do Říma připouští¹⁾ — vesměs to práva, kterýmž Řím až podnes jen z přinucení výhost dává. Přemysl byl tudíž spolurukojmě za provedení práv takto postoupených, což v pozdějším věku mělo veliké následky. Ještě dne 21. července vystavuje císař Fridrich II. listiny v Chebu, zabezpečuje si tam podporu Česko-moravské říše proti Otovi IV. a odjíždí pak do Norimberka, kdež dne 31. července sněmuje²⁾.

Nyní bylo na čase působiti na Sasy, aby i ti k uznání byli donuceni, neboť tam, jakožto ve vlastních zemích dědičných, spočívaly pro císaře Otu IV. ještě největší naděje, a za tím účelem svolán byl na podzim dvorský sněm do Meziboru. Podle Fridericiana ze dne 26. září byl král Český povinen na něm se účastniti. Císař Ota IV. dovedl ovšem sjezd překaziti, ale polnímu tažení, jakéž Fridrich II., podporován jsa hlavně od Čechů a Moravanů, vedených svými vlastními knížaty Přemyslem a Vladislavem, podnikl do Durynska, nemohl odolati³⁾. Ustoupil z otevřených rovin do svého hlavního města Brunšviku. Když však zima se přibližovala a mohutný voj, čítající k 60.000 mužů, nemohl se udržeti v širém poli, tuž byl rozpuštěn a česko-moravské davy s hojnou kořistí, sebranou v zemích přítele i nepřitele, vracely se k domovu⁴⁾. To se událo as v říjnu nebo listopadu roku 1213, protože král Přemysl i markrabí Vladislav ještě dne 19. října v táboru se nalézali, jakož prokazuje listina pro Německý rytířský řád toho dne vyhotovená, na

¹⁾ Pertz Leg. II. 224 a ssl. Úplněji v Bréholles na u. m. str. 268 a ssl.

²⁾ Bréholles na u. m. str. 274.

³⁾ Annal. Stadenses k r. 1213; u Pertze XVI. 355. Annales Reineri k t. r. „Fridericus puer collectis fautoribus suis, inter quos fuit dux Boemie . . . Saxoniam ingreditur, quam devastat bello et incendio, Ottone non valente resistere.“ Tamž 666.

⁴⁾ „Ex tunc Bohemi in Saxoniam profecti, mole preदारum graves, repatriaverunt.“ Podle Chron. Sampetr. Vinkelmann, Geschichte Friedrich's II. Str. 46.

kteřž co svědkové jsou podepsáni ¹⁾). Král Fridrich odebral se pak do Špýru, kdež o vánocích tělo svého ujece Filipa dal převézt z Bamberku do Špýru a v tamější císařské hrobce uložiti, ²⁾ co zatím císař Ota IV. mohl v Brunšviku přemýšleti o pokračování v boji, zimním počasím přerušeném.

Co ještě roku zbývalo, prožil král Přemysl na Moravě. Zároveň s markrabětem setkáváme se s ním dne 30. prosince v Olomúci a dne 31. v Prostějově. V Olomúci potvrzuje městu Bruntálu německé právo a udělené mu od markraběte svobody, desátek z tamního mýta a z hornictví v okrlšku čtyř mil, a v Prostějově udílí své královské schválení k osvobození Johanitů, od Vladislava udělenému, ode všech župních i zeměpanských břemen na veškerých statecích řádu po celé Moravě, kteráž toho času rozdělena byla na úděly: Olomúc, Brno, Znojmo a Holasice (Opava a Krňov) ³⁾. Těchto privilejí požíval také klášter Velehradský ⁴⁾. Sloužilyť za pravidlo i příštím dobám. V Prostějově byla ještě propůjčena jistá práva pro české kláštery v Teplé a v Chotěšově, ⁵⁾ načež nový rok nastoupen v Olomúci.

Již jednou jsme připomenuli ⁶⁾, že právo německé, jus theutonicum, hlavně s kláštery a s rytířskými řády dostalo se na Moravu. Markrabí Vladislav byl zvláštním příznivcem tohoto německého čili Magdeburského práva. Již roku 1204 obdrželi Johanité na svých državách, z nichž nejstarší jsou Hrušovany, volné právo osadní podle německého práva. O dvě leta dříve udílí rytíř Rudiger podle německého způ-

¹⁾ Böhmer, Regest. Str. 75, č. 72. Erben. Regest. I. 253, č. 543.

²⁾ Bréholles na u. m. 283. Chron. Reinerie Lodien. k r. 1213. Böhmer, Fontes II. 381.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 68 a ssl. Zmíněná zde privilej pro Bruntál v původním spisu se ztratila.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 69.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 73.

⁶⁾ Viz str. 23 a 27 tohoto díla.

sobu ¹⁾ klášteru Lúckému desátek z vína v Hnanicích, a nyní potvrzuje král Přemysl městu Bruntálu nadání právem německým, „tímto novým a úctyhodným ústavem, jakýž posud neobyčejným a neobvyklým byl v Čechách i na Moravě.“ Záležit však hlavní známka německého práva v neodvislosti od obecného soudu cůdního. Obce s právem německým obdržely svou vlastní plnomocnost, pročež i vlastní své soudce, i osvobozeny byly od břemen župních, k nimž v přední řadě náleželo vydržování župních hradů, mostů a silnic, pak povoz (přípřež), nocleh (ubytování) a vyčastování dvoru a úředníků zeměpanských. Právem toho byly immunity r. 1178 Němcům v Praze udělené ²⁾. Listina bruntálská jest podepsána markrabětem Vladislavem, biskupem Robertem a příbuznými královského rodu, Boleslavem z Opolí a Boleslavem Děpolticem, bratrem onoho Děpolta III., jemuž král Přemysl před nastoupením cesty do Řezna v ochranu dal úděl Plzeňský, Boleslav z Opolí pak byl blízký příbuzný Děpolticův, anať dcera jeho, Adelaida, stala se chotí Děpolta III. ³⁾.

Podobá se, že toho času král Přemysl žil v míře obzvlášt dobré s Děpoltici: Děpoltem III. a oběma jeho bratry Soběslavem a Boleslavem, a že zvláštní váhu na to kladl, aby při důležitých listinách vystoupili co svědkové, což povždy okazale se podotýká. Když dne 22. května 1213 benediktinskému klášteru v Břevnově u Prahy k vzdělání daroval rozsáhlou lesinu nad Stěnavou, tam kde za našich dob leží klášterní statek Police v Královéhradecku, kázal listině připojiti následující dodatek: „Toho času přítomen byl tomuto mému královskému obdarování jasný pán Děpolt, pána Děpolta syn, aby svědectví podal o tomto daru mém“ ⁴⁾.

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 65.

²⁾ Viz díl IV. str. 25 a ssl.

³⁾ Adelaida, manželka Děpolta III., jest dcera Slezského knížete Boleslava Vysokého a Adelaidy Sulcbské. Bratr její jest Jindřich I. Vousatý, manžel sv. Hedviky, zakladatelky kláštera Třebnického † 1243.

⁴⁾ Piter, Thesaurus absconditus, str. 144. Odtud Erben, Regest. I. 250 č. 539 mylně ke dni 4. května.

Brzy dozvíme se příčiny, proč Přemysl tak horlivě se ucházel o přátelství Děpolticů. Z těchto žil kněžic Boleslav výhradně při dvoře markraběte Vladislava, kdežto kněžic Soběslav zdržoval se u svého bratra Děpolta III. v Čechách. S prvním setkáváme se na začátku roku 1214 v Olomúci, kdež markrabí Vladislav u přítomnosti králově dne 3. ledna uděluje městy si Bzenci právo k založení hradeb, k vykonávání nižšího soudnictví dle vzoru Břeclavského a k nadání vlastního faráře¹⁾. Toť jsou však podmínky, za kterých ves nebo městy povyšuje se na město. — Bzenec stal se tudíž roku 1214 s přivolením krále, jako již dříve Břeclav,²⁾ městem; nikoli pouze dle svrchovaného práva panovnického, nýbrž dle obzvláštního práva bylo nutno, aby král Přemysl i choť jeho Konstancie k tomu přivolili, protože novým měšťanům, aby město své obehnali s to byli „pevnou hradbou“, musilo uděleno býti třicetileté osvobození od daně tak zvaného čtrnáctého denáru³⁾, a od odvádění přírodnin královně Konstanci. Patrně, anať provincie Břeclavská vlastně náležela k dotaci králové, že také Bzenec, ležící v tomto údělu, byl v to zahrnut. Farář obdržel dva mansus, obvyklou výměru při všech nových založeních, a obec mimo to doubravu, kterouž po 30 let libovolně mohla užívati a pak jistý mlýn; náhrada to za převzetí nižšího soudnictví — neboť vyšší zůstalo ještě zeměpanským — a k uhrazení nákladu ze samosprávy vyplývajícího.

Vladislav tenkrát nezdržel se dlouho v Olomúci, neboť setkáváme se s ním ještě téhož měsíce ledna v Brně, kdež Johanitům, zastoupeným zemským komturem Kunrátem, přisuzuje proti nárokům jistého mocného Moravana, jmenem Tazzo, moravské vesnice Tišnov a Březinu (panství Tišnovské),

1) Cod. Dipl. Mor. II. 75.

2) O povýšení Břeclavě na město nezachovala se žádná listina. Již roku 1160 přichází Břeclav co civitas. Cod. Dipl. Mor. I. 270.

3) Srovn. listinu pro Johanity z r. 1213. Cod. Dipl. Mor. II. 70, pak 147 k r. 1223.

darované jim od jeho otce, krále Vladislava již r. 1168 a potvrzené jeho ujcem, knížetem Jindřichem, jenž sám stal se Johanitou¹⁾. Mezi svědky přicházejí Zděslav, probošt na Petrově v Brně, a Bohdal, probošt Rejhradský²⁾.

Král Přemysl toho času nebyl více na Moravě. Ještě na jaře účastňuje se opět v podnicích krále Fridricha II. proti císaři Otovi IV. kletbou stíženému. Podepsav dne 15. května 1214 v Praze nadační listinu, vystavenou pro klášter Plasský od Anežky, vdovy po Kunovi z Potvorova³⁾, objevuje se dne 2. června 1214 v Chebu na dvorském sjezdu Fridricha II.⁴⁾ Přemysl setkal se tu se svým starým přítelem, Heřmanem Durynským, ale také se svým bývalým zarytým protivníkem, Dětrichem Míšeňským. Řídí se pevně Fridericianem, neboť na všeobecný dvorský sjezd v Augšpurku císařem v únoru 1214 odbývaný nepřišel⁵⁾. Král Fridrich zdržel se v Chebu až přes 10. června, Přemysl však opustil Cheb již asi okolo 5. června, kteréhož dne přichází ještě co svědek na listině pro Německý řád vystavené,⁶⁾ alespoň nenalezá se více mezi četnými pány, kteří dne 10. podepsali královský list pro klášter Valdsaský, hlavně za tou příčinou vystavený, že orné půdy klášterní jsou příliš hubené a častým přepadům se strany Čechův v šanc dané⁷⁾ — poznámka to pro souseda nikoliv příliš pochlebná.

Z Chebu táhne Fridrich II. do Ulmu a pak na Dolní Rýn, aby byl blíže událostem od císaře Oty IV. připravovaným. Podotkli jsme již,⁸⁾ že Ota IV. snažil se spolkem anglicko-guelfickým přivoditi rozhodnutí, kdo císařem Ně-

1) Cod. Dipl. Mor. I. 281.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 76.

3) Erben, Regest. I. 258, č. 552. „Facta sunt hec. an. D. 1214, regni mei anno 17, indictione II.“

4) Bréholles, Friderici II. histor. dipl. I. 1. Str. 299.

5) Bréholles na u. m. 287 a ssl.

6) Bréholles na u. m. 301.

7) Bréholles na u. m. 303.

8) Viz str. 58. tohoto díla.

meckým nejen se nazývati, nýbrž také skutečně jím býti má. Nyní nastal k tomu vhodný okamžik. Anglický král Jan vytáhl v květnu 1214 do pole proti Filipovi Francouzskému. Stará, více než po celé století zakořenělá zášť poháněla k pospěchu. Vévoda Brabantský, jenž dceru svou, Marii, dne 19. května přivedl císaři co nevěstu, měl mu záda krýti, když k rozhodnému boji vytáhl do Francie. Že snad polní tažení již v Chebu s Francouzským králem Filipem bylo umluveno, tomu nasvědčuje právě postupování Fridrichovo proti vévodovi; než dříve než se s ním srazil, stál již císař Ota se svými anglickými spojenci dne 27. července proti francouzskému voji u Bouvines nad Markou, nedaleko od Valenciennes. Bitva počala dne 27. odpůldne i končila úplnou porážkou Oty IV. a jeho spojenců¹⁾. Zde vítězčil Fridrich II. nad Guelfem a zde slavil Innocenc III. své vítězství nad „prokletým tyranem, Otou IV., jenž se císařem nazývá“²⁾. Anglo-Guelfická aliance se rozpadla a Ota od té doby poukázán byl na svou vlastní sílu. Hvězda jeho zapadla, a když také jeho podpora v Dolních Lotrin-kách, když Brabantský vévoda Jindřich, Otův tchán, opustiv jej přešel na stranu Fridrichovu, uznán byl Fridrich co skutečný král Německý od ústí Mozy až k pobřeží Rodanu, i až k nejkrajnějšímu jihovýchodu, ve Furlansku i v Istrii³⁾; jedině Sasko posud odporovalo, k jehož pokoření Fridrich použil cizí moci.

Nikdo netěžil více ze spolku s Guelfem, jako Dánský král Kunt IV., a po téhož smrti v listopadu 1202 jeho bratr Valdemar. Holštýn, Hamburk, Lubek, Severní Albinky, posléze i Lauenburk připadly k Dánsku⁴⁾. Řeky Elda

1) Doklady k tomu ve Winkelmann, Geschichte Kaiser Friedrich's II., 57 a ssl.

2) Způsob slohu, jakýž v přípisech Innocenta III. častěji přichází, Böhmer, Regest., str. 323.

3) Winkelmann na u. m. 64.

4) Schirmacher, Kaiser Friedrich II., I. 99.

a Labe tvořily jižní hranice říše Dánské. Nebyl-li Valdemar pro Fridricha získán, pak mohlo ještě na dlouho uznání Fridricha na severu říše Německé zůstatí pochybným. Na něj tedy pro okamžik musilo působeno býti, i na úkor německé cti. A kdož medle mohl tu konati platnější služby, nežli Valdemarův tchán, král Český? Jako ochranná bohyně ctěna byla v zemi královská dcera česká, čarokrásná Dagmař; sám král kořil se andělským vlastnostem této velenadané paní; ovšem ode dne 24. května 1212 byla mrtva¹⁾, a od r. 1213 Valdemar měl za choť Berengarii Portugalskou; ale nicméně král Fridrich spoléhal ve staré přátelské svazky, i pozval Českého krále k říšskému sjezdu do Met v posledních dnech měsíce prosince, kdež Valdemar získán měl býti pro Fridricha. Byl získán, avšak za ústupků, jež s tíží lze ospravedlniti. Vyslanstvo dánské obrželo pod zlatou bulou následující příslibení: „Fridrich, jenž od nastoupení otcovské i Římské říše položil sobě za přední cíl pokoj křesťanstva, uzavírá prý k radě a za souhlasu knížat nezrušitelné přátelství s králem Valdemarem k zachování míru v Dánsku a k ochraně své vlastní říše, a proto udílí velekřesťanskému králi všecko říšské území za Eldou a Labem, jakož i cokoli král Kunt v Slovanéch otcovskou péčí získal atd“²⁾. Sifrid, arcibiskup Mohučský, Kunrát, biskup v Metách a ve Špýru, Německé říše kancléř, Ludvík, kníže Bavorský, Leopold, kníže Rakouský, Dětrich, markrabí Míšeňský a mnozí jiní podepsali na sklonku roku 1214 listinu, a mezi nimi král Přemysl, jenž zajisté nebyl by podstoupil za

1) Viz str. 32 tohoto díla.

2) Bréholles na u. m. 347. Listina má datum: „apud Mezius an. dominice incarnationis 1214, Indic. II.“ Indikce prokazuje nám, že tenkrát říšský kancléř, Kunrát, dle latinského způsobu počítá ode dne 25. prosince a podle indikcí papežských. Dle císařského počtu musilo by psáno býti: Indictio III. Jelikož ostatně Přemysl již dne 6. ledna 1215 v Praze veřejně listiny vystavuje, musil nejméně dne 29. prosince 1214 odcestovati. Erben, Regest. I. 259 č. 558.

zimního počasí dalekou cestu z Prahy do Met, aniž by byl tím jist, že králi Fridrichovi svými poměry k Dánsku prokázal důležitou službu.

Ale podobá se, že to bylo poslední osobní setkání krále Českého se Štaufovcem po celé další trvání zmatků a bojů s Otou IV., ač často udála se příležitost, osobní přítomností prokázati svou příchýlnost ku králi Fridrichovi, tak na př. hned v měsíci červenci 1215, když česko-moravský metropolita Sifrid dne 25. července v Cáchách předsevzal nové korunování krále a jej posadil na stolec Karla Velikého, při kteréž příležitosti vyzdvížena byla rakev Karla Velikého a hlásáno obmýšlené tažení křížácké. Korunovaný Fridrich, maje toho času svého věku 21 let, opásal se v prvním nadšení křížem — čin to přenáhlený, jenž mu později způsobil mnoho útrap. Jiná příležitost nabízela se Přemyslovi, když v srpnu téhož roku král Fridrich táhl na Rýnský Kolín, aby poslední tento útulek císaře Oty IV. dostal do své moci. Padl-li Kolín, takořka metropole německého měšťanstva, pak bylo takořka jisté i podrobení ostatních obchodních měst porýnských. Dne 4. srpna Fridrich opanoval město; opět v té příčině osvědčila se pravdivost zásady: „že svazek prospěchu snadno dá se rozvázati.“ Kolínští kupci stáli při Otovi, protože za pomoci svých anglických příbuzných zjednal jim obchodní výhody na ostrově. Ale od těch dob, co se Angličané po bitvě Bouvinesské od Oty odvrátili, nebylo více, co by Kolínské poutalo k císaři. Ani když Fridrich II. ku konci roku, jakož obyčejně činíval, dne 22. prosince 1215 přišel do Chebu, do své rodné země, nedostavil se král Český, aby co soused učinil svou poklonu ¹⁾. Při císaři uztíme jej zároveň s markrabětem Vladislavem teprve dne 12. července 1218 ve Vircpurku ²⁾. Věc ta má svou podstatnou příčinu, ku kteréž hned blíže přihlédneme.

¹⁾ Doklady v Böhmer, Regest. Str. 83 a a ssl.

²⁾ Bréholles, Friderici II. histor. diplomát. I. 2, str. 446, uvádí ovšem listinu, datovanou Hagenoviæ 1216, mense Martio, IV. Indic.

Dne 4. dubna 1214 zemřel, nebo byl pohřben Pražský biskup Daniel II. ¹⁾. Jestli to onen Milík Daniel, o němž opat Jarloch praví, že jej tehdejší kníže, nynější markrabí Vladislav dne 1. listopadu 1197 proti vůli duchovenstva i národa proto zvolil, „poněvadž si jej zalíbil a také pro budoucnost za neškodného jej považoval“ ²⁾. Jarloch mohl tato slova napsati, protože znal život biskupa a velmi dobře věděl, jakou úlohu odehrával při soudním jednání o rozvedení manželství mezi Přemyslem a jeho chotí Adlétou ³⁾. Nezná jiných slov pronésti nad jeho rovem, než takto mluv: „Nebylo zapotřebí vypsati jeho život a jeho skutky; než buď mu Bůh milostiv a on odpočívěj v pokoji“ ⁴⁾ — významná to slova, z nichž mnoho vyčísti lze! Jeho došlo ještě pozvání papeže Innocenta III., aby dostavil se k obecnému sněmu církevnímu do Říma ku dni 1. listopadu 1215. „Vinice Páně prý pro útoky rozličné zvěře zdivočila a přinášá zvrhlé ovoce,“ tak počíná zvací list papežský z Lateránu dne 19. dubna 1213. Jeden nebo dva podbiskupové nechť prý zůstanou v každé provincii, aby biskupská pravomocnost nebyla přerušována; ale i tito a všickni ostatní,

tionem, pro klášter sv. Salvatora v Messaně, v kteréž mezi sedmi svědky přicházejí „L(udovicus) dux Bavarie, C (sic) marchio Moraviae, Hermannus, marchio de Baden etc.“ Ale jelikož této listině musila přidána býti poznámka: „Nomina testium, foede corrupta, et locum dati privilegii restituere curavimus,“ tuť nevšímati si jí tím snáze můžeme, an Marchio Moraviae, jehož jméno v době námi probírané by s C začínalo, nikdy nežil.

¹⁾ Cont. Cosmæ k r. 1214; u Pertze IX. 170. Nekrolog podlažický má 4. dubna. (Dudík, Forschungen in Schweden, 410.) Pubička IV. 2, str. 65 má 15. března. Palacký, Dějiny I. 2, str. 127, 28. března a na str. 345, 30. března. My se přidružujeme souvěkého nekrologu, poněvadž úplně se shoduje s udáním Jarlochovým (u Pertze XVII. 709): „Computantur autem ab electione ipsius (Danielis II.) usque ad diem mortis sue anni sedecim et semis.“

²⁾ Viz díl IV. str. 107.

³⁾ Viz str. 7. toh. díla.

⁴⁾ Cont. Gerlaci Abb. k r. 1197; u Pertze XVII. 709.

jimž kanonická překážka brání, mají vyslati své zástupce; ostatní očekávají se v Římě¹⁾. Daniel nedožil se více tohoto církevního sněmu, avšak účast měl na něm jeho nástupce, Ondřej, posavadní probošt Pražský a královský kancléř,²⁾ „muž veliké činnosti, přísných mravů a neoblomné povahy; při tom výtečný horlitel pro práva, výhrady a důstojnost církevní moci“³⁾.

Že Ondřej dle údajů ze dne 1. listopadu 1197 a dle znění Fridericiana ze dne 26. září 1212 od krále byl jmenován, k tomu nebude asi zapotřebí žádného dokladu. Být přece král Přemysl příliš žárlivě nad získanými svrchovanými právy své říše! Ale kdy jmenování se stalo, není znamenáno; panoval-li však v Praze ještě starobylý způsob, že po smrti biskupa královský fiskus až do zvolení nového biskupa bral příjmy biskupské — jináče bylo na Moravě od doby privileje z r. 1206⁴⁾ — pak lze se domýšleti, že uprázdnění stolice dlouho potrvало. A i v té příčině snad máme, čehož bychom se přidrželi.

Každý nově zvolený nebo jmenovaný biskup byl povinen dáti se vysvětití svým metropolitou, v případě našem pražský novozvolenec Mohučským arcibiskupem Sifridem. Avšak arcibiskupa shledáváme po celý rok 1214 a až do 11. září 1215 skoro bez přetržení při dvoře krále Fridricha II. Ano v prosinci r. 1214 setkal se v Metách s králem Přemyslem. Kdyby byl Ondřej již té doby byl jmenován, jak byla tu po ruce konsekrace Sifridem vykonaná! Ale nebyla vyko-

1) Erben, Regest. I. 250 čís. 538. Raynald, Annales eccles. Sv. XIII. 197. „Cum cautela, quod in vestra provincia unus vel duo suffraganeis valeant episcopis remanere pro Christianitatis ministeriis exercendis, et tam illi, quam alii, qui canonica forte prepeditione detenti, personaliter nequiverint venire, idoneos pro se dirigant responsales, personarum et evectio-num mediocritate servata.“

2) Erben, Regest. I. 275 č. 585 k r. 1218.

3) Slova Palackého, Geschichte von Böhmen, II. 1, str. 78.

4) Viz str. 36 toh. díla.

nána, a skoro se domníváme, že přítomnost Pražského kapitolského děkana Arnolta na dvorském sjezdu ve Špýru dne 23. dubna 1215 byla ve spojení s tímto jmenováním¹⁾. Avšak i tenkrát nebyl ještě Ondřej vysvěcen, nýbrž teprve v Římě za obecného sněmu církevního dne 22. listopadu²⁾.

Jakož lze souditi dle tehdejších prostředků spojovacích, odcestoval biskup Ondřej as v měsíci září 1215. Olomúcký biskup Robert zůstal doma; koho do Říma vyslal za svého zástupce, není známo; že však co prostředník po několik roků také v Čechách právomocnost vykonával, o tom přesvědčíme se průběhem našeho vypravování. Zdali král ustanovil zvláštního oratora pro církevní sněm, taktéž není nám povědomo³⁾. Pozvání k němu obdržel v každém případě⁴⁾; ale že nepřítomnost biskupa vykořistil ve svůj prospěch, o tom jsme přesvědčeni. Král Přemysl pojal myšlenku, vystupovati co autokrat, co monarcha v pravém slova toho smyslu. Za tím účelem dal sobě vystaviti Fridericianum ze dne 26. září, a za tím účelem vystupuje nyní s takovou příkrostití, a naznačme věc pravým jménem, s takovou ne-spravedlností proti zemskému duchovenstvu, že, ani i držitelé velkých statkův stáli při něm, nebylo lze déle pochybovati, že Přemysl hodlá výmínečné postavení, duchovenstvu církevními zákony zabezpečené, zcela zrušiti, a sebe v každém ohledu učiniti neobmezeným jeho pánem. Zlomena-li byla výmínečná moc stavu duchovního, pak teprve se považoval za bezpečna v budoucnosti na trůnu dědičném.

Ale aby moc duchovenstva zlomil, bylo mu dříve zru-

1) Arnold „decanus Pragensis“ přichází na císařské listině datované apud Spiram IX. Kal. Maii 1215. Bréholles, historia diplom. I. 2, str. 373.

2) Cont. Cosmæ k r. 1215. „Romæ in die s. Cæcilie.“ Pertz IX. 170.

3) Podle Annal. Marbacen. k r. 1215, u Pertze XVII. 174. podobá se, že Přemysl nikoho nevyslal. Takto lépe se také shodovalo s jeho záměry.

4) Pozvání jest ze dne 19. dubna 1213. Böhmer, Regest. Str. 322.

šiti privileje a výhrady, tomuto stavu od jeho předků, od papežů a od císařů udělené; učinil tak, ano zdá se, že odňal a zničil je násilně¹⁾. Mimo to musil duchovenstvu odejmouti prostředky volného bytí a neodvislosti osoby od úřadu světského, a to se stalo zabavením církevního jmění, odejmutím desátku a postavením duchovního stavu pod soudy světské²⁾. Slovem: Král Přemysl provedl ku konci roku 1215 a průběhem roku 1216 úplný převrat společenského postavení, mohli bychom říci, sekularisaci českého a jakož s důvodem se domníváme, i moravského duchovenstva; neboť že markrabí Vladislav s tímto jednáním svého královského bratra byl úplně srozuměn, ano i k němu nápomocen, seznáme z rozkazu papeže Honorio III. ze dne 23. ledna 1221, aby konkordát s říší Česko-moravskou uzavřený podepsán byl netoliko králem, nýbrž také kněžicem nástupcem a markrabím v té příčině zúčastněným³⁾. Což snad král na slavnostné podepsání důležité listiny císařské ze dne 12. července 1213 zcela zapomněl?⁴⁾ Tuť ovšem snadno můžeme sobě vysvětliti, proč tak pořádku setkáváme se v letech 1214, 1215, 1216 atd. s královskými a markrabskými listinami pro duchovenstvo vystavenými. Listiny králem vydané známe pouze dvě; jedna z r. 1215 týká se darování kostela sv. Klimenta chrámu vyšehradského, k prosbě jeho

1) Patrně z breve papeže Honorio III. datovaného Laterani III Idus Januarii. Pontif. an. quinto (11. ledna 1221). Erben, Regest. I. 297, č. 639.

2) „Restituentur (privilegia) cum possessionibus, quae ad Pragensem et alias ecclesias et personas ecclesiasticas pertinere, et esse ablata noscuntur na u. m.“ Pak Otakarovo příslibení mense Aprili 1221. Erben, Regest. I. 299, č. 641. „Possessionem autem totius episcopatus Pragensis, cum ablatis omnibus a die compositionis praefatae restitui fecimus in manus Cardinalis,“ a konečně Chronicon Pulkavae mylně k r. 1220. Dobner, Monum. III. 210. Ms. 4° v zemském archivu správně k roku 1217.

3) Erben, Regest. I. 298. č. 640.

4) Viz str. 58 toh. díla.

pokrevence Arnolda, probošta zmíněné kapitoly¹⁾, druhá pak ze dne 8. června 1216 obsahuje potvrzení soukromého daru, učiněného kláštera Plasského²⁾, a od markraběte Vladislava zachovalo se pouze narovnaní sporu mezi poddanými lužickými u Šternberku a klášterem Hradištským u Olomouce stran držení rozsáhlého lesa blízce Domašova³⁾. Tato listina byla vystavena dne 9. září 1215 na sněmě Znojenském, listina pak královská ze dne 8. června 1216 na zemském sněmě v Praze, jehož se účastnili oba biskupové, Ondřej a Robert, pak markrabí Vladislav.

Biskup Ondřej navrátil se tedy, jakož vidíme, v letě roku 1216 již zase do Prahy z Říma, kdež přítomen byl obecnému sněmu církevnímu, a tam papeži předložil plán o rozdělení země České na více biskupství a o zřízení vlastního metropolitě v hlavním městě⁴⁾. Tento Lateranský sněm jest celkem dvanáctá všeobecná synoda a čtvrtý sněm Lateranský. O slavnosti sv. Martina dne 11. listopadu 1215 zahájil jej papež Innocenc III. a zakončil po třech veřejných zasedáních. O slavnosti sv. Cécilie, tedy dne 22. listopadu, tudíž ještě za doby církevního sněmu, byl biskup Ondřej vysvěcen⁵⁾. Kým byl vysvěcen, není zaznamenáno. Sifrid, jeho metropolita, byl toho času v Římě. Jemu po právu příslušel tento výkon. Že poslanci zevrubné zápisky domů přinesli, jest o sobě věc přirozená, ale zároveň i zákonnitá, poněvadž snešení obecného sněmu na

1) Erben, Regest. I. 260 č. 559. V jakém stupni příbuzenství probošt Arnold, jež král Přemysl nazývá „consanguineum nostrum,“ král Václav pak r. 1240 (Erben, na u. m. 468) „cognatum nostrum,“ stál k panujícímu rodu, nejsme s to udati.

2) Erben, Regest. I. 265 č. 566.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 77.

4) Zřejmo z breve papeže Honorio III. k legatu Řehořovi, daného v Lateranu dne 19. června 1221. Erben, Regest. I. 299 č. 644. Obsírněji Nicolaus de Bohemia. Rps. str. 270. v zem. archivu.

5) Cont. Cosmae k r. 1215; u Pertze IX. 170. Ondřej také dle toho počítá leta svého panování. Erben, Regest. I. 265.

rozličných synodách okresních v rozdílných provinciích církevních musila býti prohlášena. Při čilosti ducha biskupa Ondřeje lze se domnívati, že učinil takto hned po svém návratu z Říma, ale také že se setkal s odporem; neboť historicky jest prokázáno, že již dne 10. dubna 1217 rázně vystoupil proti řádění krále a jeho úředníkův, a že, an slov jeho nebylo dbáno, musil kletbu vznésti nad zemí¹⁾. Byla však také snešení sněmu pravým opakem snah králových! Tak abychom jen některá snešení uvedli: představení církevní povinni jsou, mravy podřízených svých duchovních napravovati, pročež trestná jejich moc nesmí obmezována býti nižádným právem obyčejovým nebo odvolávacím. Katedrální nebo regulární chrám nesmí déle tří měsíců uprázdněn zůstat. Nesmí se více přihoditi, aby patronové chrámu nebo jiné osoby jeho příjmy sobě přivlastňovali, kněžím pak jen malou část ponechali, na kterouž tito nemohli by slušně žíti. Duchovní osoby nesmějí osobám světským, od nichž statky nemají, skládati juramentum fidelitatis. Vycházející od osob světských nařízení stran prodeje lénních nebo jiných církevních statků nejsou pro církve závazná. Laikům se zakazuje, duchovní osoby dárkami stížiti²⁾. Ale v případě, že by biskup i se svým duchovenstvem uznal, že k účelům veřejným příspěvky světského lidu nedostačují a podpory se strany církve by při-

1) Cont. Cosmæ mylně k r. 1216; u Pertze IX. 170. Správně Annal. Pragen. k r. 1217; u Pertze III. 121. Pak Pulkava, rps. v zemsk. arch. 4° str. 253 k r. 1217.

2) „Rex et omnes barones regni Boemiæ monasteria, ecclesias pique loca totius Pragensis dioecesis in domibus et in viis iugo servitutis intollerabili opprimebant, et exactionibus inauditis gravabant impie sic, quod eos tedeat vivere.“ Pulkava mylně k roku 1220. Dobner, Monum. III. 210. Správně Pulkava rps. 4° zem. arch. str. 253 k r. 1217. Pisatel tohoto rukopisu ovšem se opírá o Pulkavu, ale s tolikerými dodatky a opravami, zejména v letech 1217 až 1230, že považujeme se za oprávněny, přidržeti se tohoto „Chronicon Bohemiæ Seculi XV.“ — Popsáno v Dudík, Mährens Geschichtsquellen I. 418 a ssl.

slušely, tuť smějí pak laikové takové dobrovolné příspěvky přijímati; nicméně v té příčině musí dříve k papeži otázka učiněna býti. Desátek musí odveden býti, dříve nežli jiné poplatky od výnosu se odpočítají atd.¹⁾

Dříve však nežli došlo k nejkrajnějšímu kroku, k interdikt, učinil král ještě jeden pokus, který se mu také úplně zdařil a politickou jeho budovu korunoval. Nikoli bez příčiny dal odbývati dne 9. září 1215 a pak dne 8. června 1216 obecné zemské sněmy na Moravě i v Čechách, a nikoli bez chytrého vypočítání vyslal Moravu napřed. Zde-li zajištěny byly jeho záměry, pak nemohly Čechy více býti proň nebezpečnými, a záměry tyto zněly: „Zrušení posud platné, ač přecasto porušované Břetislavské posloupnosti dle starešinstva, a zavedení prvorozenství ve svém královském rodu.“ Že oba sněmové dali k tomu své svolení, poznáváme z císařského potvrzení. Tak pevně zakořeněna byla v říši Česko-moravské vážnost Německého císaře, že ani rozhodný, po úplné svrchovanosti bažící a v prostředcích, jichž by se k dosažení cíle uchopil, ne příliš vybíravý Přemysl se neodvážil, bez výslovného souhlasu císaře zrušiti základní zákon ve své vlastní zemi, a nový zavésti. I aby se ani nezdálo, že snad na oba sněmy nebo na oprávněné Přemyslovce — Děpoltici byli posud v plném květu — činil jakýsi nátlak, vysílá prostřednictvím svého bratra Vladislava a ve jmenu českých velmožů Bílinského arcijáhna Benedikta k císařskému dvoru do Ulmu, aby vymohl potvrzení tohoto základního zákona a uznání volby svého prvorozeného syna Václava za krále.

Mluvíme-li na tomto místě o volbě krále, tuť chceme, aby slovo to vykládáno bylo pouze v ten rozum, že velmoži zemští vyjádření panovníka, „že tento má býti jeho nástupcem,“ pojímali co návrh, jehož formální i věcné podmínky zkoušeli a konečně jej schválili, jiný smysl ve

1) Doklady k tomu v Hefele, Conciliengeschichte. Sv. V. 788 a ssl.

slově tom neleží, pročež také Fridrich II. v potvrzovací listině užívá slov: „že k výslovné vůli a k přivolení krále Přemysla Otakara markrabí Moravský a magnáté i šlechtici čeští prvorozeného syna králova, Václava, zvolili za krále. Jej tedy, přihlížeje k zásluhám otcovým a protože jest příbuzným císaře, že za krále uznává i odevzdává mu říši Českou v těch mezích a s těmi právy, důstojnostmi a příjmy, jakéž k říši náležejí a jakéž byly od věků v držení jeho předků, knížat a králů“¹⁾. Říšský kancléř Kunrát, biskup v Metách a Špýru, podepsal také tuto císařskou, předním císařským notářem v Ulmu dne 26. července 1216 pod zlatou bulou vydanou listinu. Mezi svědky vyniká Oldřich, opat v sv. Havle ve Švýcařích; bylťe důvěrníkem Fridrichovým, ježž tento obyčejně vysýlal k vyjednávání nejchoulostivějšímu.

Václav, ještě za živobytí svého otce, jakož jsme právě viděli, králem Českým jmenovaný a co takový potvrzený, jest nejstarší syn Přemysla a Konstace. Letopiscové kladou jeho narození do roku 1205²⁾. Bylo mu tudíž roku 1216 jedenáct let a od roku 1208 byl již zasnouben s Kunhutou, dcerou Filipa Švabského, a s kněžicí řeckou, Irenou. Kunhutu pojal také později r. 1225 za manželku³⁾. Jelikož však Fridrich II. jest Filipův bratrovec, tož ovšem mohl nového krále nazvatí svým příbuzným. Ale podobá se, že nový král v řízení vládním až do úmrtí svého otce r. 1230

¹⁾ Bréholles, Friderici II. historia diplom. Sv. II. str. 478. Originál v cis. kr. dom. dvorním a státním archivu ve Vídni.

²⁾ Chron. Anonymi k r. 1205. Dobner, Mon. III. 49 a Pulkava k r. 1205 na u. m. 205.

³⁾ Když se r. 1225 jednalo o sňatek Přemyslovy dcery Anežky s králem Německým Jindřichem VII., předstírány byly překážky kanonické. Cont. Garsten k r. 1225; u Pertze IX. 596. Překážky ty jsou jen pak podstatné, byl-li Václav, Anežčin bratr, již ve stavu manželství s Kunhutou. Pouhé zasnubování bylo by se lehčeji dalo překonati.

neměl účastenství. Okolo roku 1224 až 1227 nazýval se knížetem Plzeňským a Budišinským¹⁾.

Roku 1216 byla nová státní budova Otakarova dokonána — Přemysl Otakar dědičným králem od císaře i v Římě uznaným, moc duchovenstva v zemi zlomena, posloupnost trůnu dle prvorozenství v jeho rodu zajištěna a pro bezdětství v manželství bratra Vladislava měl vyhlídku, že Morava mohla by připadnouti Děpolticům, a že by se strany této větve Přemyslovců, jak se domníval, mohl požívatí pokoje²⁾ — nyní byl panovník s to, aby všecku sílu svou obrátil na vnitřní zřízení a na zvelebení národa. Pohříchu neučinil tak, nýbrž pustil se právě s nejmocnějším svým protivníkem, s duchovenstvem, v nerovný zápas, v němž, jakož přirozeno, kdykoli nerovné síly proti sobě bojují, musil částečně podlehnouti.

Innocenc III. zemřel dne 16. července 1216 v Perugii, papež to, o němž jeden z jeho vrstevníků praví: „že sláva jeho činů naplňovala světové město i celý svět³⁾. Nástupcem jeho jest Centius Santelli, pokladník, komoří chrámu římského a kardinál-kněz za Innocence III. Při svém zvolení dne 18. července (korunování odbývalo se dne 24.) přijal jméno Honorius III. Panoval až do 18. března 1227. Bylo mu věsti houževný boj se zemí Českou pro porušení církevních výhrad. Boj ten trval od r. 1216 až 1223. Končí konkordátem uzavřeným mezi říší Česko-moravskou a stolicí papežskou. Výjevy tohoto sporu chceme nyní v obrysech seznati.

Král Přemysl započal téhož roku, kteréhož syna svého Václava dal zvoliti příštím dědicem královské koruny, svůj

¹⁾ Erben, Regest. k r. t. na u. m. 316 ssl.

²⁾ Pouze takto dá se u cizích kronikářů, na př. u Długosze k r. 1223, pak v Monum. Lubecen. 16 a 42, vysvětliti užívané tam pojmenování „Děpoldus, marchio Moraviae,“ nebo „Boleslaus, marchio Moraviae.“

³⁾ U Hurtera, Innocenc III. Sv. II. str. 691.

odpor proti kněžovládě tím, že osobní immunitu v říši zrušil, a že proti zákonům církevním a proti snešením posledního koncilu Lateranského duchovní stav postavil pod soud světský. Biskup Ondřej protestuje proti tomu a jelikož protest jeho zůstal bez účinku, žaloval v té příčině v Římě. Následek toho kroku byl, že dne 26. října 1216 musil se vystěhovati ze země¹⁾. Dne 20. června byl ještě přítomen schůzi kapitolní, na kteréž jakási výměna půdy kláštera Milevského byla potvrzena,²⁾ dne 15. října obdržel od papeže rozkaz, aby v Čechách upravil desátky, v nichž panovala veliká nesrovnalost,³⁾ a ještě dne 29. října došla z Říma odpověď na jisté kanonické otázky, ježto se týkaly desátku, postavení světských kanovníků kněžské hodnosti navždy neschopných, a příkázání postních.⁴⁾ Tato papežská odpověď nezastihla ho více v Praze. Není nám známo, kde se zdržoval až do své cesty z jara 1217 do Říma nastoupené; ale tolik jest jisto, že přímo před svým odcestováním, letopisy pražské praví, že se tak stalo dne 10. dubna 1216,⁵⁾ vynesl kletbu nad královstvím Českým⁶⁾. Mezitím obdržel ještě několik přípisů z Lateranu⁷⁾, mezi nimiž zvláštní

1) *Annal. Pragen.* k r. 1216; u *Pertze* III. 121.

2) *Erben, Regest.* I. 265 č. 566.

3) *Nicolaus de Bohemia, chron. Bohemicum* k r. 1216. *Rps. zem. arch. str.* 254.

4) *Erben, Regest.* I. 267 č. 569.

5) *Cont. Cosmæ* k r. 1216; u *Pertze* IX. 170, kdežto *Annal. Pragen.* kladou věc do jara r. 1217. *Pertz* III. 121.

6) Zřejmě tak praví papež Honorius III. v breve k arcibiskupu Sifridovi v Mohuči, datovaném ve Ferentinum, 20. července 1217, „quando idem episcopus (Ondřej) iter arripuit ad nostram praesentiam veniendi.“ *Cod. Dipl. Mor.* II. 94. O způsobech a následcích interdiktů: dr. F. Kober, *der Kirchenbann nach den Grundsätzen des kanonischen Rechtes.* Tübingen 1863.

7) *Erben, Regest.* I. 268, č. 570 a 571. V obou brevech zprostují se synové kněží nepravdivostí svěcení vyšších stupňů. „Quod in Bohemia usque ad generale concilium consuetudo fuerit ab antiquo, ut tam clerici in sacris ordinibus constituti, quam etiam sacerdotes

executorium jemu, biskupu Olomúckému a proboštovi Řezenskému ze dne 18. ledna 1217 obzvlášť k sobě poutá naši pozornost.

Toto executorium zakládá se na stížnosti krále Přemysla v Římě vedené, že strýc jeho Děpolt předstíraje křížácké tažení sbírá v zemi pole, že však na místě nastoupení této křížácké výpravy proti všemu právu usadiv se v jistém královském hradě loupí z něho kraje, ano i zboží církevní¹⁾. Jakž medle máme sobě vysvětliti tento výjev? Zcela přirozeně z tehdejších poměrů časových. Děpolt III. viděl se zavedením prvorozenství a zrušením Břetislavské posloupnosti dle starešinstva ve svých dynastických nárocích poškozena a zkrácena. Měl ještě bratra, Boleslava a více synů, kterýmž přece vesměs příslušel nárok k trůnu. Pokud Děpoltovi nebylo lze počítati na podporu v zemi, choval se pokojně, a byl by také nepochybně, maje vyhlídku alespoň na Moravu, pokojným zůstal, kdyby nebyli král a jeho šlechta popudili proti sobě odpor duchovenstva. Ve spojení s podrážděným stavem duchovním mohl již odvážiti se sporu, a odvážil se ho, nabyv zrádným obsazením jistého královského hradu půdu pro svou vzpouzu. Královská moc stála asi za té doby na slabých nohou, jelikož král žádal papeže za pomoc. Děpolt, jak se zdá, dlouho vzdoroval napomínání exekutorů, až konečně roku 1218 s Vratislavským biskupem Vavřincem nastoupil křížácké tažení proti pohanským Prušanům²⁾, aniž by proto vešel v přátelství s králem. Brzy opět setkáme se s ním v plné vzpouře.

de facto contraherent, et sic contracto contubernio uterentur“ k r. 1216 na u. m.

1) *Erben, Regest.* I. 268 č. 572.

2) *Cont. Cosmæ* k r. 1218; u *Pertze* IX. 170. Pulkava shoduje se v čísle roku. (Dobner, *Mon.* III. 210.) Že biskup Vavřinec (1207—1232) roku 1217 v zemi zůstal, prokazuje jeho listiny v *Regesta episcop. Vratislaviens.* I. 17, kdežto r. 1218 jedinou listinu podává, že Vavřinec dne 18. dubna nalézal se ve Vratislavi. Další důkaz svědčící roku 1218

Mezitím co král má dosti práce s Děpoltem a jeho přívrženstvem, snažil se Honorius III., přivésti jej, krále, přátelskou domluvou na lepší cestu. Jednání takové zcela souhlasí s povahou papeže, věkem i chorobou sklíčeného¹⁾. K objasnění biskupské obžaloby vypravili král a jeho šlechta probošta Litoměřického, Benedikta, jenž byl zároveň královským kancléřem²⁾, s listy do Říma. Ale mnoho asi nepořídil, poněvadž papež dne 18. ledna 1217 jak králi tak i velmožům zemským slovy zdvořilými a vyhýbavými odpovídá: „Cokoli srovnává se se spravedlností a se ctí, to že chce papež k vylíčení a k žádosti krále splniti,“ takový byl as krátký smysl obou přípisů³⁾. Avšak odpověď také nemohla jinaké zníti, jelikož v Římě bylo povědomo, že biskup Ondřej nalezá se již na cestě do Říma, jednak také právě došly nové žaloby o utiskování duchovenstva, a sice tenkrát z Moravy.

Cisterciáci Velehradští byli totiž, „jelikož sotva bylo někoho, kdož by se jich ujímal, protože sama obyčejná spravedlnost se vytratila,“ v takové míře utiskování a ve svých právech, přijímání odkazy a vybírání desátky, tak zkracování, že apoštolská stolice k jich volání o pomoc viděla se přinucenu, vyzvati zvláštním brevem ze dne 18. března 1217 metropolitu moravského a arcibiskupa Mohučského Sifrida z Eppensteinu, a jeho kapitolu k ochraně utiskovaných, k vyloučení utiskovatelů z církve a kdyby bylo po-

podává nám křížová bulla papeže Honoria III. datovaná v Římě u sv. Petra dne 16. května 1218, v níž napomíná všechny křížáky z Německa, Čech, Moravy, Dánska, Polska a z Pomořan, jenžto táhnou proti Prušanům, aby přihlíželi více k obrácení na víru nežli k podmanění pohanů. Theiner, Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae Romae 1860. Tom. I. 6, n. 14. Pak Grünhagen, Regesten zur schlesischen Geschichte. Odd. II. 104.

¹⁾ „Cum esset corpore infirmus ex senio et ultra modum debilis.“ Böhmer, Regest. str. 324.

²⁾ Erben, Regest. I. 285 k r. 1219.

³⁾ Erben, Regest. I. 269 č. 573 a 574.

třebí, i k vynesení kletby nad klášterními vesnicemi, upadlymi proti právu do cizích rukou¹⁾. Proč nevznesl Řím tuto úlohu na biskupa zemského? Pohříchu musíme doznati, že biskup Olomúcký, i jeho markrabí, nebyli příliš dalecí králova jednání, a proto také v Římě, kamž biskup Ondřej s dvěma průvodci, jistým mnichem kláštera Ebrašského a svým kapelánem Vincencem a s doporučujícími listy svého metropolity²⁾, právě za příčinou interdiktu³⁾, dospěl dne 21. března 1217⁴⁾, nepoživali již přílišné důvěry. Toť bude asi také příčinou, že ve sporu o desátek, v nějž zapleten byl klášter v Teplé, nikoli biskup Robert, nýbrž děkan a kapitolní probošt, pak opat Velehradský brevem ze dne 23. května 1217 zřízení byli za vyšetřovací soudce.

Obžaloby, kteréž biskup Ondřej položil na stupních papežské stolice proti králi a jeho družině, byly tak těžké, že papež neváhal schváliti církevní kletbu, biskupem Ondřejem dne 10. dubna 1216 nad říší Českou vynesenou⁵⁾, i hned dne 12. května 1217 naříditi biskupu Olomúckému, Robertovi, jenž předce co sousední biskup a prostředník nesměl býti opominut, aby odebrav se do Čech, přísně vykonával tam interdikt ve všech vyminutých i nevyminutých chrámech, a sice proto, „poněvadž král a zemští velmoži zrušili immunity církevní.“ Zároveň měl krále i jeho stavy, magnáty české, s důrazem napomínati, aby navrátili církvi její výhrady, a neporušeny je nechali i v budoucnosti⁶⁾.

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 91.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 93.

³⁾ „Episcopo (Andrea) propter hoc (interdictum) apud sedem apostolicam constituto.“ Cod. Dipl. Mor. II. 93.

⁴⁾ Annal. Pragen. k r. 1217; u Pertze III. 121.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 92.

⁶⁾ Cont. Cosmæ k r. 1216; u Pertze IX. 170. Nicolaus de Bohem. taktéž k r. 1216 na u. m. 254.

⁷⁾ „Eo quod rex et magnates Bohemiae libertates ecclesiae infringebant.“ Ms. Nicol. de Bohem. k r. 1217; na u. m. 254.

Jak málo papež důvěřoval rozkazu k Olomúckému biskupu zaslánému, o tom svědčí jiné breve z téhož dne k arcibiskupovi Salcpurskému a k biskupům v Pasově a v Chimsee (práve teprve r. 1215 Salcpurským arcibiskupem Eberhartem II. zřízeném) téhož smyslu a téhož směru, pouze s tím doložením, „že není zapotřebí ohled bráti na ulehčení¹⁾ arcibiskupem Mohučským povolená.“

Významný tento dodatek prokazuje nám, že Čechové obrátili se k metropolitovi, jenž, dříve ještě nežli kletba platně byla prohlášena, připustil již jistá ulehčení²⁾, a konečně, jakož pokračovatelé kronikáře Kosmy tvrdí, dne 29. května 1217 vlastní svou plnomocností celou kletbu zrušil, pročež také dne 20. července 1217 ráznou důtkou obdržel. „Průběhem 20 dnů po obdržení tohoto breve mají prý věci v Čechách opět do takového stavu uvedeny býti, jakýž byl toho času, když biskup Ondřej se chystal k odcestování do Říma,“ takto zní rozkaz. O zevrubné provedení rozkazu toho mají se postarati převorové v Ebrachu a v Halsbrunnu³⁾. Metropolita uposlechl⁴⁾.

¹⁾ „Relaxatione venerabilis fratris Moguntinen. non obstante.“ Ms. Nicol. de Bohem. Zemsk. archiv str. 255.

²⁾ Sifrid dopisem nedatovaným oznamuje biskupu Ondřejovi, že král obrátil se k němu v příčině vyzdvižení kletby, ku kterémuž vyzvání také co metropolita tím ochotněji mohl přistoupiti, anot ani známo není, zdali kletba vynešena byla k rozkazu papežovu, a odvolání k arcibiskupovi stalo se ještě před prohlášením kletby. Ms. Nicolai de Bohem. Chron. Pragen. na u. m. str. 261 a 263.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 93. Pak Cont. Cosmæ k r. 1217; u Pertze IX. 170.

⁴⁾ Zjeveno z pozdějšího breve papeže Honorie III. datovaného v Lateraně IV. Idus Aprilis (10. dubna), pontif. anno tertio (1219) k Pražskému biskupu Ondřejovi. „Cum . . . concilium Moguntinum subiecerit excommunicationis sententie clericos Pragen. dioceseos, qui deinceps de manu laicali . . . receperunt beneficia etc.“ Nicol. de Bohem. Ms. na u. m. str. 268.

Zatím došel od krále k papeži do Říma zvláštní spis, objasňující tento protivný spor o právomocnost a desátky, v kterémž král, jakož lze bylo se nadíti, všecku vinu uvaluje na biskupa. „Tento prý oloupil chrám Pražský, a zařídív velikou sbírku mezi duchovenstvem opustil vlast, předstíraje pouť k sv. Antonínu. Teprve později po jeho odcestování nalezly prý se listiny, z nichž vysvítá, že celá zem Česká pro neodvedený desátek byla do kletby dána. Avšak přese všecko zevrubné prozkoumání nebylo lze původ těchto listin zjistiti, a jelikož také pražská kapitola pokládá je za zlomyslné a podvržené, tož prý král žádá, aby původcové tohoto falšování byli potrestáni, anebo v případě, že by se biskup sám za původce přiznal, aby dříve celá záležitost byla vyšetřována“¹⁾.

Na tento přípis vyšlo z Anagni dne 23. května, nebo dne 22. června 1217 vylíčení celého průběhu věci, tak jakž byl v Římě papežské stolici přednešen od biskupa Ondřeje v Římě přítomného a papežem k slyšení připuštěného. Tu ovšem věc zcela jinaké zní. Když byl papež připomenul, že k žádanému vyšetřování svoliti nemůže, protože do Říma od krále vyslaní prokuratorové opatření nejsou dostatečným plnomocenstvím, přichází k vypočítání hříchů, králi a jeho velmožům vytýkaných a nám již známých. Duchovní osoby soudí se od osob světských ano i smrti se pokutují, církevní kletby se nešetří, investitura beneficíí vykonává se od laiků, desátek z královských statků se neodvádí, čímž i jiní se svádějí k jeho zdržování, zkrátka: immunity církve se nešetří. Nechce-li král dbáti přátelské domluvy a raději snad pustiti se do soudní pře, pak nechat prý vypraví do Říma důstojnější a vším opatřeně prokuratorů atd.²⁾

¹⁾ Nedatovaný list u Nicol. de Bohem. na u. m. str. 255 až 258.

²⁾ Nicolaus de Bohemia na u. m. 258—261. Otištěna v Erben, Regesta I. 270 č. 578, avšak o jiném datum; kdežto Nicol. datuje Anagniae X. Kal. Junii, pontif. nostri anno primo, má Erben Anagniae

Odpověď na tuto papežskou obžalobu nenechala dlouho na sebe čekat. Král Přemysl prohlašuje jednoduše všechno, co proti němu v Římě bylo pronešeno, za lež. Nikdy prý nebylo ani u něho ani u jeho předků obyčejem, odsouditi někoho, tím méně duchovního, k smrti; církevní kletbu prý zachovával až do té doby, když byla arcibiskupem Mohučským vyzdvižena, z církve vyloučeným se vyhýbal a práva církve všemožně rozhojňoval a chránil. Také co se dotýče desátku, má prý se věc zcela jinak. Tento odvádí se ze statků královských kapelám královským, a pouze desátek pro biskupa posud se zadržuje. Král jest prý ochoten přiměřené vyslanství k vyřízení sporu vypraviti do Říma; až do příchodu těchto vyslanců nechť papež zastaví všeliké jednání¹⁾.

Ačkoli tento přípis není datován, přece lze poznati dle papežské odpovědi ze dne 2. listopadu 1217, že v každém případě sluší jej klásti před měsíc září, a přihlíží-li se k slovům papežovým: „aby král poslům svým nevykládal na zlou stránku, že proti svému závinění déle se zdrželi v Římě,“ tuť mohl by se snad měsíc červenec považovati za dobu, v kteréž svrchu zmíněný spis byl odeslán²⁾. Papež povoluje až do příchodu slavného vyslanství vyžádané odložení pře, avšak s tím podotknutím, „že toto odložení přestati má, když by poslové zůmyslně byli zadržováni³⁾“.

X. Kal. Julii, pontif. an. I. Také v Raynald, Annales XIII. 242 a v Palacký, ital. Reise, str. 21, stojí dne 22. června. Dle celého průběhu zdá se býti 23. květen správnější den.

¹⁾ Erben, Regest. I. 273 č. 581. List nedatovaný.

²⁾ Toť hlavní příčina, proč datování Nicol. de Bohem. na breve ze dne 23. května 1217 pokládáme za pravdě podobnější. Neboť tři až čtyry neděle sluší povždy počítati na tehdejší cestu z Prahy do Říma.

³⁾ Erben, Regest. I. 274 č. 583 „nisi forsan usque adeo eorum differetur adventus, quod merito videretur eos non debere ulterius expectari.“

Tyto napnuté poměry k stolici apoštolské, pak zmíněné již sváry s Děpoltem¹⁾ podávají nám klíč k posouzení okolností, že Čechy a Morava v započatém tažení křížáckém neměly žádnou účast úřední. Sousedé: Rakousko, Uhry a Bavorsko, účastnili se i samými knížaty četně křížácké výpravy horlivě připravované. Leopold Rakouský a král Ondřej Uherský žádali papeže, aby za jejich nepřítomnosti postavil říše jejich pod ochranu sv. Petra. Papež přivolil k této prosbě králově brevem ze dne 11. dubna 1217²⁾, nařídiv zároveň z Terentino dne 1. září t. r. biskupům Oldřichovi v Pasově a Robertovi v Olomúci, pak opatu Vernherovi u sv. Kříže blíže Badenu rakouského, aby účinnivě podporovali tuto ochranu ve prospěch choti Leopolda VI. (VII.), Theodory, a jejich dítek, Markety, Anežky, Jindřicha, Fridricha II., Konstace a Jertrudy³⁾. Z těchto dítek později činně v dějinách našich vystoupí Jertruda a Marketa. Král Český a bratr jeho markrabí Moravský zůstali doma. Setkáváme se s nimi a zároveň s dospělými již královými syny, Václavem a Vladislavem, v Kníně, v nynějším Berounsku, kdež dne 15. ledna 1218 co svědkové vystupují v záležitostech kláštera Milevského⁴⁾.

Oznámení království poslové nepřišli do Říma v době apoštolskou stolicí očekávané. Přípisem z měsíce dubna 1218 udává král příčiny tohoto opozdění, že prý, právě když vyslanci měli odcestovati, přišel ku králi k rozkazu biskupa Ondřeje benediktinský opat z Ostrova (ostrůvek u Davle v Berounsku) žádaje, aby tři dle jména naznačení velmoži a opat Valdsaský co království poslové vypraveni byli do Říma, ježto prý jinak jednání nemohlo by se ukončiti. Ale poněvadž jmenovaní magnatové nedůvěřovali ve svou bezpečnost, a cisterciácký opat bez přivolení svého

¹⁾ Viz str. 77 toh. díla.

²⁾ Fejér, Cod. Dipl. Hungariae I. 1, str. 189.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 94.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 275 č. 585.

vrchního opata v Citeux, kteréž zase jen k rozkazu papeže lze bylo obdržeti, na cestu se vydati nesměl, tož prý obmyslené poselství za takových poměrů vypraveno býti¹⁾. A za tou příčinou neměl se papež více za vázána odročením dne 2. listopadu 1217 přislíbeným, nýbrž vyzval již dne 15. února 1218 biskupa Řezenského a opaty Svato-Imramského a Valderbašského, aby i vymíněné řády cisterciáků, prémonstrátů a Johanitů přiměli k přísnému provedení církevní kletby v Čechách, a do Říma zprávu podali, kdo vlastně za nepřítomnosti biskupa Ondřeje důchody biskupství Pražského běře, a zdali a od koho zřízení byli prokurátorové, vůbec jakým způsobem biskupství se spravuje, a zdali biskupští poslové mohou bez překážky přicházeti a odcházeti²⁾.

Takové poptávky a rozkazy poukazují k poměrům velmi rozervaným, kteréž také sotva mohly býti jiné, an děkan a někteří prélatové i kanovníci pražští, jimž předce přede všemi náleželo šetřiti interdiktu, ani si ho nevěšili, a za tou příčinou brevem ze dne 16. února k zodpovídání do Říma voláni byli,³⁾ a biskup Olomúcký, Robert, netoliko opět a opět z Říma dne 4. a dne 27. března 1218 musil býti vyzván, aby naléhal na zachování kletby⁴⁾, nýbrž také dne 29. března papežem byl pokárán, že za církevní kletby odbýval v Praze slavné služby boží, pročez také děkanu a scholastikovi Vratislavskému bylo nařízeno, aby jej, biskupa, v případě že by se věci vskutku tak měly, sesadili s úřadu i s beneficí⁵⁾.

Takové důsledné a neoblomné jednání apoštolské stolice předce konečně zarazilo krále, i pohnulo jej, v měsíci dubnu 1218 zaslati k papeži Honoriovi III. velmi poníženy

1) Erben, Regest. I. 278 č. 595.

2) Erben, Regest. I. 276 č. 587 a 588.

3) Erben, Regest. I. 276 č. 589.

4) Erben, Regest. I. 277 č. 590 a 591.

5) Erben na u. m. 277 č. 592.

přípis s výslovným vyjádřením, že chce vyhověti požadavkům biskupa Ondřeje, jinak-li tento se odhodlá, za bezpečného průvodu a provázen jsa papežským legátem k narovnání splnomocněným přijíti do Pasova. Doufá prý pak, že mimo otázku o desátcích všecky jiné sporné předměty rychle bude moci vyřídit. „Co se týče desátků nově zavedených, tuť prý není s to oblomiti vzdorovitost obecného lidu proti nim“¹⁾. Král naráží tu na dávkou „vicesima“ papežem nově nařízenou, kteráž určena byla pro křížáckou výpravu²⁾. Papež nepřistoupil hned k tomuto návrhu, nýbrž chtěl dříve v rukou míti bezpečnou záruku královského slibování, zejména co se týče povinného odškození pro biskupa a pro potlačované duchovenstvo, dříve než vyšle biskupa do Pasova. Za tou příčinou z Říma uložil dne 15. května 1218 biskupovi Řezenskému a opatům v Ebrachu a ve Valdsasích, aby odebravše se osobně ku králi, zjednali od něho potřebnou záruku za opětné zavedení biskupské právomocnosti, immunitu duchovenstva a za odškození biskupa³⁾. Tímto rozkazem opozdilo se opět na měsíce narovnání se strany krále ochotně nabízené, ano rozkaz ten byl příčinou, že všeliká nařízení, týkající se provedení interdiktu, stala se ještě příkřejšími. Tak mezi jinými obdržel arcibiskup Ostřihomský z Ferentinu v Církevním státu dne 24. července 1218 rozkaz, aby nikoho z diocese pražské nepřipouštěl k přijímání svatých svátostí, i aby na krále Českého ve prospěch církve působil⁴⁾, a biskup Pražský

1) Erben na u. m. 278 č. 595.

2) Od této „vicesima de proventibus ecclesiarum“ byli pouze a jedině „fratres sepulchri dominici“ brevem ze dne 8. července 1217 osvobozeni „cum universa, quae habent in partibus cismarinis, ab ipso principio eis collata fuerint pro . . . terrae sanctae servitio.“ Erben, Regest. I. 272, č. 579.

3) Erben na u. m. 279 č. 596. Také v Bullarium Taurinen. sv. III. str. 342.

4) Nicol. de Bohemia. Rps. na u. m. str. 265.

byl brevem ze dne 25. července a 3. prosince zplnomocněn kanonickými tresty stihati prélaty a jiné duchovní své diécese, kdož by se dopustili porušení kletby¹⁾, kdežto děkan kapitoly, Arnolt, arcijahen Krištof a sedm dle jména uvedených kanovníků chrámu pražského ztratili brevem papežským ze dne 14. prosince 1218 svá benefícia, protože neodebrali se, jak jim bylo od prokurátorů, biskupa Řezenského a opatů Sv. Imramského a Valderbašského, nařízeno²⁾, do Říma³⁾.

Mezitím zemřel na Harcburku dne 19. května 1218 císař Ota IV.⁴⁾ Fridrich II. obdržel tuto zprávu za svého polního tažení proti knížeti Theobaldovi Lotrinskému; ukončiv výpravu šťastně spěchá do Německa, aby z neočekávané události — Ota IV. měl teprve 43 roků svého věku — vytěžil prospěchu co možná největšího. Věrný jeho spojenec, král Přemysl, a téhož bratr, markrabí Vladislav, uvítali jej co nynějšího samovládce hned při jeho příjezdu ve Vircpurku, kdež na listině pro rytířský řád Německý ze dne 12. července 1218 objevují se co svědkové⁵⁾. Od prosince roku 1214 nesešli se spolu oba tito mocnářové⁶⁾. Od těch dob se postavení jejich valně změnilo, s výhodou pro jednoho, pro císaře, se škodou pro druhého, pro krále. Pátka s papežskou stolicí zrodila veliký černý mrak na politickém obzoru země České. Zajisté že se o něm mluvilo ve Vircpurku, a zajisté pátráno bylo po prostředcích k jeho zaplášení, i sotva budeme na omylu domnívající se, že tenkrát král Přemysl pojal myšlenku svého podrobení rozsudku papežské moci, kterouž na počátku roku 1219 písemně vyslovil. I zvolenému císaři Německému i králi Českému

¹⁾ Erben, Regest, I. 281, č. 600 a 602.

²⁾ Viz str. 84 toh. díla.

³⁾ Erben, Regest, I. 281, č. 603.

⁴⁾ Winkelmann, Geschichte Kaiser Friedrich's II. Str. 92.

⁵⁾ Bréholles na u. m. I. str. 552.

⁶⁾ Viz str. 63 toh. díla.

musilo vše záležeti na vyrovnání s Římskou stolicí, protože u císaře jednalo se o dodržení daného slova, že podnikne křížácké tažení, a k tomu konaly se opět přípravy ráznější než kdy jindy. Bez závazného příslibení křížácké výpravy nebylo lze ani pomýšleti na zdárný výsledek tažení do Říma, kteréž předce po smrti Otově musilo býti podniknuto. Chtěl-li Fridrich korunu císařskou v chrámě sv. Petra obdržeti, bylo mu statně hotoviti se k tažení křížáckému, a k tomu byl mu král Přemysl potřebným, ano nezbytným. Pokud země jeho stížena byla církevní kletbou, nebylo lze něco takového podnikati; kletba tudíž musila býti odvolána, a to bylo jen tím možno, podrobí-li se král Římu. Za tou příčinou poslal Přemysl hned na počátku roku 1219 po opatovi Valdsaském papeži Honoriovi III. nejzřetelnější příslibení, že se podrobuje podmínkám vytknutým, mocí papežského listu z Říma dne 15. května 1218, od papežských soudců, biskupa Řezenského Kunráta a opatů Eberharda Ebrašského a Heřmana Valdsaského¹⁾, a že „na kolenu“ prosí, aby vyslal biskupa Ondřeje nazpět do jeho diécese²⁾. Ale aby podmínky, za jakýmiž státi se mělo podrobení a narovnání, stanoveny byly závazně také pro šlechtu Říma se štítící, povolal Přemysl sněm do Kladrub, nastíniv smlouvu, kteráž měla býti uzavřena a co „forma compositionis“ opatem Valdsaským sv. otci k přijetí co nejhorlivěji doporučená, takto:³⁾

„1. Jedině biskupovi přísluší právo duchovní usazovati a sesazovati, avšak bez ujmy práv patronátních; 2. pouze jemu přísluší soudnictví u věcech duchovních nade všemi osobami duchovního stavu; 3. biskupství až do návratu biskupa odevzdá se správě prokurátorů od něho jme-

¹⁾ Viz str. 85 toh. díla.

²⁾ „Paternitatis vestrae genibus provoluti devotius supplicamus.“ Erben, Regest, I. 282, č. 604.

³⁾ Dle slov Palackého, díl II. 1, str. 84, podle nedatované listiny v Erben, Regest, I. 282, č. 605.

novaných; 4. průběhem tří měsíců po návratu biskupa nahradí se mu všeliké škody, jež utrpěl od doby svého vystěhování, a to od královské komory i od soukromých osob, začez se mu zaručí 6 jménem uvedených velmožů; 5. desátky, jako posud na jednotlivých místech, budou se odváděti budoucně v celé zemi, naproti čemuž konečně 6. biskup, jemuž se přislubuje bezpečný průvod, učiní králi slib povinné věrnosti a poddanské povinnosti. Zároveň opakoval král svou předešlou žádost za vypravení legáta, jenž by příčiny stížností ohledal a biskupovi nařídil, aby prominutí udělil těm prělatům českým, kteří z poslušnosti ku králi nezachovali se podle rozkazů biskupských“. Podepsáno jest toto snešení sněmovní třemi papežskými exekutory svrchu uvedenými a některými opaty benediktinů, cisterciáků a premonstrátů v Čechách s tím doložením, že přítomni byli nejpřednější velmoži čeští s velikým počtem duchovenstva a rytířstva.

Z Moravy nedostavil se nikdo k tomuto sněmu. Biskup Robert bývá jinak nerozdílným průvodcem krále. Jakož za to máme, setkáváme se s ním ještě dne 5. května 1218 v Brně, s králem Přemyslem i s markrabětem Vladislavem, aby co svědek vystoupil za purkrabího Mikulovského, Štěpána z Medlova, jemuž markrabí vesnici Bohdanov v Holasicku dědičně postoupil, a jemuž král Přemysl potvrdil immunity, jež mu byl markrabí pro Medlov udělil¹⁾. Po pravdě měli se mu král i markrabí co muži s úřadu složenému vyhýbati; neboť, jakož víme²⁾ byl biskup Robert brevem ze dne 29. března 1218 na tak dlouho s biskupství sesazen, dokud by se pro porušení kletby v Čechách nedostavil do Říma a se neospravedlnil. Avšak to nebyla jediná církevní censura, kterouž byl stížen. Těžké žaloby vedl naň Želivský opat Vilém. „Robert, co professus řádu cisterciackého,

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 103 a 104.

²⁾ Viz. str. 84 toh. díla.

spáchal dvě vraždy, jednu pannu zprznil a s některými provdanými paními, ano i s dvěma jeptiškami cisterciackého kláštera v Kounici na Moravě způsobem trestuhodným obcoval.“ K takovýmto obžalobám musil papež nakloniti sluchu, i chtěje se dopídití podstaty tohoto obvinění, ustanovil brevem ze dne 18. ledna 1219 převora cisterciackého kláštera v Světlé v Horních Rakousích a opaty kláštera toho a Ebrašského za vyšetřující soudce v této tak choulostivé záležitosti¹⁾. Pohříchu jest nám vyznati, že biskup častými svými návštěvami v klášteře Kounickém uvalil na sebe podezření, a tím podnět zavdal k žalobám, kteréž roku 1227 ještě neutuchly²⁾. Podle zákonů církevních byl by jediný čin této obžaloby, jinak-li by se zakládal na pravdě, až posud ještě neprokázané, přivodil na biskupa velkou kletbu církevní, a obcovati s pověstným zločincem bylo hříchem, jakýž vzbuzuje veřejné pohoršení. Nicméně podobá se, že toho času při královském dvoře nebyla víra přikládána stížnostem proti biskupovi. Robert byl a zůstal v průvodu markraběte a jeho bratra krále.

Králova „forma compositionis“ dobře pochodila a papež přistoupil k vyrovnávacím článkům v Kladrubech snešeným. Když byli královští prokuratorové před metropolitou Mohučským a před papežskými vyslanci, biskupem Řezenským a opaty Ebrašským a Valdsaským, učinili přísežný slib ve jménu krále a jeho velmožů, že Přemysl dostojí svým kladrubským návrhům³⁾, byla ještě za vyjednávání v Římě kletba odvolána. Několik papežských brevií, jež nám Mikuláš Český zachoval, nasvědčují tomu. Také by papež, kdyby narovnání nebylo se stalo, sotva byl krále nazval, jakož učinil v potvrzovací listině pro klášter Teplský datované

¹⁾ Erben, Regest. I. 283, č. 606.

²⁾ Erben, Regest. I. 330, č. 711.

³⁾ Zjevno z papežského breve ze dne 2. srpna 1219. Erben, Regest. I, 286 č. 612.

v Lateránu dne 5. února 1219¹⁾ svým „nejmilejším synem v Kristu.“ Z těchto brevii zplnomocňuje jedno biskupa Ondřeje k rozhřešení prelatů, kněží a duchovních, kteří za stávající kletby konali služby boží²⁾, jiné, datované v Lateránu dne 10. dubna 1219, klade váhu na církevní zákon, že duchovní benefícia nemají přijímána býti od rukou světských; třetí, datované v Římě u sv. Petra dne 30. května 1219, rozhřešuje cisterciáky a prémonstráty, kteříž konáním služeb božích za interdiktu postaveni byli mimo řeholi, a čtvrté, datované v Reate (Rieti) dne 20. července 1219, povoluje, aby od cizích biskupů za platnosti interdiktu ordinování duchovní byli opět dosazeni, kdežto breve datované v Rieti dne 11. července t. r. přísně nařizuje, aby pražský děkan Arnolt, sedm arcijahnů a šest pražských kanovníků složení byli se svých důstojností, protože pro svévolné porušení církevní kletby nedostavili se k zodpovídání do Říma, jak jim bylo dne 14. prosince 1218 přikázáno³⁾.

Byla tím vinna tato přísnost anebo vůbec panující smýšlení v zemi — pravou příčinu neznáme — král a jeho družina neučinili ničeho, co apoštolské stolici přislíbili. Biskup Řezenský zasílá po opatovi Valdsaském zprávu o tomto věrolomství, s žalem líčí utiskování duchovenstva v Čechách, kdež mezi jiným požaduje se od duchovního 30 denárů mýta, kdežto osoba světská platí pouze jeden denár, i dokládá, že poslové nebo přípisy z Říma ani se do země nepustí. Netoliko církevní, nýbrž i soukromé jmění biskupa Ondřeje postaveno jest prý pod sekvestrem, a z církve vyloučení jsou prý v plném požívání svých beneficií atd. Na tuto zprávu nařídil Honorius III. z Rieti dne

¹⁾ Erben, Regest. 284 č. 607.

²⁾ „Cum sint multi, dispensare de benignitate sedis apostolicæ dignamur.“ Ddto Laterani etc. anno tertio. Den není udán. Nicol. de Bohemia, rps. str. 268.

³⁾ Erben, Regest. I. 284 č. 609. Viz str. 86 toh. díla.

2. srpna 1219 biskupům Řezenskému a Pasovskému, pak proboštovi chrámu sv. Mikuláše v Pasově, aby se opřeli jednání královi, a v případě, že by průběhem dvou měsíců nestal se v Čechách úplný obrat, aby opět vznesli kletbu nad celou zemí i nad králem. Bohužel, obrat nenastal, a království uvedeno bylo opět do téhož stavu, z něhož sotva před šesti měsíci bylo vyvázlo¹⁾.

Těžko jest nám, jakož jsme již pravili, udati příčinu tohoto návratu k předešlému jednání. Sluší snad ji hledati v tom, že odpuštění odepřeno bylo právě hodnostářům církevním nad jiné vynikajícím, děkanovi kapitolnímu a arcijahnům v Praze, Bílině, Bechyni, Žatci, Kouřimi, Plzni, Horšově Týně atd.; pak podobá se, že král nebyl více pánem svých záměrů, neboť právě na sklonku roku 1219 musilo mu vše záležeti na vyrovnání s Římem, jelikož jeho příznivec, král Německý, vyrovnání toho měl zapotřebí, protože Honorius III., u vysokém svém stáří netrpělivý, tím důrazněji naléhal na uskutečnění křížáckého tažení, čím více římskému dvoru patřiti bylo na zmaření jeho nadějí spojených s nezdařenou křížáckou výpravou Uherského krále Ondřeje II., kteréž se také Leopold Rakouský zúčastnil²⁾. Fridrich II. slibuje, ale zůstává váhavým, Řím naléhá, císař chlácholí, Řím činí návrhy, Fridrich je schvaluje — a přece nic se neděje; dříve chtěl míti svého syna Jindřicha v Německu a sebe v Římě korunovaného. Obé mělo se nyní státi a pak z Říma křížácká výprava nastoupena býti — příčiny tedy s dostatek, aby se s Přemyslem umluvil a jeho

¹⁾ Erben, Regest. I. 286 č. 612. „Pro qua (violatione libertatis ecclesiasticæ) ipse rex et barones excommunicationi et regnum eius subiacerent interdicto.“ Breve ze dne 20. března 1220. Erben, Regest. I. 289 č. 619. Cont. Cosmæ k r. 1219; u Pertze IX. 170.

²⁾ Ondřej navrátil se po třech měsících. Thurocz u Schwandtera, Script. rerum Hungar. I. 185, praví co „victor gloriosus“, a přece patriarcha Jerusalemský pohrozil mu kletbou, O knížeti Leopoldovi, Annal. Melicen. k r. 1219; u Pertze IX. 507.

pomoc sobě pojistil, neboť mezi knížaty říšskými byl král Český bez odporu nejmocnějším. Několik dvorských sjezdů bylo již za touto příčinou v Německu odbyváno, v říjnu a v listopadu také v Norimberce. Dle Fridericiano měl k němu také král Český přijíti, a že přišel, tomu nasvědčují některé, tamž dne 2. a 3. listopadu 1219 vystavené císařské listiny, na nichž co svědek přichází¹⁾. Výslovně se praví, že Fridrich dal sobě přísahati od několika zde přítomných knížat, že nastoupí s ním křížácké tažení²⁾. Byl snad mezi nimi také král Přemysl? Že na tuto norimberskou cestu kladl velikou váhu, tomu nasvědčuje obecný sněm v Praze před nastoupením cesty odbyvaný³⁾.

Zdá se, že na tomto sněmu usnešeno bylo vypraviti poslanca k papeži, a že král dříve ještě, nežli deputace odcestovala, na dvorském sjezdu v Norimberku jednal s králem Fridrichem II. o interdikt a o způsobu dalšího pokračování. Vůbec poznati lze pamětihodnou srovnalost prostředků, jakýchž oba panovníci, Fridrich i Přemysl, k dosažení svých samovládných záměrů užívali. Každý důležitý obrat, nechťsi týče se Německa nebo Čech, od předsevzetí získati sobě císařskou korunu německou až k skutečnému korunování na císaře v Římě, smluví se dříve v některé schůzi obou králů. Když se jednalo o způsob ústupků, byla věc ta umluvena při dvorském sjezdu ve Vircpurku; nyní mělo odejít do Říma opravdové vyslanství — opětná porada, a výsledkem této porady i českého sněmu bylo, že skutečně na počátku roku 1220 nejvyšší zemský sudí Dalibor z Konecchlumu, královský vrchní číšník, Martin, župan Děčínský, Markvart, župan Prachenský, Diviš z Divišova a prokurator župana Budišínského s královskými listy pověřovacími odjeli do Říma, aby sobě vyprosili biskupa Ondřeje k osobnímu

1) Bréholles, *Histor. dipl. Friderici II.* Sv. I. 696 a 698.

2) Böhmer, *Kaiser-Regest.* str. 103.

3) Patno z královské listiny pro klášter v Plasích ze dne 6. prosince 1219. Erben, *Regest.* I. 287 č. 615.

vyjednávání na neutrální půdě, a sice ve Vídni. O tom dozvídáme se z rozkazu papeže Honoria III., daného ve Viterbu dne 20. března 1220, k arcibiskupovi Salcpurkskému, Eberhartovi II., k biskupu v Chimsee, Rudigerovi, a k opatovi u sv. Kříže, Vernerovi, aby biskupa Ondřeje, jenž toho času již byl odcestoval, očekávali na hranicích říšských, postarali se o jeho přislíbenou bezpečnost, a přiměli krále Přemysla, aby se osobně s některými velmoži zemskými zúčastnil narovnačního vyjednávání¹⁾.

Vyslanství tedy úplně dosáhlo svého cíle, a Přemysl použil příznivého smýšlení k tomu, aby ihned se přimluvil za Pražského kapitolního děkana Arnolta, jež vyslal do Říma, a za svého kancléře, „jež tak pohřešujeme, jako svou pravici,“ známého nám z poselství do Německa arcijahna Benedikta²⁾. Jakož známo, ztratili oba své církevní úřady, protože neuposlechli papežského obeslání. Nyní však tvrdil král, že obeslání to nikdy k nim nedošlo, a Arnolt mimo to pro těžkou chorobu nemohl se dříve postavit před soudní stolicí papežskou³⁾. Schůze, jak se zdá, odbyvána byla v Seefeldu, as 2 hodiny jižně od Jaroslavic na moravských hranicích, a nikoli ve Vídni, jak bylo navrženo, an kronikář podotýká, že „po nepořízení biskup Ondřej ze Seefeldu navrátil se opět do Říma“⁴⁾. To se událo na jaře roku 1220.

V skutku podobá se, že král Přemysl, a snad i markrabí Vladislav i biskup Robert, vyjednávali s Ondřejem kdesi v Dolních Rakousích, protože setkáváme se s nimi v též době na jihu Moravy, a to v průvodu jakéhosi rakouského pána, jenž jinak nebýval při královském dvoru českém.

1) Erben, *Regest.* I. 289 č. 619. Pulkava mylně k r. 1221. (Dobner, *Mon.* III. 211.) Správně Nikolaus de Bohemia k r. 1220. Rps. na u. m. str. 269 a 270.

2) Viz str. 78 toh. díla.

3) Erben, *Regest.* I. 289 č. 618.

4) Pulkava a Nicol. de Bohemia na u. m.

Tak nalézáme je v Hodoníně, kdež král Přemysl klášteru Velehradskému vesnici Žarošice postupuje. Listinu podepsal, mimo markraběte Vladislava a biskupa Roberta, také Kunrát hrabě z Hardeku, jenž náležel k rodu pánů z Plaien, v Rakousích hojným zbožím vládnoucích¹⁾. Jelikož měl podíl na vinicích od Velehradských cisterciáků v Žarošicích založených, postoupil je klášteru s tou podmínkou, aby klášter faráři uhřickému, na místě desátku, ročně odváděl veliký sud vína²⁾. A v Brně potvrdil král Přemysl témuž klášteru ves Jarošov blíže Uherského Hradiště, kterouž královský kapelán a kanovník Olomúcký, syn knížete Břetislava Břeclavského, odprodal³⁾. Listiny ty prokazují sice pouze rok svého vyhotovení, nikoliv také den měsíce; ale jelikož král i bratr jeho, markrabí, v měsíci červenci již se opět v Německu nalézají a tam až do měsíce zůř se zdrželi, a jelikož jejich pobytí až do konce roku zcela určitě lze prokázat, tož lze je položit jen do doby jarní.

V Německu mezitím staly se zvolení Jindřicha, syna Fridrichova, za krále Německého, a Fridrichovo římské tažení palčivou otázkou. Řím nehrubě přál si volbu krále Sicilského — nebo tím byl Jindřich — za krále Německého, protože obával se spojení obou říší pod jedním panovníkem⁴⁾; ale Fridrich dovedl konejšiti vyhlídkou na křižácké tažení, jehož provedení valně se tím usnadnilo, a takto prosaditi volbu svého syna na říšském sněmu ve Frankfurtu

¹⁾ Vidno z Urkundenbuch des Landes Ob der Enns. Sv. II. na mnohých místech. Královská listina datovaná v Hodoníně r. 1220. Cod. Dipl. Mor. II. 112.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 113 má pouze letopočet 1220, nepochybně však byla vystavena zároveň s královskou obdarovací listinou v Hodoníně, jelikož obě prokazují tytéž svědky. Žarošice dostaly se již ve 14. věku jeptišskému klášteru P. Marie Sálské v Starém Brně. Wolný, kirchl. Topogr. diocese Brněnské, IV. 72.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 114 opět bez datum měsíce, avšak podle téměř téchže svědků padá v dobu předešlé listiny.

⁴⁾ Bréholles na u. m. k r. 1220, I. 880.

v měsíci dubnu 1220 odbývaném¹⁾. Odtud odebral se jeho dvorský kancléř Kunrát, biskup v Metách a ve Špýru, opatřen jsa rozsáhlými instrukcemi, do Itálie, aby urovnal cestu.

Tedy opět vidíme Staufovce dospěti k záměru dalekosahajícímu, ale opět také krále Českého, tenkrát provázeného svým bratrem, markrabětem Moravským, po jeho boku. V Augšpurku, kdež císař dle listin dne 27. července 1220 sněmuje²⁾, sešli se oba králové; alespoň přicházejí tu Přemysl i Vladislav co svědkové na listině stran mýta pro Donauwérd³⁾. Zde v okolí Augšpurku bývalo obyčejně shromážděno k tažení do Říma. Podle Fridericiana bylo zemi České buď postavit patřičný počet oděnců, buď zaplatiti 300 hřiven stříbra. Přemysl, jak se zdá, zvolil z ohledů praktických poskytnutí peněz, neboť ve zprávách o tomto tažení, jinak obširných, neděje se o Čechách nižádná zmínka. Ještě dne 7. srpna dleli oba bratři v táboře, jakož dosvědčuje listina pro biskupy Bamberského a Virepurského⁴⁾, tedy asi do odchodu Fridricha přes Brenner, což se stalo ku konci měsíce.

Oba králové nesešli se až okolo velikonoc r. 1232. Fridrich II. zanechal svého syna pod poručnictvím co správce říše v Německu. Korunování na císaře odbývalo se v Římě dne 22. listopadu 1220. Císař nevstoupil na půdu německou až roku 1235.

Následky schůze v Augšpurku ihned lze bylo pozorovati v poměrech Česko-moravské říše k stoličce apoštolské. Přísné pokuty, jakéž stihly Pražského kapitolního děkana Arnolta, zmírnily se. Jedno takové zmírnění nastalo již dne 21. června 1220, tedy ještě za schůze seefeldské nebo

¹⁾ Doklady u Winkelmann, Geschichte Kaisers Friedrich II. Str. 123 a ssl.

²⁾ Bréholles na u. m. I. 806.

³⁾ Bréholles na u. m. I. 813 a Cod. Dipl. Mor. V. 223.

⁴⁾ Bréholles na u. m. I. 818.

v krátkém čase po ní. Honorius III. oznamuje totiž biskupovi Pasovskému, že sesazení děkana kapitolního vztahuje se pouze k beneficím v diécesi Pražské ležícím, ale nikoli k těm, ježto leží v diécesi Pasovské; těchto nechť prý Arnolt i na dále požívá¹⁾, a jiné o mnoho vydatnější zmírnění došlo dne 1. září: Arnolt prý může i přes soudní jednání proti němu zavedené dále v úřadě setrvati co kapelán královský²⁾. Důstojnost kapitolního děkana Pražského byla mu navrácena teprve roku 1222 brevem ze dne 30. září, když byl dříve prokázal v Římě nejpevnější doklady svého pokání³⁾, a proto snadno lze pochopiti „proč Leopold Rakouský, jehož rodinná zem, jakož známo, náležela k diécesi Pasovské, v listopadu 1220 byl pln starosti, že církevní statky kapitolního děkana ležící v Rakousích, jež byl jiným duchovním již daroval, bude mu nahraditi, což bylo by prý spojeno, tak píše papeži, s velikými obtížemi“⁴⁾. Byla to „cummulatio beneficiorum“ proti zákonu kanonickému! Avšak nejrázněji působilo konečné rozhodnutí, aby vysláním zvláštního legáta do Čech všem zmatkům církevním v zemi navždy učiněna byla přítrž.

Řím, navrátiv se ku první žádosti Čechů, jmenoval kardinala jáhna u sv. Theodora, Řehoře de Crescentio, mimořádným legátem pro Čechy, Moravu, Polsko, Pomořany, Dánsko a Švédsko. Brevem, daným v Lateranu dne 29. prosince 1220, oznámil Honorius III., „aby vyplnil královy prosby a své sliby,“ téhož příchod králi, a brevem ze dne 31. prosince mezi jinými také biskupu Olomúckému⁵⁾; králi, pravíme, jenž hned po svém návratu z Německa dne 28. září, tedy o slavnosti zemského patrona sv. Václava, pro chrám

- 1) Erben, Regest. I. 292 č. 622.
- 2) Erben, Regest. I. 294 č. 629.
- 3) Erben, Regest. I. 309 č. 666.
- 4) Erben, Regest. I. 295 č. 631.
- 5) Erben, Regest. I. 295 č. 632, a 296 č. 633.

v Budišíně vystavil v Praze listinu¹⁾, kdežto bratr jeho, markrabí, okolo též doby na hradě Veverí (u Brna) daroval jeptišskému klášteru v Doubravnici patronát kostela bystřického (v Jihlavsku) na prosby námi již zmíněného kastelána čili purkrabí Mikulovského, Štěpána z Medlova, zároveň tuto rodinnou nadaci pánů z Medlova (Pernštejnských) potvrdil²⁾, a patronátní právo farního kostela přimětického, okolo roku 1220 kastelánem Znojenským, Imramem, založeného, propůjčil klášteru Lúckému blíže Znojma téhož dne, kteréhož Olomúcký biskup kostel vysvětil³⁾. Při této příležitosti byl klášter desátkem několika dle jména uvedených klášterních kostelů tímž způsobem obohacen⁴⁾, jako se stalo v měsíci srpnu s opatstvím Velehradským. Jako opatství to, tak také Lúky s přivolením kapitoly Olomúcké obdržely úplný kostelní desátek z rolí, vinic a stád ze všech četných klášterních vesnic, v jehož požívání až posud byl chrám Olomúcký⁵⁾.

Co se dotýče poprvé zde zmíněného kláštera Doubravnického, ležícího nedaleko hradu Pernštejna v Brněnsku, tož jest to založení právě toho purkrabího Štěpána z Mikulova, pána na Medlově⁶⁾, jenž podle blízkého hradu nazýval se také z Děvína čili z Maidpurku, a jest praotcem pánů

1) Erben, Regest. I. 294 č. 630.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 116.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 117 a 118. Kdybychom věděli, kdy se slavilo odevzdání farního chrámu v Přimětících, Imramem založeného, bylo by nám lze udati i den listiny. Biskup Robert potvrzuje ji roku 1220 v Přimětících „in die dedicationis ecclesiae“.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 119.

5) Cod. Dipl. Mor. II. 115.

6) Markrabí Přemysl roku 1235 výslovně nazývá „fundatorem ipsius (conventus v Doubravnici) pie memorie Stephanum“ (Cod. Dipl. Mor. V. 228), téhož, jenž se nazývá r. 1218 burgravius de Micolau, 1220 Stephanus de Medloue, burgravius de Devici a 1222 burgravius de Maydeberc. Cod. Dipl. Mor. II. 105, 117 a 130.

z Pernštejna ¹⁾). Syn jeho Vojtěch byl okolo r. 1233 prvním opatem na Doubravniku ²⁾). V držení vesnice Doubravniku dostal se Štěpán již roku 1208, postoupiv své zboží v Tuřanech a v Petrovicích Olomúckému biskupu Robertovi za Doubravnik a Drahník ³⁾) (?) Původně uvedeny byly do tohoto nově založeného kláštera sestry nejpřísnější řehole, tak zvané „sorores inclusæ“, s abatyší Marií, podle řádu sv. Františka z Assisi. Tak nazývá je Řehoř IX., jenž roku 1228 zakladatele řádu Františka za Svatého prohlásil, ve své konfirmační listině datované v Rieti dne 18. června 1231 ⁴⁾). Ale jelikož tento Svatý teprve roku 1224 zemřel ⁵⁾), klášter Doubravnik pak zařízen byl již r. 1220, tuť musily první jeptišky odhodlati se již za živobytí Svatého, že chtějí žíti podle jeho řehole. Ve breve ze dne 23. února 1233 opakuje Řehoř IX. slova „abbatissa et moniales monasterii de Doubravnik pauperum inclusarum Olomucensis diocesis“ ⁶⁾). Téhož názvu užívá královna Konstace, darujíc klášteru „sororum inclusarum“ v říjnu 1233 několik vinic ⁷⁾). Jest tedy jisto, že původně v Doubravniku usadily se „Klarisky“, tak se později nazývaly v samém Assisi založené svatým Františkem a svatou Klarou „inclusæ“ ⁸⁾), kteréž okolo

¹⁾ Viz díl IV. str. 206.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 117. „Voiteh filius Stephani“ (1220), 259 „Voiteh præpositus“ (1233), a 354 „Stephanus, pater tuus, filii præpositi“ (1239).

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 49.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. II. 231. Abatissæ ac sororibus inclusis monasterii sti Francisci in Moravia“. Uvedení františkánů, „fratrum minorum“, do Německa stalo se teprve r. 1221 a potvrzovací bula řehole dána byla dne 29. listopadu 1223. Bullarium Taurien. III. 394 a ssl.

⁵⁾ Hurter, Innocenz III. Sv. IV. str. 263. Dle jiných klade se úmrtí do roku 1225.

⁶⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 249.

⁷⁾ Tamž II. 259.

⁸⁾ Rozeznávají je sluší od tak zvaných „zazděných jeptišek.“ Viz. díl IV. str. 318.

r. 1238, když přičiněním Olomúckého biskupa Roberta pro jejich bohoslužbu a k opatření klášteru přivtělených farních osad v Doubravnice, Medlově, Velešovicích, Kučerově, Chodově a v Netolicích (?) přistěhovali se prémonstráté, řeholi františkánskou přeměnily za řeholi sv. Augustina ¹⁾), a také, když změna ta Řehořem IX. r. 1239 uznána ²⁾), nové řeholi věrný zůstaly až do zrušení kláštera okolo r. 1543. Poslední jeptišky přesídly se do Tišnova ³⁾).

Tedy ku konci roku 1220 ohlášen byl příchod papežského legáta Řehoře na Moravě i v Čechách, co zatím v Římě královský prokurator, mistr Jan de Scacario, s takovým úspěchem vyjednával, že papež duchovenstvu českému již dne 11. ledna 1221 zvěstovati mohl jednotlivé články o narovnání, umluvené mezi králem a jeho velmoži a mezi biskupem Ondřejem, jichž doplnění a provedení přenecháno bylo legátovi, a sice zvěstovati s tím větším potěšením, an předešlého roku obdržel od císaře Fridricha za příležitosti jeho korunování v Římě potvrzení právě těch výhradně hierarchických zákonů ⁴⁾), jichž důležitější část hodlal právě v Čechách zavést, a kteréž označeny byly co předměty přítomného sporu.

Mezi články o vyrovnání, ježto se týkají právomocnosti biskupské, immunity duchovního stavu a odvádění de-

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 341. Jelikož toho času augustiniští kanovníci ještě na Moravě a v Čechách zavedeni nebyli, prémonstráté pak často nazýváni jsou „canonici regulares ord. sancti Augustini“ a na Moravě v blízkých Konicích svou osadu měli, tuť domníváme se, že proti náhledu obecně přijatému (Wolný, kirchl. Topogr. II. 2. str. 362) smíme klášter přiřknouti prémonstrátům.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 354.

³⁾ Tak se stalo s přivolením Olomúckého biskupa Jana XIII. dto. v Olomúci, feria III. paschat. Rps. Wekebrod, Kirchen- und geistliche Geschichte Mährens. Str. 438. Klášť. archiv rejhradský.

⁴⁾ Uvedených zde zákonů, od římského dvora císaři předložených a jim přijatých a potvrzených, lze se dočísti u Pertze, Leg. II. 243 „Constitutio in basilica Sancti Petri“, od č. 1. až závěrečně do č. 6.

sátku, má pro zpytatele dějin ustanovení, dle něhož zaba-vené nebo ztracené listiny biskupství, klášterů a kostelů mají vlastníkům navraceny nebo obnoveny býti¹⁾, proto do sebe zvláštní důležitost, že tím najednou podán jest nám do ruky klíč k vysvětlení tolikerých, dle vnitřních i zevních známek podezřelých listin, s nimiž se tak často setkáváme v starších dějinách česko-moravských. Zakladací a starší obdarovací listiny pro Břevnov a Rejhrad, četné listiny hradištské a velehradské často dávaly nám podnět k pochybování o jejich pravosti, an ani jejich obsah ani způsob písma neshodoval se s dobou jejich datování. Zcela přirozeno, jelikož vesměs psány byly okolo r. 1222 a 1223. Když byl totiž král k zmíněnému článku o navrácení po-braných nebo v ztrátu příšlých privilejí přistoupil, přicházely zejména kláštery s množstvím listin, kteréž vesměs obsahovaly skutečný stav jejich domů a takové privileje, jakýchž právě sobě přály, a k těm náleželo v první řadě osvobození od soudů župních a od břemen se župním zří-zením spojených, jako jsou práce na silnicích a na hradbách župních hradů, ubytování královské družiny vojenské i lo-vecké, a odvádění jistých denárů k dani zemské. Mimo to záleželo klášterům na přesném ohraničení jejich zboží k za-izení sporů se sousedy. Tu zanášeny byly do listin po-

¹⁾ „Omnia quæque privilegia tam Romanorum pontificum, quam imperatorum et regum Bohemiæ ac ducum, vel aliorum, ecclesiis concessa boëmicis, si extant, restituentur eis, quorum fuisse noscuntur, cum possessionibus, quæ ad Pragensem et alias ecclesias et personas ecclesiasticas pertinere, et esse ablata noscuntur. Quodsi privilegia ipsius regis, vel prædecessorum suorum non extant, vel sunt deperdita, rex ante relaxationem sententiarum excommunicationis et interdicti, quæ sunt in ipsum et barones ac regnum eius prolata, eidem restaurabit secundum tenorem, quem dictus episcopus (Andreas) suo expresserit iuramento. Si vero ea, quæ non sua, vel prædecessorum suorum, sunt deperdita vel destructa, dabit operam bona fide, ut eadem restaurentur.“ Jireček, Codex iuris Bohemici, pag. 46. Neúplně v Erben, Reg. I. 297 č. 639.

drobné občůzky pomezí statků, kteréž teprv během času vznikaly pozdějším obdarováním nebo zakoupením, a v nich přechoasto uvedeno datum, které se nalézalo na původní listině zakladací. Takto povstaly tak zvané konglomerátní (úhrnné) listiny¹⁾, ježto neobsahují nic podvrženého, ale ovšem mnoho co do času nesprávného, a proto při méně pozorném posuzování lehce zmatky způsobí. K těmto počítáme Vladislavovu listinu datovanou v Olomúci dne 1. září 1200, z kteréž klášter Hradištský dovozovati se snažil vlastnické své právo k městy si Knínicům (mezi Boskovicemi a Jevičkem) se Šebetovem, Četkovicemi, Uhřínovem a s částí nynějšího „Švabenského lesa“, v jehož středu později povstaly Lhota a Skřipov²⁾. Dále čítáme k nim obdarovací list markraběte Vladislava pro klášter Hradištský, datovaný v Olomúci dne 1. září 1201, jímž zabezpečuje se klášteru městy si Hranice s nynějšími vesnicemi: Heřmanice, Lúčky, Polom, Běloutín, Jesenice (na horách, zaniklo), pak městy se Kyjov a Svítavu s rozsáhlým lesem „Špičky“ zvaným, jehož meze velmi zevrubně se uvádějí³⁾. A abychom také z Čech podali doklad toho, ukazujeme k listině datované v Praze v měsíci březnu 1220, kterouž král Přemysl potvrzuje klášteru Břevnovskému osvobozovací list knížete Boleslava, nebo r. 1222 chrámu vyšehradskému listinu knížete Soběslava, nebo r. 1205 obdarování kláštera Ostrovského, a roku 1224 některé listiny pro Břevnov⁴⁾. Nikoli jak r. 993 za-

¹⁾ Viz díl IV. str. 314.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 80.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 82. Datování obou listin nesouhlasí s obsahem. Obě listiny byly prý uděleny opatu Bonifaciovi, jméno jeho zřetelně se uvádí. Bonifac byl opatem v Hradišti mezi r. 1215 a 1222. Mezi uvedenými svědky listiny z r. 1201 nehodí se Jiří, opat Lúcký, Tiburc, opat Třebíčský, pak Valter, kapitolní děkan v Olomúci, Bludo, župan, Přerovský a t. d. do uvedené doby.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 290 č. 620, 303 č. 652, 222 č. 489 a 316 č. 685.

Boleslava, nýbrž jak vyvinut byl Břevnov ve svých právech r. 1222 za Přemysla, jest tu vyloženo.

Že papežský legát nevyjel z Říma bez jistých instrukcí, toť plyne z věci samé. Část těchto instrukcí se zachovala. Datována jest v Lateránu dne 23. ledna 1221. Obzvláštní váha přikládá se tomu, aby král, jeho bratr markrabí Moravský a nástupce trůnu kněží Václav netoliko sami osobní svou přísahou narovnání potvrdili, nýbrž také domácí i zahraničné soupřísežníky dostavili. Totéž mají učiniti velmožové zemští¹⁾. Krom toho byla brevem ze dne 19. června bezpečnost osoby biskupa Pražského legátovi obzvlášť na srdce kladena, pročež má býti postaráno o vhodné místo k schůzi, i bylo mu uloženo, aby dále vedl vyjednávání, již za Innocenta III. započaté, zdali se Čechy hodí pro zvláštního metropolitu a pro několik biskupů podřízených²⁾. A teprve nyní, když byli král i jeho velmoži propravné jednání ze dne 11. ledna prokuratorem, mistrem Janem, předložené i s podmínkami záruky ze dne 23. ledna přijali a za bezpečnost biskupa i jeho průvodu přísězně se zaručili³⁾, teprve nyní sešli se domácí i cizozemští soupřísežníci, papežský legát a biskup Ondřej v nynějším, na jižních hranicích moravských ležícím, nyní rakouském městě Stožci, tedy na neutrálné půdě⁴⁾, a podepsali dne 2. července 1221

1) Jireček, Codex iuris Boh. Str. 47.

2) Erben, Regest. I. 299 č. 645 a 644. Úplněji u Nicol. de Bohemia. Rps. str. 270.

3) Erben, Regest. I. 298 č. 641. My klademe nedatovaný přípis do měsíce června, jelikož legát stran bezpečnosti osoby biskupovy s králem teprve vyjednávatí mohl, když byl k tomu se strany Říma zplnomocněn, a to se stalo v Lateránu dne 19. června 1221. Papežská brevia z června 1221, pak ze dne 11. a 23. ledna t. r. zaslal papež, aby doplnil soudní akta kapitole pražské, za zvláštního potvrzení datovaného v Segni dne 22. ledna 1223, církvi pražské. Erben, Regest. I. 310 č. 668. Ověřený přepis datován jest v Segni dne 22. června 1223. Erben, Regest. 312 č. 676.

4) Jakož za nynější doby na hranicích říšských, na př. mezi Ruskem a Haličí, v lesích pomezních považuje se dosti široký pás

novou od krále pražské církvi udělenou, obapolně usněšenou privilej, „dle kteréž biskupští poddaní od povinnosti robot říšských a břemen poruky se osvobozují, vrchní pravomocnost nad nimi má sice králi býti ponechána, ale vyplývající z ní příjmy a nižší pravomocnost biskupovi připadnouti.“ Taktéž měl Podivín (Podivín-Kostel na Moravě) Pražskému biskupství opět navrácen býti¹⁾, což však se nestalo; alespoň

za půdu neutrálnou, tak také v době námi uvedené. Pomezní pohoří Mailberské táhne se u Stožce. Taková pozemná rozhraní požívala, jako křížovatky, jakési nábožné úcty.

1) Originál ddo. A. D. 1221, VI. Non. Julii, Indict. IX in monte Scac uložen jest v pražském kapitolním archivu; úplně otištěn, avšak s nepravým datum 1221 nono Julii, v Jirečkově Cod. iuris Boh. str. 48, rozdělen podle paragrafů, pak v Cod. Dipl. Mor. II. 123 s datumi in monte Scach 1221 „nonis Julii“ a s mnohými nepatrnějšími odchýlkami; s tímtež nepravým datováním v Meiller, Babenberger Regesten. Str. 127 č. 168, spolehlivě s nepodstatnými skráceninami v Erben, Regest. 300, č. 646. Po mnohých domněnkách, kdeby hora „Scac“ ležeti mohla, rozhodnul se Palacký, Dějiny I. 2, str. 136, pro Šachy, nyní malá obec mezi Dačicemi a Studenou v nejzápadnější části Moravy. Kronikář Nicolaus de Bohemia praví (Rps. str. 271), že se tak stalo „in finibus Moraviae, in loco videlicet Srhtitz“, kdežto Pulkava (Dobner, Mon. III. 211) čte Serheicz (patrně jména prepisovatelů pokazená). Oba mylně kladou událost do roku 1222. Náhledu Palackého, že dle pravého psaní pražského originálu „Scac“ má býti moravská vesnice Šachy, odporují mnohé podstatné okolnosti. Především praví kronikář, že Scac leží „in finibus Moraviae“, tedy nikoli uvnitř Moravy, nýbrž na hranicích moravských, pak má ležeti Scac „in monte“, tudíž na vrchu, a přece nynější ves Šachy leží uvnitř Moravy, a nikoliv na vrchu, nýbrž u paty skrovného kopce, v krajině na vodu chudé a daleko od všelike silnice odlehlé. Nejbližší silnice, jenž vede z Dačic do Jindřichova Hradce v Čechách, leží o mnoho jižněji. Ještě ve XIV. věku byla končina v okolí Šach opravdovou pustinou, v kteréž, ovšem teprve později, založen byl hrad Štenberk, 1½ hodiny od Šach vzdálený. Jediná značnější hora v okolí Šach jest Hradisko, název to, jenž ukazuje na nějaké opevnění zaniklé, kteréž buď ani žádného jména nemělo, nebo jehož jméno přišlo v zapomenutí, zajisté ale nesahá až do XIII. století. Jakž tedy lze pomyslet, že by král, papežský legát a tak značný počet velmožů duchovních i světských do této neschůdné

chrám podivínský, přese všecko se strany světské činěné

pouští položili svou schůzi! Jakož tedy při slově Scac nelze pomysletí na Šachy, takž málo lze se domnívati, že Scac jest nynější jihozápadně od Štítar se vypínající hora Šachov. Ovšem nedaleko od této hory leží staré hrady Vranov a Bétov, ale aby k těm se přišlo, bylo zapotřebí cestovati z Rakous přes Znojmo. Tuť patrně bylo výhodněji, zůstatí zde v Znojmě, nežli vystupovati na pustý vrch, kterýž ostatně také ležel a posud leží uvnitř Moravy a nikoli na moravských hranicích. A konečně nesmí se zapomínati, že roku 1221 říše Česko-moravská byla církevní kletbou stížena a že legátovi přislíbeno bylo místo bezpečné. Do země interdiktém stížená nesměl legát ani vjížděti a v zemi nepřátelsky smýšlející nelze také na nějakou bezpečnost ani pomyslití. Na Moravě Scac tedy nemohl ležeti. Místo sluší hledati, jak kronikář praví, na moravských hranicích, a proto domnívá se Meiller na u. m. str. 259 č. 393, že záhadná hora má býti položena v krajiny v okolí Gorsu ve Čt. n. M. H., kdež v oněch dobách žil rod zvaný z „Šachesperku“, a předce snadno každý ji nalezne, kdož má na paměti, že v starém způsobu psaní písmeny *c* a *t* ani se nerozpoznávají, a tudíž od přepisovatelů, neznajících znění slova při vlastních jmenech, předčasto byla přeměňována. Na místě Scac čtème „Stac“ s českým vyslovením písmena *c*, a máme na staré silnici mezi Vídní, Lavou a Znojmem ležící důležité místo Stožec, něm. Staatz. V starších listinách píše se to místo Stewtz, Staecz, Staetz, Stachs, Stuchs, také Steuzze, Stozze, Stuoze. Okolo roku 1270 přichází to místo, kteréž již tenkrát mělo farní kostel, pod jménem Stoyce (Cod. Dipl. Mor. IV. 53). Jiná pojmenování jsou Stohžec, Stahecz a Stuecz. O této obci praví Pulkava v Dobner, Mon. III. 218, že kníže rakouský Fridrich a král Václav roku 1244 odbývali sjezd „ad locum amoenissimum, qui dicitur Schecz (čti Sthecz) in Moraviae et Austriae finibus“, tedy v dnešním Stožci, pouze 1 hodinu jižně od Lavy na vysokém vrchu s rozkošnou rozhlídkou na moravské hranice, nad živým potokem Pulkavou, právě v pohoří Muori, na tomto starodávném rozmezí Rakous a Moravy. Jelikož se v těchto končinách pomezí řeka Dyje daleko na sever uchýlí, a proto pod ní ustávají bezříčné hranice, hleděno bylo se strany Rakous krýti je hrady Stožcem, Lavou a Falkensteinem, kdežto s moravské strany témuž účelu sloužití měly Podivín, Břeclav, Vaisenstein a Maidpurk. Stožec byl tudíž důležité, hojně obydlené, snadno přístupné, a přece naproti říši Česko-moravské neutrálné místo, v němž požíval papežský legát úplného bezpečí, a kteréž také nevzbuzovalo žádné další obavy, protože leželo blíže Seefeldu, shromážděným již známého z předchozího roku 1220. Že již v XV. věku od Pulkavy

mu násilí, zůstal při Olomúci ¹⁾. Listinu podepsali co spolupřísežníci biskupové Robert z Olomúce, Jan z Nitry a Vavřinec z Vratislavě, kníže Rakouský a Štýrský Leopold, hrabě Kunrát z Hardeku, probošt Bamberský Toppo, pak téměř v plném počtu opatové z Čech a Moravy, z Rakous pak opatové z Klosterneuburku, u sv. Kříže, z Lilienfeldu, z Kotvíku a ze Světlé a konečně mnozí velmoži čeští. Do papežských regist byla tato smlouva na prosbu Pražského biskupa vtělena brevem datovaným v Lateránu dne 11. května 1223 ²⁾. Markrabí Vladislav a králův prvorozenec, kteří přece dle

k r. 1120 užívaných slov „Srhitz nebo Serhetz“ v latinském vydání tohoto letopisce nebylo lze sobě vyložití, tomu nasvědčuje český překlad (Ms. membr. fol. Sec. XV. kláš. archivů Rejhradského), kdež na str. 138, s opominutím každého jména místního, jednoduše se praví, že rozmluva děla se „na mezích moravských“. Publička, *chronologische Geschichte Böhmens*, sv. II. díl IV., str. 96, přiznává se, že název „in monte Scac“ nedovede vyložití. V německém vydání dějin českých kloní se Palacký k Stožci. My bezvýhradně rozhodujeme se pro toto místo. Stran Podivínu, viz díl III. str. 115 a sl. Uvedená slova textu vyňata jsou z Palackého, *Geschichte II.* 1, str. 87. — V nejnovější době vydává Šembera „mons Scac“ za horu zvanou Schatzberg, jižně od Znojma, as půl hodiny cesty od moravských mezí, k nimž dva starší kronikáři výslovně kladou událost roku 1221, a to nedaleko Seefeldu, kdež o rok dříve (1220) král Přemysl s biskupem Ondřejem, jakož na půdě neutrálné, měl poradu. Týmě hory Schatzberg, 969 stop nad hladinou mořskou, nalezá se u Rugelsdorfu, a od něho sluje celé révnaté povří od Dolního Retzbachu až k Seefeldu v délce dvou hodin cesty pohoří Schatzské, na němž roste předobře známé víno Schatzské. Rozsáhlá pláň, Schatzské pole zvaná, kdež dle Šembery církevní sjezd (1221) se odbýval, leží na východ od říšské silnice z Tetzelsdorfu k Znojmu, naproti Haugsdorfu a Alberndorfu. S této výsočiny jest daleký, přeutešený rozhled. Viz: *Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereins zu Wien*. Sv. XIII. Ve Vídni 4° 1873, a tu na str. 10—14: „Der Kirchencongress auf dem Schatzberge in Niederösterreich im J. 1221.“ — Avšak soudíce, že papežský vyslanec a četní přítomní páni raději vyjednávali v pohodlných domech nežli pod širým nebem nebo pod stany, setrváme při Stožci.

¹⁾ Listina z r. 1222. Cod. Dipl. Mor. II. 138.

²⁾ Erben, Regest. I. 312 č. 674.

buly ze dne 23. ledna 1221 měli spolu podepsati, scházejí. Ale že toho času, a s nimi král, biskup Robert, kněžic Vladislav a královský příbuzný Arnolt, probošt Vyšehradský, sešli se na Moravě, tomu nasvědčuje od nich všech ve Svítavě na českých hranicích podepsaná listina pro cisterciacký klášter Světelský v Rakousích¹⁾. Pochřichu den není udán, a tak nevíme, zdali tato schůze udála se před narováním v pomezím místě Stožci, anebo po něm. V každém případě máme příčinu domnívati se, že takovéto neobyčejné shromáždění bylo asi ve spojení se záležitostmi biskupství Pražského. Dne 12. června t. r. jest markrabí, jakož prokazuje darování Velehradu učiněné, již jen sám v tomto klášteře²⁾.

Listinou ze dne 2. července 1221 byl dlouholetý spor mezi královskou a biskupskou mocí vyrovnán až na jediný předmět, jak má totiž naloženo býti s jinými chrámy a s kláštery v zemi; nadešla tudíž doba k sejmutí se země kletby tak obtížné. Kardinální legát Řehoř, národem i králem podle své vysoké důstojnosti slavně byv uvítán, kletbu zrušil³⁾. Patrnou, že král vůli svou, zvláště co se dotýkalo výhradních práv duchovenstva, zcela neprovedl, ale že také církve plné právomocnosti kanonické nad ním nedosáhla; zde upustila církev od svého práva, aby obdržela od krále osvobození duchovního stavu od župních a říšských robot — jinými slovy: Honorius III. uzavřel s říší česko-moravskou opravdový konkordát, první, jež prokazují dějiny této říše.

Byloť lze se nadíti, že po uzavření smlouvy tak slavné biskup Ondřej, vzdálen byv ze země po tak dlouhá léta, navrátí se do Prahy, aby převzal správu diocese. Avšak

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 120.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 121.

³⁾ Cont. Cosmæ k r. 1221; u Pertze IX. 170. Nicolaus de Bohemia k r. 1221. „Gregorius cardinalis Boemiam absolvit ab excommunicatione et interdicto.“ Ms. pag. 271.

breve Honoria III., dané v Lateranu dne 11. února 1222 ku kardinálu-legátu Řehořovi, aby biskupa Ondřeje, jenž s přivolením papežským zdržoval se ve Veroně nebo v Benátkách, nikterak nenutil k návratu na půdu českou, pokud nebude úplně zajištěna jeho bezpečnost, za kterouž příčinou také s jeho strany vypraveni byli jednatelé do Čech — breve to, když také nedokazuje, přece alespoň připouští pravdivost obíhající pověsti, že se v Čechách úklady strojí na život biskupa, pročez také tento raději navrátil se opět do Říma¹⁾. Ale kardinál-legát zdržoval se ještě po delší dobu v zemi, aby mladé duchovenstvo nebylo, jako předešlého roku, nuceno nastoupiti dalekou cestu do Erfurtu, aby tam od metropolitů Mohučského přijalo vysvěcení²⁾. Podobá se, že duchovní censury, jimž Olomúcký biskup Robert až do zrušení interdiktů podroben byl, přece jím považovány byly za překážky udělování vyšších stupňů svěcení kněžstva, neboť jinak byl by je mohl udíleti. Dne 5. března 1222 kardinál-legát jistě byl v Praze, protože tohoto dne v klášteře Strahovském potvrdil pro prémonstráty lúcké onu listinu, kterouž biskup postupuje jim patronátní právo a biskupský desátek některých kostelů jejich: Rokytnice, Domamily, Lodenice, Znojmo, Olkovic, Staré Hobzí, Dákovice atd.³⁾ Ale také ještě před 12. srpnem, ano i před dnem 1. září 1222 zdržoval se v Praze, protože setkáváme se tu s ním co rozhodčím sporu mezi kláštery

¹⁾ „Quidam postmodum amici episcopi speciales sibi notificant regem ipsum et quosdam barones terre conspirasse in mortem illius.“ Nicol. de Bohemia k r. 1222. Rps. str. 271 v doslovném souhlase s Pulkavou u Dobn. Mon. III. 211.

²⁾ „Et XIV. Kal. Octobris (18. září) Moguntinus archiepiscopus Erphordie in ecclesia sti Petri ordines celebravit, ac sequenti die dominica Mag. Conradum in Hildesheimensem episcopum, et Henricum in eiusdem cenobii abbatem consecravit.“ Nicol. de Boh. k r. 1221. Rps. 271.

³⁾ Viz str. 97 toh. díla. Cod. Dipl. Mor. II. 132. Originál v zemském archivu, s oblou dobře zachovanou pečeti legáta.

Břevnovským a Hradištským stran okresu Hranického. Břevnov co klášter mateční Rejhradského kláštera zakládá své právo na vzdělání zmíněného okresu klášterem Rejhradským¹⁾, Hradiště naproti tomu opírá se o právo dávné usedlosti a pak o podarování markraběte Vladislava.²⁾ Aby ušel nejisté soudní při, Břevnov spokojil se s náhradou dvaceti čtvrt hřiven stříbra pražské váhy a Hranice zůstaly v držení kláštera Hradištského³⁾.

Příčinu svého delšího pobytu nalézal kardinál-legát v provedení konkordátu. Listina králem dne 2. července 1221 vystavená měla především na zřeteli upravení Pražského biskupství, ale nyní měly také církve v krajích a kláštery, mezi nimiž cisterciáci, v Římě zvláštní přízni se těšící, celou řadou nových privilegií zaujímalí výhradné postavení⁴⁾, upraveny býti ve shodu s novou smlouvou. Odtud nové vyjednávání mezi králem a legátem, a následkem toho královský list datovaný v Praze dne 10. března 1222, jímž vyjednávání konkordátu se týkající šťastně sice se ukončí, ale také na církvi mnohem větší ústupky se vynucují, nežli obsaženo bylo ve smlouvě ze dne 2. července, aniž by za ně přiměřená náhrada se stala. „Poddaní chrámů a klášterů nebyli totiž ani od robot říšských ani od společné záruky tak úplně osvobozeni, jako poddaní biskupští, nýbrž břemena ta se pouze zmírnila. Právomocnost nad osobami venkovského duchovenstva zůstala při králi, jenž se zavázal, že po každém zemském sněmu jejich rozepřím osobně

¹⁾ Viz díl IV. str. 322 a ssl.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 82; podezřelé. Viz str. 101 toh. díla, pak díl IV. str. 323.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 133. Listina jest datována: Anno D. 1222 indictione nona, místo decima. Po dni 1. září musilo by státi undecima, a jelikož vystavena byla ještě za Vladislava, musilo se tak státi před dnem 12. srpna, protože tohoto dne roku 1222 markrabí Vladislav zemřel.

⁴⁾ Listiny datované v Lateránu dne 19. ledna a 8. února. Cod. Dipl. Mor. II. 125—131.

chce věnovati něco času za přítomnosti nejvyššího kancléře a některých velmožů. Také soudní pře chrámových a klášterních poddaných měly králi předloženy býti, jenž je pak obyčejně přikázal cůdě pražské¹⁾. Co se však dotýče církevních statků, tu měly kláštery zůstati v klidném držení všeho toho, o čemž mohou královskými a knížecími privileji prokázati, že jest to jejich majetek, aniž by k tomu mimo listiny zapotřebí měly dovolávati se také svědků anebo uváděti jiných dokladů²⁾ — podnět to dostatečný k slídění po listinách — a konečně sluší považovati za zvláštní klášterům poskytnutou výhodu propůjčené jim listinou ze dne 10. března neobmezené užívání lesů a odstranění zlořádu potravních povozů a cel osobních, podle nichž s osobami duchovními krutěji bylo nakládáno nežli se židy, tak že na celnách pomezích od oněch třicet, od těchto pouze jeden denár byl požadován³⁾. Také přenocování, krmení koní a psů v klášterích bylo šlechtě zakázáno.

Listinou ze dne 10. března 1222 bylo upravení církevních poměrů dle nového konkordátu ukončeno — pro říši Česko-moravskou nová to doba jejího vnitřního rozvinu. Zřízení župní bylo touto smlouvou na vždycky podryto a tudíž přední zvláštnost státu slovanského odstraněna. Nově vznikající společenská zřízení berou na se vždy více a více ráz sousedních Němců, k nimž markrabí Vladislav co k hostům v zemi obzvláštní milostí byl nakloněn a jim města zakládati dle jejich práva dovolil. Bruntál otevřel roku 1213 řadu těchto měst. Ještě téhož roku následují Unčov, Bzenec 1214, Olomúc⁴⁾, Znojmo a t. d., tak že

¹⁾ Palacký, Geschichte II. 1. Str. 87.

²⁾ „Et ut (ea), quæ privilegiis regum et ducum Boemiæ probare poterunt, esse sua, volumus, quod habeant et possideant sine lite, et uti aliis testibus non cogantur.“ Jireček, codex iuris Boh. Str. 51.

³⁾ Jireček na u. m. Erben, Regest. I. 302, č. 651.

⁴⁾ Co se týče Olomúce, listina ze dne 18. března 1229. Cod. Dipl. Mor. II. 213. Že Unčov roku 1213 obdržel právo německé, zje-

markrabí Vladislav vším právem nazván býti může tvůrcem přeměn dle německého práva na Moravě provedených. Kláštery podporovaly tuto snahu, přejíce životu německému, začez také od markraběte hojně byly odměňovány. Jeho založení, Velehrad, stojí tu zcela přirozeně v přední řadě. Při něm objevuje se první stopa výhradně německého lénnictví. Dne 25. ledna 1222 převzal v Kyjově (?) markrabí Vladislav od Ekarta z Opavy dva mansus blíže Opavy, jimiž jménem Ekartovým obdařil Velehradského opata Siberta, avšak za tou podmínkou, aby Sibert tento dar v léno postoupil dárci, jeho synu Jakubovi, a potomkům, za roční poplatek půl čtvrti hřivny zlata. Teprve po vymření toho rodu mají oba mansus připadnouti klášteru¹⁾. Zdali skutečně přešli kdy v majetek kláštera, nelze poznati z listin, ale ovšem, že téhož roku arcijáhen Olomúcký, Radoslav, své držebnosti v Hošici, Opavě a v Kladrubech (v Olomúcku blíže Kelče) za jistých podmínek postoupil Velehradu²⁾, a že Frišava v Znojmsku připadla klášteru darem markraběte Vladislava. Seznáváme to z nadační listiny nově založené fary ve Frišavě z r. 1222, jejíž meze biskup Robert stanovil a jejíž kostel za přítomnosti sousedních farářů vrbického, pohořelického, bravického, přibického a modřického vysvětil³⁾. Téhož času byla také fara v Příklukách založena a její kostel biskupem Robertem vysvěcen⁴⁾.

Jakož listiny prokazují, nalézal se markrabí Vladislav toho času, když papežský legát Řehoř opustil zem, aby

vno jest z diplomu z r. 1223. Král Přemysl prohlašuje v něm, že měšťanům od markraběte Vladislava k vymytění na 30 let postoupený les jest jejich majetkem s tím doložením, „že z těchto 30 let minulo již 10 roků“. Cod. Dipl. Mor. II. 147.

1) Cod. Dipl. Mor. II. 128.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 139.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 136.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 137.

ve svém vyslanství pokračoval v Dánsku¹⁾, na cestách po svém údělu. Setkáváme se s ním brzy v Opavě, kdež správci statků markraběčiných, Vernhardovi, a jeho synům za vykonané věrné služby postupuje Bernartice (Vernersdorf), ležící v dekanatu Hlubčickém, jihovýchodně od Hrobníků, tedy již na samých hranicích moravských. Biskup Robert a kapitolní děkan Valter, pak purkrabí a župan blízkého Hradce nalézají se mezi svědky²⁾. Brzy zase objevuje se nám v Znojmě, kdež schvaluje klášteru Lúckému koupí vesnice Mramotic (na panství Přimětickém)³⁾, brzy v Brně, kdež se svým bratrem Přemyslem a téhož syny Vladislavem a Václavem dne 24. června 1222 potvrzuje Hartlibovi ze Znojma držení vesnice Načeratic⁴⁾ — bylať to jeho cesta na věčnost. Nekrolog Olomúcký zmiňuje se o jeho úmrtí ku dni 12. srpna — markrabí dosáhl věku as 70 let⁵⁾ — s podotknutím, že hlavnímu chrámu daroval zlatý kříž a založil klášter Velehradský⁶⁾. Zlatý kříž měl váhy dvanácte hřiven, byl drahokamy vykládán, a stál na uměle pracované stříbrné a pozlacené podnožce⁷⁾. Markrabí byl milovníkem umění zlatnického. Také jeptišský klášter v Doksanech v Čechách obdržel od něho mimo 100 hřiven dra-

1) Annal. Rynen. k r. 1222; u Pertze XVI. 406. Roku 1223 byl kardinál-legát v Krakově. Annales Polon. k t. r.; u Pertze XIX. 633.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 129.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 134.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 135.

5) Srovn. díl IV. str. 105.

6) Necrol. Olom. Rps. kapit. archivu k tomu dni. V souhlase: Necrol. Boh. Silesiac. od Wattenbacha uveřejněno v Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens Sv. V. seš. 1 str. 113. ročn. 1863; a necrol. Podlažicen., Dudík, Forschungen in Schweden, str. 418. Heinrici Heimburgen. Annal. k r. 1222; u Pertze XVII. 714. Cont. Cosmæ k r. 1222; u Pertze IX. 171. Granum Catalogi v Richter, Series, str. 59.

7) Granum catalogi episc. Olomucen. v Richter, Series, str. 58.

hocenný obraz P. Marie, ceněný na 50 hřiven. Za to také přišlo jméno jeho do tamní knihy zemřelých¹⁾.

Ačkoli kronikář Jarloch, opat v Milevsku, vrstevník, o Vladislavovi tvrdí, že pro svou nenávisť naproti biskupovníkovi, Břetislavu Jindřichovi, nebyl příliš duchovenstvu nakloněn,²⁾ vidíme v něm průběhem času, když byl nastoupil markrabství Moravské, zvláštního příznivce a přítele tohoto stavu. Uvedli jsme několik toho dokladů. Ještě v poslední době daroval Vladislav klášteru Rejhradskému desátou kád z vinic u Míroslavě,³⁾ jeptišskému klášteru u sv. Jakuba v Olomúci vesnici Klopotovice prohlásil za prostu všech daní zeměpanských⁴⁾ a nynější vesnici Nedvězí postoupil chrámu Olomúckému,⁵⁾ a proto nazývají jej prameny olomúcké „pravým horlivcem pro chrámy, otcem duchovenstva, potěšitelem zarmoucených, útechou vdov a nejvěrnějším ochrancem sirotků a nedospělých“⁶⁾. Tuto jeho rozhodnou náklonnost k zbožným fundacím a bohumilým skutkům nechceme ovšem v základním jejím směru „vyměnit“, jakž se listiny obyčejně vyslovují, „časné za věčné“, kárati; ale také nelze nám přičísti jí ještě jinou stránku, pomocí církve totiž podporovati vzdělanost Moravanů. Vždyť předce již dosti často měli jsme příležitost poukázati k tomu, že hlavně množství klášterů přineslo do země cizí mrav a cizí způsob. S kláštery má se věc jako s osadami, ježto se zakládají skutečným usnešením státním. Jakož matičné město vysílalo na osady své nejstatnější občany s hotovým již zřízením a upravením, jejichž nový život po pravdě nebyl ničím jiným, nežli pokračováním v životě starém města matičného: tak bylo i u klášterů, ježto,

1) Pubička, chronol. Geschichte Böhmens. Díl II. část 4, str. 105.

2) Cont. Gerlaci Abb. k r. 1196; u Pertze XVII. 708.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 141.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 145.

5) Erben, Regest. I. 388, a Granum catalogi na u. m. 59.

6) Granum catalogi na u. m. str. 59.

dokud ještě nedospěly a neschopny byly k udržení sebe vlastní silou, i své představené brávaly z domů mateřských. Opat Sifrid na Velehradě, s nímž jsme se setkali roku 1222, byl tak dobře cizozemec, jako oba jeho předchůdcové, Ticelin a Sifrid. Poskytované podpory, vzniklé z přirozené přichylnosti vzájemné, nepocházely z osobní přítulnosti, nýbrž byly pouze následkem snahy po zachování sama sebe a za tou příčinou také trvalé. S tohoto hlediště sluší posuzovati rozhodnou náklonnost Vladislavovu ku klášterům. V době tehdejší prospěla zemi více nežli jakýkoli podnik na venek. Surová síla může ovšem, jakož na př. bylo u Tatarů, dosíci okamžitých úspěchů; úspěchu trvalého pouze vzdělanost, a proto vytknouti chceme na pochvalu markraběte Vladislava, že po celou dobu svého panování vzdával se každé myšlenky, aby za hranicemi odehrával úlohu politickou, úlohu tu bez závisti a ctižádosti dobrovolně přenechal svému nadanějšímu bratru, a jediné pečoval o duševní povznesení svého národu. Pravou dovednost při této snaze prokázal v protivném sporu s biskupem Pražským. Aniž by činně stál k jedné nebo k druhé straně, dovedl předce užiti pro sebe získaných konkordátů prospěchů. V dodatku k listině ze dne 10. března 1222 rozšířeny byly privileje, udělené církvi Pražské a klášterům českým, také na Moravu¹⁾.

Že markrabí Vladislav byl ženat, o tom není pochybnosti. O jeho choti činí se zmínka již k roku 1215; toho času náležela jí ves Lužice blízce Šternberku²⁾. K roku 1222 přichází opět³⁾, jakož i v závěti biskupa Roberta okolo r. 1210 s tím podotknutím, že, pokud markraběnka žije, mají se ročně odbývati dvě pitancie a k nim mše „pro peccatis“, po její smrti pak na místě těchto zádušní služby

1) „Ubicumque in regno nostro sive in Bohemia sive in Moravia.“ Jireček, Cod. iuris Boh. str. 52.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 78.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 129.

na den jejího úmrtí v chrámě olomúckém. Také má se tu slaviti památka jejích rodičů, „a vše to za statky, jež byla chrámu tomu darovala“¹⁾. Dle takovýchto ustanovení mělo by se souditi, že alespoň markraběnky jméno nalézti lze, ne-li v listinách, tuž předce v nekrologu olomúckém. Ale hledali jsme je tu taktéž marně, jako jsme pátrali v listinách, jimiž měly nadace pro Olomúc objasněny býti; avšak naproti tomu čteme v česko-slezském nekrologu ku dni 24. listopadu: „Kunhuta, Vladislavova manželka“²⁾. Zdali jest to skutečně jméno markraběnky a z jakého rodu pocházela, nelze nám rozhodnouti pro nedostatek jiných pramenů.

Manželství Vladislavovo zůstalo bezdětné, tomu nasvědčuje breve papeže Honorio III. ze dne 27. ledna 1224 ku králi Přemyslovi. Markrabí Vladislav počal totiž na vlastní ruku dolovati v zlatých horách, nepochybně blíže Johannisberku³⁾, na něž právní nároky činil biskup Vratislavský, i neupustil od toho přese všecko napomínání papežské. Když byl zemřel, upomíná papež jeho povšechného dědice, krále Českého, o vydání těchto sporných dolů i braného z nich užitku⁴⁾. A tážeme-li se po místě, kde

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 243. Srovn. str. 44 toh. díla.

²⁾ Necrol. Boh. Siles. Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens. Ve Vratislavi 1863. Str. 115. Boček v „Přehledu“ přikládá markraběnce jméno Anežka 1210—1222. Ve své písemné „Ergänzung und Berichtigung der Přemyslidischen Stammtafel“, rps. zemsk. arch. v Brně uvádí za pramen svého udání: Nach der Abbildung in der Znaimer Burgkapelle.“ My z tohoto pramene nemohli jsme ničeho vyčísti, pročež žádáme, aby se v dílu IV. na str. 116 jméno Anežka vypustilo. Dinzerhofer „XXVIII. genealogische Tafeln“ nazývá ji na tab. XI. Anežka nebo Kunhuta. Proti Anežce, dceři to Leopolda V. Rakouského, svědčí Meiller, Babenberg'sche Regesten; za Kunhutu neuvádějí se nížádné doklady.

³⁾ Viz díl IV. str. 149.

⁴⁾ „Cum . . . ad manus tuas tam possessiones iam dictæ (aurifodinæ), quam omnia bona marchionis præfati (Vladislai) devenisse dicantur.“ Erben, Regest. I. 314, č. 680.

markrabí vypustil ducha, tuž opět musíme se přiznati, že nejsme s to, abychom přímo je udali; nepřímou mohli bychom souditi, že tam, kde král, jeho rodina a přední hodnostáři čeští i moravští v čas úmrtí se nalézali, také markrabí zemřel. Shromáždili se, aby mu poslední poctu prokázali, v Znojmě. Tam nalezáme krále i královou, korunního kněze Václava i jeho bratra Vladislava, Roberta, biskupa Olomúckého, probošta Pražského Eppona (biskup Ondřej dlí v Římě), probošta Boleslavského Bohutu, královského prokurátora Engelšalka, několik županů, podtruksasa Kojatu, podčíšníka Halocha atd. Přicházejí na listině, kterouž statuty Otíkovy prohlašují se za závazné pro úděl Znojemský¹⁾. Nebo měl snad tímto prohlášením oslaven býti den pohřbu? Den na listině pohřichu není udán, zaznamenán jest pouze rok 1222. Poslední svůj odpočinek našel markrabí na svém založení, na Velehradu²⁾. Tam doprovodila jej svrchu zmíněná vznešená společnost. Přes Brno vedla tehdejší cesta, a v Brně potvrdili král a jeho choť markrabětem klášteru Rejhradskému darovaný desátek vína v Miroslavi a udělili témuž klášteru podíl na mýtu v Kunovicích³⁾, kdežto dne 26. srpna 1222 král a s ním Olomúcký biskup, opat Hradištský, opat Velehradský a někteří z županů, kteří byli ve shromáždění v Znojmě, již objevují se v Olomúci na velikém darovacím listu pro rytířský řád Německý⁴⁾. Toť událo se, jak se podobá, po vykonání pohřebních slavností na Velehradě.

¹⁾ Jireček, Cod. iuris Bohem. str. 54 ssl. Pak Cod. Dipl. Mor. V. 224. Srovn. díl IV. str. 224 ssl.

²⁾ „In Monasterio Welegrad munificus est sepultus“. Granum catal. na u. m. 49. Dubravius, hist. Boh. Kn. XV. str. 142. Hirschmenzel, hist. Welegraden. Rps. zemsk. arch., uvádí co pramen pouze Dubravia.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 141.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 142. Original v opatství benediktinek v Staniatkách v Haliči. Viz: Dudík, Archive im Königreiche Galizien und Lodomerien. Archiv der kais. Akad. der Wissensch. Sv. XXXIX. seš. 1. Str. 1—224.

Na poklid duše markraběte věnoval král jeptišskému klásteru v Oslavanech patronát farního chrámu u sv. Jakuba v Brně¹⁾. Až do roku 1224 zůstala Morava bez markraběte.

Dvůr markraběte Vladislava byl téměř zcela zařízen dle vzoru Pražského dvora. Byltě tu komoří, nad- a podtruksas, nad- a podčíšník, maršálek, lovčí, prokurátor královny, kancléř, přední notář, několik notářů, pět kapelánů dvorských, kteří i faráři a kanovníky býti mohli, a vlastní kavalíři dvorští²⁾. Panování Vladislavovo náleží na Moravě k nejpožehnanějším. Blahobytu patrně přibývalo, pozemky vystupovaly v ceně, mrav se ušlechťoval a společenské poměry stávaly se urovnanějšími zavedením psaného práva jak u slovanského tak u německého obyvatelstva. Markrabí Vladislav I., od Němců Jindřich zvaný, zůstane v paměti země jím povznesené.

1) Erben, Regest. I. 364 č. 774.

2) „Milites curiae.“ Cod. Dipl. Mor. II. k r. 1222, str. 135, 129; k r. 1221, str. 122; k r. 1218 str. 104, 81, 16 a t. d. Že dvorští kapelanové také byli faráři a kanovníci, Cod. Dipl. Mor. II. 344.

HLAVA DRUHÁ.

MARKRABÍ VLADISLAV II. a PŘEMYSL PŘEMYSLOVEC.

Od roku 1222 do roku 1239.

Král Přemysl, kníže, a biskup Robert v Olomúci místodržitel Moravský 1222. — Unčov, Bzenec a Břeclav, města dle německého práva. — Břeclav, střed soujmeného území. — Královně Konstanci v úděl dána. — Děpolt III. zemře 1223; rod jeho v Slezsku. — Vladislav II. Přemyslovec markrabí Moravský 1224 až 1227. — Privileje opavské a propinační právo 1224. — Nelad s císařem. — Morava od Rakušanů spustošena 1226. — Příměří v Znojmě 1226. — Cisterciánky v Oslavanech 1225. — Smrt markraběte Vladislava II. dne 18. února 1227. — Václav na krále korunován dne 6. února 1228. — Přemysl Přemyslovec markrabí Moravský 1228—1239. Obdarování proboštství Pöltenbergského 1228. — Sněm v Brně 1229. — Smrt krále Přemysla dne 13. prosince 1230. — Morava s Rakousy v boji proti Čechám 1231. — Král Václav na Moravě 1232. — Válka s Rakousy 1233. — Založení kláštera Tišnovského 1234. — Obecný sněm v Praze 1234. Opětná válka s Rakousy 1235. — Čechám svěřeno provedení říšské kletby proti knížeti Fridrichovi 1236. — Nepřátelský poměr bratří Přemysla a Václava 1237. — Vdovské věno královně Konstance. — Markrabí Přemysl potrestán 1237. — Kníže Oldřich Korutanský, kníže údělu Břeclavského 1237. Smíření ku konci roku 1237. — Dobré poměry s Římem a Rakousy 1238. — Mistr Albert Český 1239. — Duchovní

sjezd v Olomúci 1239. — Řád sv. Ducha na Moravě 1239. — Smrt markraběte Přemysla dne 16. října 1239. — Uvedení dominikánů, františkánů a minoritů na Moravu.

Po smrti markraběte Vladislava I., od Němců obyčejně Jindřich nazvaného, vznesl král Přemysl správu Moravy, až k upravení nástupnictví, na olomúckého biskupa Roberta¹⁾; sebe sama nazýval nyní: „králem Českým a knížetem Moravským,“ i udělil tento název také své choti. Jelikož král nepochybně toliko po dobu prvních tří měsíců roku 1223 zdržel se v markrabství — v březnu nalézáme jej v Brně a v Hodoníně — tu bylo takového náměstnictví zapotřebí, aby ničeho neutrpělo hlavně vyšší soudnictví, i aby soudní zasedání podle konkordátu z r. 1222 pravidelně se odbyvala, a právě takovému soudnímu řízení v Znojmě jest nám děkovati za zprávu o politickém postavení Robertově. Spor mezi klášterem Lúckým a znojemskými měšťany Václavem a Oldřichem vyžaduje rozsudek soudních přísedících, županů. Tento rozsudek obdržel tvar listiny, kterouž vystavil biskup Robert co „náměstek krále“. Mezi svědky přicházejí také dva kapelanové paní Heilvidy²⁾. Tato bohatá a dobročinná paní jest zakladatelka jeptišského kláštera řádu cisterciackého v Oslavanech v Brněnsku, jinak také Marienthal zvaných.

Listiny, jež byl král Přemysl co „kníže Moravský“ vystavil, prokazují, že uzavřel u sebe dále panovati v duchu svého zemřelého bratra markraběte. Jestit nám povědomo, že veškerá snaha Vladislavova nesla se za povznesením jeho národu a že toho dosíci hodlal zakládáním nových klášterů a zaváděním německého práva. Města podle německého

1) Při soudním jednání v Znojmě r. 1223 užívá biskup těchto slov: „cum vices ipsius regis Otakari tunc temporis gereremus“. Cod. Dipl. Mor. II. 153.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 153.

způsobu byla proň idealem, ku kterémuž se blížiti bylo záhodno. „Sláva knížete“, tak se vyslovuje v listině pro Bzenec, vystavené dne 3. ledna 1214, „tím jasněji se stkvívá, čím hojněji obklopen jest velikými městy.“ Král Přemysl pokračuje na Moravě v tomto díle svého bratra i rozhojnil na př. obdarování měšťanstva unčovského dosazením dědičného sudího v osobě jistého Dětricha¹⁾ a skutečným udělením magdeburského práva v takovém rozsahu, v jakémž ho užívali měšťané bruntálští. Také obyvatelům Bzence, markrabětem Vladislavem na město povýšeného²⁾, obnovil udělenou jim r. 1214, „avšak vpádem zlomyslníků a požárem“ v niveč přišlou privilej s tím doložením, aby se řídili dle městských obyčejů v Břeclavi a k zvelebení svého města požívati směli příjmů z tamního mýta za plných deset roků³⁾. Podobnou milost prokázal král městu Břeclavi, osvobodiv ji taktéž na deset let od cla a mýta v celé zemi⁴⁾. Od tohoto města obdržel jméno úděl Břeclavský, náležeje královně a „kněžně Moravské“ Konstanci. Král Přemysl postoupil toto území králové k správě i k užívání, jak se zdá, hned po sňatku, poněvadž markrabí Vladislav již k r. 1214 připomíná, že obyvatelé bzenečtí povinni jsou královně České odváděti roční daň na penězích a na obilí, kterouž jim na třicet let z milosti promíjí⁵⁾. Zcela přirozeně bylo se mu v té příčině vyrovnati s královnou, kteráž roku 1223 zchudlému městu darovala v okolí založené vinice, mimo desátek, jenž náležel jeptišskému klášteru u sv. Jakuba v Olomúci a klášteru Hradištskému⁶⁾. Zmíněný klášter jeptišský obdržel také listinou ze dne 2. bře-

1) Cod. Dipl. Mor. II. 147.

2) Viz str. 62 tohoto díla.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 149.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 150.

5) Cod. Dipl. Mor. II. 75.

6) Cod. Dipl. Mor. II. 148.

zna 1223 od krále pozemky v Bukovanech ¹⁾). Tři první listiny jsou vystaveny v měsíci březnu v Hodoníně, tato poslední v Brně.

Poznámka krále a králové, že město Bzenec přepadením a nepochybně povstalým při tom požárem bylo z větší části pobořeno ²⁾, směřuje, jak se zdá, k jakémusi brannému útoku. Mimoděk připadá nám při tom na mysl bezprávné obsazení jistého královského hradu Děpoltem III. r. 1216 ³⁾. Učinil tak z odporu proti zákonu o prvorozenství toho času zavedenému. Křížáckou výpravou proti Prušanům učiniv pokání za tuto zradu požíval pak Děpolt rozsáhlých statků v zemi. Ale což kdyby uprázdňení markraběcího stolce opět jej svedlo k nepředloženému činu vzpoury? Že jakási krvavá srážka mezi Děpoltem a králem udála se blízce Kouřímě, vypravuje kronikář Dalimil ⁴⁾. Dle toho prý Děpolt v této šrůtce padl a rod jeho vystěhoval se do Polska (Slezska), pročež Pešina v té příčině zdá se kráčet po pravé cestě, klada smrt Děpolta III. do měsíce března 1223 ⁵⁾, kdežto listiny slezské zcela určitě doličují, že již v červenci 1224 Děpoltova choť, Adléta, a synové její: Soběslav, Boleslav a Bořivoj žili v Slezsku ⁶⁾. Král je odstranil, aniž by jim proto české statky v Kouřímsku zabavil ⁷⁾. Vesměs také ve Slezích zemřeli bez potomstva ⁸⁾.

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 145.

²⁾ „Post incursum malignorum et ignis voraginem, quo magna pars civitatis (de Bysinze) consumpta esse dinoscitur.“ Listina daná v Hodoníně v měsíci březnu 1223. Cod. Dipl. Mor. II. 149.

³⁾ Viz str. 77 tohoto díla.

⁴⁾ Hanka, Dalimilova chronika česká. V Praze 1851. Hl. 77, str. 132.

⁵⁾ Pešina, Mars Moravicus, kn. III. hl. V., str. 331.

⁶⁾ Kohn, die böhmischen Theobalde, v Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Ročn. VI. č. VII., str. 216.

⁷⁾ Erben, Regest. I. 340, č. 730, k r. 1223.

⁸⁾ Kohn na u. m. pak Epitaphia ducum Silesiae k r. 1241 a Chronicon Polono-Silesiacum, str. 568; u Pertze XIX. 550 a 568.

Roku 1224 rozhodl se král jmenovati syna svého Vladislava markrabětem Moravským. Tento narodil se roku 1207 ¹⁾, měl tudíž věku 17 let a posud nebyl ženat. Podobát se, že Vladislav, jenž žil jen až do roku 1227, markrabětem byl pouze dle jména, opravdovou vládu přenechává svému otci; neboť nenalezáme ani jediný panovníčí výkon, jež bychom novému markraběti mohli přisouditi. Všude v popředí stojí král. Tak hned na důležité privileji pro město Opavu, datované v Hulíně r. 1224, kterouž městu tomu mnohé výhrady blízkého královského hradu Hradce, měšťanům osvobození od mýta v Hlubčicích a volný vývoz vína do Polska se povolují. Poprvé činí se tu zmínka o právu propinačním, že totiž v okolí města na jednu míli vzdálenosti nesmí zřízena býti žádná krčma ²⁾. Tak samostatně vystupuje král při udílení této privileje, že ji ani potvrditi nedá markrabětem. Nebo snad toho času nebyl ještě Vladislav II., jež Němci taktéž Jindřichem nazývají, řádně v markrabství dosazen? S titulem markraběte nalezáme jej teprve na listině břevnovské ze dne 24. července 1224, kterouž v Praze podepsal se svým starším bratrem Václavem, „knížetem údělu Plzeňského a Budišínského.“ Mezi ostatními svědky přichází vedle Olomúckého biskupa Roberta také Pelhřim (Peregrin), biskup Pražský.

Biskup Ondřej, jenž za navrácení svobody církve pražské celý svůj život nasadil, zemřel ve vyhnanství dne 30. července 1224 ³⁾. Jelikož Pelhřim již dne 24. července co

Dalimil na u. m. Diepoltova čeleď do Polan jde, a tu bez mála všecka snide.

¹⁾ Pulkava k r. 1207. Dobner, Mon. III. 205.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 155.

³⁾ Necrol. Podlažicen. Dudík, Forschungen in Schweden, str. 417. Cont. Cosmæ k r. 1224; u Pertze IX. 171 a Cont. Claustroneoburg. secunda na u. m. 624. Raynald, Annal. eccles. k r. 1224. Sv. XIII. 313. Pulkava a Nicol. de Boh. kladou úmrtí do roku 1223, kladouce nastoupení Pelhřimovo správně do r. 1224. Dobner, Mon. III. 211 a 212. Ondřejovo pohřebiště nazývají Casamare (?).

biskup Pražský podpisuje, tuť musil povýšen býti na tuto důstojnost ještě za živobytí vypuzeného Ondřeje, anebo stal se omyl v listině břevnovské, což více pravdě se podobá. Že král s volbou velmi spěchal, jest pravda¹⁾, ale také jisto jest, že Honorius III. brevem ze dne 4. října 1224 snažil se působiti na kapitolu pražskou, aby volila muže apoštolské stolici tak oddaného, jako byl Ondřej²⁾, a že k řízení volby ustanovil opaty Nepomuckého a Ostrovského a probošta Olomúckého³⁾. Ale když ani kapitola ani král, za to zvlášt požádaný, papežských slov nedbali a při Pelhřimovi, jehož předchozí život v Římě se nezalíbil, setrvali, a když metropolita Mohučský netoliko volbu schválil, nýbrž zvoleného také vysvětil, tu vydal Honorius III. proti tomuto dne 20. března 1225 ráznou důtku s rozkazem, aby domnělého biskupa bez prodlení obeslal do Říma k ospravedlnění⁴⁾. Biskup uposlechl a král ničeho nenamítal. Vždyť pak papež Honorius III. brevem ze dne 7. října 1224 výslovně zprostil krále vší viny na zmatcích tak dlouho trvajících, přičítaje vše jeho nejbližší družině⁵⁾! ani při tom nepomýšleje, že takové zproštění viny jest vlastně pro krále těžkou potupou — spolehánoť při tom na slabost povahy, jakouž vyhledávati u Přemysla nebylo asi na místě. Byloť to pouhé pochlebování, by král získán byl pro jiné ještě účely.

Před několika roky (1218) zosnoval totiž Uherský král Ondřej II. manželský sňatek mezi uherským nástupcem

1) Pelhřim vystavuje již dne 6. října 1224 listinu pro klášter Vilímovský. Erben, Regest. I. 312 č. 677, mylně k r. 1223.

2) Erben, Regest. I. 317 č. 687.

3) Erben, Regest. I. 318 č. 688.

4) Erben, Regest. I. 319 č. 691. Úplně ale s odchýlkami, dne 19. března 1225 u Nicol. de Boh. Rps. na u. m. 273. Erben udává lhůtu k odcestování do Říma „in festo sti Michaëlis proximo“, Nicolaus „in festo natalis domini proximo.“

5) Erben, Regest. I. 318 č. 689.

trůnu Belou a Marií, dcerou Theodora Laskarisa, Řeckého císaře v Nicéi; manželství to bylo také uzavřeno. Jelikož Belův otec byl panovníkem nad míru slabým, čehož bujarý, na krále již korunovaný Bela IV. použil ve svůj prospěch, rozšiřuje vždy více obor své moci, byla tím vzbuzena žárlivost právě té strany při královském dvoře, kteráž v ruce měla vládní uzdu na místě Ondřeje, a tu v popředí stála Jolanta, Ondřejova druhá manželka, dcera latinského císaře v Konstantinopoli, Petra z Courtenay. Žárliva jsouc na svou snachu Marii, kterouž považovala za původkyni různého vystupování svého nevlastního syna, dovedla toho, že Ondřej velel synu svému, aby se odloučil od své milované choti, a že tento i v rozvedení manželství přivolil, ano u papeže za ně žádal, aniž by toho dosáhl. Papež nařídil nejdříve dne 28. května 1222 biskupům Jagerskému, Vácovskému a Varaždínskému, aby věc vyšetřili¹⁾; ale když někteří biskupové uherští papeži zevrubně vyložili, jak věc vlastně se má a manželství vylíčili co platně již uzavřené a šťastné²⁾, nedošlo k rozvedení na zákaz papežův, a Bela vzal svou žádost zpět, uvalil však tím na sebe takové nepřátelství, že byl přinucen utéci se s malým komonstvem, v němž byl také Buzad, hrabě Prešpurský, na počátku roku 1224 ke dvoru knížete Rakouského, Leopolda VI. Nyní vynasnažil se papež všemožně, aby syna, „jenž pouze z poslušnosti k papežské stolici snáší bídy vyhnanství,“ s otcem smířil a jemu přiměřené příjmy pojistil. Již dne 22. února 1224 požádal biskupa Vesprimského, aby radou i skutkem přispěl vypuzenému³⁾, arcibiskupa v Koloči, aby se postaral o smíření⁴⁾, a krále Českého, aby jej vlídně přijal, kdyby Bela přinucen byl,

1) Fejér, Cod. Dipl. Hungariae. Sv. III. č. 1. str. 384.

2) Fejér, Cod. Dipl. Hung. na u. m. 413.

3) Fejér, na u. m. 432.

4) Fejér, na u. m. 433.

v jeho říši hledati útočiště¹⁾). Na štěstí země nestalo se tak, neboť jinak byl by Přemysl zapleten v boj, jakž v té příčině přeše všecko chlácholení papežovo²⁾ vzlal se mezi Rakouskem a Uhrami³⁾, a teprvé narovnáním datovaným v Štýrském Hradci dne 6. června 1225 byl dokonán⁴⁾. V říjnu 1224 ovšem ještě nemohl papež poznati celý dosah započatého sváru mezi otcem a synem, čemuž také přičísti sluší jeho omluvná a smířlivá slova. Po narovnání ze dne 6. června nastalo pak trvalé smíření mezi otcem a synem.

Tot byla jedna záležitost, pro kterouž potřeboval papež krále Českého; záležitost jiná připravovala se v Německu. Král Jindřich VII. dosáhl věku 14 let, a správce říše, arcibiskup Kolínský, pomýšlel na jeho ožení. Mladistvého věku králova všimáno si tak málo, že spisovatelé té doby ani za vhodné neměli o tom se zmíniti. Otec jeho oženil se též v mládí tak útlém. Po pravidle zakládaly se takové sňatky tehdejší doby na politickém vypočítání. Když císař Fridrich II. při prvním svém vstoupení na půdu německou měl zapotřebí pomoci české a na odvetu této pomoci říši české vystavil statuta Fridericiana, tuť asi bylo již mluveno o budoucím spojení Přemyslovy dcery Anežky, narozené r. 1208⁵⁾, s Fridrichovým synem Jindřichem. Listinami zjištěného nemáme o tom ničeho, pouze v letopisech kláštera Garstenského a v kronice Klosterneuburské zachovala se zpráva o jakémsi zasnoubení⁶⁾. Okolo roku 1224 ucházelo se více knížat, aby získali sobě Jindřicha za zetě:

1) Erben, Regest. I. 314 č. 681.

2) Listiny v té příčině u Fejéra na u. m. 435—439, a tytéž v Theiner, Hungaria sacra. V Římě 1859. Sv. I. 48 a 49.

3) Cont. Garsten. k r. 1225; u Pertze IX. 596.

4) Fejér, na u. m. Sv. III. č. 2. str. 9.

5) Pulkava k r. 1207. Dobner, Mon. III. 205.

6) Cont. Garsten. k r. 1225; u Pertze IX. 596. Cont. Claustro-neoburgen. tertia k r. 1224; u Pertze IX. 636.

Anglie, Francie, Rakousy, Čechy a Uhry. V polovici ledna 1225 měla věc na dvorském sjezdu v Ulmu býti rozluštěna. Velemocný správce přimlouvá se za kněžnu anglickou, protože ve spojení s Anglií spatřuje největší hmotné prospěchy pro své kupecké poddané na dolním Rýnu; ale tomu opírají se knížata jihoněmečtí. Proti Francii horlí správce a přítomný papežský legát, Kunrát z Urachu, kardinál-biskup z Porto, poněvadž takový spolek mohl by, za tehdejších poměrů Francie k papežské stolici, na úkor býti církvi. Menší ohled brán byl na Uhry, tak že na úvahy přicházely toliko Rakousy a Čechy.

Král Přemysl, muž praktický ve všem, vytasil se ihned prostředky makavými, věděl, že Engelbert takovými neoplývá; 30.000 hřiven od otce a 15.000 od ujce, knížete Ludvíka Bavorského, manžela Ludmily, u věcech státních moudré a mocné,¹⁾ měly volbu usnadniti²⁾. Také dlouholetý přítel země České, lantkrabí Durynský, Heřmanův syn, přimlouval se za tento sňatek a jelikož Rakouský kníže, jak se zdálo, mnoho nenamítal proti takovému záměru, domnívala se strana česko-bavorská, že s plnou důvěrou může rozhodnutí přenechati ženichovu otcí, císaři Fridrichovi, a vyjednávání v té příčině svěřiti knížeti Rakouskému. V měsíci červenci odbývána byla schůze s císařem v St. Germano, a zde bylo za přítomnosti papežských posílů uzavřeno, spojení s Čechami a Bavorskem, o sobě skvělé, odmítnouti a s Rakousy se sblížiti. Zdali asi Leopold VI., o kterémž známo jest, že při celém vyjednávání tomto odehrával úlohu velmi dvousmyslnou — neboť současně v započatém vyjednávání s Anglií o sňatku svého syna do opravdy po-

1) Viz str. 38 toh. díla.

2) Podle Caesarii Heisterbacensis vita s. Engelberti, kn. 1. hl. 6., Böhmer, Fontes II. 301, podobá se, že peníze byly ustanoveny pro arcibiskupa Engelberta. Jako věno byla by to přece suma pro krále Českého příliš skrovná, a pak k čemu podporovati ujce, nejednalo-li se o záměry strannické?

kračoval a konečně také rozhodně k němu slovem se zavázal¹⁾ — zdali asi Leopold VI. v St. Germano poctivě jednal? Bylo snad císaři namluveno, jakož Jindřich VII. zcela zřejmě tvrdil, „že nikdy neobdrží českou kněžnu za manželku,“ a přece právě ona to byla, pro kterouž, jak vidíme, chtěl rozloučiti svůj později uzavřený sňatek manželský! Na omluvu bylo do veřejnosti podáno dosavadní švakrovství, jelikož Anežčin bratr, Václav, měl za manželku Filipa Švabského dceru, Kunhutu — zajisté nejslušnější to a pro krále nejméně urážlivý způsob omluvy — po té zrušeno zasnoubení již uzavřené, a rozhodnuto zvoliti Markétu Rakouskou²⁾. Sňatek následoval dne 18. listopadu 1225 v Norimberce a téhož dne také sňatek nevěstina bratra, Jindřicha, s Anežkou, dcerou lantkraběte Heřmana Durynského³⁾. Jakž medle dovedl Leopold přivábiti na svou stranu také přátele říše České — Ludvík jest Anežčin bratr —? Největší škoda z této neblahé ženitby vzešla tím, že stal se rozkol Německa na tři strany: na stranu česko-bavorskou, kteráž pro zdánlivou věrolomnost Leopoldovu byla v míře svrchované rozhořčena, stranu rakousko-durynskou, podporovanou důstojností císařskou, a stranu dolnoněmecko-anglickou, při kteréž stáli přívrženci správci⁴⁾. Že papež vyslovil se ve prospěch Rakous, tomu nasvědčuje ochotně udělené prominutí předchozího zasnoubení. Král Přemysl mohl tedy míti dostatečnou příčinu k projevení své nevole i proti Leopoldovi i proti Ho-

1) Meiller, Babenberger Regesten k r. 1225 str. 135.

2) Cont. Garsten. k r. 1225. „Friderici filius, rex Hainricus, filia Boëmi secundum statuta legis repudiata, per dispensationem domini apostolici, saniori principum potius consilio, cum filia ducis Austriæ, legitime sibi copulata, nuptias in Norimberch celebravit.“ Pertz, IX. 596.

3) Cont. Claustroneoburgen. tertia k r. 1225. „Ipso quoque die in prefata urbe Heinricus, filius Leupoldi ducis Austrie et Styrie, duxit uxorem, sororem Ludovici Landgravii Thuringie.“ Pertz IX. 636.

4) Winkelmann, Geschichte Kaiser Friedrich's II. Str. 352, kdež také potřebné doklady.

noriovi III. Dobře bylo, že jej papež zmíněným brevem ze dne 7. října 1224 ukojil, a také přítomný kardinál-legát Kunrát, jenž taktéž účast měl ve vyjednávání o sňatku, přemluvil vysvěceného biskupa Pelhřima, aby zřekna se biskupství spokojil se s ročním důchodem 120 hřiven¹⁾. Pelhřim za svůj útulek zvolil r. 1226 nově založený dominikánský klášter u sv. Klimenta v Praze²⁾. Žil ještě roku 1238 a velebí se co zvláštní příznivec přistěhovalých právě dominikánů, v jichž kostele také nalezl poslední svůj odpočinek³⁾. Kdyby byl Přemysl posud nalézal se v odporu s papežem, jak vhodným prostředkem byl by mu býval Pelhřim! Pelhřimův nástupce roku 1225 jest kanovník Budilov, jenž, v Římě byv vysvěcen, tamtéž zemřel dne 10. července 1226⁴⁾. Nyní padla volba na pražského školastika Jana II. Vysvěcen byv dne 1. ledna 1227⁵⁾, zemřel dne 16. srpna 1236.

Mnohem přísněji pohlížel Přemysl na jednání knížete Rakouského. Kronika Garstenská připomíná k r. 1225, že uzavřen byl spolek Uherska, Bavorska a mnohých jiných proti Leopoldovi, knížeti Rakouskému⁶⁾, a papeže Řehoře IX. breve ze dne 3. dubna 1227 — Honorius III. zemřel dne 18. března 1227, a Rehoř IX. byl hned příštího dne zvolen a dne 21. března korunován — prokazuje jasně, že k tomuto spolku také král Přemysl náležel, a že jeho lid „toho času, když kníže Rakouský k rozkazu císaře táhl do Lom-

1) Palacký, Dějiny I. 2, str. 138. O Kunrátovi z Urachu, Forschungen zur deutschen Geschichte. Sv. VII.

2) Cont. Cosmæ k r. 1226; u Perteze IX. 171.

3) Erben, Regest. k t. r. a Series episcop. Pragen. Scriptor. rerum Bohem. II. 438.

4) Erben, Regest. I. 324 č. 703. V nekrologu salcurském, založeném v XII. století, klade se Budilov ku dni 4. července. IV. Nonas Julii obiit pudelo, episc. Pragen. Archiv c. kr. akademie sv. XXVIII.

5) Cont. Cosmæ k r. 1226 a 1227; u Perteze IX. 171.

6) Cont. Garsten. k r. 1225; u Perteze IX. 596.

bardska,“ pustošil Rakousy ohněm i mečem¹⁾. Tento vpád musil se udáti v době mezi květnem a červencem 1226, protože právě toho času kníže vzdálil se ze své země, aby se účastnil říšského sněmu k letnicím do Kremony svolaného²⁾. Vypravuje se, že, když byla hlavně Morava od vojska rakouského ministeriala Ludvíka z Kuenringu velmi mnoho přetrpěla³⁾, lantkrabí Ludvík Durynský umluvil ve Znojmě v měsíci listopadu čtyřnedělní příměří až do sv. Martina⁴⁾. Příměří to přešlo sice v skutečný mír, ale tento, jakož brzy uvidíme, potrvál sotva čtyry roky. Doba ta minula vyjednáváním s Anglií, aby zadostiučinění zjednáno bylo uraženému citu, že králova dcera odmítnuta byla od krále Německého. Jednalof se o to, aby zavržená Anežka

¹⁾ Erben, Regest. I. 331 č. 712 potvrzená v Annales Reinhardsbrennenses, vyd. Wegele, v Jeně 1854. Str. 193.

²⁾ Annal. Colon. maximi k r. 1226; u Pertze XVII. 840.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 178, de an. 1227. Za pokání přislíbil Jindřich z Kuenringu, že na vlastní útraty vypraví pro Paléstinu čtvero žoldněřů. Po té obdržel papežské rozhrěšení, datované v Lateranu dne 3. dubna 1227.

⁴⁾ Annal. Reinhardsbrennen. na u. m. str. 192, a Erben, Regest. I. 331, č. 712. „Ludevicus, lantgravius, Pragae, civitatem regis Bohemie, ingrediens, cum ipso rege Bohemie Odacharo, sibi comite, parvam ibi moram fecit. Et sequenti feria quarta cum ipso rege ad Moraviam properavit, et ad quandam civitatem veniens, Sznoym nomine, rex et lantgravius simul colloquiis multis et variis in ipsa civitate per quatuor septimanas commanserunt operam dantes. Erat autem causa huius placiti inter regem Bohemie et ducem Austrie, quos lantgravius-diuturnis placare studuit consiliis, (quod) Hinrico, regi Romanorum, desponsata fuerat filia ipsius regis Odachari“. . . . Nyní vypravují se pikle knížete Rakouského, aby provdal dceru svou za krále, načež se takto končí: „Ita fuerunt fomenta inimicitiarum inter regem Bohemie et ducem Austrie, propter quod lantgravius venit ad supradictam civitatem cum rege Bohemie, ut ad concordiam principes predictos revocaret, placitans singulis diebus inter ipsos unum mensem; sed minime profecit, nisi, quod treugas fecit inter illos usque ad proximum festum beati Martini, et sic in pace ad propria remeavit.“ Annal. Reinhardsbrennen. na u. m. str. 192—194.

povýšena byla na královnu Anglickou, a pilně mezi dnem 3. července 1226 a 24. června 1228 přecházeli vyslanci tam i sem, aby pro krále Jindřicha III. k místu přivedli věc, ježto Čechům lichotila¹⁾. Proč k místu nepřišla, dějiny nezaznamenaly. Rozhodla snad nevěsta sama? nebo nabažil se jí ženich? Vždyt předce roku 1231 král Jindřich VII. opět se uchází o její ruku, chtěje se zbaviti své choti Markety²⁾. Nakloněna jsouc k životu kajicnému vstoupila Anežka roku 1233 do řádu „chudých paní“ a založila pro ně první klášter klarisek v Praze, kdež zemřela dne 6. března 1282 zanechavši po sobě pověst svěťice³⁾. Mělat na své tetě téhož jména, abatyši u sv. Jiří v Praze, vzorný příklad.

¹⁾ Erben, Regest. I. 324 č. 702, 331 č. 713 a 340 č. 731.

²⁾ Annal. Wormatiens. k r. 1233; u Pertze XVII. 43. — Správněji, Casus s. Galli. Pertz II. 180.

³⁾ Cont. Cosmæ k r. 1233; u Pertze IX. 171. „Assumsit habitum pauperum dominarum.“ Jestli to tentýž název, jehož papež Honorius III. užívá ve svých brevech pro klášter Doubravnický, jen ještě s připojením slova „inclusarum“. Viz str. 98 toh. díla. Papež Řehoř IX. vystupuje co zvláštní ochránce a pěstitel „uzavřených paní.“ Böhmer, Reg. str. 331. A že tyto „pauperæ dominae“ byly de regula beati Francisci, zjevno jest z Annal. Staden. k r. 1236, u Pertze XVI. 363, kdež vstoupení Anežky do kláštera klade se na rok 1236, čemuž však listina datovaná v Praze dne 2. října 1234 (Cod. Dipl. Mor. II. 269) odporuje. Roku 1236 svědčí také Nicol. de Bohem., Rps. zemsk. arch. str. 283. In pentecoste, presentibus septem episcopis et domino rege, fratre suo, ac regina . . . . cum septem nobilissimis regni sui virginibus . . . . in monasterium, in honore salvatoris mundi et sti. Francisci, quod propriis sumptibus pro sororibus fieri procuravit, ipsa Agnes convolavit.“ Nicolaus odvolává se při tom na legendu. Rok 1236 bude se asi vztahovati k jejímu složení klášterního slibu, anebo k nemočnici u sv. Františka, od ní vedle pražského mostu založené. Zmíněnou listinou ze dne 2. října 1234 přivoluje markrabí Přemysl, aby k panství Krumlovskému náležející ves Rakšice „quam (villam) retroactis temporibus dederamus illustri sorori nostre Agneti, virgini, que se Deo statuit dicere“ převedena byla na špitál sv. Františka v Praze. Slova „que se Deo statuit dicere“ navštědují, že Anežka

Za takových poměrů nemůže nám tudíž býti nápadným, vzdaluje-li se král Přemysl dvoru německého. Ani jedenkrát nesetkáváme se s ním ve společnosti s Německým králem Jindřichem VII. Povinností dle fridericiany, dostaviti se k dvorským sjezdům v Norimberce, Bamberku a Meziboru, přicházela v zapomenutí. Jindřich VII. odbýval v měsíci červenci 1224 dvorský sněm v Norimberce, ale Přemysl nepřišel; i když Ludvík Bavorský po zavraždění správce¹⁾ stal se poručíkem královým a povždy zdržoval se při něm, stranil se Přemysl s jakousi okázalostí. Na velikém dvorském sjezdu v Cáchách v březnu 1227 shromáždilo se přec vše, co měla říše Německá vznešeného a nádherného, nebot Markéta byla na královnu korunována²⁾; ale z říše Česko-moravské ani vyslanství na počest v té příčině nebylo vypraveno. Naproti tomu zanášel se král, jakož prokazují jeho listiny, tím bedlivěji vnitřními záležitostmi své říše.

V popředí stojí proň církev. Kardinál-legát vlastně pro Německo ustanovený, Kunrát z Porto, bývalý opat v Cisterci³⁾, od roku 1225 na Moravě činný, působil výtečně, obeznámen jsa s poměry moravskými, pokud ještě

r. 1234 byla již v klášteře, a slova Řehoře IX. v listině pro zmíněný špitál, datované ve Spoleto dne 30. srpna 1234 (Erben, Regest. I. 397 č. 846) „in quo (hospitali) te (Agnes) cum aliis sororibus claudere statuísti“, že Anežka byla odhodlána opustiti svůj klášter a přesídliti se do nemocnice u sv. Františka. Nemocnice ta byla příslušenstvím dvojitého kláštera Anežkou založeného. A to asi stalo se roku 1236. O její smrti, Pulkava. Dobner, Mon. III. 242. — Že vstoupení kněžny Anežky do kláštera způsobilo obecné pohnutí myslí, o tom svědčí *Annales Stadenses* k r. 1236; u Pertze XVI. 363.

¹⁾ O správci, svatém arcibiskupu v Rýnském Kolíně, Engelbertovi, máme vřele psaný životopis Césara z Heisterbachu. Böhmer, *Fontes* II. 294 a ssl. Vysvětlivky od J. Fickera, Svatý Engelbert V R. Kolíně 1853.

²⁾ *Annal. Colonien. maximi* k r. 1227; u Pertze XVII. 840: *Annal. Reinhartbrunn.* na u. m. str. 194.

³⁾ *Annal. Colonien. maximi* k r. 1224; u Pertze XVII. 837.

byl generalním opatem, pravidelnými zprávami opatů cisterciackých, a jelikož jméno jeho vyskytuje se na četných, ještě před jeho příchodem vystavených listinách, jest nám to dokladem vysoké vážnosti, jakéž v zemi požíval. Dle našeho úsudku pouze jeho prostředkování lze přičísti, že roku 1225 Morava obohacena byla novým klášteřem.

Šlechtná a dobročinná paní, Helvida ze Znojma, tatáž, o níž jsme se zmínili k r. 1223¹⁾, ustanovila u sebe, že založí jeptišský klášter řádu cisterciackého, i vyhlídla k tomu v údolí ležící dnešní Oslavany nad řekou soujmenou v Brněnsku. Ale protože jmenované místo i s okolím náleželo benediktinskému klášteři v Třebíči, musilo dříve býti získáno. To se stalo v měsíci červnu 1225, anať Helvida za ně mnichům třebíčským postoupila svůj majetek Horku, bývalou to vesnici, nyní předměstí Třebíče, se zaniklými vesnicemi Hartlebicemi a Kozochovicemi. Podobá se, že v spoludržení Hartlebic byl také její strýc (nepos) Hartlib, poněvadž všeliká práva, kteráž jemu nebo jeho dědicům na Horce a příslušenství přináležela, postoupil kardinálu-legátovi právě ve prospěch založení. Třebíčský opat Lukáš doznává, že přistoupil k této výměně jen na radu a přímluvu kardinála-legáta a Olomúckého biskupa Roberta. Listinu v té příčině v měsíci červnu 1225 v Třebíči sepsanou²⁾ potvrdil v plném jejím obsahu král Přemysl v Praze dne 26. června 1225³⁾, klášteři propůjčil immunity opatství Velehradského, i schválil zakladatelkou rozhojněné nadání připojením vesnic Martinic (zaniklé) a Přibyslavic

¹⁾ Viz str. 118 toh. díla.

²⁾ *Cod. Dipl. Mor. II.* 164.

³⁾ *Cod. Dipl. Mor. II.* 166. „Religio sanctimonialium . . . que antea in terra nostra non apparuit“ praví král. Bylť tudíž Oslavany prvním jeptišským klášteřem řádu cisterciackého na Moravě. Že Palacký, *Dějiny I.* 2, str. 368, Doubravník vydává za první jeptišský klášter cisterciacký, stalo se zajisté omylem. Srovn. str. 97 a sled. toh. díla.

mimo 12 vinic, z nichž některé také blíže Ivančic a Bosonoh¹⁾. Přítomný kardinál-legát udělil k tomu téhož dne církevní potvrzení²⁾. Okolo roku 1523 zašel klášter Vallis st. Mariæ, jenž v opatovi Velehradském ctil svého duchovního otce, zchudnutím, pro špatné hospodářství³⁾.

Markrabí Vladislav II. neměl účast při tomto založení; i vinice blíže Bosonoh ležící a novému klášteru darovaná musila od něho za hotové býti zakoupena. Pouze klášteru u sv. Jakuba v Olomúci propůjčuje milost tím, že za svého pobytu v Kralicích dne 11. května 1225 uděluje klášteru náležející vesnici Moskovicím svobody biskupských vesnic, tedy vyproštění od župního soudu a od župních robot⁴⁾. Naproti tomu setkáváme se s ním při všech jednáních, ježto od měsíce července 1224 vycházejí od jeho otce. Tak v Praze dne 24. července pro Břevnov⁵⁾, dne 11. října 1224 na Strahově pro klášter sv. Jiří⁶⁾, a v Brně r. 1225 pro klášter Hradištský⁷⁾. Taktéž bylo i v letech nejbližších. Roku 1226 přichází markrabí Vladislav se svým bratrem Václavem co svědek na listině, kterouž král Přemysl dal klášteru Doksanskému v Čechách⁸⁾. Ale na vlastní vládě markrabství, jakož jsme již připomenuli, neběře žádného podílu a všeliké projevy svrchované moci vycházejí jedině od krále Přemysla. Ani u věcech soudních nerozhoduje markrabí, nýbrž král. V měsíci červenci 1226 povstala pře o patronát nad farou chrámu sv. Mikuláše v Znojmě, náležející klášteru Lúckému. Král, a nikoli markrabí, vypravil svého vyslance k vyrovnání sporu⁹⁾. Když

1) Cod. Dipl. Mor. II. 170.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 168.

3) Wolný, kirchl. Topographie. Odd. 2. sv. II. str. 23.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 163.

5) Viz str. 122 toh. díla.

6) Erben, Regest. I. 319 č. 690.

7) Cod. Dipl. Mor. II. 162.

8) Erben, Regest. I. 327 č. 705.

9) Cod. Dipl. Mor. II. 170.

se jednalo o založení města Znojma — posud nebylo tu více, leč zeměpanský hrad a podhradí s chrámem sv. Mikuláše a kostelem sv. Michala¹⁾ — odevzdal král, a nikoli markrabí, za své přítomnosti v Znojmě dne 19. září 1226, klášteru Lúckému kostel v Prostroměřicích i s patronátem a nadáním proti postoupení klášterního statku „Culchova“, hraničícího s podhradím, aby tím získáno bylo místo k vystavění města před hradem Znojmem²⁾. Co svědkové na listině v té příčině vystavené přicházejí Olomúcký biskup Robert a mezi jinými županové Znojemský, Bítovský a Vranovský. I při povýšení jednotlivých kostelů na kostely farní činným jest král, nikoli markrabí. Chrám sv. Petra v Brně náležela blízká obec Kuřím. Král Přemysl uzavřel, založiti tam vlastní faru. Ale aby probošt (præpositus) chrámu Svatopetrského nepřišel o desátek plynoucí z této vesnice, prohlásil král novou faru za filiálku chrámu sv. Petra v Brně, vystaviv tamž r. 1226 v tom smyslu dotýčnou listinu³⁾. Mezi svědky nalezáme zakladatele kláštera Zábřdovického, Lva z Klobúk, probošta Komárovského, Arnolta, a faráře Dačického, Přibyslavského a Novoměstského (de Nova civitate?). Podobné doklady můžeme uvést také k roku 1227. Když zmíněného roku správce úředu Bítovského (provincia Bitoviensis) královský ministr Petr, jal se město Jemnici obháněti pevnou hradbou a peníze k tomu potřebné docházely, povolil mu král Přemysl, aby svůj statek Lovětín směl prodati klášteru Lúckému⁴⁾. Náhradou za veliké výlohy při opevnění města král postoupil

1) Cod. Dipl. Mor. II. 171.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 172. V příčině nejstarších dějin města Znojma: Royt, Maticě Moravská 1872, str. 28.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 173.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 183. Mezi svědky přichází „Vipertus, præpositus Znoymensis“. Slovo „præpositus“ značí tu asi faráře a nikoli probošta v nynějším smyslu. Vipertus erat præpositus Sti. Hipolyti.

mu mimo tři vesnice také doly bližší Jemnice¹⁾. Z listiny v té příčině v Praze r. 1227 vystavené poznáváme, že toho času v Jihlavě byl již královský soud horní. Toť jsou průkazy, že Morava, ač Vladislav nazýval se markrabětem, v každém ohledu stála pod králem Přemyslem.

Jelikož na uvedené listině udán jest sice rok, ale nikoli den jejího sepsání, nelze nám tvrditi, byla-li vystavena ještě za živobytí markraběte Vladislava II. Že Vladislav r. 1226 ještě žil, seznali jsme z listiny doksanské; a že r. 1228 již co zemřelý byl oplakáván, tomu nasvědčují obdarování²⁾ za pokoj jeho duše, která rodiče zesnulého král Přemysl a králová Konstancia učinili klášteru Opatovickému a bratr zemřelého, právě korunovaný král Václav I., roku 1228 klášteru Litomyšlskému³⁾. Listina pro klášter Opatovický vydaná sepsána byla asi okolo 6. února, protože v ní zmínka se činí o nedávném korunování Václava I., kteráž slavilo se dne 6. února. Rok úmrtí markraběte padá tudíž nevyhnutelně mezi 1226 a 1228. Letopisci souvěci neznamenalí ho⁴⁾, pozdější položili jej na r. 1227 — důkaz to života v zátiší ztráveného — ale zapsán jest den. Nekrologium Podlažické, jakož i česko-slezské udávají den 18. února za den úmrtí⁵⁾.

Smrt markraběte neměla prozatím na správu Moravy žádného vlivu; král zůstal, jako posud, tak i nyní neobmezeným pánem na Moravě, až pomazání na krále vykonané v Praze na jeho nejstarším synu Václavu, posavadním knížeti údělu Plzeňského⁶⁾, i v té příčině přivodilo změnu.

1) Cod. Dipl. Mor. II. 185

2) Erben, Regest. I. 337 č. 725.

3) Cod. Dipl. Mor. 203.

4) Cont. Cosmæ u Pertze IX. 171 uvádí r. 1225, což listině doksanské z r. 1226 odporuje.

5) Dudík, Forschungen in Schweden, str. 407, a Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens, Sv. V., seš. I., roč. 1863, str. 110.

6) Erben, Regest. I. 335 č. 722.

Václav byl, jakož nám povědomo¹⁾, již roku 1216 za krále Českého zvolen a co takový od císaře Fridricha II. potvrzen. Ale posud nedostávalo se mu korunování a pomazání. Ovšem bylo v Čechách způsobem, že novozvolenec posazen byl na prastarý balvan, jenž na Hradčanech stál blíž chrámu sv. Vítského; na tomto obřadu zakládala se takořka legitimita. Avšak tento ctihodný obyčej přišel již v zapomenutí a zaveden byl povznášející a významný obřad, jenž posvěcen jsa církví katolickou také u králů Německých byl v užívání.

Aby blížící se korunování dělo se v souhlase s obřady církevními, k tomu jedině oprávněn byl metropolita, Sifrid v Mohuči. Podobá se však, že král Přemysl z počátku na mysli měl jiného posvětitelce. Nepochybně zamýšlel korunování a pomazání nového krále vložit na biskupa Pražského a Olomúckého, tedy na své biskupy zemské. Již snážením krále, povýšiti Prahu na metropoli, a takto i v církevním ohledu odloučiti království od Německa, mohli bychom podporovati tuto domněnku, i kdybychom neměli po ruce přesvědčujícího dokladu. Hned po vykonaném pomazání bylo se totiž oběma králům, Přemyslovi i Václavovi, slavně zavázati, že jejich nástupcové na trůnu jedině a výhradně mají korunování býti metropolitou Česko-moravským, tedy předním kancléřem říše, arcibiskupem Mohučským. Teprve v tom případě, že by za to požádaný církevní kníže z platných příčin výkonu toho se zřekl, teprve pak má jmenovati za svého zástupce toho biskupa, kteréhož každý zvolený král Český navrhne²⁾. Takováto ustanovení zdají se býti výplodem politických rozmíšek, ježto předcházely korunování. Setkáme se s nimi také ještě k roku 1254 a 1260, doklad to, jak hluboce zakořeněna byla v rodu Přemyslovců politika, zcela se vymaniti od říše. Korunování dělo se,

1) Viz str. 75 toh. díla.

2) Erben, Regest. I. 337 č. 724.

když byl dříve Václav na rytíře pasován¹⁾, v Praze v chrámu Svatovítském v neděli Esto mihi, kteráž té doby připadala na den 6. února, s velikou slávou za přítomnosti obou biskupů zemských a županů českých i moravských. Arcibiskup udělil pomazání králi Václavu a jeho choti Kunhutě²⁾ i zdržel se pak po několik dní v Praze, jakož prokazují listiny jím spolupodepsané, z nichž také seznati lze hosty při slavnosti korunování přítomné.

Klášteř Teplá obdržel tenkrátě příčiněním metropolitě ves Kramolín³⁾, a spor o hranice mezi příslušenstvím koruny české Budišínem a územím Míšeňského biskupa Zágostem byl dne 9. února v Praze od téhož arcibiskupa k obapolné spokojenosti vyrovnán⁴⁾.

Slavnostní obřad, jakým jest korunování krále, nemohl a nesměl předsevzat býti bez přivolení císaře Německého. Nedostává se nám pramenů, abychom prokázali, zdali císař Fridrich nebo král Jindřich VII. dal k tomu své svolení. Císař Fridrich byl toho času v jižní Italii, čině přípravy ku křížáckému tažení a konečnému vyplutí. Naproti tomu slavil Jindřich VII. svátek nového roku 1228 v Chebu, tedy na hranicích českých⁵⁾. Dal-li on své přivolení, tu lze v tom spatřovati známku smíření mezi královským rodem Českým a králem Německým. Domníváme se, že svolení tenkrátě bylo uděleno, jinak by arcibiskup Sifrid sotva byl sobě dovolil cestovati do Prahy a král Václav sotva by se toho byl odvážil, aby již po roce nepřátelsky vystoupil proti Rakousům. Bylať přece Markéta Rakouská královnou Německou.

¹⁾ Zjeveno z listiny z r. 1228, kterouž král Přemysl klášteřu Opatovickému potvrzuje jeho statky i svobody. „Eodem anno rex Wenceslaus militari gladio est accinctus.“ Erben, Regest. I. 338 č. 725.

²⁾ Cont. Cosmæ k r. 1228; u Pertze IX. 171. Doslovně v Pul-kava, Dobner, Mon. III. 214.

³⁾ Erben, Regest. I. 338 č. 726.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 339 č. 727.

⁵⁾ Böhmer, Regest. str. 231.

Ale jaké pohnůtky přiměly starého krále Přemysla, aby již za svého živobytí dal korunovati svého syna, kdož mohl by to při pramenech z té doby tak spoře se prýstí-cích udati? Se stanoviska psychologického rozhodovalo asi přání otcovo, aby pojištěn viděl synovi královský stolec český. Po pravdě však také skutečně král Václav neměl soupeřů, jichž by se obával. Z Přemyslovců druhdy tak četných zbývalo po meči jen několik; z jeho bratří pouze kněžic Přemysl, a z jeho strýců větve Otíkovské olomúcký kanovník Sifrid, syn knížete Břetislava roku 1197 zemřelého, a pak v Slezsku žijící synové Děpolda III., Soběslav, Boleslav, Bořivoj, Přemysl a Magdeburský kanovník Děpolt¹⁾. Kněžic Přemysl obdržel v léno markrabství Moravské, alespoň přichází již dne 7. listopadu 1228 s tímto titulem²⁾, a nejstarší Děpoltovec, Soběslav, zůstal pro rod v držení otcovských statků v Kouřimsku, jakož prokazuje listina od něho dne 11. dubna 1228 v Rochlici v Slezsku ve prospěch klášteřa Lubušského vydaná³⁾. Korunování jeví se tudíž co úzkostná starostlivost, jakáž bývá u panovníků věkem pokročilých. Avšak i po korunování král Přemysl nevzdal se vlády. Až do své smrti dne 15. prosince 1230 sám a sám vykonává ve své říši v Čechách a na Moravě vše, co přísluší svrchované moci, jakož prokazují listiny dosti četné. Tak hned potvrzovací listina pro klášteř sv. Jiří v Praze⁴⁾, listina ze dne 7. listopadu 1228 pro Oslavany, ze dne 27. listopadu t. r. pro Velehrad, ze dne 6. prosince t. r. opět pro Oslavany, z roku 1229 pro Plasy, ze dne 13. března t. r. pro Pöltzenberk blíž Znojma, ze dne 15. března pro Komárov blíž Brna, ze dne 17. a 18. března pro Střelici a Hordolín, ze dne 10. listopadu 1230 pro Plasy, kdežto král Václav roku 1228 co záduší za svého bratra, markraběte

¹⁾ Viz str. 120. toh. díla.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 191.

³⁾ Erben, Regest. I. 340 č. 730.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 336 č. 723.

Vladislava II., samostatně vydává listinu pro klášter v Litomyšli, pak roku 1229 pro Břevnov, pro kapli sv. Václava v Praze a dne 28. prosince 1230, tedy již po smrti krále Přemysla, pro Osek ¹⁾.

Z uvedených listin jsou některé pro Moravu důležité; tak hned listina datovaná v Oslavanech dne 7. listopadu 1228. Jestliže to skutečná zakladací listina jeptišského kláštera Vallis St. Mariæ v Oslavanech ²⁾. Král Přemysl propůjčuje klášteru tomu o dni vysvěcení kostela biskupem Robertem vykonaného, kteráž nepochybně událo se v neděli dne 5. listopadu ³⁾ za přítomnosti krále, jeho manželky Konstace a jeho syna Přemysla, markraběte Moravského, všecky immunity, ježto povoleny byly klášteru Velehradskému. Vyčtení jich jest velmi pamětihodné, anyž nám poskytují náhled v tehdejší poměry společenské. Ukládání vysokých daní, nedostatečné soudnictví s používáním ordalií, libovůle úřadnictva a nejistota veřejného obchodu vysvítají z těchto immunity, a těmto zlořádům měly immunity, zakládající se na samosprávě, odpomoci. Za jejich správné provedení zaručili se na krále pomazaný Václav a jeho bratr markrabí Přemysl. Mezi svědky objevují se opatové Velehradský, Třebíčský a Hradištský, pak proboštové Konický a Litoměřický mimo některé prosté duchovní, jenžto přítomni byli co průvodci a příručí svých opatů; neboť domníváme se, že tito zde vyjmenovaní, pak dva kanovníci z Olomouce, čtyři kapeláné dvorští a celá řada šlechty a úřednictva z úřední Znojemského, Brněnského a Olomúckého

¹⁾ Doklady k uvedeným rokům v Erben, Regest. I.

²⁾ Viz str. 131 toh. díla.

³⁾ „Rogavimus . . . Robertum, Olomucen. episcopum, in presentia filii nostri Premizl, marchionis Moravie, nec non baronum nostrorum, ut omnes, qui prefati cenobii violarent emunitatem, qui etiam tunc temporis ecclesiam consecravit, cui nos cum illustri coniuge nostra Constantia, et filio nostro Premizl antedicto interfuimus, excommunicaret.“ Cod. Dipl. Mor. II. 191.

sešli se tak četně za příčinou vysvěcení chrámu. Co državy kláštera uvádějí se v listině obce: Hnanice, zaniklé na panství Brtnickém Martinice, Letkovic blíž Konic, Babice blíž Oslavan, Želešice u Brna, zaniklé Milokovice a Všechovice, pak vinice blíž kláštera Lúckého, kostel v Slupu blíž Jaroslavic a patronát chrámu sv. Jakuba v Brně ¹⁾, o čemž král vystavil zvláštní listinu dne 6. prosince 1228, kterouž biskup Robert zpečetil ²⁾. Toho času obdržel také cisterciácký klášter na Velehradě podobnou, nám již známou zakladací listinu. Byla taktéž dána o slavnosti vysvěcení chrámu, vykonaného biskupem Robertem dne 27. listopadu 1228 za přítomnosti krále Přemysla, jeho choti a jeho syna, markraběte Moravského, i jest doslovný přepis právě připomenuté listiny Oslavanské. Jelikož však v této činí se odvolávání k listině Velehradské, ale ta datována jest o 20 dní později, tu lze se domnívati, že královský notář Heřmann, probošt Litomyšlský, spisovatel obou listin, Oslavanskou listinu vyhotovil asi podle znění listiny velehradské již koncipované ³⁾. Velmi rozsáhlé držebnosti Velehradu uvádějí se tu dle jména.

Také pro světské tehdáž ještě proboštví na Pölsenberku, Mons sancti Hippolyti, blíž Znojma, kteráž teprve roku 1240 připadlo křížovníkům s červenou hvězdou, nastínili u Znojma dne 13. března 1229 král Přemysl a jeho choť Konstace „co královna Česká a kněžna Moravská“, listinu, kterouž netoliko staré nadání tohoto proboštví

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 189. Při datování stojí: An. incar. 1228, regni nostri an. 23. VII. Id. November. Podobá se tudíž, že král pokládal rok 1195 za rok nastoupení svého panování.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 207.

³⁾ Viz str. 22. toh. díla. Cod. Dipl. Mor. II. 193. Na rubu originalu s přivěšenou pečeti v zemsk. arch. v Brně stojí poznámka: „sunt tria privilegia eiusdem tenoris.“ Srovnali jsme všecky tři, dvě z nich uloženy jsou v zemsk. archivu brněnském, třetí s dvěma pečeti v dom. dvorském a státním archivu vídeňském. Liší se od sebe pouze pravopisem a interpunkcemi.

a nadace bývalého markraběte Moravského, Vladislava I., se potvrzují, ale také právem k vinicím v Koverníku blíže Znojma a svobodným statkem v Hodonicích se rozhojňují¹⁾. Jak daleko nadání zpět dosahuje, není jasno; ale nepochybně až do XI. věku. Kollegiatní kapitola Staro-Boleslavská měla zde již r. 1052 jakousi državu²⁾. Jméno prvního světského probošta k r. 1221 jest Markvart; při vyjednávání na hoře u Stožce dne 2. července 1221 byl přítomen³⁾. Když král tuto pöltenberskou listinu vydal, nalézal se na cestě do Brna, aby tam odbýval slavný obecný sněm a statuty Otovy na něm prohlásil za platné také pro úděl Brněnský, jako byly již od r. 1222 pro úděl Znojenský⁴⁾. Že král již dne 15. března 1229 v Brně byl a toho času rozšířením města se zanášel⁵⁾, k čemuž několik zahrad, hraničících s hliništi hrnčířskými a benediktinskému klášteru Komárovskému naležejících, zapotřebí měl, tomu nasvědčuje listina právě pro Komárov vydaná, kterouž za půdu u Brna klášteru postoupenou připadla vesnice Manice, nyní již zaniklá⁶⁾. Statuty Otovy datovány jsou v Brně dne 17. března 1229, a jejich účelem jest upravení soudu župního čili práva údělového⁷⁾. Jelikož uzavřeným konkordatem duchovenstvo od tohoto soudu bylo vyminuto, podotýká král k závěrku statutu zcela důsledně, že tentýž na

1) Cod. Dipl. Mor. II. 207.

2) Erben, Regest. I. 48. č. 115.

3) Viz str. 102. toh. díla. Erben, Regest. I. 301 č. 646.

4) Viz str. 115. toh. díla.

5) „Cum in amplianda civitate nostra Brunnensi essemus intenti.“ Cod. Dipl. Mor. II. 208. V listině uvedené „prædium Rudolti in Manitz iuxta Brunam“ nesmí se mylně považovati za Menis, nyníjší Měnin.

6) Cod. Dipl. Mor. II. 208.

7) Ustanovení obsažená v statutech v d. IV. str. 223—235 toh. díla.

osoby duchovní a na statky církevní v ničem se nevztahuje, jelikož strany těch jedná se dle práva kanonického¹⁾.

Král a jeho dvůr zdrželi se také ještě dne 18. března 1229 v Brně. Vymanění obyvatelů vesnice Střelice blíže města ležící z právomocnosti beneficiátů a její podřízení pod soud brněnský, pak nařízení sudímu olomúckému, že s poddanými v Laskách a Hodolíně blíže Olomouce má řízeno býti podle městského práva Olomúckého, vyšlo toho času z Brna pod královskou pečeti²⁾, kdežto současná přítomnost královny Konstance prokazuje se tím, že jeptišský klášter v Konicích obdarovala třemi vinicemi u Medlova³⁾. Od té doby až do 10. listopadu 1230 nezmiňují se listiny o králi Přemyslovi. Jmenovaného dne a roku potvrdil soukromé obdarování, klášteru Plaskému učiněné⁴⁾. Ale ani o jakési činnosti markraběte Přemysla a mladého krále Václava na Moravě nelze čeho vypravovati, až smrtí starého krále přiveden byl do země nový ruch.

Král Přemysl zemřel nepochybně dne 13. prosince 1230, protože za příčinou darování zádušního statku Vlastovice, náležejícího k panství Osoblažskému a k faře v Jaktarí chrámu olomúckému, právě toho dne zanešen byl do tamní knihy zemřelých⁵⁾. Pokračovatelé Kosmovi a nekrolog českoslezský uvádějí naproti tomu den 15. prosince⁶⁾. Snad jest to den pohřbu. Průběhem našeho vypravování seznali jsme téměř všechny členy jeho četné rodiny. Se svou první, později

1) Erben, Regest. I. 348 č. 742. Dle článku rozvrženo v Jirečkových *Eigenthumsverletzungen* a pak v téhož „*Codex Juris Boemici*“ str. 62.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 212 a 213.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 213.

4) Erben, Regest. 357 č. 763.

5) V *Necrol. Olom.* stojí při *Idus Decembris* (13. pros.): „*Obiit Primiz rex, qui dedit villam Vlastovice.*“

6) *Cont. Cosmæ* k r. 1230; u *Pertze* IX. 171. Den úmrtí také českoslezské *necrologium* na u. m. klade na den 15. prosince.

zavrženou manželkou, Adletou Míšeňskou, měl, jakož udává chronikon v Lauterberku blíže Halle nad Sálou ¹⁾, syna Vratislava, s kterýmž jsme se k r. 1212 obšírně zanášeli ²⁾, a pak tři dcery, z nichž jedna, Markéta Dagmar, provdala se za Dánského krále Valdemara II. ³⁾, druhá, jména neznámého, byla chotí bavorského hraběte Jindřicha z Ortenberku ⁴⁾ a třetí vstoupila do kláštera v Gerenrode v knížectví Anhalt-Bernburském ⁵⁾. S druhou manželkou, Konstancí, měl dle udání Pulkavy dceru, kteráž provdána byla za Korutanského knížete Bernarda. Nekrolog česko-slezský ke dni 2. června nazývá ji Juditou. Co synové z tohoto manželství uvádějí se Oldřich, kníže Korutanský a kníže Břeclavský, a Filip, probošt na Vyšehradě ⁶⁾, později arcibiskup Salcpurský a patriarcha Voglejský, zemřel roku 1279. Dále uvádí Pulkava Annu, provdanou za Jindřicha z Vratislavě, snachu sv. Hedviky, na jejíž život v mnohém ohledu působila ⁷⁾. Listiny slezské kladou její narození do roku

1) Eckstein, Incerti autoris chronica Montis Sereni str. 187. Kritické objasnění této kroniky uveřejnil Julius Otto Opel. Halle 1859, 8° str. 147.

2) Viz str. 53. toh. díla.

3) Viz str. 32. toh. díla.

4) Hájek nazývá ji k r. 1206 Božislava, ale vydává ji za dceru Konstancie. Pod tímže jménem přichází u Dinzenhofera a Huschberga (die Ortenberger) genealogischen Tafeln. Damberger a Palacký při drží se těchto udání. Jindřich z Ortenbergu jest syn Rapoty I. Jeho rod odvozuje se od Rapotova otce, knížete Korutanského Engelberta. Bavorští Ortenbergové liší se od korutanských. O těchto posledních psal Tangl v archivu c. kr. akademie, sv. XXX. a ssl. Z manželství Jindřicha s kněžnou českou pochází Jindřich Marnotratný, jenž žil při dvoru českém a tam své jmění promrhal. Damberger, Fürstenbuch, str. 242.

5) Boček ve svém „Přehledu“ staví na její místo Hedviky, a činí z ní jeptišku u sv. Jiří. Čím jest podporováno toto udání?

6) Doklady v Erben, Regest. I. č. 1091 str. 520. a t. d.

7) Vita beatæ Hedvigis, quondam ducissæ Silesiæ. Stenzel, script. rer. Siles. II. 1. ssl.

1204 ¹⁾. Zemřela dne 23. června 1265; manžel její padl dne 9. dubna 1241 v boji proti Tatarům. Jest zakladatelkou klarisek a křížovníků s červenou hvězdou ve Vratislavi. U klarisek došla také svého posledního odpočinku ²⁾. Za prvorozence Konstance udávají listiny kněžice Vratislava, jenž, jakož svrchu pověděno ³⁾, zemřel již v útlém věku dětském. Další dítky z druhého manželství jsou: král Václav I., markrabí Vladislav II., abatyše Anežka, markrabí Přemysl a náboženská až posud záhadná blouznilka Vilémína, kteráž po své smrti v Milánu dne 24. srpna 1281 stala se předmětem vzniku zvláštní náboženské sekty, již teprve roku 1300 inkvisicí učiněna byla přítrž ⁴⁾. Ze synů přežili otce: jeho nástupce král Václav, panovav až do r. 1253, a Přemysl, jenž, narodiv se r. 1209 ⁵⁾, od roku 1228 uvádí se co markrabí Moravský — a pak královna Konstance, kteráž Břeclav, Kunovice, Hodonín, Bzenec, Přibyslav a Budějovice obdržela za vdovské věno, jež papež Řehoř IX. bulou danou v Lateranu dne 10. dubna 1231 vzal ve svou zvláštní ochranu ⁶⁾.

Jak vrstevníci krále Přemysla soudili o něm, lze poznati z vlastních slov jeho syna, markraběte Přemysla. Listinou pro jeptišský klášter v Doubravníku, vydanou dne 29. července 1235, daruje právě tomuto založení vesnici Seč za spasení duše svého otce, „jenž přítomen byl mnohým jedná-

1) Grünhagen, Regesten zur schlesischen Geschichte. Odd. II. str. 71. Ve Vratislavi 1866.

2) Doklady toho u Pulkavy k r. 1205. Dobner, Mon. III. 205, Chronica Polonorum k r. 1241 a Chronica principum Poloniæ u Stenzela, Scriptorum rerum Silesiacarum I. 27, 28 a 106. Pak II. 110 a konečně „Vita Annæ, ducissæ Silesiæ“. Tamž II. 127 ssl.

3) Viz str. 41. toh. díla.

4) Palackého italienische Reise 1837, str. 72. ssl. a 91 ssl. Z Abhandlungen der kön. böhm. Gesellschaft in Prag. 1838. Viléminin královský původ český není posud dokázán.

5) Pulkava k r. 1209. Dobner, Mon. III. 206.

6) Erben, Regest. I. 361. č. 768.

ním, týkajícím se jak říše Německé, tak jeho samého, při čemž vykonal mnoho, což bez hříchu státi se nemohlo¹⁾. Tedy vlastní syn odsuzuje německou politiku otcovu, ačkoli v listině datované v Znojmě dne 31. října 1234 neváhá nazývati jej mužem výtečných vlastností a věhlasným²⁾. Průběhem našeho vypravování častěji naskytla se nám příležitost, poukázati k způsobu panování králova; bylo snad prospěšné a užitečné, ale rozhodné a důsledné nebylo; osobní povaze, kterouž Honorius III. líčí co smířlivou a vlídnou, avšak cizímu přemlouvání lehce přístupnou³⁾, bylo na škodu, zemi přinášelo jen užitek. Království České, k němuž Morava náležela, teprve Přemyslem došlo konečného útvaru — dědičnost koruny a uznání důstojnosti královské, císařem Německým udělené, se strany stolice apoštolské, stanovení psaného práva na místě obyčejje, upravení poměrů církevních uzavřením konkordátu s Římem, a odstranění staroslovanského zřízení župního zavedením práva německého. — Vesměs to známky nové doby, v kteréž markrabí Přemysl (1228—1239) nehrál poslední úlohu.

V mladistvém věku, jakož sám doznává, ujal se Přemysl vlády — byloť mu teprve 19 let — s pevným předsevzetím, „že co královský knězic a syn třetího krále Českého Přemysla, jež Němci Otachar nazývali, chce důvtipem a rozumem, mravností, zdravým úsudkem a dobročinností státi se hodným tohoto postavení“⁴⁾, věru nejkrásnější to program vládní, jemuž také povždy věren zůstal přese všecky obtíže, jakéž mu vzešly z jeho poměru ku králi Václavovi I. Pokusíme se, abychom ospravedlnili tento výrok, dříve však poohlédneme se po příbuzenských svazcích markraběte, jelikož tyto

¹⁾ „Qui multis interfuit negotiis imperii et etiam propriis, in quibus multa gessit, que sine peccato non poterant terminari.“ Cod. Dipl. Mor. V. 227.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 275. „Vir magne virtutis et fame.“

³⁾ Erben, Regest. I. 318 č. 689.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 407 č. 864 k r. 1234.

v mnohé věci přispívají k objasnění jeho postavení. Započneme se státy sousedními.

V Rakousích té doby, když Přemyslovi dostalo se důstojnosti markrabské, panoval ještě Leopold VI. (VII.) Když byl tento roku 1230 v Apulii smrtí sešel, nastoupil po něm vládu poslední Babenberkovec, Fridrich Bojovný. V druhém manželství pojal Fridrich Žofii, dceru Řeckého císaře v Nikéi, Theodora Laskarida. Zavrhnuv ji roku 1229 pojal roku 1230 za choť Anežku, dceru Oty II., knížete Meranského a falckraběte Burgundského, s níž dal se rozvésti r. 1243. V Uhrách seděl na trůnu Ondřej II., jsa ve sporu se svým synem Belou IV., jehož choť Marie byla sestrou Žofie Rakouské. V říši Německé panoval Jindřich VII. Téhož manželka Marketa jest sestra Fridricha Rakouského, a na královském stolci Českém byl Václav I., jsa chotí svou Kunhutou, dcerou Filipa Švabského, sešvakřen se Staufským císařem, Fridrichem II.; Fridricha II. otec, Jindřich VI., jest totiž Filipův bratr. Osoba až do roku 1228 v Německu velemocná, Ludvík, kníže Bavorský, s příjmením Kehlheimský, jest manželkou svou Ludmilou, dcerou knížete Fridricha, v blízkém příbuzenství s Čechami.

Zvěst o úmrtí knížete Leopolda způsobila v Rakousích neobyčejné pohnutí myslí. Dva bratři, Jindřich a Jetmar z Kuenrinku, obyčejně Houndové zvaní, spoléhali se na své veliké bohactví, kteréž plynulo jim z léna Vitoraze, r. 1185 jejich rodu knížetem Bedřichem Českým uděleného¹⁾. Byli ministerialové knížete a Jindřich nejvyšším radou dědičného kněžice Fridricha a maršálkem zemským. Ještě dne 30. listopadu 1230 objevují se na listině knížete Fridricha, vydané pro Lilienfeld²⁾, ale nicméně podobá se pravdě, že již za nepřítomnosti Leopoldovy vypukly nepokoje, ve kteréž ještě

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 316.

²⁾ Meiller, Babenberger Reg. str. 148.

král Přemysl byl zapleten¹⁾. Stál při straně povstalců, kteřížto ze Světlé řídili své pustošení a loupežení.

Příčiněním lantkraběte Durynského v měsíci listopadu 1226 v Znojmu uzavřené příměří²⁾ netrvalo tudíž dlouho, a toto opětné účastenství v boji se strany krále Českého není nic jiného, leč pokračování v starém nepřítelství, o němž jsme vypravovali k roku 1226. Jako dědictvím přešlo na Přemyslova nástupce, na krále Václava I., jež spatřujeme roku 1231 v tuhém zápase s Fridrichem Rakouským.

Král Václav nestál osamocen v tomto boji. Měltě asi Uherský král Ondřej II. své příčiny, aby i Čechy i Kuenrinky vybízel k válce. Zapuzením Žofie rodu jeho učiněná hana žádala pomstu. Jest sice pravda, že Uhři roku 1231 činně ještě nevystoupili; zdát se, že patriarcha Voglejský a hrabata z Gorice vpád jejich zamezili: ale protože se hotovili k válce, přinutili tím knížete, aby pozornost svou obracel na dvě strany, kdežto král Václav onu část Rakous, kteráž táhne se od pomezí moravského až k Dunaji, ohněm i mečem plenil a po pěti nedělích, nesetkav se se žádným odporem, s velikou kořistí opět na Moravu se vrátil³⁾. Knížeti jednalo se především o pokoření Kuenrinsků, protože na těchto zakládal se původ vzpoury zemské, protož také nechal Čechy pleniti a pustošiti, obrátiv se rozhodně proti původcům, kteříž od Vitoraze, kdež Jindřich, a od Dürnštejnu a Alkšteinu, kdež Jetmar sídlil, až po Kremži a Stein pustošili celou nížinu.⁴⁾ Při tom opírali se o město Světlou. Proti tomuto městu vytáhl Fridrich, a dobyv ho srovnal je se zemí. Jetmar při tom upadl v zajetí, a povstalcům bylo nyní odhodlati se k prosbě za odpuštění. Dostalo se jim

1) Cont. Scotorum, Sancrucensis prima, Garsten. et Annal. Salisburgen. k r. 1230; u Pertze IX. 626, 627, 596, 784.

2) Viz str. 128 toh. díla.

3) Annal. Melicen. k r. 1231; u Pertze IX. 517.

4) Cont. Lambacen. k r. 1231; u Pertze IX. 558.

ho také za navrácení lupy a za dostavení rukojmí¹⁾. Jetmar zemřel ještě před měsícem listopadem 1231 na cestě do Pasova, kamž se odebral, aby sňata byla s něho kletba na něj vynesená²⁾.

Český letopisec Pulkava praví, že v tomto boji také účast měl markrabí Přemysl, a to co spojenec knížete Fridricha³⁾. Ačkoli prameny rakouské v té příčině ničeho nám nepodávají, přece za vhodné považujeme, upozorniti na tuto okolnost. Jest totiž podivno, že listiny moravské po celý rok 1231 o markraběti Přemyslovi naprosto mlčí, ač mnohá příležitost nabízela se jim, zmíniti se o něm, jako na př. při přenešení patronátního práva chrámu Svatojakubského na klášter v Oslavanech⁴⁾, pak že král Václav v jisté potvrzovací listině kláštera Velehradského ze dne 18. ledna 1232 bratra svého Přemysla výslovně nazývá „bývalým markrabětem Moravským“.⁵⁾ Teprve v měsíci listopadu toho roku přichází Přemysl opět ve své předešlé důstojnosti. Slova ta nemůžeme sobě vyložiti jiným způsobem, nežli nepřátelským postavením, o němž se Pulkava zmínjuje, tím více, an král Václav ještě v pozdějších letech viděl se nucena doznati, „že v jisté válce klášteru Velehradskému způsobena byla od velmožů a králových přívrženců škoda páčená na 500 hřiven.“ V náhradu za tuto škodu daroval v Znojemsku blíže Frišavy ležící Vlkovice⁶⁾. Smíření nepochybně zjednala matka Konstance, alespoň nalazáme ji, jakož listiny prokazují, od listopadu 1232 a po celý rok

1) Cont. Lambacen. k r. 1231 na u. m.

2) Cont. Scotorum k r. 1231; u Pertze IX. 626. V listině knížete Fridricha datované v Gföllu dne 2. listopadu 1231 uvádí se Hagmar „beate memorie“. Meiller, Regest. d. Babenberger. Str. 149.

3) Pulkava k r. 1231. Dobner, Mon. III. 214.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 233.

5) Cod. Dipl. Mor. II. 237.

6) Cod. Dipl. Mor. II. 310. Listina ze dne 18. ledna 1236. Potvrzena Přemyslem, v lednu 1238 na u. m. 317. Vlkovice, na panství frišavském, v XVII. století zaniklé.

1233 neustále po boku jejího syna Přemysla, tohoto pak v dobré míře s králem Václavem.

Z jakých příčin markrabí stál na straně nepřátelské, nelze přímo zodpovídati pro nedostatek pramenů. V listině pro cisterciácký klášter Langheimský v Bambersku, dané dne 25. září 1233, zmiňuje se markrabí Přemysl o svém tchánu, knížeti Otovi Meranském. Ale Anežka, dcera Otova, byla od roku 1230 chotí Fridricha Bojovného, tudíž byl markrabí Přemysl téhož švagr. Kdy za manželku pojal kněžnu Meranskou — Marketou ji nazývají ¹⁾ — letopisci nezaznamenali; avšak v každém případě bylo to roku 1233 nebo ještě před tím rokem. — Kdyby se nám v té příčině dostávalo plného světla, pak mohli bychom příbuzenské svazky podávat za rozhodující. Po pravdě byl by měl přirozeným spojencem knížete býti jeho švagr, král Jindřich VII., neboť po případě, že by manželství Fridricha s Anežkou zůstalo bezdětné, a takovým bylo, tuť byl král co manžel Rakouské Markéty povoláním nápadníkem krásných zemí Rakous a Štýrska. Ale právě nyní vystoupil král Jindřich, jakož dokládá dobře zpravený souvěký pramen ²⁾, pohnut jsa cizím vlivem, nepřátelsky proti knížeti. Sňatek svůj s Marketou za příčinou předchozího zasnoubení s Anežkou Českou prohlásil neplatným ³⁾, i chtěl se s ní rozejíti, předstíraje, že věno posud nebylo vyplaceno ⁴⁾. Nemají-li snad pod cizím vlivem také Čechy býti rozuměny? Nesnadno jest nám pronést toto podezření, hlavně již proto, že manželství s Marketou vlastně uzavřeno bylo přičiněním císaře Fridricha II. a ten, zjevným jsa přítelem krále Václava, ještě před nedávnem majestátem daným v Melfi v měsíci červenci 1231 zavedenou v Čechách od Přemysla I. posloup-

¹⁾ Erben, Regest. I. k r. 1235, str. 417, a k r. 1240, str. 471.

²⁾ Conradi de Fabaria, Casus S. Galli; u Pertze II. 180. „Hortatu quorundam principum.“

³⁾ Viz str. 124 toh. díla.

⁴⁾ Casus S. Galli na u. m.

nost dle prvorozenství, tudíž i právo krále Václava k vládě, platně potvrdil ¹⁾. S obmyšleného rozvedení přičiněním opata sv. Havelského, Kunráta z Bussnangu, sešlo sice, ale spor o věno, v nějž později také císař Fridrich se vmísil, trval dále a odcizoval králi Německému srdce Rakušanů, jichž hlavně mu bylo zapotřebí, když dne 16. září 1231 Ludvík Kehlheimský úkladně byl zavražděn, a jelikož v Německu dosti hojně ozývali se hlasové, oba Staufovce přímo vraždou obviňující ²⁾, tuť od té doby valně se zhoršilo postavení krále Jindřicha, v zemi i jinak neoblíbeného. Česká kněžna Ludmila ovdověla tudíž po druhé. Co vdova založila klášter cisterciatek v Seligenthalu blíže Lancútu. Úmrtí její klade se na den 4. nebo 5. srpna 1240 ³⁾. S jejím synem, Otou II. Osvíceným, bude nám ještě později se obíratí.

Z dějin roku 1225 jest nám povědomo, že Čechy a Bavorsky v politice zahraničné ubíraly se jedním směrem. Pokud ještě kníže Ludvík byl správcem říše a pěstounem krále Jindřicha VII., nebyl snad tento spolek závadou pro zemi Českou; když však v září 1228 Ludvík od krále Německého odpadl, ano i brannou mocí roku 1229 proti němu vystoupil, tuť přese uzavřený mír ze dne 27. srpna 1229 ⁴⁾ stalo se postavení Čech k Bavorsku, a Bavorskem k Německé říši přece jen trdným, hlavně když počaly se objevovati neklamně známky, že přátelské srozumění mezi císařem v Itálii vládnoucím a Jindřichem po větší vždy samostatnosti v Německu bažícím valně jest ohroženo. Od míru v měsíci červenci 1230 v San Germano uzavřeného ⁵⁾, pomýšlel totiž

¹⁾ Jireček, Cod. iuris Boh. Str. 65.

²⁾ Svědectví, vraždu císaři Fridrichovi II. přikládající, sebrána jsou v Böhmer, Kaiserregesten, str. 381, a v Regest. Wittelsbašských, str. 14, pak Winkelmann, Fridrich II., str. 399 č. 1. Svědectví o Jindřichovi VII. v Damberger, Synchron. Geschichte, Bd. X. Kritikheft str. 16.

³⁾ Erben, Regest. I. 374 č. 796. Viz díl IV. str. 67.

⁴⁾ Annal. Scheftlarienses maiores k r. 1229; u Pertze XVII. 339.

⁵⁾ Spisy týkající se míru lze čísti u Pertze, Leg. II. 269—276.

císař opravdově zase na Německo. Prudký spor se stolicí papežskou se utiřil, i podobalo se podle říšských stavů, kteříž v té příčině byli ručiteli, že na dlouhý čas zůstane odložen. Brevem ze dne 16. ledna 1231 naznačil totiž Řehoř IX. arcibiskupovi Salcpurskému a biskupovi Řezenskému několik duchovních i světských knížat, kteří převzítí měli rukojemství za mír s Německou říší uzavřený. Mezi těmito výslovně se uvádí císařův přítel, král Český¹⁾. Papež tedy řadí jej mezi říšské stavy německé; opak toho činí s biskupem Pražským nebo Olomúckým, tito neuvádějí se více v statné řadě německých biskupů, jako druhdy bývalo.

Ale král Václav nikdy neměl toho potřebu, aby zakročil za dodržení podmínek míru. Řehoř IX., poučen jsa zkušeností, spokojil se v případě potřeby pouhým prosením a představováním, a přece povolil vždy, kdykoli vyjednávání počalo na se bráti ráz povážlivý. Toť objevilo se již na říšském sněmu v Raveně, kterýž svolán byv ke dni 1. listopadu 1231 byl pak odročen a do Vogleje, vůbec do Furlanska přeložen. Tam sešli se okolo velikonoc 1232 císař Fridrich a král Jindřich; mezi otcem a synem došlo prý k ostrým slovům, ani prý nescházelo napomínání, aby přílišný horlivec přísahou se zavázal, že chce císařových názorů i rozkazů šetřiti, a hlavně knížata obzvláštní svou přízní vyznamenati²⁾. Jsou to první známky brzké vzpoury Jindřichovy proti císaři.

Zde ve Furlansku hodlal také císař urovnati svár, ježž pro věno své manželky započal král Jindřich se svým svatem, Fridrichem Rakouským³⁾. Za tou příčinou odebral se, jeli-

1) Bréholles, Histor. dipl. Friederici II. Sv. III. 253.

2) Bréholles na u. m. IV. 524 944.

3) O poměru knížete Fridricha k císaři máme jedinou zprávu se strany císařské, kterouž zachoval nám Peter ve Vineis. V Cod. Dipl. Mor. II. 225 klade se omylem do roku 1230, na místě do roku 1236. Jméno „Henricus“, kteréž v rpss. Petrových nepřichází, přijato jest libovolně.

kož kníže do Vogleje, jakožto na cizí půdu, přes opětované pozvání přijíti se zdráhal, do Pordenone, rakouské to enklávy, a položil tu mezi 10. a 20. květnem 1232 sporu meze tak dalece, že rok 1232 v Rakousích dosti klidně uplynul a kníže mimo to ještě 8000 hřiven od císaře obdržel, jen aby celou tu věc přivedl ku konci¹⁾. Říše Českomoravská neměla účast v těchto vyjednáváním: zcela přirozeno, an boj mezi Čechami a Rakousy byl pouze zastaven, nikoli ukončen. Král Václav větší část roku 1232 pobyl na Moravě, kdež, jakož známo, markrabí své důstojnosti byl zbaven. Setkáváme se s ním dne 18. ledna 1232 v klášteře Velehradském, kdež zakladací listinu Otakarovu z roku 1228 potvrdil²⁾, a pak jinou listinou z téhož dne všeliké klášteru až na „bývalého markraběte“ Přemysla, jeho vlastního bratra, vůbec udělené privileje a milosti obnovil. Velehrad byl, jakož král sám doznává³⁾, mezi kláštery jeho miláčkem. Mezi svědky vynikají opatové Plaský a Hradišský⁴⁾. A dne 7. srpna téhož roku nalézáme jej v Znojmě, jakož prokazuje listina pro jeptišský klášter v Oslavanech, kterouž taktéž klášteru tomu potvrzuje zakladací listinu z roku 1228⁵⁾; papežské potvrzení dáno jest v Lateranu dne 5. července 1230⁶⁾. Mezi svědky jsou Albert, opat Velehradský s dvěma jeho mnichy, pak Vigbert z blízkého Pölsenberku, Kunrát, notář z Brna, Bohuslav z Vranova, Hruto z Bítova, Dětrich, prokurátor úředu Znojenského a v. j. Znojmo musilo toho času ještě naprosto slovanské

1) Cod. Dipl. Mor. II. 226.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 235.

3) „Specialis prerogativa dilectionis claustrum Welegradense complectentes“. Cod. Dipl. Mor. II. 237.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 236. Podle originálu v zemsk. archivu sluší čísti: „fratris eciam nostri uterini Premisl, quondam marchionum Moravie“.

5) Cod. Dipl. Mor. II. 239.

6) Cod. Dipl. Mor. II. 221.

býti, protože svědkové co „Znojemští“ vyznačení vesměs mají jména staroslovanská — Lutobor, Branislav, Bohuš. — Ještě jednou listinou, nedatovanou sice, avšak nepochybně do roku 1232 padající, totiž listinou pro Bolelúc blíže Olo-múce, prokazuje se králova přítomnost na Moravě, kdežto listiny ze dne 8. června a ze dne 28. června t. r. ukazují k jeho pobytu v Čechách¹⁾. O markraběti Přemyslovi činí se zmínka teprve v měsíci listopadu toho roku.

Tedy na jaře a v podzimku r. 1232 zdržuje se král Václav na Moravě, na jaře ve východní, na podzim v jižní části. Tamto nalézáme kněze, tuto vojíny v jeho průvodu, významná to věc pro další průběh udalostí. Řehoř IX. nařídil totiž z Rieti dne 23. ledna 1232 řádu dominikánskému, aby v říši Česko-moravské kázáno bylo křížácké tažení proti pohanským Prusům, kteří právě s hospitality Německého domu Matky Boží v Jerusalemě, obyčejně zvanými „Němečtí páni,“ byli v tuhém boji, i aby daného slibu putování do Jerusalema zproštěni byli ti, kdož se hotoví k tomuto tažení²⁾. Již dříve, dne 13. září 1230, vydána byla bulla k témuž účelu, zejména pro Moravu³⁾. Tuto činnost dominikánů v Čechách a na Moravě dlužno správně oceňovati, jelikož tímto rozkazem zároveň obdrželi právo, kázati ve farních kostelích, což až posud bylo výhradou dosazených farářů, a jelikož od doby říšského sněmu v Ravenně stali se vlastními vykonavateli zákonů proti kacířům⁴⁾, pro Německo tam vydaných — strašná to zbraň, kterouž císař povolil fanatismu. Světské vrchnosti bylo na udání dominikánů, a něco později také františkánů, postarati se o zničení kacířů. Nuže, jakým způsobem měla by se kázání dominikánů v zemi podporovati, a jak Prusko, kdež hlavně

¹⁾ Erben, Regest. I. 369 č. 784 a 785.

²⁾ Erben, Regest. I. 366 č. 778.

³⁾ Theiner, Monum. hist. Poloniae. I. 20.

⁴⁾ Constitutiones contra hæreticos ddo. Ravenna mense Martii 1232; u Pertze Leg. II. 289.

cisterciáci působili, mělo by se pokřestiti, k tomu měl král zapotřebí rady svého moravského duchovenstva. Ve spojení s tím zdá se býti potvrzení listin velehradských.

V podzimku setkáváme se s králem ve Znojmě, župany Bítovského, Vranovského a prokurátora údělu Znojmského nalézáme v jeho družině. Jelikož hned příštího roku právě na této straně a hlavně blíže hradu Bítova válka s Rakousy byla obnovena, tuť lehce lze se domnívati, že zde byla připravena a umluvena. Do bojovného a prudkého ducha Fridricha Rakouského bylo se nadíti, že loupeživého vpádu českého z r. 1231 při nejbližší vhodné příležitosti bude pamětliv. Rok 1233 zdál se mu býti v té příčině zcela příhodným. Král Jindřich VII., na nějž jako přítele Čechův v první řadě musel se bráti ohled, jest svou obojetnou hrou naproti císaři příliš zaměstnán samým sebou, nežli aby s to byl vydatně státi při králi Václavovi. Ani Bavorska se obávati nebylo příčiny, neboť kníže Ota byl protivníkem Staufovců a všech, kdož šli s nimi; spáchaná na jeho otci politická vražda posud nepřišla v zapomenutí, a Ondřeje Uherského, jehož jediného bylo se obávati, doufal se zprostiti pomocí Štýranů: jedním slovem, doba byla přízniva a v oktávě sv. Jana 1233 vytáhl Fridrich s 40.000 mužů před pomezí moravský hrad Bítov nad Dyjí. Pakli Bítov padl, měl cestu otevřenu dovnitř země, aniž by mu bylo zapotřebí dříve Znojma dobývati. Při celém svém vy počítání zapomínal však kníže Fridrich, že při dvoře česko-moravském žije a mocně působí královská dcera Uherská, Václavova a Přemyslova matka Konstance, a že paní potupu rodu svému učiněnou nenechá bez pomsty. Této paní, tak se domníváme, má Morava děkovati, že po vydobytí hradu Bítova kraje uvnitř země zůstaly ušetřeny, neboť kdežto král Václav, kryt jsa pomezními lesy, ještě váhal pustiti se do boje s knížetem Fridrichem, vpadli do země tohoto uherské voje ve dvou odděleních; jedno zaplavilo Rakousy, druhé Štýrsko, tu i tam téměř bez odporu, pročež

loupežení, vraždění a pustošení v zápětí. Aby přítrž učinil tomuto zhoubnému proudu, byl kníže Fridrich přinucen opustiti Moravu. U Höfleinu, blíže města Mostu nad Litavou, setkal se v měsíci říjnu s nepřitelem, jemuž připravil citelnou porážku. Tato, a více ještě nastávající zimní doba učinily prozatím konec tehdejšímu polnímu tažení uher-skému. V Novém Městě u Vídně přijat byl mír od krále Ondřeje II. tam přítomného¹⁾.

O markraběti Přemyslovi při této válečné výpravě nečiní se nižádná zmínka. Co syna v nejlepší míře s matkou žijícího měli bychom jej naléztí v táboře Čechů, co švakra Fridricha Bojovného, po jehož boku již jednou stál, zase na straně Rakušanů. Kronika od dějiště vzdálená, Lüneburská totiž, chce dotvrzovati případ na druhém místě uvedený, vyprávujíc, že král Václav současně s velkým vojem vytáhl proti svému bratru, markraběti Moravskému, a že zmocniv se téhož města Brna velkou část země ohněm poplenil²⁾. Udál-li se v skutku tento plen z pomsty — neboť takový čin nelze jinaké nazvati — tuť nemohl podniknut býti, leč pozdě na podzim r. 1233, protože, pokud kníže Fridrich s válečnou svou mocí stál na půdě moravské, byl naprosto nemožným, a král Ondřej II. teprve v měsíci

1) Cont. Sancrucen. prima k r. 1233; u Pertze IX. 628. Doslovně přeneseno do Cont. Claustroneoburgen. tertia k t. r. na u. m. Váhavost Čechů vydávají Annal. Bohem. brevissimi k r. 1233, u Pertze XVII. 719, za útěk. Zpráva Pulkavova o dobytí Bítova a válečné lsti při tom použité k r. 1231 (Dobner, Mon. III. 214) tím méně se shoduje s jinými současnými prameny, an Pulkava posud předpokládá nepřátelství Přemysla naproti bratru, kdežto předce listiny z r. 1233 tomuto náhledu naprosto odporují.

2) Uvedeno v Palackého Dějinách 2. str. 154. Literatura o této kronice, jinak Chronicon Repegovii zvané, sestavena jest v Potthast, Wegweiser, str. 228. Úplně uveřejnil tuto kroniku H. F. Massmann pod názvem: „Das Zeitbuch des Eike von Repgow“ 1857 v Bibl. des Lit. Vereins zu Stuttgart. Sv. XLII.

říjnu provedl úspěšný převrat v Rakousích a ve Štýrsku¹⁾. Ale právě toho času setkáváme se s králem Václavem v Čechách, ku konci měsíce srpna v klášteře Kladrubském, kdež dne 25. srpna potvrdil upravené meze državy kláštera Želivského²⁾, a s markrabětem na Moravě, jak dne 25. září klášteru Langheimskému udílí jakési území v moravské vesnici Doloplazích, jak dne 27. prosince v Olomúci přenáší patronátní právo kostela v Ivanovicích na klášter Litomyšlský, a tento za prosta prohlašuje všech daní a mýt v celém markrabství³⁾, kdežto matka obou, Konstace, zanášela se myšlenkou, učiniti podle výslovného přání zemřelého chotě svého, krále Přemysla⁴⁾, veliké založení na Moravě pro jeptišky řádu cisterciáckého. To vše přece odporuje zprávě kroniky Lüneburské. Ano, právě roku 1233 jeví se býti poměr mezi synem a matkou obzvlášť srdečným. Nalezámeť častěji oba, Přemysla a Konstanci, pospolu, tak v měsíci lednu 1233 v Olomúci, kdež městskou privilej krále Přemysla ze dne 30. prosince 1213 pro Bruntál obnovují, listinu z roku 1174, týkající se výměny pozemků, opatovi Želivskému potvrzují, a dne 21. ledna 1233 jeptiškám u sv. Petra v Olomúci udílejí jakési území, ležící blíže pomezního zámku Hradce ve vsi Drozdovicích (nyní Držovice) u Prostějova⁵⁾. Markraběte nalezáme dne 2. dubna v Znojmě — klášter Lúcký obdržel tenkrát od něho patronát kostela přímětického⁶⁾, — krále Václava pak a jeho máti často

1) „Rex Ungariæ circa festum OO. SS. Austriam exercitu magno intrans“. Cont. Sancrucen.; u Pertze IX. 628.

2) Erben, Regest. I. 382 a 812.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 254 a 260. Jelikož klášteru Langheimskému v Bambersku správa toho území byla nepohodlnou, prodal je roku 1234 klášteru Velehradskému. Cod. Dipl. Mor. II. 289. Co se týče Langheimu: Beschreibung der Abtei Langheim. Nürnberg 1826.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 275. „Trebov, quem pater noster . . . dum viveret, ad claustrum prefatum edificandum designaverat“.

5) Cod. Dipl. Mor. II. 244 a 245.

6) Cod. Dipl. Mor. II. 250.

v Praze, kdež právě se jednalo o založení moravského klášteřa v Tišnově.

V Praze osadil se německý řád hospitalitů Panny Marie v Jerusalemě, s nímž jsme se již v dějinách našich několikrát setkali, ještě před rokem 1215 v německé městské čtvrti na Poříčí při tamním chrámu sv. Petra, založiv tam komendu, první to v říši Česko-moravské. K základnímu jejich jmění náležel dvůr s polnostmi na Poříčí a ves Rybník i s příslušenstvím, pak ves Hloupětín u Prahy s dvěma vesničkami, zvanými Humenec a Hnidošice, ves Borotice blíž Knína v Berounsku taktéž s dvěma osadami, Županovice a Dražetice nazvanými, konečně vesnice Podolí, Dobrá, Skryšov, Bohdaneč a Pozděšín blíž Humpolce v Čáslavsku a několik vesnic nad Jihlavkou na Moravě. Královna Konstace zamýšlela při zmíněném chrámu sv. Petra založiti jeptišský klášter řádu cisterciackého a k tomu účelu odkoupila svrchu uvedenou komendu, vyjmouc pozemky u Humpolce a nad Jihlavkou¹⁾, za 1500 hřiven stříbra od Německých pánů, kteří pak sídlo své přeložili k chrámu sv. Benedikta na nynějším Josefově náměstí v Praze, zastoupeni byvše toho času v Čechách velmistrem Německého řádu v Prusích, Heřmanem Balkem. Aby na tomto novém založení také účast měl král Václav, daroval jí v Praze dne 6. února 1233 jistý okres v nynějším Plzeňsku, jež ona ještě téhož dne za 600 hřiven prodala opatovi Teplskému, aby s penězi takto ztrženými uhradila část kupní ceny. Ale jelikož se objevilo, že zvolené místo nehodí se pro cisterciátky, milující údolí a lesiny, věnovala listinou datovanou v Brně dne 12. února 1235, vyhradivši pro sebe požitky doživotní²⁾, veškeré v Čechách zakoupené,

¹⁾ Zboží to přešlo r. 1233 koupí na klášter Želivský. Cod. Dipl. Mor. II. 255. Biskup Robert potvrdil téhož roku tento odprodej na u. m. 256. Právo patronátní přešlo roku 1591 na klášter Strahovský v Praze.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 294.

druhdy Německému řádu náležející državy klášteřu klarisek u sv. Františka, založenému od kněžny Anežky, a soujmennému špitálu v Praze, při kterémž již roku 1235 nynější křížovníci s červenou hvězdou milostivě byli obdarováni a dne 18. května t. r. Řehořem IX. potvrzeni¹⁾. Provedení obmyšleného založení jeptišského abatyšství cisterciackého vzal za to na se příštího roku markrabí Přemysl. Tím vyplnil netoliko prosbu své matky, nýbrž také zbožné přání svého otce, krále Přemysla, jenž v obci Třebové podobný klášter založiti hodlal. Třebová zanikla, leželať asi na pomězi česko-moravském někde nad Třebovkou. Přemysl postoupil k novému založení, kteréž slouiti mělo „porta coeli, brána nebeská“²⁾ statky Tišnov a Březinu, ježto od roku 1168 náležely řádu Johanitův³⁾ a nyní od těchto nepochybně musely býti odkoupeny, i nadal nový klášter městem Jihlavou a Brtnicemi s desíti vesnicemi, z nichž až podnes zaniklo šest⁴⁾, kteréž klášteřu daroval na místě od otce ustanovené Třebové. Král Václav připojil k tomuto nadání ves Lukov blíž Budějovic moravských, ovdovělá královna pak u Hodonína ležící, již dávno zaniklou vesnici Kapenici, pak Čejč a Knínice. Nadací listina byla od markraběte Přemysla ve Znojmě dne 31. října 1234 vydána a od krále i Olomúckého biskupa Roberta zpečetěna⁵⁾.

Tím způsobem objevuje se markrabí Přemysl co vlastní zakladatel Tišnova, královna Konstace pak co původkyně a veliká dobrodějka. Ráda dlela v tomto novém založení,

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 290 a 299.

²⁾ „Monasterium, quod porta celi vocatur“. Cod. Dipl. Mor. II. 274.

³⁾ Viz díl III. str. 270.

⁴⁾ Jména zaniklých vesnic jsou: Bolemilčice, Vicenov, Bořišov, U Blažka, Dubková a U Malého. Až podnes jsou: Pistov u Jihlavy, Bobigos, nyní Horní Kosov (Obergasse), Stará Jihlava s kostelem sv. Jana, Dolní Kosov, Smrčny, Lhota u Brtnice, Bransuze u Jihlavy, Čichov u Brtnice, Jestřebí mezi Brtnicí a Stonařovem. Bezděčí, Uhřinovice, Příseka, Vnanov u Znojma a Vejmyslice u moravského Krumlova.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 274.

jakož prokazují mnohé listiny odtud pocházející. Jedna z nich týče se Kyjova, veliké to državy kláštera Hradištského. Jelikož ležela v údělu Břeclavském královně co vdovské věno příslušícím, uděluje jí královna na spasení duše svého zemřelého chotě, krále Přemysla, z Tišnova r. 1233 mnohé výhrady, mezi nimiž, jako obyčejně, osvobození od daní a poplatků¹⁾. Jiná listina v měsíci říjnu t. r. v Tišnově vydaná udílí jeptiškám v Doubravníku vinice v ceně 140 hřiven, pro ně zakoupené královnou Konstancí²⁾. Toho času požíval posléze jmenovaný klášter obzvláštní přízně papeže Řehoře IX. Z Anagni udílí dne 23. února 1233 těm, kdož o slavnosti sv. Františka „kostel sv. Františka v Doubravnici“ navštíví a tamějším jeptiškám, „jichž bohactví v chudobě záleží“, almužny podá, dvacetidenní odpustky, i nařizuje tímž dnem biskupovi Olomúckému, aby chránil jeptišky proti každému utiskování³⁾. Odkud však první osada přistěhovala se do Tišnova, nezachovalo se ani ústním podáním. V Čechách i na Moravě byly té doby jeptišky řádu cisterciackého jedině v Oslavanech. Když byla Česká kněžna Ludmila, pak kněžna Bavorská založila klášter Seligenthal blíže Lanchutu, bylo jí povolati první osadnice z kláštera slezského v Třebnici⁴⁾. Nepochybně přišla také z téhož kláštera první osada a s ní jméno „Porta“ do Tišnova. Tak se totiž nazýval cisterciacký klášter Porta nad Sálou, kterýž daleko široko znám byl co matiční klášter kláštera Lubuského, stýkajícího se v mnohém ohledu s Třebnicí⁵⁾. Více klášterů, mezi

1) Cod. Dipl. Mor. II. 257.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 259.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 248 a 249. Přicházejí-li v podobných listinách slova „tam de frequentibus iniuriis, quam de ipso quotidiano defectu iustitiæ conquerentes“, tuť nesluší povždy bráti je ve smyslu doslovném, nýbrž spíše co způsob slohu úředního. Těchže slov užívá Řehoř IX. dne 7. června 1230 v jisté listině pro Oslavany.

4) Viz str. 149 toh. díla.

5) Chronicon Polono-Silesiacum k r. 1175; u Pertze XIX. 566.

nimi také jeden ve Vídni, nazývalo se „Brána nebeská“. Nebo byly snad Oslavany již tak zmohutněly, že byly s to, aby osadily Tišnov? Tišnov udržel se až do roku 1782, kdež císařským nařízením ze dne 19. března t. r. byl zrušen.

Uvážíme-li tyto právě vypravované klidné podniky markraběte, jeho bratra i matky, tuť nezbytně proniká nás pocit srdečného a vřelého poměru v lůně královské rodiny, i nabýváme přesvědčení, že rok 1233 přes válku rakouskou nevyvolal žádný nelad, neřku-li krvavou srážku mezi oběma bratry. Valně od dějiště vzdálený zprávodaj dopustil se v té příčině, jakož se hnedle přesvědčíme, chronologického poklesku.

Nastupujeme rok 1234. Zlá doba nastává pro říši Německou. Král v každém směru opustil cestu práva, a bloudí-li hlava, bloudí i údy. Vznikající toho času zběsilost žebrových řádů u pronásledování kacířů, a jí rovná krvavá reakce s druhé strany rozhojnily jen povstalé zmatky, hlavně když sám Jindřich VII., nikoliv z přesvědčení, nýbrž ze zjištění jal se podporovati fanatické soudce kacířů¹⁾, a zákonem daným dne 11. února 1234 přikázal kacíře soudům světským²⁾. Kdožkoli v Německu nebyl s králem spokojen, spěchal do Itálie k císaři Fridrichovi, jenž upozorněn byv na hrozící nebezpečí v Němcích hleděl srozměnění zjednati naproti Jindřichovi³⁾. Nalezl je u Řehoře IX., kterýž dne 5. července nařídil arcibiskupovi Trevírskému, aby vyšetřil stížnosti proti králi vedené, a v případě jich podstaty aby bez průtahy vynesl nad ním církevní kletbu⁴⁾.

1) Annal. Wormatien. k r. 1221. „Adtraxerunt sibi (isti iudices imperfecti et sine misericordia) dominum Henricum regem et dominos in hunc modum: Ecce nos comburemus divites multos, et bona ipsorum habebitis“. Böhmer, Font. II. 175.

2) Pertz, Leg. II. 301.

3) Winkelmann, die Wahl Heinrichs VII. Forschungen zur deutschen Geschichte. Göttingen. Bd. I. 32.

4) Bréholles na u. m. IV. 473.

Rakousy roku 1234 žily v pokoji. Klidu toho bylo použito k provdání Konstace, sestry Fridricha Bojovného, s Jindřichem, markrabětem Míšeňským, dne 1. května. Zasnoubení událo se již roku 1225. S velikou nádherou slavily se svatební hody za přítomnosti knížete, jeho matky Theodory, obou králů Uherských, Ondřeje a Bely, knížat Saského a Korutanského, lantkraběte Durynského, arcibiskupa Salcpurského a biskupů z Bamberku, Pasova, Frýsinky a Sekavy na planině u Stadelova, obce to ležící mezi Ošpami a Hirschstetten. A při těchto hodech nalezáme krále Václava a bratra jeho markraběte Přemysla¹⁾. Tot jest nám nejlepším důkazem, že alespoň toho času staré záští mezi říší Česko-moravskou a zemí sousední se utišilo, pročež udála se králi příležitost, všelikou péči věnovati své zemi, což tím snáze dalo se provésti, an císař Fridrich, pamětliv jsa starého přátelství, nemísil krále do zmatků v říši Německé vzniklých. Jen jednou žádá jej z Montefiascone, aby na se vzal úřad smírčího soudce v jisté záležitosti Oty Luneburského, a to pospolu s lantkrabětem Durynským, patriarchou Voglejským a biskupem Bamberským. Ale to stalo se teprve v měsíci září²⁾. A vskutku! pořádku setkáváme se s rokem rozmanitými obdarováními v říši Česko-moravské tak bohatým, jakým byl běžící rok 1234. Počneme nejdříve s Moravou.

Dne 5. dubna 1234 dlel markrabí na Velehradě. Zde udělil klásteru Hradištskému pro téhož državy blíže Oldřišova, v nynějším vládním okresu Ratiborském, toho času ještě uvnitř mezi moravských, právě ty privileje, jichž Kyjov užíval³⁾. Postoupil totiž práva markrabská nad tímto zbožím klásteru. Od roku 1198 byl kláster Hradištský v držení statků v Oldřišově. Biskup Robert v Olo-

1) Cont. Sancrucen. secunda k r. 1234; u Pertze IX. 637.

2) Bréholles na u. m. IV. 488.

3) Viz str. 158 toh. díla.

múci potvrdil církevně tuto privilej¹⁾. Kláster Zabrdovický obdržel od markraběte listinou danou v Opavě roku 1234 osvobození vesnice Levic, od Němců obydlené, ležící severovýchodně od Krňova, v nynějším území pruském, od všech daní²⁾, a kláster Lúcký listinou danou v Znojmě dne 12. července patronátní právo v markrabské vesnici Tasovicích, kteréž obdarování biskup Robert potvrdil v klásteru Zabrdovickém dne 20. června 1238³⁾, a listinou danou v Znojmě dne 22. října tutěž privilej, kterouž mělo Hradiště, pro Oldřišov⁴⁾. Klásteru v Oslavanech udílí Přemysl patronát farního chrámu v Mohelně u velké Bítěše a v německé Nové Cerekvi, dekanátu Kačerském, obě s přívolením Olomúckého biskupa Roberta. Listina posléze jmenovaného, týkající se Mohelna, vydána jest na biskupském hradě v Modřicích dne 25. září⁵⁾, a stran Cerekve v Zabrdovicích roku 1237⁶⁾. Že markrabí Přemysl zakladačí listinu pro Tišnov dne 31. října 1234 ve Znojmě vydal, podotkli jsme již⁷⁾, nikoli však, že dne 2. listopadu v Brně vydal pro kláster Rejhradský ohšírnu listinu s výsadami na způsob listiny velehradské, a tamtéž dne 8. listopadu podobnou listinu pro řád Johanitův, a že tomuto řádu potvrdil rozsáhlé privileje z r. 1213⁸⁾. To učinil markrabí pro klástery moravské, a sice, což dosti nápadné! aniž by se v listinách zmínil, jakož posud bývalo, o svolení krále. Domníváme se, že v té příčině rozhodoval uzavřený s Římem konkordát. Všecky klásterům propůjčené svobody jsou již

1) Cod. Dipl. Mor. II. 262 a 264.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 287.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 340.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 264 (v indikci na místě 6 čti 7) a 271.

5) Cod. Dipl. Mor. 267 a 288. Toho času připadl klásteru také soukromý patronát v Rudíkově, na panství Meziříčí velké. Tamtéž 290.

6) Cod. Dipl. Mor. II. 332.

7) Viz str. 157 toh. díla.

8) Cod. Dipl. Mor. II, 277 a 280. Viz str. 59 toh. díla.

podmíněny smlouvou s Římem i rozumějí se tudíž samy sebou, pročez také královské přivolení bylo zbytečné. Tento náš výrok zřejmě dokládá nedatovaná sice, ale v tu dobu připadající veliká privilej, kterouž markrabí Přemysl vydal kapitolnímu chrámu Olomúckému. Připomenuv obdarování chrámu učiněná od svého otce a děda z roku 1206, potvrdiv dary na statech z nejnovější doby hlavnímu chrámu věnované i osvobození od mýta pro dovozy s potravinami pro kanovníky, a zakázav pûhon biskupských a kapitolnímu chrámu příslušících poddaných před světské soudy, prohlásil zřejmě, že duchovní osoby a všeliké záležitosti manželství se týkající mají souzeny býti i rozsuzovány pouze dle kanonického práva, „jelikož právo to zvláštní apoštolskou autoritou církvi bylo ponecháno“¹⁾. Kdykoli markrabí ve svých listinách octl se na půdě práva občanského, povždy hned se řídil podle statutů zemských, připomínaje královské schválení, tak hned v listině dané v Praze dne 2. října 1234, kterouž sestře své, jeptišce Anežce, dovoluje, aby darovanou jí hned při vstoupení do kláštera moravskou vesnici Rakšice postoupila špitálu u sv. Františka v Praze od ní založenému²⁾.

Stál-li markrabí v příčině svého poměru k církvi přísně na půdě uzavřených smluv, tuž předce nikdy při tom nezapomínal na povinnosti panovníka naproti svým poddaným stavu světského. Občany města Unčova potěšil nejen potvrzením jejich starodávných práv, nýbrž upravil také listinou danou v Olomúci dne 15. srpna 1234 nad míru obtížné postavení města k zeměpanskému lovcímu, jehož služné přikázáno bylo na město, a zakázal kovkopům

¹⁾ „Cum omne tale iudicium soli sit ecclesie specialiter auctoritate apostolica concessum“. Cod. Dipl. Mor. II. 282. Druhá od první valně se lišící listina tamtéž na str. 285.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 269. Papežem potvrzena v Perugii dne 28. května 1235. Erben, Regest. I. 414. č. 878.

na zlato zdržovati se v samém okolí města¹⁾. Lze se tudíž domnívati, že tato třída lidí co do způsobu života podobala se moderním slídičům po zlatě v Kalifornii, považována jsouc za zemskou trýzeň, kteréž Unčov chtěl prost býti. Jistý pán z Deblína, Ratibor jmenem, prohrál před horním právem v Jihlavě svou při proti markraběti. Prohlížeje k službám, jakéž Ratibor prokázal královně matce, Konstanci, a markraběti samému, zrušil tento soudní výrok, přenechav listinou z roku 1234 v Jihlavě vydanou panu Ratiborovi troje markraběti přičenené stříbrné doly u Deblína, v okolí Brna. Ještě v XVI. století bylo tu dolováno na stříbro.

Kdybychom podle datování listin bez výminky směli souditi o přítomnosti markraběte v dotyčném místě, tuž nabyli bychom nezbytného přesvědčení, že rok 1234, jakož právě listiny prokazují, vyznačoval se pro Přemysla, jenž, mimochodem řečeno, dne 6. května 1234 úmrtím ztratil svého tchána knížete Otu Meranského, obzvláštní čilostí. Znojmo, Brno, Olomouc a Jihlava uvítaly jej několikrát; také obecnému sněmu zemskému v Praze byl přítomen, i navštívil pak nejpřednější kláštery v zemi, anož se jednalo o provedení dvou důležitých papežských nařízení, o kterýchž v Praze na obecném sněmu, odbyvaném na začátku října 1234²⁾, bylo rokováno. Jedno nařízení ze dne 25. a 27. listopadu 1234 týkalo se křížáckého tažení, kteréž v příštím měsíci březnu mělo býti nastoupeno, druhé pak, dané v Lateranu dne 20. dubna 1234, zevrubného opravení klášterů v diécesi Pražské a Olomúcké. Pojednáme dříve o tomto nařízení.

Dvanáctá všeobecná synoda, čili čtvrtá Lateranská od 11. až do 30. listopadu 1215³⁾, ustanovila mezi jiným,

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 266.

²⁾ Že dne 2. října 1234 v Praze odbyván byl obecný sněm zemský, prokazuje znění uvedené listiny pro Rakšice. Cod. Dipl. Mor. II. 269.

³⁾ Viz str. 71 toh. díla.

aby budoucně v každé církevní provincii, vždy po třech letech, obdávaly se generalní kapitoly těch řeholí, které posud žádných neměly. K těm měli se sejíti opatové a z klášterů opatů nemajících převorové. Na počátku tohoto nového zařízení měli se dva opatové řádu cisterciackého k takové generalní kapitole pozvati, aby konali služby informátorů, jelikož u nich podobné schůze již dávno byly zavedeny. Tak asi zní snešení obecného církevního sněmu¹⁾. Kdo však podle nařízení toho se nespravoval, to byli čeští i moravští benediktini a prémonstraté, za kterouž příčinou apoštolská stolice k zachování klášterní kázně ob čas vysílala zplnomocněné prohlížitele do Čech a na Moravu. Avšak když se byla opět osvědčila prastará zkušenost, že trvalá oprava kláštera nikdy nedá se provésti zvenčí, nýbrž jedině z lůna jeho samého, nařídil Řehoř IX. brevem daným v Lateranu dne 20. dubna 1234 opatům benediktinským v Břevnově a v Kladrubech, pak opatům řádu cisterciackého v Nepomuku a Plasích v Čechách, aby ještě průběhem téhož roku generalní kapitolu svolali a takovou každého roku opětovali²⁾. Zda-li taková generalní kapitola na Moravě se odbývala a jaké ovoce přinesla, o tom nejsme poučení. Ale pomníme-li, že papež Innocenc IV. brevem datovaným v Lyonu dne 23. ledna 1246 viděl se pohnuta k obnovení tohoto řehořského nařízení³⁾, tuť asi oprávněna jest domněnka, že tento tak spásonosný rozkaz záhy přišel v zapomenutí, tím více, anot prokázáno jest, že právě toho času sami prémonstraté pražští, jinak vzdělanější, donutili svého opata, aby proti vzrůstajícím se hrubostem v klášteře dovolával se pomoci stolice apoštolské, jakož pohříchu zřejmá dokazuje breve papeže Řehoře IX., dané v Rieti dne 8. června 1234⁴⁾.

1) Hefele, Conciliengeschichte. Sv. V. str. 790.

2) Erben, Regest. I. 393, č. 836.

3) Cod. Dipl. Mor. III. 61.

4) Erben, Regest. I. 394, č. 839.

Svatou zemi vyrvati z rukou nevěrců jest odvěkým dědictvím papežství. Od těch dob, co Řehoř IX. nosí tiaru, má tuto myšlenku na zřeteli. Ovšem roku 1234 nalézal se Jerusalem v rukou křesťanských. Smlouva z roku 1229 způsobila tento téměř neočekávaný stav věcí; ale uzavřené se sultanem příměří chýlilo se ku konci, a posud stála mešita v městě Svatém a na málo mil od něho nalézaly se statky mohamedánské. Této ohavnosti měly meze položeny býti novou křížáckou výpravou. Do Spoleta přišli v srpnu 1234 patriarchové z Jerusalema, z Antiochie a z Cařihradu, také císař Fridrich II. byl přítomen, a zde ujednáno bylo nové křížácké tažení¹⁾. Jak se podobalo, nestálo mu nic více v cestě, anť i císař, alespoň formálně, k němu přistoupil; ano k pořádání a přivábení četných účastníků z ciziny do Itálie utvořil se mezi církevně smýšlejícími muži v horní Itálii zvláštní spolek pod názvem „Kristovi bojovníci, Militia Christi“, jenž příštího roku papežem byl schválen²⁾. Takto pln naděje v šťastný zdar vysílal Řehoř IX. nadšená vyzvání z Perugie dne 25. listopadu 1234 k německým prélatům, ani biskupy Pražského a Olomúckého nevyjímaje, a dne 27. listopadu k světským knížatům, jmenovitě knížeti Otovi Bavorskému, Českému králi Václavovi a Přemyslovi markraběti Moravskému, domnívaje se, že do měsíce března 1235 alespoň část křížáckých vojáků bude k tažení po hotově³⁾. Papežští kolektorové obcházeli v zemích, sbírajíce apoštolské stolici příslušné poplatky. Pro Čechy měl tuto úlohu papežský písař a posel Filip z Assisi, jakož prokazuje kvitance na 113 hřiven stříbra, od něho v Rýnském Kolíně dne 6. prosince 1234 vydaná Vyšehradskému proboštu Arnoltovi

1) Raynald, Annal. eccles. k r. 1234, sv. XIII. 417.

2) Bulla daná v Perugii dne 24. května 1235. Bullarium mag. Taurin. III. 486.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 231. Raynald na u. m. 418. Bréholles na u. m. IV. 515.

v Praze¹⁾. Avšak, jako již častěji, byl i tenkrát papež zklamán. Císař Fridrich nosil zcela jiné myšlenky v hlavě i v srdci; chtěl se opět oženit a syna svého Jindřicha buď na pravou cestu přivést, buď zcela neškodným učinit, a tyto záměry pohánějí jej na místě Palestiny do Němec. A toť právě jsou dvě záležitosti, v nichž Čechy i Morava valnou účast měly.

Fridrichova druhá manželka, Jolanta Jerusalemská, zemřela roku 1228. Zanechala po sobě syna Kunráta, jež co šestiletého hochu otec roku 1234 v Rieti dal pod ochranu papeže²⁾. Za třetí choť vyhlídl sobě císař nejmladší sestru Jindřicha III. Anglického; bylať to věc dobře promyšlená, aby takto politika guelfická, jeho rodu již tak dlouho škodlivá, byla zlomena, i aby Francie od Jindřicha VII., jenž syna svého s jednou dcerou Ludvíka IX. zasnoubiti zamýšlel,³⁾ nebyla odloučena, neboť že tento zapomenuv na své sliby ve Furlansku učiněné⁴⁾ zřejmou vzpouru proti otci kuje, bylo od těch dob na bíledni, co nad ním vynešena byla církevní kletba ze dne 5. července 1234⁵⁾. Manifest Německým králem dne 2. září t. r. proti císaři vydaný, velikou vinu panujícího sváru na otce uvalující, a sjezd téhož měsíce v Boppardu nad Rýnem odbývaný jsou první zjevy neblahé vzpoury syna proti otci⁶⁾, kteráž se skončila jeho sesazením a zatčením na začátku července 1235. Zapomenut

¹⁾ Erben, Regest. I. 408, č. 867.

²⁾ Raynald na u. m. č. 3, str. 412. „Conradum, natum proprium, obsidem ad summi pontificis pedes exponens“.

³⁾ Bréholles na u. m. IV. 717, č. 1.

⁴⁾ Viz str. 150 toh. díla.

⁵⁾ Bréholles na u. m. IV. 473. Že arcibiskup Salcpurský Eberhard II. kletbu prohlásil, lze poznati z Raynald, Annal. k. r. 1235, XIII. str. 423, č. 10.

⁶⁾ Velmi důvtipně sepsaný manifest u Bréholles na u. m. IV. 682, a o sjezdu v Boppardu, Annal. Colonien. maximi k. r. 1234; u Pertze XVII. 844.

zemřel Jindřich VII. v Apulii na začátku února roku 1242¹⁾. Nešťastná jeho choť, Markéta Rakouská, brzy na to navrátila se do Němec, aby později rovněž trdného osudu se dožila v rakouském sporu o nástupnictví.

Tyto trapné poměry mezi otcem a synem měly v zá-pětí rozličná spolčování a protispolčování. Když byl papež všeliké Německému králi učiněné přísahy za neplatné prohlásil²⁾, tuť ovšem prořídly řady královských přívrženců. Vysocí přelátové po většině ubírali se za rozkazy papežskými a mezi vynikajícími knížaty světskými mohl král Jindřich sotva spoléhati na toho neb onoho, vyjma svého švakra, knížete Fridricha Rakouského. Pouze některá města porýnská, hrabata a ministerialové knížectví Švábského a Franckého, a pak Lombardové poskytovali vydatnou podporu, ale nikdy neudála se jim příležitost, aby ji prokázali skutkem. Neboť bez zbraně a bez voje pouhá osoba Fridrichova, čili, jak Winkelmann praví³⁾, v osobě té vtělená legitimita zdrtila vzpouru. Dne 2. května 1235 přišel císař se svým synem Kunrátem do Cividale. V Neumarku, jižně od Celovce, uvítali jej mezi jinými knížata Rakouský a Korutanský, arcibiskup Salcpurský a biskupové Bambercký a Frýsinský; v klášteře Admontském slavily se pak letnice. Odtud cestovalo se přes Welsee nad Travnou do Řezna, po té do Norimberka a dne 4. července 1235 do Wormsu, kdež dne 15. slaven byl sňatek císaře s Isabelou Anglickou. Po té odbýván byl všeobecný říšský sněm v Mo-

¹⁾ Prameny v Bömer, Regest. str. 254 a 255. Výtečný článek „die Wahl König Heinrichs VII., seine Regierungsrechte und sein Sturz“ od dra. Winkelmanna lze čísti ve „Forschungen zur deutschen Geschichte“. Sv. I. str. 13, 43. V Gotinkách 1860. Použito ho v díle námi hojně uváděném od Winkelmanna, „Geschichte Kaiser Friedrichs II. und seiner Reiche 1212—1235. V Berlíně, 1863.

²⁾ Bréholles, na u. m. IV. 474. „Omnes principes absolvendo, qui sibi fidelitatis praestiterant iuramentum“.

³⁾ Winkelmann, Friedrich II. Str. 468.

huči dne 15. srpna ¹⁾, bez odporu nejproslulejší to sněm od doby Rudovousa. Pokoj v říši měl tu zjedнан a spořádané soudnictví na budoucí časy zakotveno býti ²⁾.

Ani při svatebních hodech ve Wormsu ani při slavném říšském sněmu v Mohuči nenalezáme krále Českého nebo jeho bratra, markraběte Moravského. Oba jmenovaní dle Fridericiana ze dne 26. září 1212 ovšem nebyli povinni dostaviti se k říšskému sněmu; ale navštívití slavnosti tak hlučné ³⁾, vyžadovala dvornost. Taková nešetřnost měla asi svou příčinu, po kteréž jest nám se poohlédnouti.

Tážeme-li se přede vším listin z té doby nám zachovaných, tu nepopíratelně prokazují, že ani král Václav ani markrabí Přemysl až do října 1235 svou zemi neopustili. Dne 17. února datuje král v Plzni jisté obdarování pro klášter Chotěšovský v Čechách, dne 18. března byla blíže Prahy vydána listina pro hospitality u Pražského mostu. Dne 7. května prodal král Václav klášteru v Milevsku své zboží v Mlekojedech i datuje zákupní listinu v Sadské, a okolo 24. června setkáváme se s ním v okolí kláštera Kladubského ⁴⁾. Markrabí Přemysl jest, jakož tomu nasvědčuje listina o velikých privilejiích pro klášter Zabrd-

1) Doklady v Böhmer, Regest. Str. 161.

2) Acta curiae Moguntinae z měsíce srpna 1235 lze čísti u Pertze, Leg. II. 313—319.

3) Schirmacher „Kaiser Friedrich II.“ praví I. 252 podle Rogerii de Wendover flores historiarum, „že dne 15. července 1235 při svatbě přítomni byli čtyři králové, 11 knížat, 30 hrabat a markrabat, nepočítaje v to přelaty“. Aby přítomní čtyři králové byli dle jména uvedeni, k tomu ovšem musil by i král Český přičtěn býti; zdá se však, že jest to s těmito čtyřmi králi tak, jako s oněmi čtyřmi králi, kteříž roku 1235 válku započali proti Rakouskému knížeti Fridrichovi. Annal. Erphordien. k r. 1235; u Pertze XVI. 30. Letopisec, aby nemusil mnoho do podrobnosti vykládati, jmenuje krále Belu, přikládaje i synům královským, Kolomanovi, Ondřeji a Přemyslovi, kteří s králem Ondřejem ku pomoci přišli králi Václavovi, titul královský.

4) Doklady v Erben, Regest. I. str. 410—417.

vický ¹⁾, dne 28. března v Brně, taktéž dne 6. června, kteréhož dne udílí darem klášteru Tišnovskému svou ves Lomnici ²⁾. Také v Olomúci nalzáme jej, kdež se svou chotí Marketou, od kteréž až posud se naděje potomstva ³⁾, tamnímu jeptišskému klášteru u sv. Petra uděluje některá osvobození od veřejných břemen ⁴⁾. Dle těchto listin tedy oběma bratřím nic nepřekáželo, aby dne 15. července 1235 nalézali se ve Wormsu.

Avšak tu vypravují letopisy Erfurtské, že císař cestovav přes Štýrsko sešel se v Neumarku s knížetem Rakouským v měsíci květnu 1235, při čemž jej napomínal, aby žil v pokoji a v dobré míře s Čechami a se svými sousedy, dolíživ, jak král Václav k tomu zcela jest nakloněn. Všecko ostatní mělo prý vyřízeno býti na všeobecném sněmu říšském v Mohuči, kamž knížete zval. Ale nadutost a vzdorovitost knížete byla prý taková, že žádal na císaři 2000 hřiven, by dále válčiti mohl proti Uhrám a Čechám ⁵⁾. Císař sám zvláštním spisem předložil své vyjednávání s knížetem i jeho výsledek králi Českému a jiným knížatům ⁶⁾. Podle naší domněnky souvisela tato podivná žádost se záměrem knížete Fridricha stran získání koruny uherské. Nebo že toho času o podobný zámysl se jednalo, tomu nasvědčují sem tam vypravování poslové, z nichž jeden, byv polapen, pikle ty vyzradil králi Ondřejovi ⁷⁾. Takovýmto jednáním a mluvením knížete všeliké jeho dne 1. května 1234 učiněné

1) Cod. Dipl. Mor. II. 295.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 302.

3) O zachování privileji kláštera Zabrdovického mají pečovatí „heredes, quos Deo largiente habebimus“. Cod. Dipl. k r. 1235 na u. m. 297.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 307.

5) Annal. Erphordien. k r. 1235; u Pertze XVI. 30.

6) Otištěno v Bréholles na u. m. IV. 852—857.

7) „Duci Austriae literas cum certis pactis et conditionibus destinando“. Rogerii Carmen miserabile, hl. 9. Endlicher, Script. rer. Hungar. str. 261.

ujišťování o přátelském smýšlení nezbytně stávalo se podezřelým, pročež na odražení útoku, jež kníže Fridrich skutečně proti Uhrám započal, králové Uherský i Český byli nuceni, vpadnouti nepřátelsky do Rakous. Dobře zpravené letopisy cisterciackého kláštera u Sv. Kříže blíže Teplíc rakouských výslovně tak doličují¹⁾. Zcela přirozeně bylo takovéto polní tažení královně matce, Konstanci, velevítaným; neboť knížetem jejímu rodu učiněná potupa posud nebyla zapomenuta, a tak stojí opět v poli její syn, král Václav, i jeho bratr Přemysl, jemuž matka teprvé dne 6. června t. r. dala vyplatiti 100 hřiven stříbra v náhradu za požívání jejích statků na Moravě ležících. Spolek mezi Uhrami a zemí Českou byl výsledkem zpupných požadavků knížete. S vojem hrůzu působícím, mluví se o 200.000 mužů, vpadl král Ondřej, maje při sobě oba syny, Belu a Kolomana, od východu do Rakous, kdežto král Václav a bratr jeho markrabí překročili hranice na severu. Erfurtský letopisec praví, že se tak stalo v měsíci červenci 1235. Tuť tedy důvod toho, proč panovníci Český a Moravský dne 15. července 1235 nemohli přijíti do Vormsu. Jelikož kníže proti ohromnému vojsku uherskému postaviti mohl pouze 30.000 vojínů, ovšem dobře ozbrojených a vzorně cvičených, bylo mu ustupovati přesile i za štěstí ještě považovati, že se mu podařilo asi s 300 mužů ujíti nepříteli jej pronásledujícímu. Celá země od Litavy až po Vídeň byla tomuto v šanc vydána, co zatím Češi a Moravané levé pobřeží Dunaje až k Stádlovu plenili, aniž by nalézali valného odporu. Další pokroky spojených česko-moravských vojáků přerušilo přesilné rozvodnění Dunaje, kteréž na sta lidí a celé vesnice pohltilo, a také asi spolu příčinou bylo, že vítězni Uhrové dali se k míru pohnouti²⁾.

¹⁾ Annal. Sancruccen. k r. 1235; u Pertze IX. 638.

²⁾ O účastenství, jakéž měl markrabí Moravský r. 1235 ve válce proti Rakousům, prameny výslovně nevypravují; ale jelikož letopisy erfurtské na u. m. podotýkají: „dum (dux Austriæ) flecti non voluisset,

Mezi tím zahájen byl slavný říšský sněm v Mohuči dne 15. srpna 1235, k němuž kníže Fridrich veda válku nepřišel, ale za to dostavili se četní žalobníci proti němu. Král Český, arcibiskup Salcpurský, biskupové Bamberský, Pasovský, Řezenský a Frýsinský, kníže Bavorský, markrabí Moravský i jeho vlastní ministerialové a poddaní žalovali na něj buď osobně nebo svými zástupci pro svévolné bezpráví, nespravedlnosti a utiskování¹⁾. Na to sešel se říšský sněm do Augšpurku; sněmováno bylo na začátku října 1235. Zálžitosti knížat Rakouského a Meranského byly hlavním předmětem rokování. Jakož povědomo, jest Ota II., kníže Meranský, švakrem markraběte Přemysla i knížete Rakouského; Ota stál nepřátelsky proti císaři, tenkrátě však povolil a v jeho rukou ležící cesta přes Brenner byla pro císaře otevřena; nebyloť proň více příčiny, aby podporoval svého svata Fridricha od těch dob, co tento ve své surovosti vypudil z domu Anežku Meranskou. Ale Fridrich se nepodrobil; vzdor novému vyzvání nepřišel na říšský sněm, což popuzené proti němu myslí v říši nutně ještě více rozkvasilo. Jeden z jeho hlavních žalobníků, král Český, dobře uměl užiti takového nepříznivého smýšlení. Promlouval o dědičných nárocích své choti Kunhuty k Švábsku, začož obdržel 10.000 hřiven stříbra²⁾. Knížata na sněmu asi tím ochotněji přisoudili mu tuto náhradu, anať vlastní matka Rakušanova, ctihodná Theodora, vedla stížnost, jak syn oloupil ji o statky, ano i tělesným trýzněním jí pohrozil

rex idem Boëmorum regem Ungarie cum ceteris quatuor regibus in auxilium advocans, terram ducis ingressus est, cum eodem committens in mense Julio“, tuť lze těmto čtyřem králům, jakož na str. 168 t. d. bylo připomenuto, jen pak porozuměti, počítají-li se synové krále Uherského, Bela, Ondřej a Koloman, a bratr krále Českého, Přemysl, co účastníci války.

¹⁾ Zjevno z manifestu císaře ku králi Českému a k jiným knížatům v první polovici roku 1236. Bréholles na u. m. IV. 852.

²⁾ Annal. Colonien. maximí k r. 1235; u Pertze XVII. 844.

a do takového stavu přivedl, že nyní přinucena jest při dvoře krále Václava hledati ochrany a útulku ¹⁾. „Pod jeho záštitou prý přišla sem, aby žalobu svou přednesla před císařem“ ²⁾. Král Václav, podepsav ještě na tomto sněmu listinu rytířského řádu Německého, s jehož proslulým velmistrem, Heřmanem ze Salzy se tu byl sešel, pro kommandu Könitz ležící ve Švýcarsku ³⁾, jest v měsíci prosinci již zase na Moravě, kdež dne 21. t. m. v Znojmě potvrzuje Johanitům v Mailberku a Hrádku jejich državy ⁴⁾.

Markrabí Přemysl dle všeho tenkrát neprovázal krále, jenž dle fridericiana ze dne 26. září 1212 nebyl povinen dostaviti se do Augšpurku; alespoň ani listiny o něm se nezmiňují. Ale ani v příštím roce 1236 nenalezáme ho ve společnosti s jeho bratrem, když tento, pozván by císařem v měsíci červnu, opět přišel do Augšpurku ⁵⁾. Neboť nové žaloby docházely proti knížeti Fridrichovi, že totiž s buřiči vchází v zjevné spiknutí, ve spojení jest s povstalci milanskými, ano i papeže svéstí se snaží, že vypravené k němu císařské posly oloupil, ba i o to se pokusil, by krále Jindřicha pod silnou stráží do Vogleje odváděného násilně

¹⁾ Annal. Sancruen. k r. 1235; u Pertze IX. 638.

²⁾ Císařský manifest z první polovice roku 1236. Bréholles, na u. m. IV. 857. „Et nisi ad te, dictum principem nostrum“, takto píše císař Fridrich na krále Václava, „affinem habuisset (Theodora) confugium cum consilio tuo ad presentiam nostram accedens, non haberet, ubi caput tante nobilitatis domina reclinaret“.

³⁾ Erben, Regest. I. 417 č. 885. Meiller, Salzburger Regesten, str. 265.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 309.

⁵⁾ Podobá se, že pokladna na cestu toho času velmi byla vyprázdněna, protože král viděl se přinucena, od kláštera v Kladrubech „cum iremus Augustam ad curiam nobis indictam ab imperatore gloriosissimo Friderico“ vypůjčiti se 200 hřiven stříbra, za kteréž listinou danou v Řezně dne 20. října 1240 postoupil klášteru vesnici Benešovice. Erben, Regest. I. 451 č. 976.

vysvobodil a t. d. ¹⁾ A když i císař sám vystoupil s obžalobou, že kníže proti němu najal úkladné vrahy, ²⁾ tu byla také říšská kletba nad ním vynesena a její provedení vloženo na krále Českého, knížete Bavorského, markraběte Otu Braniborského a na biskupy Bamberského a Pasovského ³⁾. S plnou určitostí přislíbil jim císař listinou ze dne 27. června 1236, že proti jejich vůli nechce se smířiti s knížetem ⁴⁾. Čechy byly tedy strženy do nového boje. Král potvrdiv ještě v Augšpurku co svědek listinu pro konvent Berchtesgadenský, spěchal do Čech k provedení říšské kletby. Cestováno bylo s takovou rychlostí, že král již po 3 dnech, tedy dne 30. června, byl s to, aby v Kamýku, vesnici náležející klášteru Kladrubskému, vydal listinu pro Oslavany. Listina ta potvrzuje jeho bratrem klášteru tomuto postoupené patronátní právo v Nové Cerekvi v Opavsku, pak v Mohelně blíže Oslavan ⁵⁾.

¹⁾ Bréholles na u. m. IV. 856. Zdá se, že tento pokus vyproštění připadá do měsíce ledna 1236, poněvadž v tomto měsíci zajatý král odveden byl z Vogleje do Siponta. Zajisté bylo spěcháno, aby co možná nejrychleji vzdálen byl ze sousedství knížete Fridricha, a za tou příčinou rozhodli jsme se, že svrchu zmíněný císařský manifest má se položit do první polovice roku 1236, v každém případě před měsíc červen, čili před říšský sněm v Augšpurku, na kterémž kníže Fridrich byl za psance prohlášen.

²⁾ „Sed nequiter contra animam nostram excogitans, misit nuntios suos ad senioreme Montane, qui dicitur Assasinno, promittens ei pecuniam infinitam, ut nostram læderet maiestatem“. Bréholles na u. m. IV. 856. K čemu odvolávati se teprve k starci z Montany v příčině toho zločinu? Zajisté na blízku bylo dosti bídníků za peníze prodajných. Tato obžaloba předce až příliš odporuje pravděpodobnosti, pročť také říznosti ostatních jest na úkor. Ačkoliv mistrně, předce tenkrát císařský notář, Peter z Weingarten, maloval barvami křiklavými.

³⁾ Hermann Annal. Altahen. k r. 1236. Annal. Colonien. maximí k r. 1236 a Annal. Sancruen. k t. r.; u Pertze XVII. 392, 845 a 638.

⁴⁾ Bréholles, historia diplom. IV. 883. Cod. Dipl. Mor. II. 312, mylně ke dni 17. června.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 313. Viz str. 161 t. d.

Litovati jest, že listiny z roku 1236 nám zachované skoro vesměs jsou bez udání dne svého vystavení; neposkytují nám tudíž žádného světla při otázce, kdy vlastně započalo provádění říšské kletby. Dle listiny knížete Fridricha pro biskupa Frýsinského v měsíci červenci vydané podobá se, že toho času boj ještě nezapočal, an jinak kníže sotva by byl biskupství bavorskému léna rozdával v Rakousích. Ještě před 16. srpem zpečetil král Václav v Praze listinu, na kteréž biskup Jan II., jenž zemřel dne 16. srpna 1236, co svědek přichází¹⁾. Také dne 28. září 1236 zdržoval se král v Praze, kdež pod podpisem bývalého biskupa Pelhřima potvrzuje jistou privilej svého otce Otakara pro rytířský řád Německý²⁾. Ale že válka v měsíci říjnu již zuřila, tomu zdá se nasvědčovati přítomnost knížete v Medlíku³⁾. Vídeň nebyla proň dosti bezpečnou. Neboť aby dobře ozbrojen kráčel nebezpečí vstříc, sbíral kníže peníze všude, kdekoliv jich nalezl. Kronikář kláštera u sv. Kříže praví, že Fridrich jednoho dne přepadna kláštery v zemi násilně pobral jejich vlastní i u nich uložené cizí peníze, a na sedlácích vydíral po 60 denárech za každý lán půdy. Takové utiskování vzbudilo prý vzpoury, a Vídeň sama zavírala brány před knížetem⁴⁾. Tím byla úloha exekučního voje usnadněna. Jal se tudíž na podzim, jakož se domníváme, postupovati ku předu. Češi zaplavili za Dunajem blíže moravských hranic ležící kraje, kníže Bavorský a biskup Pasovský obsadili Horní Rakousy, Štýrsko pak kníže Bernard Korutanský, patriarcha Voglejský a biskup Bamberský. Vídeň záhy otevřela brány spojenému vojsku českému a bavorskému, kníže Fridrich uzavřel se v Novém Městě, i podobalo se, že ještě před koncem roku 1236 provedení říšské kletby bude do-

1) Erben, Regest. I. 419 č. 895. O úmrtí biskupa, Pulkava k r. 1236. Dobner, Mon. III. 216.

2) Originál v jeptišském klášteře ve Staniatkách. Arch. XXXIX. 99.

3) Meiller, Babenb. Regesten, str. 156, č. 37 a 38.

4) Annal. Sancrucen. k r. 1236; u Pertze IX. 638.

konáno. Císař Fridrich, jenž byl okolo dne 24. července 1236 z Němec vytáhl do Italie, vrátil se obdržev zprávu o zdaru válečné výpravy, slavil vánoční hody v Štýrském Hradci a o Novém roce 1237 vjel v průvodu vítězných exekutorů slavně do Vídně¹⁾.

Přípravy válečné a zahraničné války málokdy zůstávají bez účinku na zemi vlastní. Spořádaný život právní utrpí jimi v každém případě. Aby hojněji přýštily prameny daně na penězích i na krvi, musí se upustiti od mnohého přísného práva. Toho používají zlomyslníci, a lupičství i násilí všeho druhu jest záhy v plném květu. Cosi podobného bylo na Moravě. Když král Václav posléze navštívil Moravu, nalézal se v jeho průvodu také jeho kapelán Řehoř, zůstav pak ještě po nějakou dobu v zemi k ukončení všelikých jednání. Tento byl ve vsi Oderlicích, náležející ku kapitole Olomúcké, oloupen, a to jak se zdá od těch, kdož měli bdíti nad bezpečností osoby i majetku; neboť král činí tuto výčitku Olomúckému županovi, komořímu, prokurátorovi a sudímu, odvolává se k rozmluvě, jakouž svého času měl s nimi ve Znojmě. Přísný v té příčině list dal jim doručiti svým kapelánem Bartolomějem²⁾. Naráží tu král na nějaký sněm v Znojmu, svolaný snad za příčinou polního tažení rakouského, při čemž měla se naříditi potřebná přísná opatření? Slova královského listu jsou znění velmi absolutistického; král odvolává se na povinnou k němu věrnost i hrozí ztrátou své milosti. Mluví tak, jako by na Moravě markraběte ani nebylo. A v skutku

1) Doklady snešené u Schirmachera, Kaiser Friedrich II. Sv. III., str. 235, č. 13 a 14.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 316. Gregorium . . . . spoliastis, in quo apparet violentia manifesta, et contra omne nostrum mandatum, quod eo tempore in Snyoma audieratis a nobis“. Podle listin byl král Václav naposled v Znojmě dne 21. prosince 1235. Cod. Dipl. Mor. II. 309. Listina náleží, jakož jména olomúckých církevních hodnostářů prokazují, do roku 1237.

podobá se, že Přemysl opustiv zemi v prvních měsících roku 1237 odebral se do Uher ke králi Belovi IV., jenž po svém v měsíci listopadu 1236 zemřelém otci nastoupil, vládu; takto alespoň vypravuje kronikář Pulkava k r. 1237¹⁾.

Že před měsícem dubnem 1237 mezi oběma bratry vzplanula prudká rozhořčenost, jest zjištěno nade všecku pochybnost, neboť k čemuž byl by markrabí z Brna udělil svému purkrabímu Znojenskému přísný rozkaz, aby šlechtu a úřadnictvo údělu Znojenského, dobře vyzbrojené a zbrojnoši opatřené, ke dni 22. dubna svolal do Znojma, a to, jakož stojí v listině, „pro strasti přítomné doby.“ Mimo to měli se županové všech nad Dyjí ležících hradů: Jemnic, Bítova, Vranova a Hrádku, pak hradu Mohelna nad Jihlavkou, a kdekoli ještě hrady leží, postarati o dostatečnou posádku a věrnost svou ztvrditi novou přísahou. A jelikož z hradu Bitišky Veverí podobné provolání vysláno bylo k měšťanům olomúckým, aby „již nyní, anž válka nevyhnutelná jest“, na obranu města a tamního hradu učinili nezbytná opatření, nelze déle pochybovati o nepřátelském postavení obou bratří proti sobě. Pro Olomúc ustanovil markrabí za velitele šlechtěného muže Viktora, syna Bludova²⁾, praotce moravských Žerotínů. O jižních hranicích Moravy proti Rakousům činí se obzvláštní zmínka, jako kdyby s té strany hrozilo největší nebezpečí. Víme již, že teprve před několika měsíci král Václav vítězně vjel do Vídně a že takto učinil pro císaře Fridricha. Nalezámeť jmeno jeho na mnohých listinách od císaře v únoru ve Vídni vydaných³⁾; ale dějiny vypravují také, že král Václav byl jeden z těch knížat, „jimž co otcům a vedoucím hvězdám říše příslušelo místo římského senátu“, když v měsíci únoru nebo březnu jedenáctiletého Kunráta, mladšího

¹⁾ Pulkava k r. 1237. Dobner, Mon. III. 216.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 331 a 332.

³⁾ Listiny u Erbena, Regest. I. 422 a 423 č. 903—906 a Urkundenbuch des Landes Ob der Enns, III. 51 a 54.

syna císaře, zvolili na místo Jindřicha za Římského krále a budoucího císaře¹⁾. A tohoto v tehdejší světě tak velice váženého krále Českého měl nyní markrabí Přemysl za svého odpovědného nepřítele.

Nejsme s to, abychom vylíčili dle souvěkých pramenů příčinu tohoto neočekávaného obratu. Pozdější, jako na př. Pešina, jemuž právě v té příčině prameny byly po ruce — letopisy hradištské — jichž ztráty velmi jest nám želeťi, vypravují bez obalu, že příčina války spočívala v odporu markraběte účastniti se v provedení říšské kletby proti knížeti Fridrichovi²⁾. Ovšem možno. Přemyslova mírná povaha, jeho nábožnost, jeho staré styky s Rakousy dobře se s tím shodují. Královna matka, Konstace, namáhala se seč byla, aby zamezila válku mezi bratry. Máme její provolání k županům, ku šlechtě a k obyvatelstvu údělu Znojenského a Brněnského, aby zdvižené již zbraně opět odložili a pokojně očekávali králův příchod³⁾. Provolání jest datováno z kláštera Tišnovského roku 1237, v němž odovdělá královna ráda se zdržovala. Před několika měsíci navštívil ji tam markrabí Přemysl, postoupiv zde svému věrnému purkrabímu z Bitišky Veverí, Otiborovi, ves Lažany s právem, dolovati v okolí na železnou rudu⁴⁾. Nyní dostalo se Ctiborovi příležitosti, aby osvědčil svou věrnost.

S králem setkáváme se dne 16. února 1237 v Znojmě, jakož prokazuje listina, jíž darují se rytířskému řádu Německému některé vinice u Hostěradic v Znojemsku a mansus při vesnici Vrbově⁵⁾. Byltě to pouhý výlet z Vídně, kamž opět bylo se mu navrátiti za příčinou korunování krále. V jeho družině nalezá se v Znojmě Jaroš čili Jaroslav, syn

¹⁾ Bréholles na u. m. V. 29. Stran času volby, Böhmer, Regest. Str. 255.

²⁾ Pešina, Mars Mor. I. str. 338.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 332.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 315.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 321.

Alberta ze Slivna, později tak proslavený v bouřích tatarských. Dne 7. března jest však král již opět v Praze, dne 12. dubna v benediktinském klášteře v Postoloprtech v Žatecku, a dne 15. dubna v Řezně u Bavorského knížete Oty II. Osvíceného¹⁾. S tímto volil Kunráta IV., s ním prováděl kletbu říšskou. A toť právě doba, kdy markrabí Přemysl vydal své provolání. Použil tedy nepřítomnosti krále. Hotovost měla se sejíti dne 22. dubna ve Znojmě. Dne 19. dubna přišel také císař Fridrich z Vídně do Řezna²⁾. Kdy král Václav opřel se povstalcům, o tom nedozvídáme se ničeho z pramenů souvěkých; ale, jak hned povíme, prolévána byla krev na Moravě v měsících květnu, červnu a červenci. Pulkava vypravuje³⁾, patrně zcela v souhlase s listinami, jak markrabí rozličné hrady v zemi svěřil udatným a věrným županům, kteří návalům statně se opírajíce přinutili krále k skutečnému oblehání. Mnoho při tom utrpěly otevřené kraje, mnoho obzvláště klášter Hradištský, jež sobě královští obrali za stanoviště, aby odtud tísnili Olomúc⁴⁾. Klášteru Hradištskému bylo toho času přemnoho snášení⁵⁾. Brno prý docela padlo do rukou krále⁶⁾. O nějaké polní bitvě se nevypravuje, ale

¹⁾ Böhmer, Wittelsbacher Regest. Str. 18. Jelikož král na dvou listinách pro Skotský klášter ve Vídni „mense martii“ vystavených, co svědek přichází (Bréholles, V. 37 a 40), musil vylet se státi před dnem 7. března.

²⁾ Böhmer, Kaiserregesten. Str. 174.

³⁾ Pulkava k r. 1237. Dobner, Mon. III. 216. V souhlase, Nicolaus de Bohem. Rps. a český překlad, Ms. Sec. XV. memb. v archivu kláštera Rejhradského.

⁴⁾ Pešina, Mars Mor. str. 338 podle pramenů hradištských.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 335.

⁶⁾ Zeitbuch des Eike von Repgow, Ed. Massmann, Stuttgart 1857. Str. 481. „Eodem tempore rex Bohemie cum grandi exercitu contra fratrem suum, marchionem de Moravia, profectus est, et civitatem eius Brunam ab eo optinuit, et magnam partem terre incendiis devastavit.“

jsou toho stopy, že v Uhrách se zdržující markrabí ne-li celou Moravu, alespoň část jí ztratil. Jen takto můžeme sobě vysvětliti náhlé vystoupení knížete Oldřicha Korutanského co kníže údělu Břeclavského „před i za řekou Moravou.“

Oldřich jest syn knížete Bernharda Korutanského z manželství jeho s Jitkou Českou, sestrou obou bratří, krále Václava a markraběte Přemysla¹⁾. Jeho děd, Heřman, měl již za manželku Přemyslovnu, Marii, dceru Soběslava I.; avšak nikoli tato, nýbrž Anežka Rakouská jest matkou Bernharda. Take Bernhard Korutanský, jako Ota II. Bavorský, jest mezi voliči Kunráta IV. a stálým společníkem krále Václava, pokud tento zdržuje se při dvoře císařském. Toť prokázáno listinami²⁾. Od roku 1234 setkáváme se s knížetem Oldřichem na Moravě, a sice u dvora markraběte. Otec jeho, Bernhard, přivedl jej sem. Dne 2. listopadu 1234 přichází Bernhard co svědek na privileji markrabětem v Brně pro klášter Rejhradský vydané, a téhož roku, avšak v Opavě, jeho syn Oldřich na listině pro klášter Zabrdovický a opět pro tentýž klášter dne 28. března o rok později v Brně³⁾. Tomuto knížeti Oldřichovi odevzdal král Václav úděl Břeclavský, „aby jím vládl a jej v držení měl,“ kterýž ihned nic jiného neměl na práci, nežli kraji tomu, „by nikdo více podle své libosti, nebo ze zloby a jizlivosti neutiskoval sobě rovného nebo také poddaného a podřízeného obou pohlaví,“ s přivolením královým uděliti majestátem dne 14. července 1237 v Bzenci vydaným taková práva, jakáž roku 1229 král Přemysl udělil městu Brnu⁴⁾. Jest snad toto odevzdání údělu Břeclavského následkem vzpoury? V listině nazývá Oldřich krále svým ujcem, sebe sama jeho strýcem, ale zcela mlčením pomíjí

¹⁾ Viz str. 142. toh. díla.

²⁾ Böhmer, Regest. 170 ssl.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 279, 288 a 298.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 325. Viz str. 140 toh. díla

markraběte i ovdovělou královnu, jejíž vdovské věno předce v tomto údělu bylo vykázáno. Bylo jí snad od těch dob, co v Tišnově žije a tam sebe, bývalou královnu, za „nejnižší služebníci Páně“ považuje¹⁾, věno jiným způsobem nahrazeno? Kloníme se k domněnce, že tato dalekosáhlá listina vydána byla k ukojení pobouřených myslí, pročež také vzpoura již v měsíci červenci byla potlačena. Podle udání kronikáře Pulkavy nemohla dlouho trvati. Nebo když byl král válečnými prostředky všeliké spojení nepřátelských hradů mezi sebou přerušil, byly nouzí přinuceny se vzdáti. Král Václav byl již dne 14. srpna s to, aby chrámu sv. Petra v Brně dal náhradu „za drancování a škody jeho vojskem učiněné,“ svoliv k výměně jistých statků, kterouž chrámu tomu dostalo se jakýchsi prospěchů ve vsi Bosonohách²⁾. Také chrámu olomúckému zjednaným mírem byl okres Osoblažský, jemu pobraný, opět navrácen³⁾.

Válka ta byla asi také příčinou, že král k potvrzení volby Kunráta za Římského krále, kteráž o letnicích, tenkrát dne 7. června, ve Spýru se odbývala, nepřišel, ani císaře neprovázel, když tento v měsíci srpnu v Augšpurku chystal se na cestu do Itálie, zanechav Bamberského biskupa Ekberta a hraběte z Hennebergu a Ebersteinu co vladaře a správce zemí Rakous a Štýrska, jichž důchody toho času obnášely přes 60.000 hřiven⁴⁾.

Hněv obou bratří ku spáse vlasti brzy utuchl. Pulkava praví, že král Bela IV. byl prostředníkem a již na sklonku roku 1237 smíření zjednal⁵⁾; předce však prý Přemysl, ač

1) „Nos Constantia, Dei gratia quondam Boëmiæ regina, nunc vero humilis ancilla Iesu Christi,“ takto počíná jedna jejích listin, daná v Tišnově dne 5. pros. 1240. Cod. Dipl. Mor. II. 380.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 329.

3) Cod. Dipl. Mor. III. 403.

4) Annal. Hermannii Altahen. k r. 1237; u Pertze XVII. 392.

5) Již dne 1. ledna 1238 jest markrabí Přemysl v Olomúci, jakož svědčí jistá listina pro Velehrad. Cod. Dipl. Mor. II. 317.

i dále nazýval se markrabětem, nevládl již nad celou Moravou, nýbrž toliko nad údělem Opavským a Olomúckým, úděly Brněnský, Znojemský a Břeclavský měly prý jinou správu¹⁾. Jak z listin nám zachovaných souditi lze, nezdá se toto udání býti správné. Přemysl od té doby až do své smrti vládne jako kdy jindy statky po celé Moravě roztroušenými, kdežto král Václav dle starého obyčeje svrchovanou moc svou i dále ještě projevuje. Tak dne 1. ledna 1238 potvrzuje markrabí v Olomúci klášteru Velehradskému ves Vlkovice v údělu Znojemském²⁾ za odvolávání se na společný původ královský, jinak v listinách obyčejný, jen že Václav „jeho pán a bratr“ obdržel královskou důstojnost a vládu, kteréž on jest poslušen, on však dědictví svého ujce (markraběte Vladislava), v kterémž nyní panuje, „převzav správu markrabství Moravského“³⁾. Nikoli bez úmyslu vmísil markrabský notář Eliáš tato slova do zmíněné listiny, kterouž podepsali chrabrý obhajce tvrže olomúcké Viktor, Bludův syn, a jeho bratr Onšo Piňovic (nyní Kníbice na panství Šternberském), pak Vrchoslav, truksas markraběnky, Ctibor z Lipníka, Všebor z Rajce a několik kanovníků Olomúckých⁴⁾. Toť byli věrní přátelé, kteří stáli při markraběti i když nalézal se v takové nouzi, že přinucen byl od svého vojevůdce Viktora v dar přijmouti dva komoně v ceně 30 hřiven. Za tuto službu a vůbec za osvědčenou jeho věrnost odměnil jej některým zbožím v Huzové (Husová moravská na panství Šternberském) a v Samotiškách blíže

1) Pulkava k r. 1237. Dobner, Mon. III. 216.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 310 a 320.

3) „Marchiam Moraviæ gubernantes . . . regio obsecundante imperio.“ Cod. Dipl. Mor. II. 319 a 320.

4) Ačkoli při datování listiny ze dne 1. ledna 1238 epakty XXII. jsou nesprávné, roku 1238 byly epakty III., kdežto epakty XXII. platnost mají na rok 1237; nieméně listina náleží do roku 1238, poněvadž v ní stojí, že markrabí obdarovací listinu vydal „fere anni circulo post evoluto.“ Cod. Dipl. Mor. II. 320.

Olomúce¹⁾. Dne 27. ledna 1238 vydává Přemysl v Hulíně u Kroměříže listinu pro jistého Vojtěcha, jenž stav rytířský vyměnil za roucho řeholní, jsa vlastníkem statků v Opavsku²⁾. Dne 30. března nalezáme jej v Praze, kdež „pamětliv jsa velikých škod, jakýchž pro něj utrpěti bylo klášteru Hradištskému, dává tomuto v náhradu v Opavsku ležící ves Velkou Polom co svobodný majetek³⁾. Toho času obdržel klášter veškeré svobody, jakýchž požívaly kostely olomúcký, velehradský a zabrzdovický⁴⁾. Dne 1. srpna 1238 datuje markrabí taktéž v Praze pro cisterciacký klášter na Velehradě jistého, z otcovského jmění pocházejícího předia s velikým lesem, Zablažany zvaného, i s tamními železnými horami, jichž výtěžek posud on přijímal. Přemysl zamýšlel tenkrát založiti za příkladem svých předků na Velehradě svou hrobku, později však upustil od této myšlenky, dav se pochovati v Tišnově⁵⁾. A když Imram z Medlova jeptiškám tišnovským daroval desátek jemu ze stříbrných dolů u Pernšteina přináležející, dal markrabí svému hornímu sudímu v Jihlavi rozkaz, aby v té příčině jeptišky chránil⁶⁾ — vesměs to výkony z roku 1238, patrně plynoucí z jeho svrchované moci nad celou Moravou, kdežto listiny se strany krále Václava v tomto roce pro Moravu vycházející v nejlepší světlo líčí návrat opětného dobrého srozumění a bývalé pokojné, ano i srdečné poměry v panujícím rodu. Nejzajímavější doklad toho poskytuje nám listina vydaná pro jeptišký klášter v Tišnově.

1) „Vir nobilis Victor, filius Bludonis . . . necessitati compassus meae obtulit mihi duos dextrarios, 30 valentes marcas.“ Cod. Dipl. Mor. II. 360.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 333.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 335.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 336, avšak bez datování a beze svědků s třemi pečeti krále, markraběte a biskupa. Doslovně podle listiny zabrzdovické ze dne 28. března 1235. Cod. Dipl. Mor. II. 295.

5) Cod. Dipl. Mor. II. 344 a 367.

6) Cod. Dipl. Mor. II. 353.

Královna Konstace na klášter, jež si byla tak oblíbila, takořka všecko své jmění vynaložila, a předce až posud stavba jeho nebyla ukončena. Tu žádají matka i bratr za výpomoc, aby, co započato jest, nezůstalo nedokonáno, a král diplomem, daným v Praze dne 12. dubna 1238, slavně prohlašuje, že založení to nikdy nezruší a nezmění, nýbrž všelikým způsobem zachová a chrániti bude¹⁾. A opět žádá markrabí, aby obdarování kněze Řehoře v Loděnici bylo potvrzeno; král učinil tak listem ze dne 24. listopadu 1238²⁾. Jeptišký klášter v Oslavanech obdržel toho času tytéž svobody, jakýchž požívaly Velehrad, Hradiště a Zabrzdovice³⁾; zkrátka král při každé příležitosti se mu nabízející dával na jevo, že nepřátelství z roku 1237 zapomenuto jest v roce 1238. Mohloť ovšem snadno přijíti v zapomenutí, poněvadž podnět k němu přestal; markrabí Přemysl, kníže Fridrich Rakouský — domnělá příčina sporu — i král Václav kráčeji s rokem 1238 po tétéž dráze.

Jest nám známo, že po odtazení císaře země jím obsazené, Rakousy a Štýrsko, postaveny byly pod zvláštním vladářem s dalším opatřením, aby část Rakous na levém břehu Dunaje ležící zůstala v rukou Čechů. Kníže Fridrich stál v Novém městě. Zde měl býti oblehán a vojsko k tomu ustanovené bylo již shromážděno na Kamenném poli (Steinfeld), když kníže, obdržev posilu několika houfců od svého přítele hraběte z Luku, odvážil se výpadu a hraběte Ebersteina, vůdce to obléhacího voje, obrátil na útěk. Toť mohlo se státi buď na sklonku roku 1237, nebo na počátku roku 1238. Biskupové Pasovský a Frýsinský, kteří s králem Českým měli provésti říšskou kletbu, upadli v zajetí rakouské⁴⁾. Toto vítězství povzneslo opět kleslou vážnost kní-

1) Cod. Dipl. Mor. II. 339.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 350.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 351.

4) Annal. Hermannii Altahen. k r. 1238; u Pertze XVII. 393. Cont. Sancrucen. k r. 1237; u Pertze IX. 639.

žete, a jelikož nyní činil v zemi úchvatné pokroky, kdežto císařští patrně ochabovali, předvídal vypočítavý král Český příliš jasně konec celého boje, i byl tudíž velmi potěšen, když se mu naskytla vhodná příležitost k zabočení na jinou stranu.

Dobře zpravený letopisec erfurtský vypravuje k roku 1238: „že na počátku roku jmenovaného bylo jakési tajné srozumění jistých knížat proti císaři; neboť když arcibiskup Mohučský, Sifrid III. z Eppensteinu, co zástupce říše tyto knížata ve jmenu říše povolal ke dni 14. března do Erfurtu, tuť prý zřejmě vyšla na jevo skutečnost nepřátelského srozumění, jelikož mimo biskupy Halberstadtského a Hildesheimského žádný jiný ani duchovní ani světský kníže se nedostavil. Pak ale prý se na dvorském sjezdu ve Veroně dne 23. května 1238 vypravenými posly z obžaloby spiknutí očistili“¹⁾. S touto zprávou zdá se býti ve spojení rozšířená v Čechách pověst, že při poslední schůzi císaře s králem Václavem došlo k prudkým výstupům, jelikož prý císař žádal na králi vydání jistých měst a hradů, jež mu byl před několika lety odevzdal, což však král odepřel, a takto prý stala se roztržka s císařem²⁾ — věc to zajisté významná — znepříznění bylo patrné, pročez vyhledávána jeho příčina, účast krále v „tajném srozumění proti císaři“, byla známa, ale nebyl znám podnět k tomu, a odtud původ zmíněné pověsti.

¹⁾ Annal. Erphorden. k r. 1238; u Pertze XVI. 32.

²⁾ Dalimil, kronika česká, vyd. Hanka, v Praze 1851. Hl. 93, str. 139; a Chronicon Francisci lib. I. cap. I. Scriptores rer. Bohem. Sv. II., str. 20. Že král listinou danou v Basileji dne 26. září 1212 některá léna mimo Čechy ležící, mezi nimiž zámek Floss, od císaře obdržel, jest pravda (viz str. 55 t. d.); ale taktéž pravda jest, že král Kunrát zámek Floss i s hradem Parksteinem listinou, danou v Monaco v měsíci říjnu, svému tehánovi, knížeti Otovi Bavorskému, dal v zástavu. (Mon. Boica XXX., 1, str. 319.) Kunrát tedy musil již k Flossu právo míti. Dalimil mluví o 6ti lénech, a tolikéž prokazuje také císařská listina. Podobá se tudíž, že svrchu zmíněná pověst nebyla bez podstaty.

Jednu pohnůtku k odpadnutí od císaře jsme již připomenuli: štěstí knížete, a proto nevalná vyhlídka na značný prospěch z politiky císařské, a král Václav byl dobrý počtář. Nyní jest nám zmíniti se ještě o jiné pobůdce. Ku konci roku 1237 umínala si králova sestra, abatyše Anežka, požádati apoštolskou stolicí za skutečné kanonické potvrzení hlavně od ní založeného řádu křižovnického s červenou hvězdou, a za skutečné odevzdání nemocnice u sv. Františka v Praze řádu tomuto. Na vyplnění této žádosti jí záleželo, a bratr její, král, měl jí býti k tomu nápomocen. Máme od něho u veliké míře pamětlivý list, jež v té příčině r. 1237 zaslal Řehoři IX. Poděkovav předešlým papeži, že se povždy tak příznivým prokázal k jeho sestře Anežce „z řehole chudých paní“, tak že dle jejího vlastního výroku až posud každá její prosba milostivě byla vyslyšena, praví dále: „protož příslibuji a připovídám, že chci Vám i církvi římské ve všech veřejných i soukromých potřebách tím ochotněji a rychleji k službám býti; hlavně vyplníte-li s obvyklou milostivostí prosby, kteréž Vám vroucně milovaná sestra má právě předožiti hodlá, pak přijmětež ujistění, že zplněním tohoto jejího přání budu Vám docela zavázán; neboť po pravdě, miluji tuto svou sestru tak jako svou choť, své dítky a všeliké blaho života, ano více nežli kteréhokoli jiného smrtelníka“¹⁾. Tento list předce poukazuje k nejsrdečnějším poměrům se sestrou, ale zároveň také k ochotnosti, přispívati k záměrům papežovým. Král podal toho důkaz, přidržev se ku přání papeže strany Stauffů. Nyní stav věci se mění. Od vítězství císaře nad Miláňany stále mu odporujícími u Cortenuova dne 27. listopadu 1237 stává se postavení císaře k stolicí papežské vždy chladnějším a chladnějším, omrzelé křižácké tažení přichází opět na řadu, císař váhá, papež pohání a porozuměv úmyslu

¹⁾ Erben, Regest. I. 429, č. 922. „Me cum omni virtute mea sub vestram omni respectu redigitis potestatem.“

císařovu, křížáckou výpravu ne-li zmařiti, alespoň ji do dalné budoucnosti odložiti, jme se tvořiti strany. Nesouvisí snad spiknutí erfurtské s Římem? Nad míru milostivým prokazoval se papež právě v té době k říši Česko-moravské, a předce právě on měl příčinu, hlavně s Moravou přísněji naložiti.

Bullou Řehoře IX., danou z Viterba dne 22. března 1237, byla totiž stigmatisace zakladatele řádu, r. 1228 za svatého prohlášeného Františka z Assisi, církevně uznána, a všeliké pochybování v té příčině zakázáno ¹⁾ — nesmírné to vítězství pro četnou řeholi františkánskou! Zdá se však, že řád dominikánů, na tétéž půdě pracujících, tímto zázrakem nebyl příliš potěšen, jelikož připustil, aby jeden jeho mnich Opavou cestující, jmenem Burchard, v kázání veřejném tento příběh prohlásil za pouhý klam, a františkány vydával za podvodné vybírače peněz a za falešné učitele. Zcela přirozeně byla ta věc bez prodlení donesena k římské stolici, a kazatel byl brevem, daným ve Viterbo dne 31. března 1237 s úřadu sesazen a k zodpovídání do Říma povolán ²⁾. Událost ta sama o sobě byla by téměř bez významu, ale za ní stál diécesní biskup Robert. Tento dal otevřenými listy hlásati, že pouze ranám Kristovým přísluší náboženská úcta a že ani sv. František ani jakýkoli jiný svatý nemá v kostelích vyobrazen býti se svou stigmatisací. Bullou danou ve Viterbo dne 12. dubna 1237 Řehoř IX. přísně mu vytýká tento náhled, dovolává se svědectví těch, kdož rány na těle sv. Františka viděli a poukazuje na povinnou jeho poslušnost k církvi, kteráž dotčený zázrak uznala ³⁾. Jest to již třetí pokárání, jakéž Olomúcký biskup na se uvalil se strany římské stolice, jednou pro porušení interdiktů, pak pro podezřelé obcování a nyní pro

1) Magnum Bullarium Taurinen. Tom. III. 497.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 324.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 322.

vzpouru proti církevnímu nařízení ¹⁾, a přese všecko to zaplavuje Řehoř Čechy i Moravu svou milostí a štědrostí. Dne 27. září 1237 potvrdil Řehoř klášteru Zabrdoveckému u Brna celé jeho z 24 vesnic složené zboží, dne 15. října přijímá klášter Tišnovský pod ochranu církve římské, i uděluje listem, ku králi Českému daným v Lateránu dne 5. listopadu 1238, Pražskému biskupu Benhardovi, jenž byl dne 10. května 1237 v Mohuči za přísluhování starého biskupa Pražského, Pelhřima, metropolitou vysvěcen ²⁾, povolení, aby směl za vědomí biskupa diécesního vysvětit klášterní kostel tišnovský, „až by jednou započatá královnou Konstancí stavba byla ukončena,“ a při tom uděliti přítomným 40denní odpustky. K rozhojnění slavnosti měl král cestujícím k ní prominouti obyčejná mýta a cla na čtyři neděle před i po slavnosti ³⁾. A pouze pro Čechy vydal Řehoř IX. pro založení královské dcery Anežky tři brevia roku 1237 a sedm roku 1238 ⁴⁾. Nejsou to vesměs znamení dosti zřetelová, že Řím působil na královský dvůr pražský? Jakýž div tedy, když na počátku roku 1239 i zahraniční letopiscové, jako onen ze sv. Kříže, již zcela zřejmě vypravují, „že král Český co nepřítel staví se proti císaři, a že na radu královu a jeho pomocí kníže Fridrich Rakouský co den mohutní a svým protivníkům stává se nesnesitelným“ ⁵⁾.

Ano, stával se nesnesitelným, od těch dob co věděl, že papež stojí za ním, a králi Českému bylo uloženo podporovati jej ⁶⁾. Na proboštství řádu benediktinského v Ko-

1) Viz str. 84 a 89 toh. díla.

2) Annal. Erphordien. k r. 1237; u Pertze XVI. 31. Pražský biskup Jan zemřel již dne 16. srpna 1236. Listina králem Václavem pro pražský špitál u sv. Františka, Erben, Regest. I. 429, č. 921, na níž biskup Jan co svědek přichází, nemůže tudíž připadati, jak udáno jest, do roku 1237.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 349.

4) Erben, Regest. I., str. 425—445.

5) Annal. Sancrucen. k r. 1239; u Pertze IX. 639.

6) Erben, Regest. I. 456, č. 980. „Rex Boëmiæ iussu papæ adfuit eidem (Friderico) auxilio, subsidia præbuit, donec recuperarit terras.“

márově čili v Luhu blíže Brna, náležejícím k opatství Třebíčskému sešli prý se oba bývalí odpůrcové snad ještě ku konci roku 1238 ¹⁾, a tu prý proti přípočívědi o činné pomoci slíbil kníže králi postoupení části Rakous na severu od Dunaje ležící, přenechav mu prozatím v zástavu město Lavu ²⁾. Také prý byl zde, a sice k návrhu papežovu, český kněz Vladislav, nejstarší syn Václavův, zasnouben s Jertrudou, neteří Fridrichovou ³⁾. Že podobná úmluva se stala, objeví rok 1241, a že Fridrich od té doby ještě průběhem roku 1239 opět v neobmezené moci měl celou zemi, vyjma město Vídeň, kteréž teprve na sklonku zmíněného roku otevřelo své brány, jest věcí dokázanou. Zásluhy krále Václava v té příčině nebyly nejmenší, ale také kníže Ota Bavorský, jenž v měsíci únoru 1239 i do Čech cestoval, horlivě se přičinil, aby krále pro Rakousy zachoval a tudíž od císaře odvrátil, což se mu také podařilo. Od té doby totiž, co císař pro nesplnění slibů církvi učiněných, pro tajné pikle proti papeži a státu církevnímu, a pro zúmyslné odkládání přísahou slíbeného křížáckého tažení dne 24. března 1239 církevní kletbou byl stížen, utvořil se proti němu zvláštní spolek, a za hlavu toho považován jest král Václav ⁴⁾. V tomto spolku doufal papež nalézti pevnou oporu v Německu, aby pak této využítkoval, usmyslil sobě, papežskému nunciiovi, Filipu z Assisi ⁵⁾, již po třicet let v zmíněné říši působícím, přidati v osobě arcijáhna Pasovského, mistra Alberta Českého,

¹⁾ Pulkava mylně k r. 1235. Dobner, Mon. III. 216. Toto udání kronikáře za tou příčinou, že událost tu pojí s výpravou císaře do Italie v srpnu 1237, a s obsazením města Vídně knížetem Fridrichem roku 1240, vše pak klade do roku 1235, jest nad míru temné.

²⁾ Annal. Sancručen. k r. 1241; u Pertze IX. 639.

³⁾ Breholles na u. m. V. 526. Jertruda jest dcera Jindřicha, bratra Fridricha Bojovného.

⁴⁾ Palacký, Dějiny I. 2, str. 161.

⁵⁾ Výslovně nazývá se Filip co „nuntius et scriptor papæ“ k r. 1234, i zdá se býti tentýž, jenž v dějinách českých již roku 1201 nebyl neznámou osobou. Erben, Regest. I. str. 205, 207 a 408.

koadjutora, a tomuto svěřiti záležitosti v říši Česko-moravské. Kdyby jen v Albertových nám zachovaných zápiscích panovalo více klidu a méně vášnivosti! Právě pro tuto veledůležitou dobu musíme jej podati za pramen, aniž bychom bez výminky v něj důvěřovali ¹⁾.

Proniknut jsa náhledem v Římě panujícím, „že církev římská vši silou proti císaři působiti musí a skutečně působí i k jeho svržení pracuje“ ²⁾, vyvolil Albert z počátku Bavyry za přední dějiště své činnosti. Tamní kníže, Ota Osvícený ³⁾, syn Ludvíka I. Kelheimského a české kněžecí dcery Ludmily, byl proň již svou chotí Anežkou, dcerou guelfického falckraběte porýnského Jindřicha, kteréž její věno až posud od císaře nebylo vyplaceno, ochotným nástrojem; toho přiměl k cestování do Čech a k tříčlennému spolčení s Fridrichem Bojovným. Spojenci kojili se naději přivábiti k sobě také lantkraběte Durynského a markrabata Braniborského i Míšeňského — vesměs příbuzné Přemyslovců — a pak překvapiti říši zvolením dánského kněze Abela za protikrále.

Aby v takový stav věcí, jenž císaři nezůstal tajemstvím, přivedl světlo, dal tento vypsati ku dni 1. června 1239 četný sjezd knížat do Chebu. Sešli se tam král Kunrát IV., arcibiskup Mohučský Sifrid co správce říše, markrabata Jan a Ota Míšeňští, lantkrabí Durynský a jiní. Ale král Český a Ota Bavorský, ač provázeni jsouce 4000 mužů, nedvážili se dále, nežli do Lokte, avšak jakmile se objevilo,

¹⁾ Albert von Beham und Regesten Papst Innocenz' IV. Vydal dr. Constantin Höfler. V Stuttgartě 1847 v Bibliothek des liter. Vereins in Stuttgart, sv. XVI. Poznámky k tomu u Schirrmachera, Kaiser Fridrich II. Sv. III. 311 a ssl. Obsírně o něm v „historisch-politische Blätter.“ Sv. 74, ročn. 1874. od Oty svob. pána z Lerchenfeld-Ahamu. Nazývá se tam Albert Beheim z Kageru, jeho rodinného sídla blíže Kouby v Šumavě. Matka jeho Walburga byla roz. Lerchenfeldová, rodina tedy rýze bavorská.

²⁾ Bréholles, na u. m. V. 1225.

³⁾ Schreiber, Otto der Erlauchte, Pfalzgraf bei Rhein und Herzog von Baiern. V Mnichově, 1861.

že spolku, za jehož náčelníka považován byl král Český, v skutečnosti není, jelikož knížata Durynský i Míšeňský zůstali po boku císaře, jak se mluvilo získání podplacením, vypověděly Čechy i Bavyry králi Kunrátovi poslušnosti, usnesše se jednati na vlastní ruku. Legát Albert byl o příznivém zdaru tohoto usnešení v takové míře přesvědčen, že ještě v měsíci červnu papeži oznámil, že Český král ve spojení s knížaty a splnomocněn jsa knížetem Otou, zvolí dne 29. června v Lebuse, v marce Braniborské, mladého dánského kněze Abela, syna Valdemarova, za krále Římského¹⁾. Avšak tenkrát valně se zklamala nedočkavá politika nuncia papežova. Právě naznačeného dne 29. června 1239 nalezáme Českého krále zcela klidně dlíti v Znojmě a u něho legáta mistra Filipa, pak kvardiána právě v Znojmě osedlých minoritů, mistra Heřmana²⁾. Přítomnosti krále v tomto městě bylo zapotřebí, poněvadž jeho spojenec, Fridrich Rakouský, hotovil se k dobytí Vídně, a k tomuto podniku pomocí svou přispěti slíbili mu i král i kníže Bavorský³⁾. Obmýšlená volba v Lebusu utuchla docela za příčinou nedostatku účastenství⁴⁾.

Papež, zevrubně zpraven o těchto příbězích, umyslíl sobě odvážit se posledního kroku. Císař Fridrich byl sice již od měsíce března 1239 v kletbu dán, a také v měsíci dubnu bylo již prohlášeno, že nikdo nemá ho podporovati, a že každý prost a svoboden jest složené přísahy věrnosti⁵⁾. Ale nyní mělo býti světu zjevno, v jaké míře císař kloní se ku kacírství, a jak důtklivě lid i duchovenstvo chrániti

1) Podle Schirmmachera na u. m., sv. III. 108—110, kdež také jsou potřebné doklady. Erben, Regest. I. 448, č. 970. Srovn. Annal. Erphorden. (mylně) k r. 1238; u Pertze XVI. 33.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 356.

3) Erben, Regest. I. 449, č. 970.

4) Annal. Staden. k r. 1240 (na místě 1239); u Pertze XVI. 367.

5) Raynald, Annal. XIII. 478. Böhmer, Regest. 347, opravuje datum, klada na místě dne 13. den 7. dubna.

nutno jest, aby jím neupadli do bludu; nyní mělo následovati slavné prohlášení velké církevní kletby, věc to pro říši Česko-moravskou nikoli nedůležitá, protože právě zde král Václav zastával brzy císařskou, brzy zase papežskou stranu a tím zmátl myslí obecné. A co se dotýče zemského biskupa Roberta, o tom víme, že již se mu dostalo mnohého církevního pokárání a že tudíž sotva se ubíral maně po cestách Řehoře IX., hlavně když sousedští biskupové, Bavorský i Salcpurský, pevně stáli při císaři¹⁾. Jak úsilovně asi naléhal naň na Moravě činný papežský legát mistr Filip, aby rozhodně přidržel se strany papežovy, poznáváme z jeho rozhodnutí, vedle něhož k měsíci červenci 1239 svolal do Olomúce kapitolu, neboli jakýsi duchovní sjezd církve Olomúcké, aby před všelikým konečným usnešením vyslyšel dříve náhledy duchovenstva světského i řeholního. Seznáváme totiž z listiny v Kroměžíři dne 29. července 1239 pro klášter Doubravnický vydané, kterouž klášteru tomu a usedlým tam regulovaným prémonstrátům Štěpánem z Medlova věnované dary kostelních nadání a desátků se potvrzují, že okolo měsíce července všickni kanovníci hlavního chrámu Olomúckého i s kapitolním děkanem a proboštem, počtem 11, pak všickni opatové moravští, vyjma Třebíčského, ano i probošt Konický, mimo četné jiné svědky, shromáždili se u kapitoly Olomúcké²⁾, pouze za tou příčinou, by dosvědčili, že klášter Doubravnický s papežským přivolením k docílení

1) Höfler, Albertus von Beham na u. m. 10. a Aventin u Schirmmachera na u. m. str. 318, č. 7.

2) Listina má sice datum „in capitulo Olomucensi his et aliis pluribus testibus praesentibus . . . 1238, indictione nona, pontif. n. anno 38, in Cremsier. IV. Kal. Augusti.“ Ale jelikož biskup Robert leta svého pontifikátu počítá od roku 1201, tuť rok pontifikátu 38. připadá na letopočet 1239. Avšak indikce nehodí se ani na rok 1238 ani na rok 1239, nýbrž na rok 1236, což patrně nesprávné jest. Na rok 1239 platí indikce XII. Jmenovaný tu opat Bonifác z Hradiště taktéž jest nepravý, opatem byl toho času Jarloch. (Erben, na u. m. 435, č. 937.) Bonifác byl dříve opatem. Cod. Dipl. Mor. II. 341—343.

konformity mezi duchovními pastýři a jeptíškami řeholi františkánskou přijatou při svém založení přeměnil na řeholi sv. Augustina¹⁾, jelikož Řehoř IX. v potvrzovací listině dané v Lateranu dne 27. dubna 1239 označuje probosta a klášter v Doubravníku „co přináležející řádu augustinskému“²⁾. Pouze za příčinou této záležitosti dojistá nesešla se kapitola, bylo asi o důležitějších věcech jednáno, a nejbliže příští rok 1240 prokazuje, že se svým svrchu uvedeným úsudkem nebyli jsme na omylu. Podobá se, že zde v Olomúci legát dosáhl svého účelu, udržev duchovenstvo moravské v poslušnosti naproti Řehoři IX., jelikož rozhodný stranník, mistr Albert, na počátku příštího roku právě Brno zvolil za sídlo svého úřadování. Seznáme více jeho zpráv, vesměs z Brna roku 1240 datovaných³⁾.

Toho času obrátil biskup svou pozornost k nově na Moravě povstalému ústavu křesťanské lásky k bližnímu. Až posud zanášeli jsme se výhradně zakládáním klášterů, kteréž za účel mělo vlastní zdokonalení a na nejvýše duchovní úřad pastýřský. Nyní dospívá na Moravu myšlenka, v Itálii a v jižní Francii již déle celého století v život uvedená: ošetřování nemocných povznést na hlavní úkol náboženského bratrstva. Nemocnic, domů pro poutníky a cizí příchozí čili hostinců (hospicií) toho času ovšem na Moravě nebyl nedostatek, kláštery, a zejména cistercié byli k otevření jich svými statuty zavázáni; ale zvláštního, pouze k tomu účelu založeného řádu až posud nebylo. První bratrstvo toho způsobu vzniklo okolo roku 1198 v Římě za papeže Innocenta III. Byloť původu anglosaského, zasvětilo svůj špitál ke cti sv. Ducha, i nazývalo se bratrstvem špitálu sv. Ducha a Panny Marie ze Saxie čili Sassie v Římě. A v jižní Francii, ve Vienne, povstal skoro současně a za

1) Viz str. 97 a sled. toh. díla.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 354.

3) Höfler, Albertus na u. m. 10 ssl.

tímž účelem hospitalský řád sv. Antonína¹⁾. Že oba řády i dle svého zařízení i dle jména v době, o kteréž mluvíme, na Moravě známy byly, dosvědčuje listina biskupa Roberta, daná v Brně dne 27. srpna 1238, kterouž hospitalu Svato-dušskému před Brnem potvrzuje desátek, králem Václavem jemu darovaný²⁾. Co zakladatelé jeho uvedeni jsou brněnský měšťan Rüdiger a manželka jeho Hodava, kteří před Brnem pod Spilberkem zakoupili staveniště, na němž vystavěli za 70 hřiven budovu, ji na nemocnici upravili a při tom založili bratrstvo, jehož představeným byl právě zakladatel sám. Biskup Robert udělil tomuto novému založení právo pohřební toho času důležité, posvětiv zvláštní k špitálu náležející místo za hřbitov, a dovoliv, aby cizinci, osoby chudé, a členové bratrstva zde povstalého směli zde býti pochovávaní, což v zápětí mělo hojné dary a odkazy na případ smrti. Z dalších ustanovení v té příčině v Mohelnici r. 1238. biskupem vydaného listu vysvítá, že statuty velkého hospitalu Svato-dušského v Římě za vzor sloužily tomuto „v první řadě pro Brňany, a pak teprve pro vesnice v diécesi“ založenému domu, a že biskup Robert proti ročnímu, k olomúckému hlavnímu chrámu odváděnému poplatku 12 denárů převzal pro sebe i své nástupce patronát tohoto založení; poukázav ostatní sv. Antonínovi, nebo antoniánům věnované almužny této nemocnici³⁾. Co jeden z prvních a největších

1) Řádu sv. Ducha a řádu sv. Antonína není více. Tento poslední byl zrušen r. 1769; veliký hlavní dům prvního v Římě slouží až podnes za nemocnici, jest však pod správou světskou. Lékárny sv. Ducha zachovaly jeho památku. Na Moravě udržel se tento řád, a sice v Litovli, až do XVI. století. Dudík, Iter Rom. I. 83 ssl.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 348 s datováním: v Brně dne 27. srpna 1238, pontif. anno XXXVIII., tedy stala se volba Robertova r. 1201 ještě před měsícem srpnem.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 345 a ssl. „Hospitalis, quod in subsidium civitatis Brunnensis et omnium villarum et in nostra diocesi existentium fundatum est et donatum.“ Nejsou-li to pozdější přídavky? Podobát se, že špitál sv. Ducha původně byl pouze ústavem místním.

dobrodinců této, se strany Říma v Lateránu dne 17. května 1240 uznané duchovní kongregace ¹⁾, jejíž první a poslední představený, mistr Rüdiger, již roku 1243 vstoupil do řádu Johanitů a jemu celé toto své založení odevzdal ²⁾, uvádí se v krátké době po založení Přibyslav z Křižanova a manželka jeho Sybila. Patronátní a desátkové právo v Křižanově a v Tulešicích vedle některých porůzných rolí měly býti svědectvím dobré vůle dárcův. Listina v té příčině sepsaná byla vydána v Brně dne 29. prosince 1239, a sice s přivolením biskupa Roberta a krále Václava; o markraběti Přemyslovi nečiní se nižádná zmínka ³⁾.

Markrabí Přemysl okolo té doby, co dotčená listina byla vydána, odebral se již na věčnost. V jisté tišnovské listině ze dne 27. dubna 1240 čítá jej král Václav již mezi zemřelými ⁴⁾, a nekrolog olomúcký udává den 16. října za den jeho úmrtí a pohřbu ⁵⁾. Poslední dnové života markraběte připadají tedy ještě do zvrátke doby, v jejíž čele na Moravě stojí oba tam dlicí legátové, Filip z Assisi a Albert Český. Dne 1. června 1239 odbýván byl sjezd Německých knížat v Chebu. Zde mělo se rozhodnouti, zdali král Kunrát anebo král Václav budoucně má býti vůdcem veliké politiky v říši Německé. Snešení takové vyžaduje předchozí porady, a sotva budeme na omylu, položíme-li dle listiny rokem 1239 sice, ale nikoli dnem v Praze datované, takovou radu, kteréž markrabí Přemysl a snad také staříčká od obou bratří tak vroucně milovaná matka byli přítomni, do měsíce května. Listina ze dne 1. května od krále, a jiná od markraběte pro známého nám vojevůdce na hradě Pražském roku 1239

1) Cod. Dipl. Mor. II. 366.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 24.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 358.

4) Cod. Dipl. Mor. II. 367.

5) Originál v rps. arch. kapitoly Olomúcké. S ním souhlasí českoslezské Necrologium na u. m.

daná, jsou nám v té příčině pokynutím ¹⁾. Dne 21. června odpověděl papež oběžníkem ke všem knížatům a biskupům na obžaloby, kteréž císař, „toto zvíře utrhačství z moře vystupující,“ proti němu dne 20. dubna zvedl ²⁾. Jest to onen spis, o němž jsme pravili, že vydává císaře za kacíře a výstrahu před ním dává křesťanům. Od tohoto oběžníku přislíboval sobě mistr Albert účinek tak mohutný, že protivolbu ze dne 29. června považoval za pojištěnu. Následkem encykliky svolána byla v druhé polovici července kapitola do Olomouce, země rozhodla se pro papeže, tudíž proti císaři, voje bavorsko-české táhly zemí na pomoc do Rakous. Dne 25. srpna nalezáme biskupa Roberta v klášteře Zabrdo-vickém blíže Brna, kdež byl klášteru Oslavanskému potvrzen patronát miroslavský, a pak, jakož soudíme podle svědků, okolo tétéž doby v Brně u markraběte ve společnosti krále a ovdovělé královny Konstance. K její prosbě uděleno bylo klášteru Tišnovskému patronátní právo nad kostelem sv. Václava v obci Tišnově. Biskup mluví tu se zvláštní úctou a láskou „o jasné paní, královně naší.“ Listinu podepsali v Brně opatové Velehradský, Zabrdo-vický a Hradištský, arcijahen, farář a notář v Brně, probošt z Oslavan, farář Ivančický, pět kapelánů královny a 13 moravských šlechticů venkovských ³⁾. Jakž, nemělo by shromáždění tak vznešené míti svou obzvláštní příčinu? Dne 16. října odbýval se v klášterním kostele v Tišnově pohřeb markraběte Přemysla a v druhé polovici srpna sešlo se shromáždění v Brně — byloť to jako na rozloučení a, jakož se domníváme, k otevření závěti markraběte.

Podle listiny námi zmíněné, dané na Velehradě dne 1. srpna 1238 zvolil Přemysl klášterní chrám Velehradský, pro markrabata Moravské za rodinnou hrobku ustanovený,

1) Cod. Dipl. Mor. II. 354 a 360.

2) Bréholles na u. m. V. 295 ssl. a 327 ssl.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 357 a 362. Poslední listina bez udání dne pouze: Acta sunt hec in Brunna anno gratie 1239, pontif. n. an. 39.

za místo svého odpočinku ¹⁾, a nicméně dal se, jakož bratr jeho král Václav ve svém listu pro Tišnov, zároveň zádušním opatření za zemřelého, daným v Brně v měsíci srpnu 1240 výslovně dosvědčuje ²⁾, pohřbiti v Tišnově. To nemohlo se státi bez určitého ustanovení závěťce a bez vědomí opata Velehradského, a proto domníváme se, že tato změna stala se v Brně v měsíci srpnu 1239 za přítomnosti biskupa i ostatních pánů. Tišnov byl předce jen jeho založením, ačkoli královna matka na stavbu kláštera i chrámu mnoho peněz vynaložila ³⁾. Ve věku ještě mladém byl smrtí uchvácen; narodiv se r. 1209 obdržel markrabství maje věku 19 roků, pojal roku 1233 Markétu Meranskou za manželku, a zemřel dne 16. října 1239, tedy v 31. roce svého věku, a sice bezdětek. Ještě r. 1235 jeví naději v potomstvo ⁴⁾. O své choti zmiňuje se markrabí výslovně roku 1235, kteréhož na její prosbu obdaroval jeptišský klášter u sv. Petra v Olomúci ⁵⁾, pak ještě roku 1239, když s jejím srozuměním vojevůdci Viktorovi odevzdal některé pozemky jejího v Olomúcku ležícího statku stolního ⁶⁾. Další osudy vdovy nebyly zaznamenány; statky její v Opavsku přešly na jistého blíže neoznačeného věrného mana králova ⁷⁾; bezpochyby navrátila se do své otčiny, jelikož po úmrtí svého chotě více se neobjevuje v pramenech moravských. Starší sestra její, Anežka, kněžna Rakouská, taktéž dítek neměla.

¹⁾ „Ibidem (Velehradii) sepulturam nostram Deo volente cum patribus nostris habituri sumus.“ Cod. Dipl. Mor. II. 344.

²⁾ „Premisl . . . cuius corpus in prenominato monasterio (Tišnovicensi) requiescit.“ Cod. Dipl. Mor. II. 367.

³⁾ Viz str. 157 toh. díla.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 273 a 297 „si Deo largiente heredes habebimus. Viz str. 169 toh. díla.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 307.

⁶⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 360.

⁷⁾ Erben, Regest. I. 471, č. 1014.

Všeliká založení na Moravě byla u markraběte v milosti a církve poživala obzvláštní jeho ochrany. Olomúcká kniha zemřelých považovala za věc neslýchanou, že hlavnímu chrámu odevzdal ostatky sv. Mikuláše a sv. Korduly ¹⁾. Oboje tyto ostatky pocházejí z cisterciackého kláštera Langheimského, mateřského domu kláštera v Plasích. Přemysl daroval Langheimským moravskou vesnici Doloplazy blíže Olomúce, a při této příležitosti stalo se asi udělení ostatků ²⁾. Přenesení těchto posvátných památek slavila Olomúc dne 3. září ³⁾. Za Přemysla přišly nové řády hospitalitů Svatodušských, dominikánů, františkánů a minoritů na Moravu. Posléze jmenovaní byli již v říši Česko-moravské tak četní, že roku 1238 mohla odbývána býti provinciální kapitola minoritů česko-moravských proslulým provinciálem Janem de Plano Carpini, ustanoveným toho času pro Sasy a Polsku ⁴⁾. Tento z Lombardska pocházející podnikavý muž, minorita a arcibiskup v Baru (Antivari), byl v letech 1245, 1246 a 1247 apoštolským legátem a nunciem v Tatarsku, od něho máme velmi důležité zprávy o tomto asijském národu, jímž bude se nám brzy hojně zabývatí.

Že řád dominikánský krátce po roku 1227 přišel na Moravu, tomu nasvědčují dvě bully Řehoře IX. k Olomúckému biskupu Robertovi. Jedna dána jest v Lateránu dne 21. dubna 1227, druhá dne 10. května t. r., obě doporučují tento řád, kterýž, oprávněn jsa kázati a zpovídati kdekoli, přijde na Moravu. Na jeho příchod má prý tudíž lid dříve v kázáních býti připravován, ale i o to pečováno, aby pod

¹⁾ Necrol. Olom. Ms. ad 16. Octobris. Arch. kap. Olom.

²⁾ Viz str. 155 toh. díla.

³⁾ Olm. Necrol. ad 3. Sept. „Translatio digiti scti. Nicolai per domnum Premysl, marchionem Moravie, de clastro Lanken in Olomuz et corporis ste Cordule.“

⁴⁾ Chronicon Bohemie fr. Nicolai ad an. 1238. Rps. zemsk. archivu str. 285.

řeholním rouchem nevloudili se podvodníci k vydírání peněz¹⁾. Avšak již roku 1230 objevuje se konvent dominikánů a minoritů v Olomúci a roku 1239 podobný klášter v Znojmě²⁾. Františkáni přistěhovali se ještě za živobytí svého zakladatele. V Doubravnice našli první své přístřeší, aniž by se však tam udrželi. Tito žebraví řádové, vesměs cizíně náležející, byli velmi na úkor národnímu životu na Moravě, tudíž nelze se diviti, že za panování markraběte Přemysla cizínské způsoby valně na Moravě se rozšiřovaly. Netoliko Němci, nýbrž také Vlaši a vůbec Románi přicházeli do země, i svou vlastní bohoslužbu zařídili sobě v Brně roku 1231, a zmocňovali se obchodu. Hornictví v Jihlavi a jinde toho času silně provozované bylo jim podporou, a jim asi přísluší zásluha, že Brno za Přemysla mělo svou vlastní mincovnu, v kteréž okolo roku 1233 pro Čechy a Moravu raženy byly mince v zemi platné³⁾. Zvláštní v Brně zřízení královští mincmistrové, jako Bruno 1234 a Vignand 1239, měli dozor nad pravým rázem i zrnem. Takto kráčí Morava ku předu po stupních osvěty, i považujeme se, podavše přehled vlády markraběte Přemysla, za úplně oprávněny k výroku, že tento panovník věren zůstal svému, roku 1228 vytknutému vládnímu programu⁴⁾. Obezřelost, rozumnost, mravnost, zdravá úsudnost a dobročinnost byly průvodčími jeho 11letého, spásonosného vladařství.

1) Cod. Dipl. Mor. II. 179.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 219 a 356.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 258.

4) Viz str. 144 toh. díla.

HLAVA TŘETÍ.

MARKRABATA KRÁL VÁCLAV, VLADISLAV III.

a PŘEMYSL OTAKAR II.

Od roku 1239 až do roku 1261.

Král Václav správce Moravy 1239—1245. — Nepořádky v kapitole Olomúcké, biskup Robert vzdává se biskupování 1239. — Biskup Robert zemře dne 17. října 1240 — Dvojitá volba v Olomúci 1240. — Albert Český 1240. — Královna Konstace zemře dne 6. prosince 1240. — Tataři na Moravě 1241. — Založení Mariánské cely v Brně 1241 — Válka s Rakousy 1242. — Templáři na Moravě 1243. — Kunrát z Frýdeberku biskup Olomúcký 1243. — Synoda v Pustoměři 1243. — Kommenda Johanitů v Starém Brně 1243. — Král Václav šířitel německého práva a měšťanství na Moravě 1243. — Změna v povaze králově 1244. — Církevní sněm v Lyonu 1244. — Upravení církevních zmatků v Olomúci 1245. — Bruno ze Šauenburku, biskup Olomúcký 1246—1281. — Kacířství na Moravě 1244. — Královič Vladislav Václavovec pojme za manželku Jertrudu Rakouskou 1246. — Nazývá se markrabětem Moravským 1246. — Fridrich Bojovný padne 1246. — Vladislav zemře dne 3. ledna 1247. Přemysl Otakar II. markrabí Moravský 1247—1261. — Zmatky v Rakousích 1248. — Otakarův odpor proti králi Václavovi 1248. — Biskup Bruno, hlava moravských klerikálů 1249. Přemysl Otakar uprchne na hrad Mullenstein 1249. — Brzké jeho smíření s otcem a změna jeho politiky 1249. — Přemysl

Otakar vystupuje samostatně 1250. — Válka bavorská pro Rakousy 1251. — Přemysl Otakar co kníže Rakouský uznán 1252. — Založení cisterciackého kláštera Žďárského 1252. Spor s Uhrami o Štýrsko 1252. — Morava od Kumánů zpustošena 1252 a 1253. — Přemysla Otakara přísaha věrnosti naproti církvi 1253. — Král Václav zemře dne 22. září 1253. — Mír s Uhrami 1254. — Křížácká výprava do Pruska 1254. — Synoda v Kroměžíři. — Vyjednávání s Přemyslem Otakarem stran královské koruny německé 1255. — Úmrtí krále Viléma 1256. — Nové volení krále a nová vyjednávání 1257. — Svár s Bavorskem a pletichy salcpurské 1257. — Hradiště co pomezí tvrz vystavěna proti Uhrům 1258. — Nepokoje v Štýrsku 1259. — Válka s Uhry 1260. — Přemysl Otakar rozveden s chotí vstupuje v nové manželství. — Přemysl Otakar korunován 1261.

Úmrtím markraběte Přemysla klesl rod Přemyslovců v přímé poslušnosti po meči až na dva syny královny, Vladislava a Přemysla Václavovíce. Z Děpolticů objevují se jen ještě Boleslav a Soběslav co svědkové na listině knížete Jindřicha Vratislavského, vydané pro Johanity¹⁾. Na Moravu nemají již žádného vlivu, ani tam nevládnou zbožím. Jelikož oba kněžici Vladislav i Přemysl nejsou plnoletými, vzal král Václav sám na se vládu nad markrabstvím, podržev ji ve vlastní ruce až do r. 1245²⁾. Jestliť to jedna z nejstrašnějších a nejnešťastnějších dob, jakéž kdy zažiti bylo Moravě. Netušené hrůzy valí se od východu, a na západě stojí mocnosti, povolané k odražení nebezpečí,

1) Cod. Dipl. Mor. II. 352.

2) V Cod. Dipl. Mor. V. 233 obsažena jest sice listina daná v Brně 1241, v níž Přemysl již roku 1241 nazván jest markrabětem Moravským. Ale jelikož tatáž listina také ve sv. III. 82, avšak k roku 1247, přichází a dle obsahu i dle svědků skutečně do roku 1247 připadá, pozbývá dříve udaná všeliké hodnověrnosti.

proti sobě v nepřátelství na život a na smrt. Až v lůno jednotlivých rodin vniklý zásadní spor mezi trůnem a oltářem a světoborné války mongolské jsou obsahem této krátké, ale ve svých následcích úrodné doby.

Není nám povědomo, jak se stalo, že král Václav, jenž správu Moravy s Českou zemí spojil v ten způsob, že ve svých listinách z této doby ani markrabětem se nenazývá, přišel v měsíci říjnu 1239 do Řezna. Dar české vesnice Benešovic, věnovaný klášteru Kladrubskému, datuje v Řezně dne 20. října¹⁾. Dne 16. t. m. zemřel jeho bratr, nebo byl toho dne v Tišnově pohřben, a po čtyry dni vydává král listiny v Řezně. Toť vzbuzuje domněnku, že za smutečných dnů svého rodu nebyl již v zemi. Sešel se snad v Řezně s Otou Osviceným? Příčina k porokování s tímto straníkem naskytala se v hojně míře; neboť trojitý spolek se rozpadl. Nejdříve odpadl Fridrich Rakouský, na jehož vděčnost Řím tak velice se spoléhal²⁾, odpadl, protože na straně císařské kynul proň větší prospěch, a protože nezamýšlel dostáti slibu, jež byl učinil králi Českému. Tak zjevné bylo již na sklonku leta 1239 jeho k císařské straně se chýlící smýšlení, že Albert Český dne 24. listopadu obdržel od papeže rozkaz, aby knížeti Rakouskému, „jež smířiti s císařem v kletbu daným snaží se arcibiskup Salcpurský,“ pohrozil kletbou a vyloučením z církve, jinak-li „známé záležitosti“ — nové volbě krále — ještě déle bude

1) Erben, Regest. I. 451, č. 976. Nemá se tu pomýšleti na dvorský sjezd knížete Oty ve Strubíně, o němž annal. S. Rudberti Salisburgen. k r. 1239 vypravují, že odbýváno bylo „concilium pro reformanda pace terre apud Struobinge,“ avšak bez výsledku zůstalo, jelikož arcibiskup Salcpurský se svým duchovenstvem se ho nesúčastnil? Pertz IX. 787. Také zcela přirozeno, an Ota Osvicený byl papežského, arcibiskup smýšlení císařského. Böhmer, v Regest. Wittelsbašských na str. 19, klade tento dvorský sjezd do roku 1240.

2) „Gregorius . . . in quo omnem spem collocat.“ Erben, Regest. I. 456, č. 980.

se vyhýbat¹⁾. A kníže Fridrich vyhýbal se jí, poněvadž Vídeň ještě před vánoce otevřela mu své brány, a on velmi okázale mohl slaviti své smíření s císařem²⁾. V listině, dané v měsíci dubnu 1247, potvrzující svobody města Vídně, praví císař výslovně, že toto podrobení stalo se s jeho schválením a s jeho vůlí³⁾.

Přestoupením knížete Fridricha v měsíci prosinci 1239 na stranu císaře byl triumvirát protržen; však posud souvisel, ač nikoli příliš pevně, až do první polovice roku 1240 král Václav se záměry knížete Oty. Legát Albert dával již dne 23. listopadu 1239 odpadlíkovi výstrahu, aby nesápal se na Čechy a na Moravu⁴⁾, a král Václav trpěl tohoto papežského jednatele v zemi až do měsíce července, avšak osobně nesúčastnil se žádného dalšího podniku, který by směřoval proti císaři, jinak-li nemá se králův pokus, donutiti knížete Fridricha k vydání území na sever od Dunaje ležícího v náhradu za přinesenou pomoc, považovati za takový, jenž zároveň namířen jest proti císaři. Omlouvaje se namítal kníže Fridrich, že bez schválení císaře smlouva nemohla platna býti. Nieméně král Václav na podzim 1240 vpadl do Rakous, avšak s blížící se zimou a když město Lava vyslovilo se ve prospěch Fridricha, navrátil se opět do své země. Prostřednictvím knížete Oty, a nepochybně také legáta Alberta⁵⁾, zjednan byl na počátku roku 1241 mír, v němž za podmínku položeno bylo zasnoubení krá-

¹⁾ Höfler, Albert von Beham. Na u. m. 10. Tenkrát bylo nařízeno, aby velká církevní kletba, proti císaři dne 18. listopadu obnovená, od biskupů německých třeba i prostředky donucovacími byla prohlášena.

²⁾ Meiller, Babenberg. Regest., str. 266 č. 450 a 451. Annal. Erphorden. k r. 1239; u Pertze XVI. 33.

³⁾ Meiller, Babenberg. Regest., str. 266 č. 450.

⁴⁾ Höfler, Albert von Beham. Na u. m. 10.

⁵⁾ „Expensas in nuntiis commemorat pro matrimonio filii regis Bohemiae circa ducem Austriae.“ Erben, Regest. I. 481, č. 1029.

lovského kněžice Vladislava Václavovce s Jertrudou, dcerou Jindřicha Rakouského, bratra Fridricha Bojovného. Jelikož kníže Fridrich byl bezdětek, mělo toto zasnoubení do sebe značnou důležitost pro budoucnost. Sňatek uzavřen byl teprve roku 1247¹⁾.

Po ukončení války zaměstnával krále především Olomúcký biskup Robert. Sklíčen jsa vysokým věkem a jak domněnka panovala, nevyčitelnou chorobou, odhodlal se složiti se sebe úřad biskupský, i sdělil tento svůj úmysl ku konci roku 1239 stoličce apoštolské. Řehoř IX. brevem daným v Lateránu dne 17. ledna 1240 zjednal opata kláštera Hradištského a převora kláštera Doubravnického za své zplnomocněnce, v jejichž ruce biskup měl složiti své dobrovolné odřeknutí, doložil však při tom: „v případě že by on, biskup, učiněného kroku svého želel, tu měl z přinucení zřici se biskupování“²⁾. Toť zní tak, jako by dobrovolné zřeknutí biskupovi takorč položeno bylo do úst, a uvážíme-li, že uplynutím několika měsíců, hned po smrti biskupově, v olomúcké kapitole povstaly valné rozmišky, jakéž předce obyčejně původ svůj nedatují ode dneška, tu sluší asi příčinu složení úřadu hledati zcela jinde. A v skutku nepořádky a morální nepříslušnosti mezi kanovníky vzniklé, jimž se opřiti staříckému biskupovi nedostávalo se buď síly buď vůle, přiměly metropolitu a arcibiskupa Mohučského, Sifrida III., aby v měsíci listopadu nebo prosinci roku 1239 nařídil velkou prohlídku olomúcké kapitoly, čehož následkem bylo, že děkan Jan a kapitola jeho byli kletbou stíženi a s úřadu složeni. A jelikož arcibiskup ve své do Říma zaslané zprávě všelikou vinu přičítá biskupu Robertovi, „jenž častěji k tomu byv vyzván zlořádům svých kanovníků

¹⁾ Cont. Annal. Sancrucen. k r. 1241; u Pertze IX. 639 ssl. Annal. S. Rudberti Salisburgen. k r. 1241; u Pertze IX. 787.

²⁾ „Ad cedendum auctoritate nostra cogatis eundem, si forte ipsum contingeret poenitere. Cod. Dipl. Mor. II. 364.

přítrž učiniti opominul¹⁾, tuť asi zřeknutí jeho sotva bylo dobrovolné, za to však přítomnému v zemi legátu Albertovi velevítané.

Již jednou jsme sobě dovolili podotknouti, že biskup Robert nikdy se neubíral rozhodně za politikou Řehořovou, a legát Albert potřeboval sil rozhodných. On to byl, jenž opatem Zabrdočickým celé diécesi nařídil, aby zvláštní modlitba za papeže vložena byla do kánonu mešního, on to byl, jenž arcijahňům dotčené diécese rozkazuje, aby ti, kdož křížem opásáni byli buďsi pro Jerusalema buďsi proti Prušanům, zpět se zadrželi k výpravě proti císaři, a on to byl, jenž v měsíci červnu z církve vyloučil dominikány v Brně, protože nešli za ním²⁾; jsouť to výkony právomocné, prokazující nám, že od ledna 1240 biskup Robert již nevládl. Až do jeho smrti dne 17. října 1240 nalezáme jen jediný případ, v němž podepsán jest co biskup. Obdarování, dne 29. prosince 1239 manželů Přibyslavem a Sibilou z Křižanova učiněná, potvrzují se od něho v klášteře Zabrdočickém dne 4. července 1240 „ve jménu biskupství.“ Totéž činí kapitola v Olomúci dne 2. srpna t. r. Toho času ještě žil³⁾. Od té doby dějiny více se o něm nezmínují.

Od roku 1201 spravoval biskup Robert po 39 let církevní provincii Moravskou⁴⁾. Klášter Velehradský ctil v něm svého druhého zakladatele elického dobrodince;

1) Erben, Regest. I. 515 č. 1082 podle breve papeže Innocenta IV., daného v Anagni dne 11. září 1243.

2) Höfler, Albert von Beham na u. m. 10.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 370 a 373.

4) Dne 4. července 1240 datuje Robert jistou listinu „pontificatus nostri absque duobus quadraginta annos.“ Cod. Dipl. Mor. II. 371, tedy v 38. roce panování. Toť shodovalo by se skoro zevrubně s jeho nastolením dne 23. června 1202. (Viz str. 12. t. d.) Že však Robert v počítání let svého panování nešetřil důslednosti, podotkli jsme již na jiném místě.

tam v chrámu klášterním dal se pochovati¹⁾. Den zaznamenal nekrolog olomúcký²⁾, rok jeho úmrtí letopisec z Heimburku a Pulkava³⁾. Robert, jakož také nekrolog dosvědčuje, byl patnáctým biskupem Olomúckým. Pravíť o něm: že ozdobil kapitolní chrám rozličnými okrasami a rozhojnil důchody biskupství. O jeho nadacích a založeních promluvili jsme průběhem těchto dějin; z ozdob chrámu věnovaných uvádějí olomúcké zápisky: drahokamy vykládaný kříž s ostatkem trnové koruny, pak drahocenné, uměle pracované veliké reliquiarium sv. Kristina, kteréž ještě v XV. století stálo na oltáři⁴⁾. Literární svět má od něho pojednání o svátosti pokání, kteréž ve středověku valně proslulo a mezi obyčejné naučné knihy vřaděno bylo⁵⁾. To, jakož i trvalé památky jeho působení, založení proboštví při kapitole Olomúcké, nadace doubravnické a velehradské, osvobození tohoto kláštera od povinnosti odváděti desátek k stoličnímu chrámu moravskému⁶⁾ a t. d. jsou příčinou dostatečnou, aby pozdější věk zmíňoval se o panování Robertově s velikou pochvalou. Olomúcké zápisky nazývají

1) Richter, Series 59 dle Ziegelbauerova Olomucium sacrum. Již ani jezuita Jiří Cruger († 1671) neviděl Robertův náhrobek uprostřed chrámu kláštera Velehradského; farář z Pavlovic nad Bečvou, Středovský (zemř. 1713), praví však již „conditorium eius nunc squallet hominibus ignotum.“ Ziegelbauer, Rps. na u. m. zems. arch. str. 374.

2) Necrol. Olomucen. Ms. ad 17. Octobr. Také Richter, Series, ale rok 1232. Že jméno Robertovo zapsáno bylo do knihy zemřelých, jest nám důkazem jeho na smrtelném loži vykonaného, úplného smíření s církví, poněvadž v kletbu daným tato čest byla odeprána. Kober, Kirchenbann, str. 243 ssl.

3) Pertz XVII., 714 a Dobner, Mon. III. 217.

4) Granum Catalogi episc. Olom. v Richter, Series str. 58.

5) Monsé (Infulae doctae Moraviae pag. 13) praví, že jest otištěno u Ziegelbauera, Historia rei literariae Ord. S. Bened. Tom. IV. Tam se nenalezá. Ms. memb. Seculi XIII. 8°. Bibl. Monacensis, Sig. Cod. lat. Mon. 11,338 et Polingen. 38, nazývá toto dílo: Dicta Ruodperti, episcopi Olomucen. Bližší v té příčině v dějinách kulturních.

6) Cod. Dipl. Mor. III. 126.

jej mužem bystrého ducha, učeným posuzovatelem, jenž vládl bohatými vědomostmi, jenž vedl život ctnostný, a jenž vůbec stkví se „co jasná hvězda na obloze církve Olomúcké“¹⁾. Pro nás, po přehledu života Robertova na základě současných pramenů dějepisných, jsou takové a podobné úsudky pouze dokladem, jak potomstvo posuzuje muže jedině dle jeho trvalých skutků, aniž by také povždy jeho mravní cenu, kteráž paměti unikne, kladlo na váhu²⁾.

Po smrti Robertově nastalo dlouhé bezvládní. K volbě oprávnění kanovníci, jsouce hned po hlavní prohlídce metropolitou v kletbu dáni, nesměli vykonati právo podle listiny z roku 1207 jim příslušící³⁾, a nicméně shromáždivše se hned po úmrtí Robertově zvolili v lůně kapitoly ze svého středu mistra Viléma, arcijáhna Přerovského, muže rodu šlechtického, rozvážného, vědecky vzdělaného a mravného, za svého biskupa. Proti tomuto, církvi se přičicímú jednání protestoval arcibiskup Mohučský, a když kanovníci o zrušení církevní kletby nepéčovali a tříměsíční, církevními zákony ustanovená lhůta minula, do níž zvolený má požádati svého metropolitu za vysvěcení, jmenoval Sifrid III., s vědomím krále Václava, Kunráta, kanovníka hildesheimského, přívržence císaře Fridricha II., biskupem Olomúckým, jež také s přivolením královým vysvětil. Proti tomuto, jak se pravilo, světskou mocí vnucenému biskupu opřela se kapitola, aniž by však čeho pořídila. Biskup Kunrát zmocniv se domů kanovnických vydobyl takořka útokem hlavní chrám, a uvězniv několik vzdorujících kanovníků

1) Richter, Series, str. 61, a Monsé, *Infulae doctae Moraviae*, str. 12.

2) Listinou z r. 1220 pro klášter Lúcký (Cod. Dipl. Mor. II. 118) daruje Robert klášteru Lúckému „decimas, quas vulgus credebat spectare ad praepositorum Boleslaviensem, quam multis temporibus praecessores possederunt et nos possidemus.“ Zde asi na místě quam sluší čísti quas, jelikož proboštství Boleslavské nikdy nebylo spojeno s Olomúci, a svou vlastní kapitolu mělo.

3) Viz str. 36. t. d. Kober, Kirchenbann, str. 368 ssl.

vyhnal ostatní, tak že skoro jen žebrotou musili se živiti¹⁾. Takový byl stav diécese v lednu 1241.

Jednání proti oběma sporným stranám započato bylo v Římě teprvé v dubnu 1241, dotrvajíc pak až do roku 1243. Vzalot tenkrát jiný, zcela neočekávaný obrat. Kunrát datuje léta svého panování od roku 1241. Takový stav věci nemůže jináče nazván býti nežli neblahým, hlavně když zmatky v Čechách způsobené Albertem dosáhly svého vrcholu. Arcibiskupové Salcpurský a Mohučský, biskupové Řezenský, Pasovský, Frýsinský a m. j. byli kletbou stíženi, a mezi jiným bylo duchovenstvo moravské z Prahy dne 22. května proti knížeti Fridrichovi Rakouskému přímo poštváno²⁾. Z Moravy vypravil mistr Albert ku knížeti poselství, kteréž mělo mu imponovati. Ve své neskončené spokojenosti zaslýá do Říma zprávu: „do první řady v bitvě postavil jsem děkana templářů s dvěma bratry, komtura johanitů a komtura řádu Německého, taktéž každého s dvěma bratry, do druhé cisterciackého opata Velehradského, prémonstrátského opata Lúckého a benediktinského probošta Rejhradského, a do třetí řady kapitolního děkana a arcijáhna v Olomúci“ ještě se třemi jinými, blíže neoznačenými vyslanci³⁾. Byltě to náramný přechmat, jelikož náruživému legátovi všeliká autorita se odpírala; ano arcibiskup Salcpurský na zasláné mu dopisy ani neodpověděl⁴⁾.

Mezitím staví se král Václav, jenž dne 27. dubna pro Tišnov a dne 16. května pro Zabrdovice listiny vydával v Brně⁵⁾, tedy právě v době, za kteréž legát Albert na Moravě se zdržoval, vždy rozhodněji na stranu císaře; avšak Albert až posud nepovažoval jej za ztracena. Neunavně se

1) Dle papežských brevii ze dne 13. dubna 1241 a 11. září 1243. Erben, Regest. I. 479, č. 1026 a 515, č. 1082.

2) Höfler, Albertus na u. m. 11. Erben, Regest. I. 459, č. 990.

3) Höfler, Albertus na u. m. 12. Erben, Regest., na u. m. 460, č. 992.

4) Erben, na u. m. 460, č. 995.

5) Cod. Dipl. Mor. II. 367 a 365.

snažil, aby byl blízko něho. V měsíci červnu dlí král dle listin v Čechách, také Albert datuje odtud své listy. Tu však bylo mu slyšeti, že král Václav, aniž by se dříve poradil s přátely svými a velmoži zemskými, přijal posly „kacířského“ císaře Fridricha, a téhož syna „králíka“ Kunráta. O tom zpravil jej kníže Ota Bavorský na sjezdu knížat v Budišíně as v polovici srpna 1240, kdež měl zvolen býti protikrál, což se však, jako v Lebuse nepodařilo. Ve zprávě legáta Alberta papeži z Lancútu zaslané lze mezi jiným čísti: „Tímto návěštím až k smrti polekán spěchal Ota bez prodlení ku králi, aby jej od takového úmyslu odvrátil, ale bez výsledku; ani prosbami ani pohrozením nenechal se pohnouti od svého předsevzetí, ba ani pak, když takto na něm žádali kníže i větší část šlechty zemské, připomínajíce mu přísahy, římské církvi a Vám, nejsvětější otče, učiněné. Sotva že se mému knížeti přispěním mocného velmože Bohuslava Slavkoviče podařilo po dlouhém namáhání a prolévání potu, pohnouti k tomu, aby bez odkladu a závazně neuzavíral spolek, nýbrž dříve do Lokte nebo na jiné místo nový položil rok, a mezitím zpravil papeže o tom, co se stalo.“

Za původce spiknutí udával Albert lantkraběte Durnského, markraběte Braniborského, vzácné posly knížete Brabantského¹⁾, hraběte Gotharda (Gebharda?) z Arnsteinu, téhož bratra, rytíře řádu Německého, a čtyři jiné vznešené bratry téhož řádu, „podle jejichž a některých jiných rady řídí se vláda v celé říši.“ Za pohnůtku k odpadnutí uvádí Albert: král, aby sobě získal velikého jména, baží po potlačení svých soudruhů, jako kdyby ostatní knížata, přidruživše se k němu ve své přítulnosti a z nenávisťi proti císaři Fridrichovi, a postavivše jej v čelo svého spolku, bez něho ani obstáti, ba bez jeho vůle ani žítí nemohli. Knížete Bavorského naplnil prý král Václav bázni, že sebe,

¹⁾ Jsout to vesměs pokrevní příbuzní krále. Mimo to jest rod Brabantský zpříbuzněn s Burgundským a tento s Meranským.

své dědice a vše co má v šanc vydá, nechce-li za každou cenu podporovati stranu císařovu. Na kolenou prosí prý kníže Ota i se svou nejkřesťanštější chotí Anežkou, dcerou gvelfického falckraběte Jindřicha, a s jejím příbuzenstvem papeže o radu a pomoc, jelikož v skutku obě části jeho území, Bavyry a Falcko, se všech stran vydány jsou útoku jeho nepřátel. Anežka, nejoddanější služebnice římské církve, upadla prý zprávou o zrádnosti Českého krále do těžké horké nemoci, kterouž až posud trpí. Papež nechť prý popílí s tím, co hodlá učiniti, jelikož kníže Ota na dlouho nebude s to, aby odolal hrozbám svých protivníků; také aby prý ku králi Václavovi zaslal přátelský přípis a přerušiti hleděl téhož záměry na příštím sjezdu knížat. S prospěchem prý by bylo psáti na oba důvěrníky krále, Bohuslava Slavkovce a Budislava Jaroslavce; a pak na jeho sestru, klarisku Anežku, jejichž radou král Václav hlavně se spravuje, tak aby tito navrátili jej opět k bývalé věrnosti; velmožům zemským může prý se zcela zřejmě říci, že země Česká ztížena bude církevní kletbou, pakli král nedostojí svým přísežným slibům. Za vhodné exekutory doporučuje Albert konečně arcibiskupa Ostřihomského a biskupa Vratislavského¹⁾.

Toť smutný obraz, jak jej mistr Albert papeži nastínil o stavu věcí v říši Česko-moravské, kdež působnost jeho v té míře klesala, v jakéž sousední biskupové nabývali ducha, přede všemi Salcpurský, jenž ve spojení s biskupem Pasovským vynesenu na Rakousy kletbu odvolal, knížete se svou odpuzenou chotí opět spojeného²⁾ rozhřešil a spolčen jsa s nově zvoleným biskupem Brixenským průsmyky alpské obsadil, tak že Albert jen s tíží prováděti mohl své dopi-

¹⁾ Höfler, Albertus na u. m. 14 a 15. Dle něho Erben, Regest. I. 461, č. 1000.

²⁾ Annal. S. Rudberti Salisburgen. k r. 1240; u Pertze IX. 787. Jest to Anežka Meranská.

sování s Římem ¹⁾. Ano i poslední podpora, kníže Bavorský, byla právě arcibiskupem Salcpurským vlivu papežskému odlákána a tím zjednáno obecné přesvědčení, že všeliké namáhání k docílení volby protikrále v říši Německé bylo by marným. Počalo se pomýšleti na Francii! A přes tuto nemilou zkušenost a přes zřejmé vyjádření biskupa Pražského, že nelze mu krále svého odvrátiti od císaře ²⁾, neustál mistr Albert, aby ještě dne 5. září 1240 nevybízel papeže k zaslání dříve navržených přípisů do Čech ³⁾, i aby se nedral k Otovi ještě tenkrát, když tento od císaře obdržel přísný rozkaz, aby velezrádného Alberta ze země vypudil ⁴⁾. A papež skutečně dal se přemluvit, aby ještě v měsíci září psal králi Václavovi vyzýváje jej, by císaři Fridrichovi nepřispěl svou pomocí, aniž připustil, by jmenem jeho táhla do Itálie vojska říši Česko-moravskou ⁵⁾.

Zatím císař Fridrich postupoval v Itálii vždy blíže k Římu. Tu ještě jeden prostředek měl vypomoci z nouze. Papež Řehoř bullou ze dne 9. srpna 1240 povolal biskupy celého křesťanstva za příčinou vážných a důležitých záležitostí církve k příštím velikonocím, ke dni 31. března 1241, do Říma k církevnímu sjezdu. Kapitoly a kláštery taktéž měly vypraviti své vyslance, světští knížata své zplnomocněnce ⁶⁾. Mezi jinými byla tato bulla také na krále Václava a na oba biskupy zemské, Pražského i Olomúckého, zaslána, a dne 15. října opětována ⁷⁾. Víme, že biskupská stolice v Olomúci byla uprázdněna, boj mezi kapitolou a stranou

¹⁾ Albert doznává, že dopravu svých listů dal obstarávati „per quamdam vetulam conversam et unum puerum.“ Schirrmacher na u. m. III. 321.

²⁾ Erben, Regest. I. 467, č. 1006 dle Höflera, Albert. na u. m.

³⁾ Erben, na u. m. 1004 a Bréholles na u. m. V. 1048.

⁴⁾ Bréholles na u. m. V. 1048.

⁵⁾ Bréholles na u. m. V. 1036.

⁶⁾ Bréholles na u. m. V. 1020.

⁷⁾ Palackého Cesta italská, str. 28.

arcibiskupskou dodržuje, ač biskup Kunrát obdržel vrch. Zcela přirozeně na tyto plotky, kteréž ostatně ani posud nebyly příčinou soudního zakročení, nebral Řím žádného ohledu, zanášeje se horlivě obmyšleným církevním sněmem. Zdali vůbec král Český obeslání sněmu mínil do opravdy? Legát Albert alespoň ve svém listu k papeži daném v Lancútu dne 27. března 1241 chtěl tomu přikládati víru ¹⁾. Jako papež požádal krále, aby všeliké tažení vojů na posilu císaře do Itálie ve své zemi zamezil, tak vyslovil se císař Fridrich v ten rozum, že prélatové nemohou se spoléhati na bezpečné cestování, jelikož obecný sněm vypsán jest na jeho záhubu ²⁾. Sněm se neodbyval. Světem hýbal jiný výjev — zvěsti o taženích mongolských — říší pak Česko-moravskou úmrtí ovdovělé královny Konstace.

Přemnohé listiny, o kterýchž jsme se průběhem našeho vypravování zmínili, daly svědectví toho, v jaké míře královna Konstace působila na své syny, krále Václava a markraběte Přemysla. Bylať — můžeme tak mluvití přihlížejíce k velikému převratu v soukromém životě královu záhy nastalému — strážným duchem obou bratří. V skutku pamětihodno jest, jak někdy jeví se řízení všehomíru, vtěsnajíc do úzkého rámce jediné rodiny a v dobu poměrně krátkou nejskvělejší a nejsvětější povahy ducha lidského. Královny sestry Anna i Anežka byly již za svého živobytí v pověsti světic, jejich teta, abatýše Anežka, byla již za světici ctěna, téměř tétéž úcty požívala jejich staričká matka Konstace, sestra Ondřeje II. Uherského, čili teta panujícího krále Bely IV., jehož sestra Alžběta byla teprvé roku 1235 za svatou prohlášena, a k těmto svatá Hedvika, jejíž syn, kníže Jindřich II., od roku 1216 měl za manželku kněžnu svrchu připomenutou. Není to skvělé svědectví o výtečnosti domácího vychování, jež Konstace řídila?

¹⁾ Erben, Regest. I. 476, č. 1020.

²⁾ Bréholles na u. m. V. 1037.

Poslední své dny strávila mezi svými svěřenci, jeptiškami tišnovskými, bývalá královna a dcera královská nazývá se v jich kruhu nejnižší služkou Páně¹⁾. V předtuše svého brzkého skonání byla ustanovila již 1. prosince závětí, aby po její smrti abatyše Tišnovská vyplatila synu Divišovi z Divišova z rodu pozdějších Šternberků, jmenem Zdeslavovi²⁾, ještě 50 hřiven za statek Komín u Brna, od otce za 280 hřiven zakoupený, a v této listině užívá svrchu uvedených slov. Královský komoří, Albert ze Slivna, otec potomního hrdinského vítěze nad Tatary, Jaroslava ze Šternberku, byl v té příčině prostředníkem³⁾. Byl to poslední člen v dlouhém řetěze její dobročinnosti. Dne 6. prosince skonala v klášteře Tišnovském. Od roku 1198 nebo 1199 poutána jsouc k osudům Přemyslovců, od roku 1201 jsouc královnou, obzvlášť hojným dobrodiním obmyslila oba kláštery v Oslavanech a v Tišnově. Tišnov ctil ji proto také za svou zakladatelku, zachovav ji až do zrušení svého kláštera u věrné paměti⁴⁾. Ku svému přání obdržela v kůru chrámovém, kdež také byla hrobka jejího syna, markraběte Přemysla⁵⁾, dne 7. prosince místo svého odpočinku⁶⁾.

Král Václav, jenž jakož lze souditi z listin, nalézal se v měsíci červenci v Čechách, v měsíci srpnu v Brně, dne 1. září v Praze, kdež vydal listinu velikých svobod pro klá-

1) Listina daná v Tišnově dne 5. prosince 1240. Cod. Dipl. Mor. II. 380.

2) Tento Zdeslav, též Zbislav, má svůj náhrobek v děkanském chrámě Čáslavském, jeden z pořádkých z XIII. věku zachovaných. Mittheil. der k. k. Central-Commission in Wien. Bd. IV. 222. Jahr. 1859.

3) Erben, Regest. I. 469, č. 1011.

4) Tradice nazývá ji také zakladatelkou kláštera Nebeské brány, Porta coeli, ve Vídni, kdež až do r. 1586 sídlily prémonstrátky. Mittheilungen der k. k. Central-Commission Sv. IV., str. 151, ročn. 1859.

5) Viz str. 196 toh. díla.

6) Rok jejího úmrtí zaznamenaly Annal. Heinrici Heimburgen. k r. 1240; u Pertze XVII. 714, pak Cont. Cosmæ k r. 1240; u Pertze IX. 171 a Pulkava k r. 1240. Dobner, Mon. III. 217. O dnu rozcházely

šter Hradištský¹⁾, byl tenkrát pohřbu přítomen. Dovídáme se to ze dvou listin, jež v Tišnově dne 7. prosince vydal na spasení duše zemřelé matky, „na jejíž skonání nelze nám pomněti bez bolesti a bez vzdechů.“ V jedné daruje král klášteru patronátní chrámy sv. Petra v Brně v moravských Budějovicích a v Bíteši, tehdy také Heinrichs zvané, listinou pak druhou z téhož dne bře klášter ve svou ochranu, i potvrzuje všecko jeho, dle jména uvedené zboží, mezi ním i poslední od královny učiněnou nadaci, statek Komín. Z četných svědků, kteří nepochybně byli při pohřbu, uvádíme opata Zabrdovického, probošty Konického a Doubravnického, pak více farářů z okolí, více kněží řádu dominikánského, jenž teprve před několika měsíci, dne 4., 5. a 6. července obdařen byl od papeže Řehoře IX. rozličnými privilejemi²⁾, a Oldřicha, „knížete Korutanského.“ Také královnin poslední notář, Petr, podepsal své jméno³⁾.

Zdali král toho času, anebo již dříve, křížovníkům s červenou hvězdou právě zavedeným v Praze přivtělil kostel na Pöltenberku blíže Znojma, z listiny není zřejmo, jelikož vydána jsouc v Praze opatřena jest sice rokem 1040, nikoli však dnem svého sepsání. Pulkava, velebě královnou po smrti, uvádí hrady a města, kteréž vystavěla, na Moravě: Hodonín, Břeclavu a Bystřici, v Uhrách pak město Trnavu

se prameny. Podle moravských listin byla Konstace dne 5. prosince ještě na živě a dne 7. prosince byla již mrtva. Necrologium Olomúcké napsalo ke dni 3. prosince: Obiit Constantia regina. Necrologium českoslezské na u. m. udává den 4. prosince; Cont. Cosmæ: Constantia regina obiit Idus Decembris, tedy dne 13., a Pulkava: III. Idus Decembr., čili dne 11. prosince. Nicolaus de Bohemia, Ms. na u. m. 285 má III. Kalendis Decembr., tudíž dne 29. listopadu, a český Pulkava, Ms. Raygraden. fol. 141 klade docela měsíc říjen „Léta 1240 královna Konstantia... toho myessiecze rzygna vmrzela gest“ — zajisté nezvratný to důkaz, jak závadny byly přepisy již v starých dobách.

1) Cod. Dipl. Mor. II. 372, 373 a 375.

2) Cod. Dipl. Mor. II. 368, 369 a 371.

3) Cod. Dipl. Mor. II. 381 a 382.

a zámek Rotenstein¹⁾). Povědomo jest nám, že Hodonín a Břeclav byly již dávno před Konstancí, o Hodoníně i Břeclavi činí se zmínka již k roku 1052, ale na města dle práva německého, t. j. na města hradbami a zřízením městským opatřená, byly teprve královnou povýšeny, a to jest její zásluha. Aby svými statky v Uhrách bez obmezení vládnouti mohla, k tomu udělil král své matce, „protože ji srdečně milujeme,“ již dříve listinou danou v Praze dne 1. května 1239 plné právo²⁾). Podobá se, že je bez prodlení prodala svému strýci, králi Belovi IV., poněvadž tento netoliko zřejmě ke koupi se přiznává, nýbrž také ves Baralad, k panství Trnovskému náležející, dne 13. listopadu 1247 tamějším františkánkám daroval³⁾).

Představme sobě, dříve nežli ve svém vypravování pokračovati budeme, postavení královo po matčině smrti, tedy ku konci roku 1240. Biskupství Olomúcké ve sporu se svým kanovníctvem, země podryvána stranou papežskou i císařskou, sesazování s úřadu a vylučování z církve na denním pořádku, napnutost poměrů k Rakousům, protože kníže Fridrich se zdráhal odstoupiti Čechám území rakouské k severu od Dunaje ležící, s Moravou hraničící, jakož byl nepochybně ku konci roku 1238 přislíbil⁴⁾), a ke všemu tomu nenávisť až na smrt, panující mezi císařem a papežem. Náruživost dospěla již takového stupně, že mistr Albert neostýchal se roznášeti smyšlenou pověst, že král úklady strojil jeho životu a že jen rychlým útekem za noční doby mohl se zachrániti⁵⁾). A právě té doby, když přirozená

1) Pulkava k r. 1240. Dobner, Mon. III. 216. Latinský Pulkava čte Rocenstein, český Rotenstein. Na místě Bystřice sluší asi čísti Bzenec, od roku 1214 jako villa forensis, pak jako civitas od r. 1223 „in provincia Bretislaviensi.“

2) Cod. Dipl. Mor. II. 355.

3) Fejér, Cod. Dipl. Hungar. IV. 1. str. 469.

4) Viz str. 188. t. d.

5) Höfler, Albert von Beham na u. m. 18.

záštita církve, císař v nepřirozeném zmatku všech poměrů táhl proti Římu, řítili se Tataři východní Evropou, ohrožující veškeré křesťanstvo.

Jako kdyby prozřetelnost božská ve svých nevyzpytatelných úradách byla chtěla v západní Asii a pak po Evropě zavéstí nový pořádek věcí, a pohřížené v hádkách a ve sváru človecenstvo evropské probuditi z dřímoty, připustila, aby z tureckých kmenů, bydlících na sever od Číny v tak zvaném Zlatém pohoří (Tangnu) a na jihovýchodu od jezera Bajkalského, sestoupil panovníčí rod, jenž svým bičováním tak dlouho mrskal svět, až zanedbané sice, ale nikoli sestálé srdce východních Evropanů nemohlo déle odolati mohutnému návalu krve, povstalému z rozehvění myslí následkem nejhroznějšího utrpení. Hlavou tohoto pro svou ukrutnost po Evropě pověstného panovnického rodu jest Temudžin, příjímím Džinghis-Chan čili Neohrožený¹⁾). Jím, lze doložiti s plným přesvědčením, a následkem jeho světových výbojů vyšinuli se v první řadě Rusové a Němci, a s nimi zároveň následkem blahodárného vzájemného působení i ostatní národové západoevropští na vysoký stupeň moci a osvěty, na němž nyní stojí²⁾). S tohoto stanoviště hodláme pohlížeti na bouře oněch tureckých kmenů, z nichž pocházel Timudžin. Byl pak rozdíl činěn mezi těmi, jimž ve zvláštních říších panovali dědiční králové, a mezi takovými, jenž co volní kmenové ovládání byli vůdci zvolenými. Prvnější, Mongolové zvaní, usedlí hlavně na pobřeží Bajkalu, podrželi své jméno; druzí, původně na pohoří Tang-nu a na úbočí velikého Altaje žijící, obdrželi od Číňanů potupné jméno Tatarů, a pod tímto názvem utkvěli v neblahé paměti na Moravě³⁾).

1) Erdmann, Temudschin der Unerschütterliche. Str. 253.

2) Slova z Erdmannova: Temudschin der Unerschütterliche. V Lipsku 1862. Str. 164.

3) Jméno Tatarů (čínsky Tha-tha, Tha-teche), obyčejně Tha-tse, potupně Sao-thase (smrdutí), též Ta-tal, a na místě toho též Tii (pes),

První zvěsti o strašlivém plenění Tatarů v Rusku dospěly, po dobytí Kyjeva v jižních Rusích, v měsíci prosinci 1240 na Moravu. Král Václav, správně porozuměv hrozícímu nebezpečí, psal bez prodlení hned na počátku roku 1241 německým knížatům, k soustředěné podpoře je vyzýváje. Z pohybů, jakéž Tataři z Kyjeva činili, bylo lze předvídati jejich tažení na Moravu. Stálit' toho času, když Temudžinova vláda po jeho smrti, připadající na den 18. srpna 1227, přešla na třetího syna jeho Ugetai (Oktaí) zvaného, pod vedením Batua, syna Džudžiova, prvorozence Temudžinova. Batu rozdělil své voje na dvě části, s oddílem silnějším táhl osobně na Uhry a překročiv u Mukačeva Karpaty¹⁾, porazil dne 12. března 1241 sebrané proti němu vojsko uherské, objevil se dne 17. března před Peští a Vácovem²⁾, i svedl rozhodnou bitvu na pustě před Mohi v župě

jest vynález Číňanů, jímž z počátku nazývali podrobené od kmene Hoi-hu Turky (Tu-kin) v užším slova toho smyslu, později pak všechny severní barbary, národy západoasijské, ano i Evropany (Rusy, Tupithase, t. j. Tataři s velkým nosem). Slovo „Mung“, odkudž Mongol, značilo původně „slabý, důvěrný“, později „statný, hrdý, neohrožený, silný“. Mung bylo tedy příjmení, jehož význam podle okolností změnám podléhal. Erdmann na u. m. 130.

¹⁾ Král Bela IV. k Řehoři IX. ze Záhřebu dne 18. května 1241. „Nuper circa festum Dominicæ resurrectionis (31. března) in Hungaria manu valida et multitudine copiosa intraverant (Tatari).“ Fejér, Cod. IV. 1. 214. Viz Archiv der kais. Akademie. Sv. 42, str. 520 a ssl.

²⁾ Nejlepším pramenem o Tatařích v Uhrách jest Rogerii, canonicí Varadiensis, carmen miserabile super destructione regni Hungariæ temporibus Belæ IV. regis, per Tartaros facta. Endlicher, Mon. Arpadiana, Scriptorum pag. 255—296. Dle toho daleko rozšířena kniha od Szalay László, Tatárjárás Magyarocszágon. V Pešti, 1856. O Tatařích v Chorvátsku: Fr. Vaníček „der Kampf der Croaten mit den Mongolen“, v programu vyššího gymnasia ve Vinkovcích, r. 1867. O Tatařích v Sedmíhradsku: „Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens“ ve Fontes rerum Austriacarum. Sv. XV. ročn. 1857. O Tatařích ve Slezsku, Grünhagen, Regesten zur schlesischen Geschichte. Ve Vratislavi 1868. Ani nejbedlivější sestavení pramenů nebylo s to, aby odstranilo všeliké odpory a obtíže v nich obsažené.

Boršodské, tam kde řeka Šajó rovinou napříč se vine a blíže Onodu Hernád přijímá¹⁾. Slabší část voje hnula se současně proti Polsce vedením knížete Bajdara, syna Džagataiova, jenž byl druhorožencem Temudžina. Pod Bajdarem veleli tatarští vůdcové Beđaj-bogatur (bohatýr Beđaj, jinak také Peta zvaný) a Urdjuj (Orda)²⁾. U Sandoměře odloučil se okolo dne 13. února Bajdar od Beđaje, aby zaplavil Kyjevsko, načež se oba teprve u Vratislavě dne 2. dubna 1241 spojili. Poplenivše opuštěný Krakov objevili se v měsíci dubnu 1241 v dolním Slezsku³⁾. Svatá Hedvika, matka knížete Jindřicha II., a téhož choť Auna, spasily se útekem do tvrze Krosna⁴⁾. Kníže pak sám postavil se na pláních vahlstadtských blíže Lehnice, druhdy „Dobré pole“ zvaných, statně proti Tatarům s malým sice, ale chrabřým vojem. Král Václav byl již s četným vojskem na pochodu, spěchaje ku pomoci; avšak aniž by se s ním poradil nebo jej k urychlení pochodu vyzval, vrhl se Jindřich na nepřitele dne 9. dubna a ztrativ život prohrál bitvu. Poslední český Děpoltovec, kníže Boleslav, syn Děpolta III., dělil se s ním o čest válečnou. Tělo jeho pohřbeno bylo v kostele kláštera Lubušského⁵⁾.

¹⁾ Plán bitvy u Mailátha, Geschichte der Magyaren. Sv. I, str. 181 a ssl.

²⁾ Temudžinův rodokmen u Erdmanna na u. m. 444 a ssl., pak Josef a Hermenegild Jireček, die Echtheit der Königinhofer Handschrift. V Praze. 1862. Str. 163.

³⁾ Jediný spolehlivý pramen o Tatařích v Polsce jest Boguchval, episc. Posnaniens., Chronicon Poloniæ, u Sommersberga, Scriptorum rerum Siles. II. 18—65.

⁴⁾ Vita S. Hedvigis u Stenzela, Script. rer. Siles. II. 44.

⁵⁾ Wattenbach, Mon. Luben. ke dni 9. dubna, str. 16 a 42. Boleslav nazván jest tu, jako jeho otec, „Marchio Moraviæ“. Knížeti Jindřichovi dostalo se hrobky u minoritů ve Vratislavi. Stenzel, Scriptorum rer. Silesiac. I. 22. Papež Alexander IV. udělil za tou příčinou tomuto klášternímu chrámu jistá vyznamenání, daná v Lateranu Idibus Ianuarii, pontif. an. III. Alexander IV. ministro et fratribus de ordine Minorum Wzatlien (sic pro Vratislaviens. — ve slově lze poznati

Král Václav, jakož sám sděluje jistému knížeti blíže nenaznačenému, byl dne 9. dubna pouze as jediný den cesty od bojiště vzdálen, i soudí, že by byl porážku zamezil, kdyby kníže jeho příchodu byl vyčkal. Udání, že válečné zástupy jeho, jak biskup Frýsinský oznámil biskupu Jindřichovi v Kostnici ¹⁾, čítaly as 40.000 oděnců a 600.000 Němců náleží do oboru četných bájek, jakéž za oné doby ustrašené myslí v hojné míře vymýšlely; vždyt předce volání do zbraně sotva se bylo ozvalo v říši Německé, kdež teprvé dne 10. března docházely spolehlivé zprávy, že říše Česko-moravská Tatary jest ohrožena ²⁾, a král Václav svůj oběžný list teprv po porážce lehnické zaslal knížatům Německým. V tom lze čísti: „Tataři podmanili sobě již celou Polsku a porazili i usmrtili našeho svata, knížete, již stojí na pomezí říše naší. Zde hodláme se jim opřítí, avšak obáváme se, že bez Vaší a bez pomoci křesťanstva nebudeme s to, abychom jim odolali; dovoláváme se tudíž Vaší pomoci, neboť porazí-li nepřítel, což Bůh račiž zabrániti, také nás, pak bude na Vás chrániti statek i život ve Vašich zemích, veliká obrana, kterouž nyní můžeme poskytnouti náboženství našemu, byla by zničena, neboť vězte, že Tataři zamýšlejí vyhladiti veškeré křesťanstvo“ ³⁾. Takový náhled panoval ve vyšších kruzích od těch dob, co uherský mnich

opravy). „Ex parte dilecte in Christo filie, nobilis mulieris A. relictę, ac filiorum clare memorie H. ducis Zlesie, fuit propositum coram nobis, quod, cum corpus ipsius ducis in ecclesia uestra fuisset traditum ecclesiastice sepulture, dilectus filius, frater C. tunc minister generalis uestri ordinis, volens propter hoc eandem ecclesiam aliquibus insigniis decorare, utendi perpetuo palliis et sacris vestibus sericis in divinis ministeriis et horis canonicis vobis concessit liberam facultatem.“ Papa hoc pro illo Monasterio (Wratislaviensi) indulget. Originál v uher. národn. mus. v Pešti.

¹⁾ Hormayr, Goldene Chronik von Hohenschwangau, die grosse mongolische Fluth. Str. 70, č. 10.

²⁾ Erben, Regest. I. 472, č. 1017.

³⁾ Erben, Regest. I. 480, č. 1027.

dominikánský, Julian, jenž králem Belou IV. ještě s třemi bratry svého řádu okolo roku 1236 vyslán byl, aby vyhledal původní sídla Maďarů, a při této příležitosti k Mongolům došel, ještě před příchodem Tatarů do Uher ve své papežskému legátovi, biskupu z Perugie zaslané zprávě o původu Tatarů, o příčině jich tažení na západ a způsobu válčení, vyslovil se v ten rozum: že jejich úmyslem jest táhnouti až k Římu a ještě dále ¹⁾.

Bratr Julian uvádí za příčinu tatarského tažení na západ pomstu za zavraždění jisté tatarské kněžny v ruském knížectví Suzdalu. Tatarská kněžna, bojovná sestra Ďurďanova, takto vypravuje, byla prý sousedním knížetem dříve svedena a pak ohavně zavražděna. Na její pomstu předsevzata veliká výprava Tatarů na západ. Zvěst ta došla asi záhy do Rakous a do Čech rozšiřujíc se mezi lidem, poněvadž se nalezá v současných letopisech cisterciackého kláštera u Sv. Kříže ²⁾ u Teplíc (rakouských) a poněvadž ještě v druhé polovici XIII. století stala se předmětem národního eposu, jenž se pod názvem „Jaroslav“ čili „o velikých bojích křesťanů s Tatary“ zachoval v světoznámém Královédvorském rukopise ³⁾.

Že tato bratrem Julianem vypravovaná pověst opírala se o skutečnou událost historickou, dotvrdila Hypatiova čili Volhynská kronika, teprvé roku 1843 uveřejněná. Vypravuje: „že mezi ruskými uprchlíky, jenžto v střední Evropě hledali spásu před Tatary, byl také velkokníže

¹⁾ Úplná, bezvadná zpráva dominikána Juliana v Dudíkově Iter Romanum, I. 326 a ssl.

²⁾ Continuatio Sancrucensis secunda k r. 1241; u Pertze IX. 640. „Horum omnium malorum (invasionis Tartarorum) auctores erant comites, qui matrem regis occiderant, eo quod filius eliminasset eos de sedibus suis.“ Tedy vražda na královně.

³⁾ Rukopis královédvorský. Vydání fotografické. S úvodem, vysvětlujícím popisem a opraveným čtením od Ant. Jaroslava Vrtátka v Praze 1862.

Kyjevský, Michal Vsevolodovič, jenž po pádu hlavního města na počátku měsíce prosince 1240 nejdříve ke Kunrátovi Mazovskému, ale pak dále na západ táhl a tento kníže byl pryč na cestě mezi Vratislaví a Lehnici blíže města Šrody (Neumarkt) německými měšťany přepaden a o své bohaté jmění oloupen, při čemž také jeho vnučka zahynula¹⁾. Mezi knížaty německými, jakož jsme již podotkli, byla však za příčinu vpádu považována snaha, vykořeniti křesťanství²⁾. Válka proti Tatarům byla tudíž v první řadě válkou náboženskou, čili tažením křížáckým, pročež také právě jako proti Mohamedánům vypravování byli kazatelé kříže³⁾.

O mravech Tatarů, jejich obyčejích, způsobu válčení a t. d. máme zcela dobré zprávy od misiónářů mezi nimi činných. V čele jich stojí námi již připomenutý a také v Praze známý minoritský misionář, Joannes de Plano Carpini, se svou zprávou k Innocentovi IV. z roku 1245. Jeho průvodce na cestách, Fr. Ascelinus, podává ve své

¹⁾ Polnoje sebranje ruských létopisej u Jirečka, die Echtheit der Königinhofer Handschrift. Str. 159. Obsírně i s citátem ruským ve Světozoru 1860, str. 75; pak v Časop. česk. Mus. 1870, str. 84. Nazvána-li jest v královédv. rukopisu zavražděná Tatarka deerou Velikého chana Kublaje, a tento, jakož dokázáno, teprvé ku konci XIII. století v Asii panoval, — roku 1241 měl věku 28 let (Erdmann na u. m. 438) — tu tím nejvýše jest vysloveno, že v době, z kteréž pochází epos „Jaroslav“, jméno chana Kublaje nejznámější bylo v zemi České. A on to byl v skutku, neboť vyslané od něho skvělé poselství ku králi Přemyslu Otakarovi II. přišlo také ku královskému dvoru v Praze. Chronicon Francisci lib. I. cap. 2. pag. 24. Scriptorum rer. Bohem. Tom. II. Pragæ 1784. Edit. Dobrovský. Srovn. Grünhagen, Regesten zur Schlesischen Geschichte, I. 210.

²⁾ „Causam adventus aliam ignoramus, nisi quod Christianos universos impie prosequantur et occident.“ Kníže Ota Bavorský k biskupovi Augšburskému ze Štrubiny dne 11. dubna 1241. Erben, Regest. I. 479, č. 1025. Takměř v témž smyslu píše Fr. Ascelin: „Intentio autem eorum est, sibi totum subiicere mundum, sicut a Chingischan habent mandatum.“ Fejér, IV. I. str. 436.

³⁾ Erben, Regest. I. 489, č. 1643.

zprávě k témuž papeži takořka objasnění ku zmíněné zprávě¹⁾. Také dominikáné, Fr. Julian a Fr. Richard, kteří ještě blíže jsou příběhům námi vypravovaným, navštívivše Tatary ještě za Řehoře IX., líčí výborně tyto válečné kmeny²⁾. Uvedeme tuto úhrnem, co očitý svědek věku XIII. o nich píše: ³⁾ „Tataři,“ takto zní slova nejmenovaného vypravovatele, „valně se liší ve svých mravech a obyčejích od všech jiných národů. Věří sice ve všemohoucího a věčného boha i vyzývají jméno jeho, avšak nectí ho ani trýzněním sebe samých, ani postem nebo modlitbou. Zavražditi cizince nepovažují za žádný hřích, ale sejmouti uzdu svému koni, chce-li se pásti, mají za hříšné. Taktéž jim chlípnost, obžerství a mnohoženství není věcí nedovolenou a pojmouti za manželku nevlastní matku nebo vdovu po zemřelém bratru, jest u nich obyčejem. V užívání zbraní, ale také co se týče poslušnosti, přísluší jim přednost přede všemi národy. Velitel jejich může jim odnítí cokoli se mu zlíbí, nikdy nesetká se s odporem. Na svých pochodech žijí od lovu a od kořisti, aniž by vůdci bylo se starati o jejich výživu. Domnívají-li se Tataři, že přijdou do země, kdež panuje nedostatek potravin, vedou s sebou kobyly, krávy a jiný dobytek, aby se živili jich mlékem a masem. Co jezdcí jsou Tataři nepřekonatelní (odtud báječné vzdálenosti, jimiž projíždějí v krátkém čase), taktéž co lučistníci, ale v chůzi pěší jsou pro své křivé a krátké nohy slabochové a lenoši. V bitvě

¹⁾ Obě zprávy, jinak u Fejéra IV. 1, str. 421—439 otištěné, jsou úplněji v L. Jazykových Putešestvija k Tatarům, v Petrohradě 1825. 4. Díl. I. a výborně objasněné v Receuil des voyages, et de memoires par la société de géographie. Vol. IV., v Paříži 1839, a zde výtečně pojednání pana z Avezacu.

²⁾ Dudík, Iter Romanum I. 327—335 a o fr. Richardovi na u. m. 287.

³⁾ Rkps. univ. knih. v Hradci Štýrském Sec. XV., Sign. 33/34 pod nápisem: „Liber de regnis aliquarum nationum, præsertim barbararum.“

jsou tak výtečně vycvičeni, že každý z nich i bez vůdce sám zevrubně zná svou úlohu a šťastně jí dostojí. Při oblehání nebo při útoku na město nebo hrady jsou nad míru vynalezavi, chytří a opatrní. Hlavní jejich péčí jest nepřítele překvapiti a podskočiti, pročez také útěk u nich není hanbou, jen když jim zisk přináší. Vůbec znají vždy všecko tak zaříditi, aby srážka stala se pouze kdy oni chtějí, nikoli kdy chce nepřítel. Pustiti se s nimi do boje jest velmi nebezpečno, jelikož i v nejnepatrnější srůtce bývá mnohem větší počet raněných a zabitých, nežli u jiných národů ve velkých bitvách, což sluší přičísti jejich zručnosti u vysílání šípů, kteréž pronikají téměř každým brněním. Oni sami, pro sebe i pro své koně, užívají brnění výhradně koženého¹⁾. V bitvě velmi pravidelně rozdělení jsou na jisté čety²⁾. Ve voji tatarském panuje obecná vzájemnost, tak že jednomu státi jest za všechny a všem za jednoho³⁾; pronásledovati je není radno, protože i nazad stříletí dovedou, a takto muže i koně raní nebo zabijí, i často na útěku jen líčeném se obrátí a těm, kdož vítězství již v rukou míti se domnívali, porážku připravují. Na pochodu drží se velmi těsně pohromadě, tak že houf jednoho tisíce Tatarů jeví se sotva tak velký býti, jako jinak oddělení 500 mužů⁴⁾.

1) „Loricis habent de coriis, et sunt fortiores, quam de ferro, et similiter cooperatoria eorum.“ Erben, na u. m. 473, č. 1018.

2) „Statuit etiam, quod per millenarios et centenarios et decanos debeat eorum exercitus ordinari.“ Jazykova Putešestvija u Palackého, Dějiny I. 2, str. 166.

3) Jireček, Echtheit der Königinhofer Handschrift, str. 165.

4) Když Tataři vpadli do dolního Slezska, bylo prý množství jejich tak veliké, „quod exercitus eorum durat per viginti dietas in longitudine et quindecim in latitudine.“ Erben, Regest. I. 477, č. 1021. Srovnáme-li list lantkraběte Durynského, Jindřicha, (Erben, na u. m. 476) s listem uherského biskupa z března 1241 (Erben na u. m. 473), shledáme, že lantkrabí měl tento list před sebou, a že to, co praví o mohútности voje, vztahuje se k zemi, z kteréž Tataři přišli.

„Pohostinnost u Tatarů jest veliká, ale za to také ji požadují, kamkoli přijdou a odepřena-li jim, pak kradou a loupí, seč jsou. Vydobýti cizích zemí jest jim věcí lehkou, ale je podržeti nedovedou, jelikož vůbec co národ kočovný nežijí v městech, nýbrž pouze pod stany a pod širým nebem. Jako lid kočovný velmi baží po majetku, pročez také poberou, nač přijdou, ale získané zachovati a chrániti neumějí. Ponižení proti silnějším jsou tím zpupnější a nadutější naproti slabším. Aby se vyhnuli nějaké nepřijemnosti, rádi lhou, ale povždy pravdu mluví před soudem a u vypravování svých činů válečných.“ Podobá se, že v potravě nebyli příliš vybírační, psi, žáby, hadi, koňské mléko a proso byli u nich v obyčeji¹⁾. Celá stáda koní provázela je, za jediným jezdcem šlo jich dvacet až třicet, bylo to koňstvo sice neúhledné, ale nad míru vytrvalé a proti nedostatku utužené²⁾. Slovem: Tataři byli kočující kmenové, řídíce se zcela podle předpisů, jež byl umírající Temudžin udělil svému čtvrtému synu Tulujovi, od něhož Kublaj pochází: „Slitování naléztí lze pouze v myslí slabochů, jen přísnost udrží lidi v poslušnosti. Přemožený nepřítel nikdy není naprosto pokořen a povždy nenávidí svého nového pána“³⁾.

Tomáš, arcijáhen ve Spalatu, jemuž dostalo se příležitosti uviděti Tatary samy, líčí surovce takto: „Nohy jejich jsou krátké, ale hrud' jest široká, postava děsná, bezvousá tvář hladká, nos tupý, malé oči daleko od sebe rozeštavené. Oděv jejich, zhotovený z hovězí kůže šupinovitě spojené, jest neproniknutelný. Přílby své zhotovují z kůže nebo ze železa. Zbrojem jsou jim: zahnutá šavle, toulec,

1) „Millium cum aqua decoquant, quod tam tenue faciunt, quod non comedere, sed bibere possunt. Et unus quisque de eis bibit cyphum unum, vel duos mane, et nihil plus in die manducant.“ Iohannes de Plano Carpini. Fejér IV. 1, str. 423. Na Moravě nazývá lid pohanku, Polygonum fagopyrum, „tatarka“.

2) Erben na u. m. 473, č. 1018.

3) Schirrmacher, Kaiser Friedrich II. Sv. III. str. 210.

luk a šípy o dlouhém hrotu železném nebo kostěném. Na vrcholy svých černo-bílých praporů zavěšují hrst vlny. Koně jejich, na nichž jezdí bez sedla, jsou krátkého, ale silného těla; jsouce obtížím i hladu přivyklí chodí, ač bez podkov, po skalínách tak jistě jako kamzíci, a spokojí se třeba i po třídenním utrmácení s málem odpočinku a obroku. Taktéž lidé nevěnují své výživě velikou péči, nejináče než jako kdyby jejich ukrutnost byla jim pokrmem; chleba nepožívají, potravou jest jim maso, nápojem koňské mléko a krev. Veliké množství ozbrojenců z národů pokorených, hlavně Kumány, vlekou při sobě, jež pak násilně ženou do bitvy a je usmrcují, jakmile spatří, že se nevrhají slepě do boje. Tataři sami neradi vydávají se v nebezpečí, padne-li však některý z nich, bývá bez prodlení pochován, a sice tak, aby ani nejmenší stopy jeho rovu nebylo lze spatřiti. Sotva bude řeka, přes kterou by se svými koňmi nepřeplovali; avšak přes větší vody přepravují se po člunech a korytech. Stany své zhotovují z plsti a z kůže. Přes ohromné jich množství není v táboře jejich slyšení žádného hluku; bez hluku táhnou, bez hluku bojují.“ Takto arcijáhen ¹⁾.

A tento národ, jenž neznal slitování a v prolévání krve se kochal, měl volný přístup do říše Německé po porážce křesťanů u Lehnice. Že ji nezaplavil, jest nepopíratelnou zásluhou krále Českého. Jako tento prvním byl, jenž upozornil na veliké nebezpečí hrozící Evropě se strany Tatarů, tak také byl prvním, jenž sebraným vojem svým nepříteli zarazil a potřebné přípravy k ochraně pomezí a země samé učinil. Času měl k tomu s dostatek, jelikož důvtipem svým z cizích výzvěďů po delší doby již v zemi se potulujících poznal blížící se nebezpečí ²⁾. Již okolností

¹⁾ Doslovně z Fesslera, *Geschichte von Ungarn*, I. 363 a ssl. V Lipsku 1867.

²⁾ Erben, *Regest*. I. 473, č. 1018, a Dalimil, hl. 82. Vyd. Hanka, str. 137.

ta, že duchovenstvo jeho říše horlivě se účastnilo zařizení k ochraně země potřebných, k čemuž dle konkordátu z roku 1221 nebylo zavázáno ¹⁾, jest nám nejlepším svědectvím všestranné péče, aby co možná nejvíce ztížen byl Tatarům přístup do země. V pohraničných lesích byly záseky zřízeny, hrady, četná města hradbami i příkopy obehnaná, po celé říši na kázáních hlásán kříž, kající a prosební dny nařizovány ²⁾, a rovnou horlivostí v té příčině účastnilo se duchovenstvo světské i řeholní ³⁾. Kdyby král Bela IV. byl projevil podobnou činnost, opevniv Karpaty jako král Václav opevnil Krkonoše, Uhry nepochybně byly by prosty zůstaly dvouletých trýzní vlády tatarské. Takto však po veliké porážce nad řekou Šajou bylo Belovi opustiti zemi a za šťastna se pokládati, že se mu podařilo vyklouznouti horními Uhrami a Moravou ku knížeti Fridrichovi Rakouskému, v jehož zemi královna již prodlévala ⁴⁾. Dne 18. května 1241 datuje Bela IV. první svou zprávu k papeži již ze Záhřebu ⁵⁾. Král Václav rozhodl se, ač švagr jeho padl u Lehnice a voje křesťanské byly rozptýleny, udeřiti na Tatary již příštího dne ⁶⁾. Ale tito uznali za dobré, jako v letu obrátiti se k jihovýchodu, tenkrát nikoli v předstíraném útěku, nýbrž z obavy, že seslabeni jsouce nebudou s to, aby odolali silnému voji českému.

Marně totiž doufajíce, že násilím proderou se průsmyky kladskými, obrátili se Tataři od Lehnice přes

¹⁾ Viz str. 103 t. d.

²⁾ Erben, *Regest*. I. 481, č. 1027.

³⁾ *Wenzeslai regis historia*. Pertz IX. 167.

⁴⁾ M. Rogerii, *Carmen miserabile*, cap. 32. *Endlicher, Script. rerum Hungar.* pag. 279. „Rege de exercitu profligato, die noctuque cum paucissimis versus confinia Poloniæ habuit iter suum, et inde directo tramite, ut reginam posset attingere, quæ in confinis Austriæ morabatur, quantum poterat, properabat.“

⁵⁾ Fejér, *Codex Dipl.* IV. 1. str. 214.

⁶⁾ Erben, *Regest*. I. 481, č. 1028.

Svidnici k Otmachovu blíže Nisy¹⁾. Pochod jejich byl tak urychlen, že za jediný den urazili skoro 40 milí, čili 10 německých mil²⁾. U Otmachova zastavili se, jakož vypravuje Dlugosz, jemuž dobré prameny byly po ruce, na 15 dní, načež obrátili se k Ratiboru, octnuvše se takto na hranicích moravských. Řeka Zina pod Ratiborem dělila toho času Moravu od Slezska. Jelikož neposkytovala dosti spolehlivou hradbu, překročili ji Tataři, tamější pomezni tvrze Kladska nehrubě nebo jen málo sobě všímající, i obsadili dále se pohybující po tak zvané Polské silnici v druhé polovici měsíce dubna 1241 nynější knížectví Opavské k Moravě naležející, kdež se zdrželi téměř po celý týden³⁾. Město samo padlo do jejich rukou a bylo z větší části popleněno. Aby se opět pozvedlo, udělal mu markrabí Přemysl v Brně dne 3. května 1247 výroční trh 14denní, jenž by se odbýval o narození P. Marie, mimo to tamním kupcům osvobození od mýta⁴⁾. Z Opavy ubírá se tažení na počátku měsíce května⁵⁾ přes Benešov, kdež se nalézaly bohaté stříbrné doly, k Bruntálu. Také Bruntál byl obrácen v prach a popel a stříbrné doly byly zasypány. Aby povstalec tím nouzi v městě záhy přítrž učinil, přepustil mu markrabí

¹⁾ Dle Dlugosze u Palackého, Dějiny I. 2. str. 174.

²⁾ Podle udání krále Václava. Erben, Regest. I. 481, č. 1028, a Stenzel, Script. rerum Siles. II. 462.

³⁾ Toto udání doby úplně se shoduje s úryvkem o Tatařích uveřejněným od Wattenbacha v archivu für österr. Gesch. Sv. XLII. 519 a ssl. „Post tres ebdomades pasce quartus exercitus Tartarorum, qui Poloniam vastaverat et christianos superaverat, transiens usque Moraviam (sic) venit in terra Ungariæ.“ Roku 1241 připadaly velikonoce na den 31. března, pročež třetí týden po velikonočních do druhé polovice měsíce dubna.

⁴⁾ Erben na u. m. 546, č. 1169. „Opavia, quæ in magna parte per destructionem Tartarorum est destructa.“

⁵⁾ „Ante ascensionem Domini Moraviam intraverunt (Tartari), ubi commorantur.“ Takto vypravuje „viceminister Fratrum Minorum Bohemiæ et Poloniæ Iordanus“ knížeti Brabantskému. Erben, Regest. I. 485, č. 1033. Vstoupení Páně připadalo r. 1241 na den 9. května.

Přemysl listinou danou v Brně dne 3. května 1247 mýto, kteréž kupci na Polské silnici, vedoucí přes Krňov a Bruntál k Olomúci, zapravovali, na 25 roků, a mimo to, až hornictví v Benešově opět počne se provozovati, na všechny časy každou pátou štolu, a k tomu ještě desátek¹⁾.

Pakli Tataři opanovali údolí Opavy, tuť nic nebylo s to, aby zastavilo další jejich pochod, leč Sudety, táhnoucí se od severu k jiho-východu, jinak-li jejich průsmyky byly bráněny. Toho času vedly čtyři silnice přes pohoří do vnitř země, jedna od Krňova přes Bruntál, druhá od Opavy přes Tovří k Olomúci, třetí z Opavy přes Hrádek k Hranicím a čtvrtá údolím Odry k Novému Jičínu²⁾. Podobá se, že Tataři po všech těchto cestách, ale hlavně po první a poslední zaplavovali vnitro Moravy. Avšak obyvatelstva podél těchto pohorských silnic sídlícího a bez toho chudičkého zmocnila se asi tak nevýslovná hrůza, že zde v pohoří nikdo se neodvážil ani pokusu, oprítí se vnikajícím davům. Podle ústního podání, kteréž až podnes panuje v živé paměti lidu moravského, uprchl, kdož jen mohl, do lesů, na skály a hory, jichž temena na překot ohražovaly se příkopem. Hlavně jsou to dvě místa: Štramberk u Nového Jičína a Hostýn u Bystřice, obě v bývalém Přerovsku, kteráž utkvěla v paměti lidu.

Jižně od Štramberku vypíná se, jakož líčí moravský místopisec Ř. Volný³⁾, jedlemi a smrky ochlumený, na temeně však holý vrch vápencový, dle svého kuželovitého tvaru Kotouč zvaný, jehož západní strana více 25 sáhů příkře spadá. Tam prý utekli a zahradili se četní křesťané, když Tataři prorazili pohořím Sudetským. Nepřítel rozložil se u paty hory, ale strašlivé lijavce ten den před vstoupením Páně rozvodnily prý potok i také rybníky u blízké vesnice Ženkla v takové míře, že hráze rybníků, z části za pomoci

¹⁾ Erben, Regest. I. 546, č. 1170.

²⁾ Viz díl IV. str. 133.

³⁾ Volný, Kirchentopographie III. 167.

křesťanů, za noční doby se protrhly, a úchvatné proudy tábor nepřátelský zaplavily, načež Tataři odtáhli. Až po dnešek slaví lid toto zachránění na den Božího vstoupení slavnostním průvodem, jakýž již r. 1532 — tak daleko dosahují zprávy do minulosti — byl v obyčeji, a při němž se kupuje perník v podobě uší a rukou na památku barbarského zvyku Tatarův, obětím svým tyto části těla uřezati a je na znamení vítězoslávy do svých původních sídel zaslati.

Druhé, každému Moravanu známé a posvátné místo jest blíže Bystřice Hostýnský kopec, poslední to značnější homole jihozápadního odvětví výběžků karpatských, čtyři a půl míle od pevnosti Olomouce vzdálená. A zde to bylo, kdež, jak pje básník XIII. věku ¹⁾ v měsíci červnu 1241:

Ajta rozmnožie se Tatar mnostvie,
jak se množie večerní tma v jeseň,
i u povodňu sich Tatar lutých
kolébáše se voj křestan středem,
úsilno se drúce k siemu chlumu,
na němž máti božia divy tvoří.

Tedy již okolo roku 1241 byl tento kopec dle rukopisu královédvorského místem zvláštní úcty, kostelík Marianský zdobil vrchol, na němž druhdy, v dobách pohanských, bohu Hostýnu bylo obětováno, a tento Marianský kostelík měl se státi záštitou a hradbou sklíčených křesťanů. Protož

„Vzhoru, bratři, vzhoru!“ vola Vneslav,
udeři svým mečem na sčít stříbrn,
i chorúhvú výš nad hlavú toči.

A houfec věřících křesťanů poslušen jsa jeho hlasu „zpátečnými kroky chlulkem vzhoru; na podchlumí v šíf se rozstúpichu.“ Hráz i zákop kolem temena vrchu vyhazují křesťané za nočního temna.

¹⁾ Královédvorský rukopis na u. m. v epické básni „Jaroslav“ ve mnohých vydáních.

Když na vzhodě jutro počínáše,
pozdvíže se vešken tábor vrahov.
Tábor sien bě strašný; kolkol chluma,
až do nedozíráma daleka.

Boj započne, — křestané kolem stojí na náspě, ehra-
brého ducha dodává jim matka boží — vítězí — avšak
Vneslav klesá.

Krutý žel tu teskné srdce rváše,
trapná žízň utrobu kruto smáhše,
sprahlým hrdlem lzali rosnú trávu.

Tu s rostoucí žízňi přichází zoufalost radíc, aby se
vzdali. Vratislav vyskočiv mluví takto:

Přetrpěchom najlutěje vedro,
bóh ny sílil v rozháralé pólдне;
bóh nám sešle pomoc ufajúcím. —
Za mnú pojdte, mužie, kto tak smýšle,
za mnú před stolec mateře božiej!

A odloživ zbraně a těsně se shluknuv kolem koste-
líčku na kolenou modlí se zástup křesťanův:

Vstaň, o Hospodine! v hněvě svojem,
i povyš ny v krajinách nad vrahy,
vyprošť ny z osidl krutých Tatar,
i daj svlazenie utrobám našim;
potři v zemiech našich nepřátely,
shlaď je u věk a věky věkoma!

Houfec křesťanů ještě klečí na kolenou, a již objevuje se obláček na žhavém nebi. Obláčky shlukují se v černé mraky, strašně burácí hrom, temná noc rozkládá se po celé obloze, hojný déšť napájí zřídlo horské ¹⁾.

A posud prýští tento živý pramen, jenž tenkrátě křesťanskému voji již zmalátnělému dodal nové zmužilosti, ještě jednou vrhl se na nepřitele, a Tatar, poražen jsa vyšší mocí, prchal k Olomúci, kdež záhy mělo přijíti rozhodnutí.

¹⁾ Slova Dudikova, Geschichte Raigern's I. 183 a ssl.

Kdežto Kotouč a Hostýnský kopec nahou skutečnost svou halily v roucho básnické, zaplavili Tataři jako kobylky ¹⁾ Moravu až po řeku Švarcavu, vraždíce, loupíce a pleníce v nelidské zhovadilosti. Litovel, k severu od Olomouce, zpustošili v ten způsob, že král Václav po třech letech viděl se pohnuta, město na novo vystavěti a osadníky s právem olomúckým, tedy německým, zalidniti, jimž listinou danou v Praze v měsíci lednu 1243 propůjčil na 15 let úplné osvobození od mýta v Olomúci, Unčově a Usově; aby pak město opět mohli vystavěti, daroval jim potřebné dříví k stavbě z blízkých zeměpanských lesů ²⁾. Po uplynutí daně prostých let měli měšťané odváděti půl hřivny stříbra z každého lánu. Také město Jevičko sešlo do takové míry, že markrabí Přemysl viděl se nucena podporovati je značným lesem u Šebetova, ježž mu na všechny časy postoupil v Brně dne 22. září 1249 ³⁾. Tu stáli Tataři před branou zemskou, kterouž Trstenická cesta údolím Svitavy přes Svítavu vedla podle území Hrutovského ku hradu Litomyšli, tedy do Čech ⁴⁾, a posud nepřichází pomoc. Ovšem žádal král Václav hned po bitvě u Lehnice knížata v říši Německé za pomoc ⁵⁾; ale zdá se, že pouze kníže Rakouský pomýšlel na jakousi podporu ⁶⁾. Král Kunrát, ku kterémuž král Václav taktéž připsal se obrátil ⁷⁾, konal teprve v druhé polovici měsíce června, když Morava byla již v poušť obrácena ⁸⁾, přípravy k vypravení vojska. A kdož by tomu uvěřil, že i takových svízelnů známý nám mistr Albert k dosažení

1) „Velut locustæ ex heremo prodeuntes“ píše král Václav ku knížeti Brunšvickému. Cod. Dipl. Mor. III. 5.

2) Erben, Regest. I. 510, č. 1070.

3) Erben, Regest. I. 576, č. 1239.

4) Viz díl IV. str. 133.

5) Erben, Regest. I. 480, č. 1027.

6) Palacký, Dějiny I. 2. 175.

7) Erben, na u. m. 484, č. 1031.

8) „Ob destructionem generalem Moraviae.“ Cod. Dipl. Mor. III. 205.

svého hlavního záměru, volby protikrále, využití se snažil! Naléhá na stolicí apoštolskou, aby vypraven byl kardinál-legát, domnívaje se, že takový působiti může větší autoritou a za tehdejších povážlivých poměrů, v nichž se nalézali knížata křesťanští, také s lepším úspěchem. „Němci, Češi, Poláci i Uhři“, takto píše dne 10. dubna 1241 biskupovi Ferrarskému, „toužebně očekávají legáta, aby jeho pomocí vypudili národ cizinský,“ ano aby slovům svým dodal větší váhy, podezřívá také císaře Fridricha, že vyslanci jeho objevili se ve voji tatarském poňoukajíce divochy k dalším útokům na křesťany ¹⁾! Dne 6. května setkáváme se naposledy s Albertem v Lancútu ²⁾; král Český, knížata Rakouský a Bavorský, tedy bývalý triumvirát, počali dopisovati si s císařem ³⁾. Zprávy o trýzních tatarských poskytovaly k tomu látku přehojnou, a když byl správce říše, arcibiskup Sifrid III. Mohučský na synodě v Erfurtě již koncem března 1241, „přihlížeje k trudným poměrům a k nebezpečí církev ohrožujícímu,“ církevní mocnosti oprávnil, aby rozhřešovaly všechny vyloučence z církve, i takové, jichž rozhřešení papež zvláště sobě vyhradil ⁴⁾, sřítla se najednou celá Albertem zbudovaná stavba, jejímž základem právě byly hromadné exkomunikace, a on stal se tudíž zbytečným. Ještě z Lancútu dne 6. května stěžoval sobě papeži, že v jeho službě zcela zchudl, že zděděný svůj statek, ano i své knihy prodal, a své příjmy v zástavu dal. Takový byl konec vychytralého jednatele v Němcích, kdežto trýzeň tatarská nutí k sjednocení a králi Kunrátovi zjednává uznání všeobecné. To dobro přinesly bouře tatarské říši Německé.

1) Doklady u Schirrmachera, Kaiser Friedrich II. Sv. II. str. 218 a 365.

2) Erben, Regest. I. 481, č. 1029.

3) Patrně z listu císaře Fridricha II. ze dne 3. července 1241. Erben, Regest. I. 495, č. 1052.

4) Schirrmacher, na u. m. 217 a 364.

S králem Václavem setkáváme se dne 7. května 1241 na tvrzi Königsteinu v nynějších Sasích, tedy před a mezi tažením Tatarů pod Baidarem, Urdjumem a Bedaj-bogaturem na Moravu. Upravení hranic mezi obojím územím, Záhošťským a Budišínským, vyžadovalo jeho přítomnost¹⁾. Shromážděné v Lužici vojsko vypravil rychle přes Čechy na Moravu, i spěchal pak za ním osobně přes Prahu a Sadskou. Vojsko ubíralo se bezpochybně po cestě Trstenické k Olomúci²⁾. Dobře věda, jak důležitá úloha očekává tento voj, odevzdal jeho vedení svému v dobrých i zlých časech, v míru i ve válce osvědčenému příteli, Jarošovi ze Slivna, muži, jenž od roku 1237 takořka ani se nevzdálil od boku králova, toho času 1241 jeho číšníkem byl a věrně mu také až do jeho smrti sloužil³⁾. Jaroš pocházel z proslaveného rodu pánů z Chlumce, v župě Kouřimské hojným zbožím vládnoucích, kteříž, když byl Zdeslav z Chlumce, syn Diviše z Divišova, okolo roku 1242 vystavěl hrad, dle tehdejšího panujícího způsobu po německu „Šternberg“ zvaný, také přijali jméno pánů ze Šternberku. Jaroš, čili plným jmenem jeho Jaroslav ze Šternberka byl tedy vůdcem na Moravu táhnoucího královského voje českého.

Jakož přirozeno, postupovalo vojsko k hlavnímu městu země, k Olomúci, ku kteréž dříve dospělo, nežli byla sevrěna nepřitelem⁴⁾. Neboť že Olomúc od Tatarů skutečně

1) Erben, Regest. I. 482, č. 1030. Grünhagen, Regesten zur Schles. Gesch. I. str. 220, se domnívá, že místo vystavení i vystavení samo neshoduje se s vlastními listy královskými, — což těžko jest prokázati.

2) Král sám to doznává v listu ku králi Kunrátovi: „qui contra ipsos pondus dierum et aestus comportavimus tam in terminis Poloniae, quam in metis Moraviae et Hungariae.“ Erben, Regest. I. 484, č. 1031.

3) O Jarošovi ze Slivna viz: Světozor, ročn. 1860. Str. 140.

4) Dalimil praví: „Také před Olomúcem sie stavichu, tu králevice ztratichu.“ Hl. 82. Vyd. Hanka v Praze, 1851, str. 138. Tedy

byla obléhána, víme s plnou určitostí z listiny markraběte Přemysla z r. 1247, vydané pro klášter Hradistký¹⁾. Tradice vypravuje, že po zevrubné poradě Jaroš ze Slivna dne 25. června 1241 odvážil se výpadu, při němž Baidara, Džagataiova syna, zabil i obdržel vítězství nejskvělejší²⁾. Ná-

přítáhli Tataři před Olomúc, když Jaroš se svým vojem tam již byl dospěl. Císař Fridrich ku králi Anglickému dne 3. července 1241. „Secunda (pars Tartarorum) Bohemiae fines ingressa est, et aggressa substitit, rege illius terrae cum suis comitibus viriliter occurrente.“ Erben, Regest. I. 495, č. 1052.

1) Cod. Dipl. Mor. III. 80.

2) Dalimil na u. m. Ve způsobu epické básně spracováno v Královédvorském rukopise. Boček snaží se prokázati, že hrdina Olomúcký slove Zdislav; ale poněvadž nejdůležitější doklad, o němž se opírá, obdarovací listina špitálu u sv. Ducha v Olomúci z r. 1842, přese všecko pátrání až podnes se neobjevila, sluší asi tvrzení jeho, v Šemberově spisku: „Vpád Mongolů do Moravy“, v Olomúci 1842, na str. 41 až 48 uložených sobě nevsímati, a přidržeti se Jaroslavovi svědčících důvodů, uvedených od Palackého „der Mongoleneinfall im J. 1241“, v Praze 1842, pak od Jirečka „Echtheit der Königinhofer Handschrift“. Proti Palackým pronešenému náhledu o porážce Tatarů u Olomúce napsal profesor Eduard Josef Schwammel ve Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften ve Vídni. Ročn. 1860, sv. 33., str. 178 až 218. pojednání „Ueber die angebliche Mongolen-Niederlage bei Olmütz“, o němž Schirrmacher, Kaiser Fridrich II., sv. IV. str. 534, praví, že, kdyby tato „uznání hodná práce“ byla se mu v čas dostala do rukou, bez výminky byl by získané tam úsudky přijal do svého spisu. Práce ta byla od bratří Josefa a Hermenegilda Jirečka „die Echtheit der Königinhofer Handschrift“ z kořene vyvrácena. O dni svedené bitvy podává zprávu teprvé Pešina, Mars Moravicus pag. 346. Starší prameny den neudaly. Pokračovateli Kosmovy kroniky (u Pertze IX. 174) jest však prokázáno, že roku 1253 u Olomúce dne 25. června mnoho tisíc křesťanů od Kumánů bylo povražďeno. Ale jelikož Pešina na u. m. 360 toto místo z Kosmových pokračovatelů zevrubně znal a doslovně je uvádí k roku 1253, tuť nutně své dřívější udání dne bitvy v roce 1241 čerpal z jiného pramenu, protože není lze pomysleti na použití nebo popletení téhož pramenu k dvěma od sebe tak blízkým rokům. Námítka proti dni 24. června, odvozovaná z dopisu knížete Fridricha, daného ve Vídni dne 13. června 1241, jakoby tenkrát,

sledkem toho Tataři vydali nepříteli k usmrcení spoutané opatrovníky a střežitele tohoto královského syna ¹⁾. Za tuto zprávu jest nám děkovati od doby děje sotva 30 až 40 let vzdálenému českému letopisci Dalemilovi, a mimo to také té okolnosti, že, kdežto jmena obou ostatních vůdců tatarských na Moravě, Beđaj-bogatura a Urdjuje, ještě později přicházejí v dějinách, Baidar v nich úplně zmizí ²⁾. Urdjuje nalezl ještě r. 1246 de Plano Carpino na své cestě do vnitřní Asie ³⁾, Beđaj pak vedl poražené vojsko od Olomouce průsmykem blíže Uherského Brodu a Bánova, porta Hungariae, k voji Batuovu do Uher ⁴⁾. Toho času padl Tatarům Přerov, jakož i kláštery Hradiště u Olomouce, Zábřovice u Brna ⁵⁾, Rejhrad, Tišnov a Doubravník. Taktéž obléhaná města Unčov a Brno jako Olomouc ubránila se nepříteli svými hradbami a chrabrou svou posádkou. Četné darovací listy,

tedy dne 13. června, Tataři Moravu již byli opustili, vyvrací se sama nesrovnalostmi v uvedeném přípisu. Kníže píše králi Kunrátovi IV., že až do dne 13. června Tataři jen na okamžik překročili meze rakouské, „infra limites nostræ tantum ad momentum temporis demorati“, a nicméně projevuje králi, aby vojsko na pomoc nevyšlal přes Rakousy, jelikož to „sine læsione terræ nostræ, quæ est multimode devastata, ita etiam, quod non possit venientibus abundanter necessaria ministrare“ jest věcí nemožnou, necht prý táhne „per destructum regnum Bohemiæ“ ale Rakousy aby byly průtahů vojska zproštěny. Malá přehánění, jako na př. že celá síla Tatarův shromážděna stojí již jen dva dni cesty od pomezí rakouského, měla urychlití rozhodnutí královo. Část Tatarů byla ještě na Moravě, kdežto tehdejší zvláštní oddělení bojovala v Sedmíhradsku, celá síla Tatarů tudíž nemohla spojena státi na pomezí rakouském.

¹⁾ Dle Dalemila, Jireček, *Echtheit der Königinhofer Handschrift*, str. 165.

²⁾ Jireček, *Echtheit der Königinhofer Handschrift*, str. 164.

³⁾ „Ordu, iste fuit in Polonia et Ungaria“. Fejér, *Cod. Dipl. Ungar.* IV. 1., 426.

⁴⁾ M. Rogeri *Carmen miserabile*, cap. 20. Endlicher na u. m. 267.

⁵⁾ *Annal. Zábřovicen.* Rps. zemsk. archivu. Škoda, že teprve r. 1660 sepsaný, fol. 36. Prémonstraté se zachránili.

kteříž následkem tatarského poplavení zmíněným městům a klášterům byly uděleny, jsou toho důkazem. Přerov obdržel roku 1256 „za prokázanou věrnost v době všeobecného pustošení na Moravě“ a pro zásluhy, kterýchž sobě tehdejší purkrabí Brumovský, Smil, získal, od krále Přemysla II. městské právo olomúcké a osvobození od všech daní na pět roků ¹⁾, klášter Hradištský, „za obléhání města Olomouce drzým národem Tatarův pobořený,“ obdržel listinou markraběte Přemysla, danou ve Výškově r. 1247 jisté důchody v Hejčíně blíže Olomouce a v Úvalně v kraji Opavském ²⁾, Rejhrad, „jenž za obléhání Brna od ukrutných Tatarů“ tak byl poplaven, že zapotřebí bylo plných pěti roků, nežli zneuctěný chrám vysvěcen být a klášter obyvatelným státi se mohl ³⁾, byl obdarován v Brně roku 1247 příjmem mýta v Uherském Brodu a v Kunovicích, tedy na obchodní silnici uherské, na dobu pěti roků ⁴⁾, jeptišky v Tišnově, „jichž klášter od Tatarů, jakož později r. 1253 od Uhrů a Kumánů utrpěl velikou škodu,“ obzvlášť doporučuje markrabí Přemysl listem v Brně r. 1255 daným stolici apoštolské ⁵⁾, a Doubravníku, „jenž tatarskými psy v ssutiny byl obrácen,“ tomuto rodinnému založení svému, nahradil škodu Štěpán Štěpanovec z Medlova, jehož bratr Vojtěch byl proboštem v Doubravníci, listinou danou v Brně r. 1243 pozemky v blízké vesnici Olší a lesem, loukami a včelníky blíže Doubravníku nad Švarcavou ⁶⁾. Taktéž obdařen byl Unčov blíže Olomouce „za věrnost občanů v době obležení města od Tatarů, při čemž mnoho vytrpěli,“ zeměpanským důchodem z mýta v Úsově listinou danou v Znojmě dne

¹⁾ *Cod. Dipl. Mor.* III. 205.

²⁾ *Cod. Dipl. Mor.* III. 80.

³⁾ *Cod. Dipl. Mor.* III. 64.

⁴⁾ *Cod. Dipl. Mor.* III. 69.

⁵⁾ *Cod. Dipl. Mor.* III. 202.

⁶⁾ *Erben, Regest.* I. 510, č. 1071.

13. června 1251¹⁾). Takto snažili se panovníci z části nahraditi škodu, záplavou Tatarů na Moravě způsobenou.

Okolo dne 10. května přišli Tataři do vnitra Moravy, a okolo dne 25. června přinutila je utrpená porážka u Olomouce, aby spěchali k hlavnímu voji, stojícímu pod Batuem v Uhrách²⁾). Pravé pobřeží Dunaje bylo tehdy ještě nepříteli prosto. Z Moravy ubírali se po hlavní silnici uherské, od Rogera „porta terræ“ zvané³⁾, přes Uherský Brod a Bánov k Dunaji, kdež na levém jeho břehu rozkládal se hlavní jejich tábor. Že Tataři, opustivše Moravu a dospěvše k řece Váhu, také do Rakous zabíhali, leželo v přirozenosti jejich válčení. Král Václav umyslíl sobě, postupovati za nimi, i byl již na pochodu do Uher, když úmysl svůj sdělil králi Kunrátovi⁴⁾). Pohřichu přepis ku králi Německému není datován, pročez také nelze udati doby, kdy tento postup byl vykonán. Z posledních měsíců roku 1241 víme toliko, že byl král dne 19. října v Hradci (Neuhaus) a tam potvrdil darované statky rytířskému řádu Německému. Mezi svědky čteme známého nám číšníka Jaroše a jeho bratra Eppa ze Slivna, pak jeho příbuzného Zdeslava z Chlumce⁵⁾). Taktéž lze z listin poznati, že toho času pobyl v Sadské, v Praze a na svém loveckém hradu Křivoklátě, a sice tuto se svou chotí Kunhutou. V Sadské postupuje král Václav jeptišskému klášteři cisterciatek v Marienthalu v diócesi

¹⁾ Erben, Regest. I. 589, č. 1272.

²⁾ Jediný po Tatařích na Moravě zachovaný pomník má býti veliký rov u hospody Pindulka zvané na silnici mlí česty od Brna, příslušící k obci Bílovicím. O ohledání tohoto rovu pojednal Peter Ritter von Chlumecký im Heft V. (J. 1853) der historisch-stat. Section in Brünn, str. 218—234. Než jak se srovnává tento hrob s udáním na str. 224 t. d.

³⁾ Viz díl IV. str. 133.

⁴⁾ „Cum iam procedamus in Ungariam“. Erben, Regest. I. 484, č. 1031.

⁵⁾ Erben, na u. m. 497 č. 1053.

Míšeňské statek Sifridsdorf¹⁾); v Praze osvobozuje chrám sv. Štěpána v Litoměřicích od daně honební, a na Křivoklátě daruje nově založenému, tak zvanému Herburskému klášteři v Brně právo k dolování, jinak panovníkovi příslušné, na všech klášteři v okolí Brna náležejících a později mu připadajících vinicích²⁾).

Jelikož král až do roku 1241 ještě žádný klášter nezaložil, uzavřel u sebe na prosbu své choti na její i svou památku vykázati sestře Herburce v městě Brně vhodné místo, na němž by vystavěla jeptišský klášter řehole sv. Augustina. Nové to založení mělo se nazývati „Cela mariánská“ čili „Cela panenská“, a darované k ní pozemky brněnského měšťana, Oldřicha Černého, v Královu poli, v Měnině, v Pohořelici a v Hustopeči měly považovány býti za první nadání se všemi privileji, jichž požívaly kláštery na Moravě. Papež Innocenc IV. schváliv později roku 1245 a 1246 toto založení vzal je ve svou ochranu³⁾). Pasovský biskup, Rüdiger z Radecku, jsa tehdy r. 1241 v Praze, udělil těm, kdož k stavbě „nedávno“ zřízeného klášteře jeptišského „Cely mariánské“ v Brně vhodnou pomocí přispěli, čtyřicetidenní odpustky⁴⁾). Podobá se, že to bylo

¹⁾ Erben, Regest. I. 498, č. 1054, pak 402, č. 859, 447, č. 965.

²⁾ Erben na u. m. 498 a 499, č. 1055 a 1056.

³⁾ „Cum nostræ vitæ temporibus“, praví král, „in laudem et honorem Dei nullius coenobii, seu vitæ monasticæ fundatores extiterimus, pium esse censemus, conveniens et devotum, quod idem locus, Cella s. Mariæ Virginis dictus, a nobis in Christo suæ foundationis sumit exordium“, dto. in Burgelin 1240, XII. Kal. Febr. in die Cinerum. Erben, Regest. I. 521, č. 1094. Jelikož roku 1240 popeleční středa připadala nikoli na den 21. ledna, nýbrž na den 29. února, překládá Erben, Regest. I. na u. m. tuto listinu do roku 1244 ke dni 17. února. Ale že král Václav již k roku 1241 mluví o jakémsi konventu „dominarum de Cella s. Mariæ in Bruna“, zdá se přec listina svrchu uvedená, vzdor závadného položení dne, náležeti do roku 1240. Listiny papeže Innocenta IV. jsou datovány Lugduni dne 29. května 1245 a dne 3. ledna 1246, Erben, Regest. I. 525 a 538, č. 1118 a 1143.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 3. Indikee IX. nehodí se k roku.

toho času, když po Bernardově smrti za Pražského biskupa zvolený kanovník Mikuláš, jenž ku konci měsíce května 1241 Řehořem IX. v Římě byl vysvěcen, ¹⁾ měl dne 28. června svůj slavný vjezd do Prahy. ²⁾ Biskup Mikuláš žil až do dne 17. ledna 1258.

Z těchto uvedených listin dovolujeme sobě uzavíratí, že král Václav před zimou říši svou neopustil; teprve když došla k němu zpráva, že se Tatarům lší podařilo, po ledě Dunaje přepravit se na pobřeží pravé, ³⁾ a že předvoj jejich, který podle jejich obyčeje pouze ustanoven byl, aby voji cestu razil a nepouštěje se do žádného boje v zemi vyzvídá, již také na jihu řeky v Rakousích plení a před Novým městem Vídeňským táboří, teprve tu překročiv hranice spojil před obléhaným městem svůj výpomocný sbor s vojem knížete Fridricha i s vojskem patriarchy Voglejského, markraběte Badenského a příbuzného svého, knížete Korutanského. „Ale když tatarští vyzvědači s výšiny užřeli blízcí se řady k boji hotových pluků, uprchl náhle nesčíslný voj tatarský nazpět do Uher,“ takto alespoň vypravuje očitý svědek této události, Ivo z Narbonnu, v listu k tehdejšímu kronikáři, mnichovi Svato-Albanskému v Anglii, Matouši Parisiovi. ⁴⁾ Ivo, jsa v podezření kacířství, uprchl ze své vlasti i přišel po mnohých dobrodružstvích do Nového města. Bohužel, že pramen ten jest osamotnělý a nikoli prost vši

¹⁾ Papež oznamuje vykonané vysvěcení kapitole pražské a králi Českému z Lateránu dne 29. května 1241, a dne 30. května udělil novovysvěcenci privilej, že po čtyři roky nejbliže příští jeho metropolitě nesmí jej stížiti žádným církevním trestem. Erben, Regest I. 487 a 488, č. 1038, 1039 a 1040.

²⁾ Cont. Cosmæ k r. 1240; u Pertze IX. 171.

³⁾ Roger, Carmen miserabile cap. 38. Endlicher na u. m. 290 a Epistola abbatis montis S. Mariæ ddto. Viennæ 4. Ianuarii 1242. Fejér, Cod. IV. 1. 236.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 590, č. 1059.

přemrštěnosti, tak že s tíží lze mu přiložiti úplnou víru. ¹⁾ Ale tolik jest zjištěno, že u Nového města Vídeňského nedošlo k bitvě a že všeobecné zpáteční tažení Tatarů k východu průběhem příštího roku 1242 a jejich soustředění v Bulharsku připisovati sluší okolnosti zcela jiné. Zpráva o smrti jejich vele-chana, Ugetaie, jenž zemřel roku 1241, byla dle souvěkých pramenů hlavní pohnůtkou, že Tataři po Batuem opustili Uhry. ²⁾ Listiny, kteréž král Bela IV. ještě roku 1242 na půdě uherské vydal, jsou toho nejjistější zárukou, že země prosta již byla nepříteli a král s bezpečím mohl se navrátiti do své říše z Dalmacie, kamž se byl ze Záhřebu odebral, ³⁾ pohříchu aby v brzké době zvedl zbraně proti svému sousedu, knížeti Rakouskému.

Zištý tento kníže použil útěku a neštěstí Belova po porážce nad řekou Šajó, aby za příčinou jakéhosi starého, sotva prokazaného dluhu mimo ražené i neražené zlato tři s Rakousy hraničící župy — Mošoňskou, Šoproňskou a Železnou — dal sobě vydati v zástavu. ⁴⁾ Ani s tím ještě nejsa spokojen sápal se za Belova pobytu v Dalmacii také po Prešpurku. ⁵⁾ Známe listinu, kterouž v měsíci červnu 1242 v táboře u Hlohovce vystavil, tedy severně od Prešpurku. ⁶⁾ Takovým způsobem znepokojoval Maďary na pra-

¹⁾ Schwammel, der Antheil des österr. Herzogs an der Abwehr der Mongolen. Str. 26 a ssl.

²⁾ Joannes de Piano-Carpini cap. 30. Fejér, Codex IV. 1. 436.

³⁾ Listiny u Fejéra, IV. 1. 246 a ssl., pak Wenzel, Codex diplom. Arpadianus (Arpádori új okmánytar). V Pešti 1861. Str. 145.

⁴⁾ Roger na u. m. hl. 32 a Cont. Garsten. k r. 1242; u Pertze IX. 597.

⁵⁾ Fejér, Codex IV. 1. 390.

⁶⁾ Listina v té příčině u Hormayra, Goldene Chronik, Abth. II. Str. 69, č. 6, daná in castris contra Tartaros apud Clobuk in Hungaria iuxta aquam, quæ vocatur Waga, Kal. Julii 1242. Fejér, Codex IV. 1. 245 správněji ddto. in castris apud Clobuk in Hungaria, etc. Meiller, Babenberger Regest. 168 a 268 a také Palacký, Dějiny na u. m. 178, mají tu na mysli moravský, v Hradištsku ležící Klobúk a na rok 1241, kdežto přece listina místo zřejmě klade do Uher a na po-

vém břehu Dunaje, kdežto Tataři plenili na břehu levém. Když pak Bela v letě se navrátil, a kníže Fridrich obsadiv Šoproň¹⁾ nechtěl se dobrovolně ze země vykliditi, vypukla válka; než dříve nežli došlo k bitvě, ushodli se ovšem oba odpůrcové.²⁾ Fridrich zůstal v držení záruky. I k papežskému dvoru došla zpráva o tomto více než pohanském jednání, poněvadž papež Innocenc IV. brevem daným v Anagni dne 22. července 1243 žádá opaty Velehradského a Zabrdovického, pak probošta Doubravnického, aby mu v té příčině podali zevrubné zprávy.³⁾ Netajíme se domněnkou, že král Bela IV., aby se svými zeslabenými Maďary mohl se opřít nepříteli, požádal asi krále Českého za pomoc, protože jinak nemohli bychom dobře sobě vysvětliti, jak domácí i zahraničné prameny na překot mluvití mohou o nepřátelském vpádu knížete Fridricha na Moravu. Pokračovatelé Kosmy vypravují k roku 1242 výslovně, že kníže Rakouský pustošil Moravu, avšak když král Václav se svým vojskem přišel na Moravu, ve zmatku dal se na útěk.⁴⁾ Vojínové jeho totiž nedodrževe věrnost prchali samolibě.⁵⁾ Letopisec od sv. Kříže

břeží Váhu, a datována jest z roku 1242. Tot pohnulo Jirečka již ve Světozoru 1860, str. 87, pronést domněnku, že na místě Clobouk sluší čísti Clokouc, t. j. Glogouc, nyní Uher. Galgocz, slovensky Hlohovec a německy Freistadt. Proti libovolnému datování Hornayrova „contra Tartaros“ vystoupil Schwammel „der Antheil des österr. Herzogs, Friedrich des Streitbaren, an der Abwehr der Mongolen.“ Ve Vídni 1857. Str. 15. V udání dne musilo nějaké číslo před kalendami vypadnouti, protože kníže, jakož prokázáno, dne 30. června nalézal se v Štyrském Hradci, pročež nemožno jest, aby již dne 1. července listiny vydával v táboře u Hlohovce. Podle Fridrichova Itinerariu lze souditi, že by naše listina měla vřaděna býti mezi 16. a 26. června. Že s Tatary nestojí v nižádném spojení, podotknul již Fejér. Cod. IV. 1. 246.

¹⁾ Fejér, na u. m. 289.

²⁾ Cont. Sancrucen. k r. 1242; u Pertze IX. 641.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 28.

⁴⁾ Cont. Cosmæ k r. 1242; u Pertze IX. 171.

⁵⁾ Cont. Garsten, et Annales S. Rudberti Salisburgen. k r. 1242; u Pertze IX. 597 a 788.

praví, že to bylo totéž vojsko, s kterýmž Fridrich podle Litavy byl na pochodu proti králi Uherskému,¹⁾ a listina ze dne 4. října 1242 pro klášter v Medlice vypravuje nám, že vpád ten na Moravu stal se v podzimku po silnici, která z Vídně vedla do Znojemska.²⁾ Jmenovaného dne setkáváme se s vojem knížete v táboře u Weikersdorfu, as 4 hodiny k východu od Gaunersdorfu.³⁾ Také tenkrát mluví se o sňatku českého krále s neteří knížete.⁴⁾

Veliké asi na Moravě panovaly zmatky hned po odtažení Tatarův, protože v roce 1242 nelze nepozorovati skutečnou přestávku v životě veřejném; neboť z roku toho nemáme žádných listin. Náhrady a rozličné dary královny za utrpené škody pocházejí teprve z roku 1243 a z let následujících, a přece jsou listiny právě odznaky života tehdejšího světa. Jedině o vděčnosti jistého soukromníka, Bohuslava z Bukova blíže Pernsteinu, vypravuje současný diplom daný v Kozlově u Velkého Meziríčí v měsíci červnu 1242. Templář Kuno z moravské komendy blíže moravského Krumlova, kdež řád vystavěl Tempelstein, až posud v troskách se nalezající, zachránil v pětce s divokými Tatary svrchu zmíněnému Bohuslavovi život; za to daroval tento s přivolením své manželky Miloslavy jmenované komendě svůj dvůr v Olší,⁵⁾ kterýž roku 1243 přešel na klášter Doubravnický.⁶⁾ Templáři na Moravě vládli skrovnými statky; v dějinách známy jsou pouze dvě komendy, Jamolická a Čejkovicá,⁷⁾ tato poslední teprve okolo roku 1246, ačkoli jest prokázáno, že tento řád, jakož jsme právě sly-

¹⁾ Cont. Sancrucen. k r. 1242; u Pertze IX. 641.

²⁾ Meiller, Babenb. Regest. Str. 172, č. 109.

³⁾ Pulkava k r. 1242. Dobner, Mon. III. 217. a Meiller na u. m.

⁴⁾ Viz str. 203 t. d. pak Annales S. Rudberti Salisburgen. k r. 1241; u Pertze IX. 787.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 11.

⁶⁾ Erben, Regest. I. 510, č. 1071.

⁷⁾ Erben na u. m. 541, č. 1155.

šeli, již v době tatarských válek horlivou účast měl v boji, a roku 1243 krajským jeho komturem byl bratr Fridrich, ¹⁾ úřad to, jenž předpokládá již rozsáhlejší zboží řádu. Kdo obě tyto komendy založil, zůstalo nepovědomo. Při zrušení řádu roku 1311 staly se Čejkovice majetkem zeměpanským, Tempelstein pak a Jamolice přešly v držení soukromé. ²⁾ Rok 1242 vůbec jest ztracen pro naše dějiny, a přece toho času musily se dít důležité věci; připomínáme na úmrtí Řehoře IX. dne 21. srpna 1241, tohoto muže v pravdě silného ducha, „jenž i v největší tísní proti svému svědomí nepoddal se přesile, nýbrž do posledního okamžení věren své povinnosti bránil volnost církve“; ³⁾ dále připomínáme povýšení krále Václava na prokurátora říše Německé, a na vítězství, kteréž obdržel biskup Kunrát Olomúcký nad svým protibiskupem Vilémem.

Co se pak Řehoře IX. dotýče, tuť po jeho smrti zvolili sice za papeže Gottfrida Miláňana, pod jménem Célestina IV.; ale poněvadž již za 17 nebo 18 dní zemřel, a na to trvalo uprázdňení stolice po 22 měsíce 14 dnů, stal se stav věcí, obnovenou církevní kletbou císaře od roku 1241 beztoho již neutěšený, možno-li ještě zoufalejším. Nesmíme se tomu diviti, že knížata nechtěli dále poslušni býti císaře z církve vyloučeného. Sám metropolita Mohučský Sifrid, posud věrný přívrženec Stauffů, jemuž král v prosinci 1237 svěřil správu říše, ⁴⁾ i ten počal se kolísati, až roku 1242 okolo velikonoc, spolčiv se pevně s arcibiskupem Rýno-Kolínským, Kunrátem z Hochstaden, postavil se proti straně Staufovské. Krok ten byl asi jeho vlastním osobním přesvědčením, jelikož právě toho času byla stolice papežská uprázdňena a kardinálové, beztoho jsouce rozptýleni nebo od císaře ve

¹⁾ Erben na u. m. 505, č. 1068.

²⁾ Wolný, Topogr. Mährens. III. 348.

³⁾ Böhmer, Kaiserregest. Str. 351.

⁴⁾ Viz str. 184 toh. díla.

vazbě držání, nemohli na něho působiti nížádným nátlakem ¹⁾. Císař tušil nebezpečí, jakéž se skrývalo za tímto krokem, aby pak nebezpečnost jeho otupil, byl prý sám v měsíci dubnu 1242 ve vsí tajnosti v říši Německé přítomen ²⁾. Tolik jest zjištěno, že na místo arcibiskupa ustanovil lantkraběte Durynského a falckraběte Saského, Jindřicha, příjímím Raspo, přítele a příbuzného Přemyslovců, za prokurátora pro svého syna Kunráta IV. i pro říši. V této hodnosti nalézáme jej poprvé v listině krále Kunráta ze dne 1. května ³⁾. Ale jelikož v měsíci červnu téhož roku 1242 král Václav užívá téhož titulu, jakož patrně z jeho listiny, v Praze pro klášter Marienthal v nynější Lužici vydané, tuť podobá se, jako by císař Fridrich byl jmenoval dva prokurátory. Ostatně o této důstojnosti činí se zmínka pouze ve dvou listinách, v listině svrchu uvedené, a pak v obdarovacím listu daném na Křivoklátě v prosinci 1243 pro faráře při kostele sv. Michala v Znojmě ⁴⁾, nicméně povždy jsou nám důkazem, že král věrně stál při císaři, a když zápas mezi stranou odporující a přívrženci Stauffů v měsíci červenci a srpnu 1242 dospěl až k prolévání krve, i hotov byl, s mečem v ruce postavit se proti svému metropolitovi, Mohučskému arcibiskupu Sifridovi, avšak zdržel se toho pro arcibiskupovu hrozbu, že země jeho kletbou bude stížena ⁵⁾.

Jak valně změnilo se od měsíce ledna 1241 postavení krále k jeho metropolitovi! Tenkráté proti právu kapitoly Olomúcké libovolně vyvolil kanovníka Hildesheimského Kunráta — olomúcké noviny nazývají jej pánem z Friede-

¹⁾ Böhmer, Kaiserregesten. Str. 390.

²⁾ Schirmacher, Kaiser Friedrich. Sv. IV. 15.

³⁾ Böhmer, Kaiserregesten. Str. 262. Bréholles, na u. m. VI. 830.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 503, č. 1062, 520, č. 1091. „Wenzeslaus . . sacri per Germaniam imperii procurator“.

⁵⁾ Höfler, Albert von Beham na u. m. 18.

berku ¹⁾, — po smrti Robertově za biskupa Olomúckého, protože jsa smýšlení staufského oddán byl císaři i metropolitovi. Nyní stav se papežencem zajisté se snažil, aby mocí svou působil také na oba biskupy zemské. Účinek toho domníváme se poznávati v soudní při, v Římě vedené mezi kapitolou Olomúckou a biskupem Kunrátem. Příčina pře jest nám povědoma ²⁾.

Ještě za Řehoře IX. bylo třem vratislavským kanovníkům brevem ze dne 13. dubna 1241 od římské stolice uloženo, aby bedlivě proskoumali, který z obou zvolenců, zdali Vilém nebo Kunrát jest v právu. Tu zemřel papež, a jakkoli rozervaná kapitola Olomúcká dala se v Římě zastupovati děkanem Janem, arcijáhnem Bartolomějem a kanovníkem mistrem Janem ³⁾, tu přece za dlouho trvajících uprázdnění apoštolské stolice nemohlo se nic rázného státi, a Kunrát, chráněn jsa králem ⁴⁾, spravoval beze vši překážky svěřenou mu diécesi, sestaviv sobě svou kapitolu s kapitolským děkanem Sigerem v čele. Ano i církevní sjezd odbyval v měsíci březnu 1243 v Pustoměři, ku kterémuž mimo tehdejší opaty a komtura řádu Německého, Oldřicha ze Slavkova, dostavili se kapitolní děkan Siger, Olomúcký arcijáhen mistr Milo, arcijáhen Přerovský mistr Vilém, a krom těchto ještě čtyři kanovníci olomúčtí. Jestli to zvláštní náhoda, že opět jeden mistr Vilém stal se arcijáhnem Přerovským, když kapitolou zvolený biskup pod tímž jmenem byl v této důstojnosti, a kdybychom nevěděli, že s kanovníky svrchu připomenutými vedl v Římě soudní při, ⁵⁾ lehce

¹⁾ Richter, Series 62 a Necrol. Olom. fol. 42. Co se tam praví o jakémsi biskupu Fridrichovi, pošlo z mylného sporu o stigmatisaci. Viz str. 186 t. d. Nadpis bully: „Venerabili Fr. episcopo Olomucensi“ zavdal nejbližší příčinu omylu. Četlo se na místě fratři, Friderico.

²⁾ Viz str. 206 toh. díla.

³⁾ Erben, Regest. I. 527, č. 1110.

⁴⁾ „Propter malitiam temporis et eiusdem Conradi potentiam.“ Erben, Regest. I. 516, č. 1082.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 526, č. 1109.

by se nám mohla zdáti celá tato záležitost velmi pomatenou ¹⁾. Na této synodě bylo dne 20. března zvláštní listinou Rüdigerovo Svato-Dušské založení v Brně odevzdáno řádu Johanitův a tím založena podnes v Starém Brně trvajícím komenda Johanitův. Podmínky, biskupem Robertem hned při původním založení špitálu Sv. Dušského učiněné, mezi nimiž patronátní právo biskupů Olomúckých, zůstaly v platnosti. Pozemkové zboží leželo toho času v Brně, v Jihlavě, a v Křižanově ²⁾. Také ještě dne 30. dubna 1243 vykonával biskup Kunrát úřad své právomocnosti, potvrdiv na soudě, králem Václavem dne 3. dubna podle konkordátu z r. 1221 na Moravě odbývaném, Janovi, opatu kláštera Lúckého, potronátní právo obce Prosteměřic, klášteru příslušící, již roku 1241 králem Václavem klášteru darované a papežem Řehořem IX. brevem ze dne 2. července 1241 schválené ³⁾, po zevrubném proskoumání předložených listin, a když byl tehdejší farář a potomní notář brněnský, Kunrát, práva svého se vzdal ve prospěch kláštera ⁴⁾.

¹⁾ Shromáždění na synodě poskytují také ještě jiné obtíže. Řeholní duchovenstvo bylo totiž svými opaty úplně zastoupeno, avšak nápadno jest, že vyjma Jindřicha, opata Třebíčského, ostatní, tedy Hradištský, Lúcký, Zabrdovický a Velehradský, podepsali se jako zvolení, tedy nikoli ještě jako vysvěcení opatové, kdežto přece jest věci prokázanou, že v březnu 1243 jmenovaná opatství nebyla vesměs uprázdněna, nýbrž měla své správně zřízené opaty. Tak spravoval toho času opatství Velehradské Hartmann, a co zvolenec byl Pustoměřskému sjezdu přítomen Jindřich (— Jindřich přichází v listinách pouze v Pustoměři, kdežto Hartmann od roku 1235 a ještě od roku 1247 se objevuje. Erben, Regest. I. 543, č. 1163 —), v Hradišti ovšem zemřel opat Jarloch a proto na synodě byl zvolenec Robert, naproti tomu v Lúce a v Zabrdovicích byli opatové již od r. 1238, Jan v Lúce a Dětrich v Zabrdovicích, kteříž podobně jsou tu zaznamenáni jako zvolenci.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 24. Srovn. str. 193 t. d.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 2.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 25. V té příčině vydaná biskupská listina jest datována „in Mansberg (sic) pontificatus nostri anno II.“

Mohla by vznikati domněnka, že po takovém dobrém srozumění mezi králem, duchovenstvem a biskupem zemským olomúcký spor přišel již v zapomenutí ¹⁾, a předce právě nyní staví se valně v popředí. Příčinu jeho hledali jsme ve změně poměru metropolitů k říši Česko-moravské. Neboť sotva že byl Innocenc IV. z rodu Fiesků janovských po dlouhém uprázdňení stolice dne 25. června 1243 v souhlase s císařem za papeže zvolen, rozkázal bez prodlení brevem daným v Anagni dne 11. září 1243 Pražskému biskupu Mikulášovi, Břevnovskému opatu Klimentovi II. a proboštovi Pražskému, aby Kunráta, světskou mocí na stolec biskupský povýšeného, předvolali do Říma k zodpovídání ²⁾. Zdáť se, že arcijáhen Vratislavský již dříve obdržel podobný rozkaz, že jej však od sebe odmítl, „protože k provedení rozkazu toho uznával dobu za nevhodnou, biskupa Kunráta pak za příliš mocného ³⁾. Ovšem, doba nebyla vhodná k takovému podniku. Prokurátor svaté Římské říše národu Německého ubíral se rozhodně na dráze politiky staufské, kdežto nový papež zřejmě ji zaklínal, metropolitě Sifridovi důstojnost legáta udělil a záměr svůj projevil povýšiti jej k hodnosti ještě větší ⁴⁾. Kunrát také naprosto nevyšimal sobě vyzvání k němu zasláného a zůstal v zemi. V měsíci září 1243 setkáváme se s ním i při královském dvoře v Praze, kdež král tenkráté Johanitům brněnským postoupil své horní právo v okolí města ⁵⁾. Stáťtě pod mocnou ochranou, kterouž biskup Kunrát již znal, ale neznal ještě v rovné míře ráznost nového papeže.

¹⁾ „Cui tam in spiritualibus quam in temporalibus ecclesie ministranti capitulum ipsius ac totus Olomucensis civitatis et dioecesis clerus tanquam suo episcopo obediunt humiliter et intendunt“, tak oznamuje papeži Kunrátův prokurátor. Erben na u. m. 516.

²⁾ Praepositus maioris ecclesie Pragensis etc. Erben, Regest. I. 515, č. 1082.

³⁾ Erben na u. m. 516.

⁴⁾ Bréholles na u. m. VI. 113 ssl.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 32.

V jaký poměr král Václav osobně postavil se k Innocentovi, nevysvítá ještě z listin od roku 1243. Dotrval-li až posud bývalý vliv abatyše anežky na jejího bratra, tuť poněk obou těchto mužů mohl býti z počátku, když ne přátelský, alespoň nikoli příkrý. Pravě toho času dostalo se Anežce přízně apoštolské stolice v několika případech ¹⁾, a ku králi nedošlo až posud žádné vyzvání, aby se vzdaloval císaře v kletbu daného; dalek byl jak všelikého snažení císaře v Itálii, tak i krvavých pútek Kunrátových v říši Německé, ano i kázání dominikánů brněnských i olomúckých, kteříž k rozkazu papežovu ze dne 20. září 1243 křížácké tažení blásali proti Prusům, s jichž pokořením a obrácením na víru křesťanskou právě se zanášel rytířský řád Německý ²⁾, ani k těm král nenaklonil sluchu, a proč? nikoli z ochablosti nebo z touhy po požitcích, nýbrž protože duch jeho hned na počátku roku 1243 zabýval se provedením zřízení, kteréž pojistilo mu vděčnost příštích věků.

Do tohoto roku totiž připadá první opravdové městské právo, první úplné municipální zřízení, jimž král v měsíci lednu 1243 z Prahy oblažil město Brno. „Městské toto právo brněnské zakládá se na úplně vyvinutém měšťanství, na nezkracovaném požívání právního zřízení a starobylych svobod“ ³⁾. Jedině důkladná znalost městského života jihoněmeckého a dostatečně připravený základ, jakýž poskytovali četní přistěhovalí Němci, byly s to přiměti krále

¹⁾ Erben, Regest. I. 517—519, č. 1087, 1088 a 1089.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 30.

³⁾ Rössler, die Stadtrechte von Brünn. V Praze 1852, str. 27. Otištěno u Rösslera, str. 341 a ssl. Jireček, Codex iuris Bohemici pag. 72 et ssq. Erben, Regest. I. 506, č. 1069. Boček Cod. Dipl. Mor. III. 12 a ssl. Obsírněji v té příčině v Culturgeschichte. Datum zní: „Pragæ 1243 mense Ianuario, Indictione secunda“. Do roku 1243 připadá však Indictio prima. Indictio secunda počíná teprve s měsícem zářím 1243 a táhne se zase až do září 1244. Ostatně král Václav datuje mnohé listiny z roku 1243 indikcí II., naproti tomu jednu listinu z měsíce září 1243 indikcí I.

k tomu, aby netoliko cizím příchozím, nyní poddaným moravským, nýbrž také obyvatelům domácím vyhověl podle jejich potřeby a podle jejich přání. Cestou zcela klidnou povstala tato hluboko sáhající a trvale působící změna v občanském životě městském i lze ji výhradně považovati za výplod dobré vůle a zralých názorů králových. Tím položen byl základ k úchvatně rychlému vývinu, rozkvětu a osvěžení měšťanského stavu na Moravě, tohoto vlastního jádra příštích dějin. Četné městské obce na Moravě bažily po cti, účastnými se státi městského práva brněnského. Poptávky v právních záležitostech, docházející z blízka i z daleka, rozhojňovaly věhlas města Brna, kteréž právě co střed života právního stalo se také střediskem obchodních a společenských poměrů, jedním slovem, Brno stalo se uděleným mu od krále Václava právem městským hlavním městem Moravy. Listinu tak veledůležitou podepsali nanejmenší členové tehdejších domácích česko-moravských rodů, mezi nimi tři Vitkovcové, předkové pánů z Rožmberka, a z Hradce, Boček, purkrabí Znojemský, praotec moravských pánů z Kunštátu, Crh, královský truksas, předek pánů z Drahotouše, Ratibor, pán na Deblíně a Bílkově na Moravě, se svými syny Artlebem a Janem (Jančo), pak Viktor z rodu Žerotínů a konečně Sifrid se svým bratrem Kadoltem, kteří příjmením nazývali se Orphani, Sirotci.

Tyto přední rody nalezáme po delší dobu jako svědky na listinách králem Václavem vydaných, což jest nám důkazem, že byly členy královského dvoru. Jak z listin souditi lze, strávil král zimní dobu a jaro roku 1243 v Praze. Tam potvrdil v měsíci březnu tržní smlouvu, uzavřenou mezi rytířským řádem Německým a klášterem Želivským, stran Německému řádu náležejícího zboží u Humpolce, a nad Jihlavkou ¹⁾. Se strany řádu Německého činným byl

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 21. Srovn. str. 156 a ssl. t. d. Z této listiny vysvitá zároveň, že staré město Jihlava stávalo na tom místě, kde nyní stojí kostel sv. Jana.

při této smlouvě lantmistr Pruský, pozdější velmistr Livonský Heřman Balk, kdežto velmistr Gerhard z Malbergu zdržoval se u císaře v Itálii a dne 26. července 1243 byl s několika jinými doručitelem blahopřejného listu k Innocentovi IV. v Anagni ¹⁾. Na začátku měsíce srpna dlí král v Zhořelci, kdež vystavuje listinu pro založení své choti ²⁾, v září nalézáme jej v Praze a v prosinci na jeho loveckém hradu Křivoklátě v Rakovnicku. Několik mnichů dominikánských, purkrabí Znojemský, Boček, a kníže Oldřich, jeho bratřec, byli při něm. Listina týkala se královského kapelána Viléma, jenž zároveň byl farářem u sv. Michala v Znojmě ³⁾. Za zásluhy o krále sobě získané daruje tomtu „obzvláštnímu ochranci a střežiteli svého těla“ — byl tedy také lékařem? — vesnici Valtířovice v Znojemsku ⁴⁾. Zúmyslně na tomto místě zaznamenáváme přítomnost dominikánského převora Zachariáše a dvou jeho klášterních bratří na Křivoklátě, protože tento lovecký zámek uváděn bývá mezi místy, na nichž král slavíval své hýřivé hody. Do roku 1243 tato mravní zpustlost králova nemůže ještě býti položena; čilá horlivost řehole dominikánské, toho času právě se vyvinující, nebyla by ztrpěla, aby tři její členové směli navštívit místo neblahé pověsti, ač na něm sám král se nalézal. A pokud král svého kapelána Viléma ještě nazývá „svým obzvláštním střežitelem, ochrancem a průvodčím“, pokud rázně vystupuje k obraně duchovních založení, jako na př. pro klášter Doubravnický, jehož probošt Vojtěch od svého vlastního bratra Imrama byl znepokojován a proto stížnost vedl ⁵⁾, potud nemůže řeč býti o mravním úpadku královi. „V 15. nebo v 16. roce svého panování však,

¹⁾ Bréholles na u. m. VI. 104.

²⁾ Erben, Regest. I. 514, č. 1080.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 27.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 33. „Custos corporis nostri specialis“.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 35.

takto vypravuje současný letopisec ¹⁾, tudíž okolo roku 1245, oddal se král Václav svým tělesným chtíčům, i počal zálibu nalézati v životě osamělém; za tou příčinou zdržoval se nejvíce jen s několika členy své družiny na hradech k jeho rozkoši vystavěných, avšak v celé jeho říši panoval klid a pokoj.“ Nápadno! že letopisec těžkou tuto obžalobu přivedl ve spojení s tehdejšími, v říši Česko-moravské zavedenými turnaji. Vzala na turnajích a jich účinkem tak proslavená dvorná úslužnost k paním zde při královském dvoře takový obrat? Neboť že kronikář krále as čtyřicetiletého viní z přemrštěné náklonnosti k ženskému pohlaví, jest na bíledni. Spásu přinášejícího strážného ducha rodinného, královny Konstance nebylo více a pobožnůstkářská i chorá Kunhuta nebyla s to, manželka k sobě připoutati. České hrady Křivoklát, Dobříš, Zvíkov, pak Týřov a Angerbach v Rakovnicku sluly sice zamky loveckými, ale podobá se, že v první řadě od roku 1245 byly to peleše hříchu. V dobách předešlých král velmi miloval hony, a tu se přihodilo jednou, že za zvěří se žena ostrou větvicí přišel o jedno oko, pročež pozdější pokolení nazvala jej jednookým. Jakýž div tedy, že následkem panujícího na zmíněných hradech života zahnila se zmalátnělost, a to v době, kteráž k provádění samostatné politiky nad míru byla příhodna.

Kníže Fridrich Bojovný, syt jsa svého čtrnáctiletého neplodného manželství s Anežkou Meranskou, dal v měsíci červnu 1243 tento sňatek na sjezdu biskupů a prelátů ve Frýsachu za předsednictví Salcpurského arcibiskupa Eberharda odbývaném, a sice za tou příčinou, že jest s Anežkou spříbuzněn, prohlásiti za rozloučeny ²⁾, i ucházel se ještě téhož roku o ruku bavorské kněžny Alžběty, dcery knížete Oty Osvíceného. Ota, jenž při sňatku své dcery

¹⁾ Wenceslai I. regis historia k r. 1245; u Pertze IX. 167.

²⁾ Cont. Garsten. k r. 1243; u Pertze IX. 597. Meiller, Regest. 176, č. 123.

s posledním Babenberkem ihned pomýšlel na spojení Rakous s Bavorskem, přijal učiněný návrh, odebrav se ještě roku 1243 do Welsu, kdež mělo se slaviti zasnoubení ¹⁾. Příštího roku 1244 Fridrich navštívil svou nevěstu v Bavořích přinesl bohaté dary; sotva však že rok se sklonil ku konci, zřekl se již opět její ruky ²⁾. Panuje domněnka, že vypuklá r. 1244 krvavá půtka Rakušanů s bavorskými šlechtici z Waldeku zavadala k tomu podnět. Fridrich zůstal tedy neženat a bezdětek. Ale český královic Vladislav byl, jakož nám známo ³⁾, od mnoha let zasnouben s Jertrudou, kterážto jako dcera knížete Jindřicha, zemřelého v roce 1228 staršího bratra Fridricha Bojovného, považována byla za domnělou dědičku knížectví Rakouského. Nyní bylo na čase uzavřiti manželský sňatek, an netoliko ta okolnost, že Fridrich po nevěstě se ohlíží, poháněla k přispění, nýbrž také obíhající zvěst, že sám císař přeje sobě Jertrudu pojmuti za manželku ⁴⁾, činila záležitost tu neodkladnou. Řím, do jehož zájmů věc ta vážně padala, pilně asi popoháněl; neboť když byl císař ještě dne 31. března 1244 veřejně v kostele před četnými svědky přísahal, že chce se podrobiti rozkazům církve, ale již za několik dní přísahu skutkem zrušil, rozhodl se papež zachrániti svou vlastní i svobodu. církve útekem. Dne 28. června uprchl tajně do Civitavecchie, pak dne 6. července do Janova, a odtud do Lyonu. Dne 2. prosince byl v tomto, toho času ještě k císařské říši přináležejícím, ale téměř zcela neodvislém městě siavně a s nevýslovnou radostí uvítán ⁵⁾. Tento útěk do Lyonu jest

¹⁾ Cont. Garsten. na u. m. 597.

²⁾ Cont. Garsten. k r. 1244 a 1245; u Pertze IX. 597.

³⁾ Viz str. 203 a 241 toh. díla.

⁴⁾ Meiller, Babenb. Regest. Str. 180, č. 143. V jednom úvodním listu císaře Fridricha II. ke knížeti Rakouskému stojí „assumpta tecum nepte tua, futura consorte nostra“.

⁵⁾ Doklady u Böhmera, Kaiserregesten. Str. 196 a ssl., pak 354 a ssl.

převratem ve sporu církve s císařem, Innocenc IV. přechází k ofensivě. A tu nastala proň nutná potřeba, aby záměry císařovy, s Jertrudou zároveň i bohaté dědictví Babenberské získati rodu Staufskému, všemožným způsobem překazil, a k tomu poskytovaly mu Čechy nejvhodnější příležitosti. Brevem daným v Lyonu dne 8. prosince 1244 dovolil králevici Vladislavovi, aby Jertrudu Rakouskou pojal v manželství, připojiv zároveň prominutí překážky příbuzenství ženicha s nevěstou ve čtvrtém stupni, „jelikož lze se nadíti, že tímto krokem těžké svízele budou zamezeny a veliký zdar vydatně podporován“¹⁾. Sňatek byl také roku 1246 skutečně uzavřen, avšak za okolností poněkud překvapujících, ku kterýmž později se navrátíme, majíce prozatím na zřeteli útěk papeže do Lyonu, a účinek jeho na říši Česko-moravskou.

Dne 2. prosince 1244 měl papež, jakož jsme právě připomenuli, slavný svůj vjezd do Lyonu. Císař Fridrich II. byl toho času ve Veroně. Pobyt v Lyonu měl sloužiti k tomu, aby beztoho již kletbou stížený mocnář byl platně sesazen a nová volba provedena. Za tou příčinou byl ke dni 24. června 1245 do tohoto města svolán obecný církevní sněm. Mezi hrstkou přítomných biskupů německých nalzáme také Mikuláše, biskupa Pražského, a známého nám papežského štváče Alberta Českého. Jelikož biskup jen s přivolením krále mohl Prahu opustiti, tu bezděky nane se otázka, zdali asi král Václav vlastní záměry církevního sněmu také skutečně znal, on, jenž předce s Fridrichem II. žil v dobré míře, nebo zdali důvodům, obsaženým v rozpisující bulle ze dne 3. ledna 1245 — zjednáni pomoci proti Saracénům, Tatarům a jiným odpůrcům víry, a narovnání sporu mezi trůnem a oltářem²⁾ — přikládá

1) Cum speretur, gravibus per hoc posse obviare periculis et bonum multiplex procurari“. Cod. Dipl. Mor. III. 43.

2) Bréholles, Historia Diplom. VI. 247.

plnou víru? Dalším průběhem věcí musíme se kloniti k domněnce první. Král Václav, a tudíž i jeho biskup, znali pravý záměr koncilia, i snažili se také vyčerpati z něho co možná největší pro sebe výhody. Doklad toho domníváme se poznávati v brevi papeže ze dne 24. listopadu 1244, podle kteréhož král žádným apoštolským delegátem nesměl býti z církve vyloučen nebo jeho říše interdiktem stížena, a pak také v dispensi ze dne 9. prosince t. r. pro kněžnu Anežku, aby směla se provdati za markraběte Jindřicha Míšeňského po smrti jeho první manželky, Konstace Rakouské¹⁾; obzvlášť však v připomenutém již prominutí překážky k manželství pro kněžice Vladislava, daném v Lyonu dne 8. prosince 1244. Prominutí to nabývá tím většího významu, an, jakož svrchu podotknuto, již za několik měsíců císař Fridrich veřejně vytasil se s myšlenkou, pojmouti za choť Jertrudu Rakouskou²⁾. Papež hledí krále připoutati k sobě vyhlídkou na Rakousy, což se mu také úplně podařilo. K tomuto jedinému cíli jest nám potahovati každý další krok, kterýž na církevním sněmě ještě se dotýkal říše Česko-moravské, a v té příčině v řadě první stojí biskupství Olomúcké.

Známo jest nám, že Kunrát z Frideberku jmenován byl od krále Václava, proti Vilému kapitolou zvolenému, vrchním pastýřem Olomúckým a metropolitou roku 1240 vysvěcen, že v té příčině povstala v Římě soudní pře a Innocenc IV. brevem ze dne 11. září 1243 dal biskupa Kunráta k zodpovídání do Říma pohnati, aniž by tento byl púhonu poslušen³⁾. Pře ta byla v Lyonu opět předsevzata, a jelikož král nyní neměl více žádné příčiny, aby chránil staufovsky smýšlejícího a hlavně metropolitou doporučeného Kunráta, nebránil tomu, aby zněl rozsudek proti němu, ačkoli s všemožnou šetrností ku straně odporující,

1) Erben, Regest. I. 524, č. 1102 a 1104.

2) Bréholles na u. m. 274.

3) Viz str. 206 ssl. toh. díla.

předce ve prospěch osoby třetí. Brevem totiž ze dne 3. března 1245 byli Kunrátem vypuzení kanovníci: kapitální děkan Jan, arcijáhen Bartoloměj, pak Jerhart, Jiří a mistr Jan¹⁾, kteří téměř po sedm roků žili ve vyhnanství a mezitím v Římě pomoci se dovolávali, opět na své duchovní úřady dosazení, i aby se jim dostalo možnosti pokračovati v soudní při, došlo povolení k zápůjčce 460 hřiven šterlinkových na statky biskupské. Kapitolu tenkrát zastupovali právě zmíněný kapitální děkan Jan, arcijáhen Bartoloměj a prokurátor i kanovník Jan. Mimo to bylo biskupovi Pražskému a opatům Břevnovskému i Hradištskému nařízeno, aby biskupa Kunráta k zodpovídání obeslali do Lyonu a jej až do platného rozhodnutí s každého světského i duchovního úřadování složili²⁾, kdežto pod rukou působeno bylo jak na krále, tak na kapitolu olomúckou, na onoho, aby nebránil pádu biskupa Kunráta, na tuto, aby přiměla svého zvoleného Viléma k odstoupení, neboť papež měl již pro Olomúc nového biskupa na zřeteli pro dějiny moravské tak velevýznamného Brunona z Schaenburgu.

Bruno pochází z hraběcího rodu Holštýn-Šauenburškého, za jehož zakladatele považuje se hrabě Adolf, zemřelý r. 1131. Vnuk zakladatelův, taktéž Adolf zvaný, jenž žil až do roku 1232, jest otcem našeho Brunona. Matka jeho nazývala se Adleta z Querfurtu³⁾. Podle všeho narodil se Bruno v prvních letech prvního desetiletí třináctého věku. Věnován jsa stavu duchovnímu dosáhl záhy, as okolo roku 1230, kanovníckého místa v Magdeburku a probošta v Bukovci; alespoň objevuje se již roku 1234 v listině svého staršího bratra Adolfa IV. v této poslední důstojnosti. Také

1) Původní zaznamenání v nekrologu z r. 1263 kapitoly olomúcké Rps. archivu kapitol.

2) Erben, Regest. I. 526 a 527, č. 1109, 1110 a 1111.

3) Biskup Bruno založil za Adolfa a Adletu výroční památku v kapitolním chrámu Olomúckém. Cod. Dipl. Mor. III. 252.

ještě roku 1239 podpisuje se dne 1. října jako probošt Bukovecký¹⁾. Okolo doby církevního sněmu Lyonského byl kapitolním děkanem v Hamburku²⁾. Jako děkan potvrzuje bratrem svým Adolfem IV., jenž mezi tím stal se mnichem, učiněné obdarování pro chrám hamburský³⁾, papež však představuje ho jako svého kapelána té doby, když pro jeho výtečné mravy, jeho hlubokou učenost a jeho vynikající obezřelost ustanovil jej za biskupa, „pevné jsa naděje, že horlivostí Brunovou netoliko církev Olomúcká v ohledu duchovním i světském přemnoho získá, ale také náš nejmilovanější syn v Kristu, král Český a jeho říše rozhojní se ctí, slávou a blahobytem.“ Za tou příčinou doporučuje designovaného netoliko kapitole a veškerému duchovenstvu diécese olomúcké k volbě, nýbrž také obzvlášť králi Václavovi brevem ze dne 19. září 1245. Aby pak jemu i jeho prokurátorům dostalo se při královském dvoře vládného přijetí, k tomu měli prosbami svými napomáhati králova sestra Anežka, oba jeho synové Vladislav a Přemysl, kapelán Filip, mladší bratr knížete Oldřicha Korutanského, konečně pak šlechta česko-moravská a metropolita Mohučský. Ke všem těmto rozeslány byly dne 19. a 20. září doporučující přípisy.

Do jaké míry uznání navržence se strany krále papeži na srdci leželo, a jak vřele snažil se účinek dotčených přípisů pojistiti, prokazuje list ze dne 19. září k jeho legátovi, Filipu Fontanovi, biskupu Ferarskému. Tomuto přikazuje, by hlavně na přátele královy, k nimž jmenovitě čítá lantkraběte Durynského, knížete Bavorského a královy zetě markrabata Míšeňského a Brauiborského, mocně působil, aby vyplněno bylo přání papežovo, kteráž ostatně

1) Cod. Dipl. Mor. II. 261 a VII. 723.

2) Genealogie des Bischofs Bruno von Olmütz. Schriften der histor.-stat. Section in Brünn. Heft II. 92.

3) Cod. Dipl. Mor. III. 47.

králi již projevil zvláštním listem ¹⁾. Roku předešlého pojal Ota Braniborský královu dceru Beatrici, a o něco dříve Jindřich Míšeňský její sestru Anežku v manželství ²⁾. A přání to tenkrát nedošlo ještě splnění. Bruno byl teprve na konci roku 1246 také od krále a od duchovenstva dicése olomúcké za skutečného biskupa uznán a po roce metropolitou vysvěcen ³⁾. Na počátku roku 1246 byl biskup Bruno podle jeho vlastního doznání ještě dalek toho, aby skutečně zaujal diécesi papežem jemu svěřenou. Innocenc IV. musil mu brevem ze dne 16. dubna 1246 proti platným snešením koncilii udělití právo, aby v případě potřeby i za hranice dicése směl předvolati své duchovenstvo ⁴⁾. Kdežto biskup Vilém od těch dob v dějinách docela zmizí, přichází Kunrát ještě k roku 1259. Toho času udělil ještě odpustky klášteru Valdsaskému dne 3. června ⁵⁾, a zavdal podnět k mnohému vyjednávání se stolicí apoštolskou.

Právě neobyčejné usilování papeže, aby miláčka svého Brunona povýšil, jemuž proti všemu obyčejí církevnímu ještě před vysvěcením brevem ze dne 3. října 1245 povolil užívání mitry a prstenu, ⁶⁾ vzbudilo opatrnost královu, poskytuji mu zároveň vhodného prostředku, aby hojně použil panujících poměrů ve svůj prospěch, neboť již byl v třetím a posledním zasedání concilia, kteréž se odbývalo dne 17. července 1245, v kletbu daný císař prohlášen za sesaz-

¹⁾ Erben, Regest. I. 531 a 532 č. 1124—1129.

²⁾ Pulkava k r. 1244, Dobner III. 218 a Erben, Regest. I. 524, č. 1104. Že markrabí Jindřich již dávno před r. 1247 za manželku měl Anežku, vysvítá z breve papeže ze dne 7. května 1247. Erben, Regest. I. 547 a 1173.

³⁾ Patrně z listiny ze dne 2. června 1257. Biskup Bruno datuje ji: „Anno Domini 1257, consecrationis nostre anno decimo“. Cod. Dipl. Mor. III. 244.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 539, č. 1146.

⁵⁾ Původní listina ddto. apud Grunenhagen. Originál v říšsk. archivu v Mnichově.

⁶⁾ Erben, Regest. I. 533, č. 1131.

zena, a tudíž docílno to, po čemž papež bažil: mravní to podpora před celým světem v jeho jednání proti Fridrichovi II.; avšak zároveň uvalil na říši Německou nevystihlé neštěstí, jímž také Čechy i Morava trpěly ¹⁾. Mikuláš, biskup Pražský, byl tomuto snešení přítomen; dne 13. července nalezáme jméno jeho na nejdůležitějších listinách státu papežského, legalisovaných od concilia. Že ustanovený biskup Olomúcký, Bruno, tenkrát v Lyonu byl, jest víře podobno, ale nikoli prokázáno. Totéž platí o jeho přítomnosti v Hochheimu, kdež, jak povědomo, dne 22. května 1246 Jindřich Raspe, lantkrabí Durynský, zvolen byl za krále Německého. Moravský metropolita Sifrid v Mohuči značně přispěl k této volbě. Ferrarský biskup Filip obdržel rozkaz, aby pro nového krále získal krále Českého ²⁾, o jehož votum papež osobně se ucházel brevem daným v Lyonu dne 21. dubna 1246.

Že papeži na souhlase Moravy a Čech velmi záleželo, můžeme souditi z četných milostí, jež před volbou a hned po volbě propůjčoval církvím česko-moravským, jakož i ze snažení jeho, aby se i jiným způsobem zavděčil králi Českému. Na prvním místě jest tu nově založený jeptišský klášter řehole sv. Augustina v Brně, Cela Marianská čili panenská zvaný ³⁾. Bullou ze dne 29. května 1245 bylo založení to potvrzeno ⁴⁾. Dne 13. července vidíme papež několik listin vztahujících se k rozvedení manželství Přemyslova, uděluje dne 6. a 12. října všeliké privileje jeptišskému, toho času k pražské diécesi příslušnému klášteru cisterciatek Marienthalských v Siefersdorfu (mezi Zhořelcem a Žitavou v Horní Lužici), také chrámu Vyšehradskému dostalo se listin ku konci roku 1245 a t. d. Avšak co více než všecko to pozornost naši k sobě poutá, jest bulla ze

¹⁾ Bulla sesazovací, Bréholles VI. 319 a ssl.

²⁾ Erben, Regest. I. 539 a 540, č. 1147 a 1151.

³⁾ Viz str. 237 toh. díla.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 54.

dne 19. srpna r. 1244, kterouž Innocenc IV. vyzývá vyšší duchovenstvo uherské, aby vzámahajícímu se v České říši kacířství mocně se opřelo. „Kacíři obého pohlaví“, psáno jest v této bulle, „kteří již častěji přísahou svých bludů se vzdali, avšak povždy zase zpět v ně upadli, stali prý se již tak zpupnými, že pomocí velmožů zemských nejen církvi válku vypověděli, ale také hlavu sobě vyvolili, kterouž papežem nazývají a u vysoké úctě mají. Tohoto náčelníka a všecky jeho přívržence a ochrance mají církevní kletbou stížití a k tomu se přičiniti, aby lotrovství to třeba i brannou mocí bylo potlačeno. Vlastnictví statků kacířům pobraných bylo již napřed papežem potvrzeno¹⁾. Podobá se, že sekta Katharských a Albigenských na evropském západě tak silně rozšířená, proti kteréž hlavně minorité a dominikáni duchovní válku vedli, v říši Česko-moravské dosáhla své nejkrasnější meze na východ, a tu hojně byla zastoupena. O rok dříve nařídil papež bullou ze dne 12. prosince 1243 inkvizitorům provincie Narbonneské, hlavního to sídla Albigenských, aby prohlásili vůbec, že kacíři zbloudilci beze všeho trestu přijati budou opět do lůna církve, ale proti těm, kdož tuto milost tvrdošíjně od sebe odmítnou, má se zakročiti pomocí světskou²⁾. Domníváme se, že s touto bullou ve spojení jest bulla k uherským biskupům, hlavně když zápasníci s kacíři, dominikáni a minorité, v Čechách a na Moravě brzy potom od Innocence IV. hojnými milostmi byli obdařeni. Dne 18. srpna 1245 odporučuje řád minoritů, a v měsíci srpnu 1246 dominikány v Olomúci, aby křesťané při stavbě jejich chrámu almužnami byli jim podporou³⁾.

¹⁾ Otištěno v Časopise česk. musea 1868, str. 294 ddt. Lugduni XIV. Kal. Septembr. pontif. n. anno secundo. Jelikož Innocenc IV. leta svého papežování počítá od měsíce června 1243, běží druhý rok jeho pontifikátu od června 1244 až do června 1245. O rozšířeném toho času kacířství a jeho učení: Annal. Staden. k r. 1248; u Pertze XVI. 371.

²⁾ Raynald, Annal. eccl. Tom. XIII. 522. Edit. Colon. 1692.

³⁾ Erben, Regest. I. 530 a 541, č. 1122 a 1152.

Papež měl ovšem, hlavně nyní, když Fridrich II. byl svržen, všecku příčinu, oprítí se každému ghibellinskému hnutí, a že Albigenští byli smýšlení ghibellinského, není pochybnosti. Zdali dosáhl žádaného cíle a jak daleko dospěl svým zařízením, prokáže doba nejbližší příští. V Čechách a na Moravě hráli Katharenští, jak se zdá, mimo církevní také politickou úlohu, neboť nelze zde nepozorovati, že v tétěz míře, v jakéž král Václav stál při papeži a tudíž proti císaři, klidných poměrů v zemi ubývalo, což patrně ukazuje k tomu, že byla strana, kteráž se opírala papeži a jeho názorům. V tom asi také sluší hledati příčinu, proč král Václav, přes důtklivý přípis papežův, posud ještě váhal uznati Brunona tak vřele mu doporučeného za biskupa Olomúckého, posud se přimlouvaje ve prospěch Kunráta. Z breve Innocenta IV. ze dne 11. května 1247, zaslánoho kardinál-legátu Petrovi, vysvítá, že Václav požádal papeže, aby pro Kunráta, „jenž předce v oněch zemích jest mužem vznešeným a mocným“, vymohl výslužné ročních 300 hřiven stříbra, ježto by mělo pojištěno býti na biskupských statcích bližie Opavy a Kelče, kteréž žádosti papež vyhověl, „jakož i ještě jiné toho směru, aby biskupem Kunrátem učiněné obsazení far na statcích církve Olomúcké v Kelči, Mohelnici, Pustoměři, Jaktaři a Zatčanech za platné uznal. Papežské breve ze dne 25. května 1247 „k volenci Olomúckému“ nasvědčuje tomu¹⁾. Kunrát poddav se svému osudu zůstal nicméně v zemi. Stálo to papeže mnoho práce, nežli docílil tohoto narovnaní. Moravě, Čechám a k nim příslušícímu území Budišínskému bylo zakusiti, ovšem jen pro přílišnou horlivost arcibiskupa Bremského, na něhož papež vložil provedení své vůle, plnou tíži interdiktu²⁾, aby

¹⁾ Erben, Regest. I. 548, č. 1174 a 1175.

²⁾ Podle papežského breve, daného v Lyonu dne 1. června a 6. července 1247. Erben, Regest. I. 548 a 549, č. 1176 a 1178.

král pohnut byl k uznání Brunona ¹⁾, což nepochybně stalo se ku konci roku 1246, jelikož od měsíce prosince vidíme již bez přetržení biskupa zaměstnaného v jeho diécesi, a tentýž tím rokem počítával leta svého panování ²⁾. Dne 30., anebo snad lépe dne 31. prosince 1246 vystavil na svém hradě Modřicích „v prvním roce svého pontifikátu“ vysvěcovací list pro klášterní chrám v Rejhradě, nově vystavěný po rozkotání od Tatarů. Dne 9. ledna 1247 vybízí taktéž z Modřic blíže Brna k příspěví almužnami Herburským pannám, „jelikož se jim potřebné výživy nedostává“. Dne 12. února jest Bruno v Olomúci, kdež jeptiškám tím potvrzuje držení Králova pole, mlýna v Starém Brně a dvou selských statků v Pohořelici. Dne 10. června schvaluje přivtělení kostela na Pöltenberku blíže Znojma ke špitálu sv. Františka v Praze, čili k nynějšímu tamnímu klášteru křižovnickému ³⁾.

Za těchto církevních zmatků, kteréž hned po úmrtí biskupa Roberta, tedy roku 1240, počátek vzaly a s nepatrnými přestávkami až do roku 1248 trvaly, otevřela se nejstaršímu synu královu, kralevici Vladislavovi nejkrásnější vyhlídka k nabytí Rakous. O poměru říše Česko-moravské k Rakouskému knížeti právě v těchto posledních osmi, nebo

¹⁾ Erben, Regest. I. 548, č. 1176. Pulkava a Nicolaus de Bohemia k r. 1246. Dobner, Script. III. 219.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 197 v listině pro Rejhrad dané 12. září 1255 „Pontificatus nostri anno IX.“

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 64, 65, 66 a 76. Vysvěcení klášterního chrámu Rejhradského mělo se díti: „Anno gratie 1247, quarto kalendas Ianuarii, die vero dominica in festo Innocentium,“ tedy dne 29. prosince 1246 na neděli Mláďatek. Uvedeného roku připadal den 29. prosince na sobotu, a památka Mláďatek, kteráž v katolické církvi vždy se slaví dne 28. prosince, na pátek. Jelikož však vysvěcení chrámu předsevzato býti může pouze v neděli, o dni apoštolském nebo na velký svátek, tuť musil se do svrchu uvedené listiny vmísiti nějaký omyl. Originál uložen jest v archivu kláštera Rejhradského. Jiná listina o vysvěcení „ecclesie Raygradensis, quæ violata erat per Cumanos et

alespoň v prvních šesti letech nad míru nedostatečně jsme zpraveni, nikoli snad že by nebylo pramenů z této doby, nýbrž za tou příčinou, že zuřivost strannická v souvěkých kronikách strašně řádila a falšovala. Tak vypravují prameny domácí, že došlo již roku 1244 k válečným hrozbám mezi králem Václavem a knížetem Fridrichem, a zase cizí prameny, že roku 1246 dne 26. ledna udála se mezi Stožcem a Lavou opravdová krvavá srážka, v kteréž králův bratovec, Oldřich Korutanský, s 13 vznešenými hejtmany, 300 rytířů a as s tisícem bojovníků, upadl v zajetí Fridricha ¹⁾. O příběhu vypravují prameny, ale příčinu jeho zamlčují. Domníváme se po pravdě nalézati ji pouze v postavení tehdejších politických stran, a pak v nesplnění učiněného slibu knížete, v manželství dáti svou neteř, Jertrudu, kralevici Vladislavovi; neboť že kníže Fridrich byl smýšlení staufského, bylo na bíledni, a že Fridrich II. sám po ruce Jertrudy, nebo lépe řečeno, po jejím dědictví bažil, bylo veřejným tajemstvím. Jedno i druhé překáželo záměrům papežovým; jak na blízku ležela tu po ruce myšlénka, přání to ukojiti pomocí říše České, jejíž král, jakož jsme již v mnoha příležitostech seznali, „politiku prospěchu“ vyvolil sobě za vedoucí hvězdu a uznáním biskupa Brunona zjevně nastoupil na dráhu papežovu ²⁾. Král Václav asi důrazně naléhal na knížete Fridricha, aby dostal danému slovu, z počátku slovem a pak mečem ³⁾; neboť jakž jináče bylo by lze sobě

Ungaros“, jest „die Dominica proxima post Nativitatem B. Mariæ V. 1255“ Cod. Dipl. Mor. III. 197.

¹⁾ Pulkava k r. 1244, a Annales S. Rudberti k r. 1246. Cont. Garsten. k r. 1246, Cont. S. Crucen. k t. r.; u Pertze IX. 789, 598 a 641. Chronica aurea v Hormayrově archivu 1827, na str. 432 klade tuto událost do roku 1244.

²⁾ Srovn. listiny papeže ze dne 1. června a 6. července 1247. Erben na u. m.

³⁾ Pulkava vypravuje k r. 1244, že se jednalo o souboj mezi králem a knížetem. Možno, že jest něco pravdivého na tomto vypravování, kteréž také se nalezá u Mikuláše de Bohemia. Pulkava k t. r.

vysvětliti, aby vítěz povolil to, čehož jako poražený r. 1242 povolití nechtěl. Po porážce Čechů u Stožce stala se Jertruda v měsíci květnu 1246 skutečně chotí Vladislavovou. Říše Česká bezpochyby zřekla se tenkrátě svých nároků, činěných posud dle smlouvy z r. 1241 na severní část Rakous; alespoň v té příčině v dějinách nepřichází žádná další zmínka¹⁾. Teprve při této příležitosti uvádí se Vladislav v jakémsi sporu o desátek ze dne 21. října 1246 mezi kláštery Velehradským a Tišnovským a templáři v Čejkovicích s důstojností markraběte Moravského²⁾. Ale toť také jest jediná listina, v kteréž od papeže Innocenta IV. nazván jest markrabětem Moravským. Jinak dostalo se mu pouze názvu „šlechtný pán“, tak r. 1245, když papež získati jej se snažil pro biskupa Brunona, tak dne 24. listopadu 1246, když mu doporučil mnicha dominikánského Gotfrida, jenž u věcech Cařihradu a Sv. země přišel na Moravu³⁾. Kroniky znají jej toliko pod jmenem syna králova. Ale že stal se markrabětem, toho svědectví podává také jeho bratr, markrabí Otakar II. V listině dané pro Rejhrad dne 3. dubna 1247 nazývá jej „náš předchůdce, Vladislav, markrabí Moravský“⁴⁾. Taktéž učinil v měsíci dubnu 1250 v listině pro Velehrad⁵⁾.

1) Doba sňatku Vladislavova dá se jen přibližně určití podle Cont. Melicen. k r. 1246. Tam lze čísti: „Filius regis Bohemorum, Gertrudem, filiam ducis Heinrici, duxit in uxorem, qui post octo menses moritur“. Ale Vladislav zemřel dne 3. ledna 1247, pročez bylo manželství uzavřeno v květnu 1246. Naproti tomuto svědectví ztrácí všecku váhu svědectví v Annal. S. Rudberti Salisb. k r. 1246: „Filius regis Bohemie duxit fratrualem ducis Austrie, tunc mortui, in uxorem“; u Pertze IX. 789. Den úmrtí zaznamenal Pulkava k r. 1247. Dobner, Mon. III. 219, k 3. lednu, nekrolog. česko-slezs. naproti tomu k 2. lednu. Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens. Bd. V. 110. Jahr. 1863.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 63.

3) Cod. Dipl. Mor. III. 63.

4) Cod. Dipl. Mor. III. 69.

5) Erben, Regest. I. 579, č. 1246.

Do politiky se však nový markrabí pranic nemísil, ta spočívala v rukou jeho otce Václava, kterýž, nebrav podílu na volbě Jindřicha Raspea také se nestaral o jeho schválení. Byl předce Jindřich Raspe dne 22. května 1246 od arcibiskupů Mohučského, Trevírského, Rýno-Kolínského a Bremského ne tak zvolen, jako spíše prohlášen. Přívrženci jeho, takměř nepatrní, byli pouze pomocí papežských peněz s to, aby do pole vypravili vojsko, jímž nepřipraveného Německého krále Kunráta IV. u Frankfurtu dne 5. srpna 1246 porazili, aniž by vítězstvím tímto čeho získali. Před Ulmem proklán byv šípem zemřel na Wartburgu dne 15. února 1247 a pohřben jest v Eisenachu. Jelikož nezanechal po meči žádných potomků, povstal v Durynkách, jeho dědičné zemi, spor o následnictví, podobný tomu, jenž té doby vyřízen byl v Rakousích.

Nepochybně za příčinou tří komitátů¹⁾, za vpádu mongolského na králi Belovi IV. vynucených, avšak posud nevrácených, byl kníže Fridrich okolo té doby, kdy protikrál Jindřich polem stál proti Kunrátovi IV., nepřátelsky napaden. Vedeni jsouce Frangipaním překročili Uhři Litavu a ohrožovali Nové město vídeňské, k jehož ochraně kníže spěchal. Dne 15. června 1246 srazil se Fridrich s nepřitelem. Již prorazil středem nepřátelského voje, když kůň pod ním, poraněn jsa šípem, k zemi klesl, on pak sám chtěje povstati usmrčen byl, proboden jsa kopím ve tvář²⁾. Věku měl 35 roků. Vítězství sice dosaženo, Uhři byli zahánáni³⁾, ale poslední Babenbergovec po meči brzy na to pohřben byl v cisterciackém opatství u sv. Kříže. Osmého dne po bitvě skonala jeho matka Theodora na Kahlenbergu; odpočívá v hrobce v Klosterneuburku. Rakousy a Štýrsko

1) Viz str. 239 toh. díla.

2) Nicolaus de Bohem. k r. 1246. Rps. zemsk. archivu str. 288.

3) Že Uhři byli přesvědčeni o zabití Fridrichově zbraněmi svými, praví Bela IV. v listině z roku 1264: „Dux Austriæ nostrorum prostratus armis interiit“. Fejér Cod. Dipl. Hung. IV. 3, 198.

byly tudíž bez panovníka, a jelikož Fridrichova závěť se neobjevila ¹⁾, měl vlastně císař Fridrich II. právo, obě země co uprázdněná léna říšská k sobě potáhnouti, za kterýmž účelem bez prodlení dal dosaditi hraběte Otu z Ebersteina jako císařského náměstka nebo říšského hejtmana ve Vídni. Ale poněvadž byl autoritou církevní s císařství složen, tuť sousedé považovali za vhodné, aby vystoupili se svými nároky a příhodného okamžiku použili. V první řadě stojí tu král Český. Dovedl toho, že mnozí nejvážnější páni rakouští, mezi nimi Kuenringové, prohlásili Vladislava, manžela Jertrudy, za panovníka ²⁾. V jeho prospěch sloužila hlavně okolnost ta, že ještě před smrtí Fridrichovou pojal téhož neteř za manželku; byloť tedy na snadě domnívati se, že poslední kníže, jsa bezdětek, sňatkem tím chtěl míti následnictví pojištěno, i bylo by také Přemyslovcům připadlo, kdyby král Václav byl svého syna vydatně podporoval nebo kdyby tento byl projevil více důrazné rozhodnosti. Ale takto nestalo se ani jedno ani druhé, ač celá ta záležitost byla by nalézala na mocné stoličce papežské rozhodnou podporu. Innocenc IV. vyzval bremem, daným v Lyonu dne 29. ledna 1247 protikrále Jindřicha Raspea, aby krále Belu IV. Uherského, ježž ostatně již dne 20. srpna 1245 přísahy proti císaři Fridrichovi zprostil ³⁾, a krále Českého i téhož syna Vladislava radou i skutkem podporoval, aby osiřelé země říšské, Rakousy a Štýrsko, nedostaly se do rukou císa-

¹⁾ Meillerovy Babenberg'sche Regesten přinášejí na str. 182 dle Mon. Boic. listinu danou knížetem Fridrichem v ležení před Novým městem dne 14. června 1246, z kteréž má vysvítati, že kníže učinil závěť, již k uschování a provedení odeslal papeži, a sice po Albertovi de Polheim. Nepřihlížejíc ani k smýšlení knížete rozhodně staufskému, takovému kroku naprosto odporujícímu, samo znění listiny vybízí k velké opatrnosti.

²⁾ Auctarium Vindobon. k r. 1246 nazývá Vladislava šestým knížetem Rakouským. Pertz IX. 724.

³⁾ Erben, Regest. I. 530, č. 1123.

řových ¹⁾. Pohříchu podpora taková, alespoň pro Čechy, stala se již zbytečnou. Markrabí Vladislav zemřel v Rakousích dne 3. ledna 1247 a byl na Moravě pohřben, byv, jakož víme, sotva osm měsíců ženat; zemřel co muž beze všeho politického významu ²⁾. Vdova provdala se již roku 1248 za Heřmana, markraběte Badenského ³⁾. Markrabství přešlo na jeho mladšího, uadanějšího bratra, Přemysla Otakara II.

Jakož bývalo obyčejem, učinil nový markrabí Přemysl Otakar II., od roku 1253 panovník Český, na spasení duše svého bratra a předchůdce ihned zbožné založení. Klášter Rejhradský obdržel totiž listinou danou v Brně dne 3. dubna 1247 na pět roků všecky výtěžky z mýta v Uherském Brodě a v Kunovicích, král Václav pak daroval na tutěž zbožnou památku svého zemřelého syna hlavnímu chrámu v Míšni dne 22. září 1247 své v markrabství ležící statky ve vesnicích Doubravě, Rüdigersdorfu a Helwigsdorfu ⁴⁾. Tím bylo nábožné upomínce zadost učiněno; neboť již stál Přemysl, později vesměs Otakar zvaný, v středu plného proudu.

Rok narození Otakarova letopisci nezaznamenali. Berouce nejdřívější vystoupení jeho za měřítko, můžeme položití narození tohoto druhého syna krále Václava a téhož manželky Kunhuty, dcery Římsko-německého krále Filipa, do roku 1230, nebo o málo dříve, naproti tomu jeho nastoupení vlády na Moravě se vši určitostí hned po smrti jeho bratra Vladislava. Neboť již dne 27. března 1247

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 66.

²⁾ Cont. Prædicatorum Vindobon. mylně k r. 1246 „filius regis . . . hoc anno obiit et in terra sua sepelitur. Continuator Cosmæ, u Perte IX. 172, zmiňuje se k r. 1246, že po smrti bezdětného knížete Měčislava Opolského šlechta polská zvolila za nástupce markraběte Moravského Vladislava. Prof. Biermann ve svém dějepise knížectví Těšínského na str. 55 prokázal, že toto udání jest bezpodstatné. Den úmrtí také u Mikuláše de Bohem. k r. 1247 na u. m.

³⁾ Erben, Regest. I. 554 a 560, č. 1193 a 1210.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 545 a 551, č. 1166 a 1184.

předsedá zemskému soudu v Brně a přisuzuje co markrabí Moravský jeptišskému klášteru u sv. Jakuba v Olomúci spornou ves Slatinu, koná tudíž čin svrchované moci, jež potvrdil pečeti, opatřenou českým lvem o dvou ohonech¹⁾. Až do léta pobyl Otakar na Moravě, v Brně jsa dvorem. Blahočinnost byla u něho na denním pořádku. K jejímu ukojení poskytoval příležitost truchlivý pohled na tolik od Tatarů rozbořených chrámů a měst. Rejhrad, Opava, Bruntál, chrám sv. Petra v Brně a klášter Hradištský u Olomúce obdržely rozličná obdarování²⁾. Tím naklonil sobě srdce duchovenstva i občanstva; měl jich zapotřebí, neboť slabé vládě stárnoucího krále Václava měl konec býti učiněn, a to konec násilný.

Povědomo jest nám, že král i šlechta česko-moravská po dlouhá léta byli ve sporu se stavem duchovním, až konečně roku 1221 konkordátem ve vši formě uzavřeným mír byl, nikoli snad upevněn, nýbrž takořka zalepen. Odvádění desátku a immunita církve zavdávaly druhy, nyní pak postavení krále k papeži a následky toho podnět k nespokojenosti. Od těch dob, co král nechal sobě docházeti z Lyonu předpisy a rozkazy, jimiž byl pobádán jednati dle vůle papeže, počaly se snad již mysli v zemi rozjitřovati bázni před nátlakem papežské stolice, a rozčilení to panovalo sice již od r. 1245, ale teprvé roku 1248 dospělo k výbuchu, naležší na podnikavém a rázném Otakarovi středě dávno kýžené. Pomocí jeho měl býti král s vlády složen, a tím země Česká vyrvána z všemohoucnosti papežské. V říši Česko-moravské, ač v menším rozměru, opakuje se před námi tentýž obraz, jaký spatřujeme v říši Německé. Guelfové a Ghibellini, papežští a císařští, stojí naproti sobě.

Hned po smrti protikrále Jindřicha Raspea dal Innocenc IV. od arcibiskupů Mohučského, Rýno-Kolínského,

1) Cod. Dipl. Mor. III. 68.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 69, 71, 72, 82 a 80. Srovn. str. 234 a ssl. toh. díla.

Trevírského, Bremského a jejich podřízených biskupů dne 3. října 1247 nedaleko Kolína za krále Německého zvoliti hraběte Viléma z Holandu. K volbě oprávnění knížata světští: Sasko, Branibory, Míšeňsko, Lotrinky, Čechy, Švábsko, Bavorsky, Franky, Duryňky a Meransko, nebyli přítomni¹⁾. Nicméně papež svolence podporoval a dav jej dne 1. listopadu 1248 v Cáchách korunovati prohlásil každého za odpůrce církve, kdož by ho neuznával. Toho smýšlení nebyli však všickni v říši Česko-moravské. Dostatečně připraveni jsouce učením Albigenkých nenáviděli přílišnou moc papeže u všech věcech, třeba se týkaly nejvnitřnějších záležitostí v zemích a královstvích, a mimo to i bezpříkladnou poddajnost svého krále. On, jenž předce jako tchán Jertrudy Rakouské na prvním místě byl povolán, ve srozumění s císařem zachovati svému rodu Rakousy a Štýrsko, podrobuje se papeži za nástroj, aby krásné tyto země připadly do cizích rukou. Stolice Římská stála patrně při straně Markéty, sestry Fridricha Bojovného. Vdova po Jindřichovi VII. od roku 1242 chtěla vstoupiti do kláštera, ale Innocenc IV. radil jí listem z Lyonu dne 13. dubna 1247, aby podala ruku hraběti Heřmanovi z Henneberku²⁾; a teprvé když tomuto dostalo se záporné odpovědi, přikazuje biskupu Pasovskému brevem ze dne 3. září 1247, aby přiměl bratry řádu Německého, by vdovám Marketě a Jertrudě vydali listiny obsahující privileje, na nichž zakládá se jejich dědičné právo v knížectví Rakouském, i nařizuje jim dne 21. října, aby svěřené jim hrady tak střežili, by nedostaly se v moc císaře³⁾. Tyto privileje vztahují se k listině cí-

1) Domněnka, že král Václav osobně účast měl na volbě Viléma Holandského, jest od Böhmera, Regesta imperia 1246—1313 s dostatek vyvrácena. Volební schůze odbývána byla dne 29. září 1247 blízce Kolína n. R., a král podpisuje dne 22. září t. r. v Kamyku, starém zámku nejspíše v Litoměřicku ležícím. Erben, Regest. I. 551, č. 1184.

2) Erben, Regest. I. 545, č. 1167.

3) Erben, Regest. I. 550 a 551, č. 1182 a 1185.

sařem Fridrichem I., as před 100 lety, roku 1156, panujícímu rodu Rakouskému dané, z kteréž ovšem dá se odvoditi jakési právo posloupnosti, ale tak dobře pro Marketu, jako pro Jertrudu ¹⁾. Avšak jelikož Markéta nepřistoupila k záměrům papežovým, musilo státi se skutkem, co papež ve své dispensi pro Vladislava ze dne 8. prosince 1244 vytkl za pohnůtku. „Ze zasnoubení a potomního sňatku Vladislava s Jertrudou mělo vzejítí mnoho dobrého a mnohým nebezpečím býti zabráněno“ ²⁾. Ale jelikož Vladislav nyní byl mrtev, musilo býti postaráno o nového chotě, „neboť Jertruda prý se odhodlala, odpůrcům církve v Rakousích mužným duchem se opřítí,“ a takový chof nalezen byl v Heřmanovi, markraběti Badenském, jemuž papež dne 14. září 1248 „potvrdil sňatkem s Jertrudou získané držení Rakous a Štýrska“ ³⁾. Jako posměch, alespoň pro ghibellinskou stranu v Čechách, zní vyzvání, zasláné dne 28. ledna 1248 ku králi Českému, čelící proti zájmům kralovství, aby radou i skutkem Jertrudu v jejích podnicích podporoval, a nápomocným jí byl k dosažení rakouského rodinného pokladu, uschovaného na hradě Starchenbergu, náležejícím řádu Německému ⁴⁾; a když podobné vyzvání došlo také již dne 23. ledna 1248 Brunona, biskupa Olomúckého, pouze s doložením, aby místa v Rakousích, přidržující se strany císaře Fridricha, i v církevní kletbu dal ⁵⁾, domnívala se strana protiklerikální v Čechách a na Moravě, že nadešla vhodná doba k zřejmému projevení dávno kojené myšlenky o svržení krále Václava.

¹⁾ Berchtold, die Landeshoheit Oesterreichs nach den echten und unechten Freiheitsbriefen. München, 1862. Pak Chmel, die oesterr. Freiheitsbriefe. Sitzungsbericht der histor. phil. Classe der kais. Akademie. Sv. XXIII. str. 517 a ssl.

²⁾ „Cum speretur gravibus per hoc posse obviari periculis et bonum multiplex procurari“. Erben, Regest. I. 524, č. 1103.

³⁾ Erben, Regest. I. 560, č. 1210.

⁴⁾ Erben, Regest. I. 556, č. 1199 a 1198.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 555, č. 1196.

Jisti jsouce podporou krále Kunráta IV. a Bavorského knížete Oty Osvíceného, jenž od císaře na místě hraběte Ebersteina ustanoven byl za říšského správce v Rakousích, jakož i hraběte Menharta z Gorice ve Štýrsku, zosnovali nespokojenci hned na počátku roku 1248 povstání. Z počátku držel se markrabí Přemysl v pozadí; ale vida, že král ve svém překvapení nedovedl učiniti jiného opatření, nežli k papeži do Lyonu obrátiti se o radu, vida, že sám biskup Mikuláš a nejmocnější prélatové a kanovníci vzpouru podporovali, a že na Moravě králi Václavovi oddaný biskup Bruno bezohledným vybíráním již před mnoha lety z obyčeje vyšlého desátku církevního rozhořčil mysl, a když konečně papež z naléhání těžce stísněného krále nařídil dne 5. května 1248 biskupům Albrechtovi Řezenskému a Kunrátovi Míšeňskému, aby povstalým velmožům, pakli se podrobí zase vůli papežské, zajistili všeobecné a nejúplnější prominutí, v případě opačném aby v kletbu je dali a zemi interdiktum stížili ¹⁾, a když papežský pénitenciář a kněz řádu dominikánského, Fr. Gottfried skutečně z církve vyloučil biskupa Pražského, který ovšem tohoto pokutování valně sobě nevsímal ²⁾: tu postavil se markrabí Otakar, vůbec již „mladším králem českým“ zvaný, ³⁾ zřejmě v čelo povstání, obsadiv se svými přívrženci hrad Pražský, kdež dne 31. července 1248 přijímal holdování ⁴⁾. Moravské i uherské vojsko, kteréž přivedl do země, pronásledovalo krále do krajů k severu ležících, kdež jej očekávalo míšeňské a nepochybně také k rozkazu papeže od krále Viléma vypravené vojsko. Zde u města Mostu svedena byla bitva, povstalci byli poraženi a k ústupu přinuceni ⁵⁾.

¹⁾ Erben, Regest. I. 558, č. 1206.

²⁾ Patrně z breve papežského, daného v Lyonu dne 22. dubna 1249. Erben, na u. m. 570, č. 1230.

³⁾ Bývalý Olomúcký biskup Kunrát nazývá jej takto v listině pro Velehrad ze dne 26. února 1248. Cod. Dipl. Mor. III. 84.

⁴⁾ Wenceslai regis historia. Pertz IX. 167.

⁵⁾ Cont. Cosmæ k r. 1248; u Pertz IX. 172.

Co se událo po tomto ústupu, o tom nemáme nižádných zpráv. Ale přihlížíme-li k dvěma téhož dne, 4. listopadu 1248, v Praze vystaveným listinám, dle kterýchž Přemysl jako král Český, a Václav taktéž jako „král Český“ nařizují úředníkům krajů Čáslavského, Kouřímského, Chrudímského a Královéhradeckého, a vůbec úředníkům „v celé jejich říši“ (slova obou králů), aby klášteru Sedleckému ponechali jeho svobody¹⁾; tuť se zdá, jakoby s obou stran v měsíci listopadu 1248 bylo se stalo narovnání a smíření v ten rozum, že král potud se zřekl koruny, aby titul i vláda oběma králům byly společny. Sám papež Innocenc IV. dotvrzuje takovou úmluvu v listu daném v Lyonu dne 24. dubna 1249 k biskupovi Míšeňskému, v němž mluví o vynuceném postoupení říše králem ve prospěch jeho syna a vzdorovitých velmožů²⁾. Této úmluvě bylo asi biskupu Brunonu, „jenž za krále Václava i život nasaditi se nerozmýšlí“, děkovati, že královská listina daná v Brně dne 11. prosince 1248 zabezpečuje mu plný církevní desátek v celé Olomúcké diecesi s tím doložením, že, kdyby Moravané ve svém obvyklém zadržování desátku setrvali, biskup jist může býti pomocí světskou³⁾. Taktéž obdržel, on i jeho církev, téhož dne patronátní a starostské právo nad klášterem i městysem Rejhradem, pak mýto ve Výškově proti postoupení jisté části města Olomúce, chrámu olomúckému příslušící, konečně právo k přeložení výročního trhu z Měnína do biskupské obce, Zatčany zvané⁴⁾, a rozsáhlé území blíže Osoblahy, kteréž již za biskupa Roberta ku chrámu Olomúckému příslušelo, ale markrabětem Otakarem odňato byvši jakémusi Ondřejovi přičteno bylo⁵⁾; — vesměs to milosti, kteréž

¹⁾ Erben, Regest. I. 561, č. 1213 a 1214.

²⁾ Erben, Regest. I. 571, č. 1231.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 95. Uvedená slova vyňata jsou z listiny.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 97—99. Dudík, Geschichte des Benediktiner-Stiftes Raigern. Bd. I. 198.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 403.

poukazují k předchozím prokázaným službám. Ano ještě více; domníváme se, že jedině tímto mírem z měsíce listopadu 1248 Otakarovi lze bylo, neprodleně pouštěti se do vyjednávání směřujícího k dosažení Rakous.

Za tímto účelem svolal Otakar schůzi rakouských a moravských pánů do Brna v lednu 1249, při kteréž příležitosti panu Jindřichovi z Liechtenšteina „za věrné služby, jakéž našemu pánu a otcí i nám prokázal“, dědičně postoupil Mikulov i co k němu přísluší, jinak-li vzdají se ho Vilém a Heřman z Drholce¹⁾. Jindřich stal se takto prapocem moravské větve Liechtenšteina. Přítomni byli ještě mimo jiné biskup Olomúcký, Ota hrabě z Plevna, Havel z Löwenbergu, Zdislav ze Šternberku, Vít z Kravař, Vilém z Hustopeče a j. v. Z Rakous: Pelhřim ze Švarcenavy, Fridrich z Jerlochu a více bratří z Baumgarten. Löwenberg byl lenníkem biskupa Brunona. Jako takový přichází Havel z Löwenbergu v listině ze dne 22. února 1249. Jestliť to první stopa lennictví církve Olomúcké, Brunonem tak bedlivě pěstovaného²⁾, kterouž tato církev v krátké době nabyla nevídaného vlivu politického. Jelikož tedy Mikulov za věrné služby, kteréž Jindřich z Liechtenšteina prokázal králi Václavu a jeho synu Přemyslovi, od tohoto zadán byl, tuť nelze pochybovati, že v lednu 1249 syn a otec žili vespolek v dobré míře.

¹⁾ Listina ddt. Brunæ XVIII. Kal. Febr. 1249. Cod. Dipl. Mor. III. 103. Z originálu vzata kopie v Johanneum v Hradci Štýrském datuje XIX. Kal. Febr. a čte na místě Plawen „Payen.“ Srovn. Cod. Dipl. Mor. III. 114. V archivu Liechtensteinském listina tato není více k nalezení. Falke, Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein. Wien 1878. Str. 290.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 105. Vasalství zakládalo se hlavně na „fiducia, dominum suum in placitis generalibus consiliis suis adiuvando, Iusticia ab eius curia non declinando, et Servitium, in expeditionibus bellicis per 40 dies domino assistendo“. Obsírně v té příčině v Kulturgeschichte. Du Cange, Hominium III. 679.

Pohříchu svornost tato neměla pevného základu. Strana klerikální, kteráž, aby pracně zbudovanou stavbu neviděla se sřítiti, za každou cenu musila překaziti přidružení se Otakara a jeho přívrženců k Německému králi Kunrátovi IV., hlavně když Čechy a Bavorsy ubíraly se jedním směrem, a lze jí bylo spoléhati se na Pražského biskupa a vyšší duchovenstvo zemské, dovedla vymoci toho na papeži Innocentovi IV., že tento z Lyonu dne 22. dubna 1249 ve smyslu breve vydaného dne 5. května 1248 přikázal Míšeňskému biskupu Kunrátovi I., aby markraběte Otakara, „protože krále ukrutně pronásleduje a proti němu nepřátelsky brojí, ještě spojil se s Kunrátem, synem bývalého císaře Fridricha, a s Bavorskem i s jinými zřejmými protivníky církve, v kletbu dal a sídla buřičů interdikttem stížil, biskupa Mikuláše pak, kterýž s Otakarem proti králi pikle strojí, a navzdor vyslovené nad ním exkommunikaci nepřestává služby boží konati,“ v určité době pohnal k zodpovídání do Lyonu ¹⁾. A když byl král Václav jiným brevem k témuž biskupu Míšeňskému ze dne 24. dubna 1249, přísahy, synu svému a téhož přívržencům učiněné, že se trůnu vzdává, za sprostěna prohlášen, tu nikdo více nepochyboval, že sotva ukojený nepřátelský zápas opět započne.

Na počátku roku 1249 byl král Václav na Moravě, kdež měl v Oldřichu, knížeti Břeclavském, věrného přívržence, aby s hlavou moravských klerikálů, biskupem Brunonem, ujednal podnik zamýšlený. Také s rakouskými pány stejného smýšlení, zejména s rodem Hardeků, bylo vyjednáváno. Plán byl zosnován takový: kdežto biskup Bruno hotovil se na Moravě k válce proti markraběti, měl Ota, hrabě z Hardeku, se strany Rakous zmocniti se Znojma, král Václav pak přímo na Prahu táhnouti. Důvěřovala strana ghibellinská, jejíž válečná zařízení v Čechách vedl

¹⁾ Erben, Regest. I. 570, č. 1230.

pan Ctibor příjmím „judex“, ¹⁾ skutečně v mír v listopadu 1248 uzavřený — nebo působily k tomu jiné okolnosti nám neznámé? — zkrátka plán se zdařil úplně, Znojmo bylo obsazeno, ²⁾ a král Václav, sebrav nové vojsko v Litoměřicích a podporován jsa německými horníky jihlavskými, zmocnil se Vyšehradu.

Neočekávaný úspěch ten způsobil v zemi náhlý převrat smýšlení. Biskup Mikuláš byl první, jenž opustiv stranu Otakarovu, kterýž posud se nazýval „mladším králem Českým“ ³⁾, přešel ku králi. V té příčině podává zprávu papežský jednatel v Čechách a na Moravě, známý nám dominikán bratr Gottfried, papeži, kterémuž záhy dostalo se zadostučinění, že Mikuláš již ku konci března 1249 obsazená od povstalců území interdikttem stížil, a pak v měsíci srpnu s biskupem Olomúckým Brunonem, povždy věrně za politikou papežskou se ubírajícím, připravil slavný vjezd vítězného krále Václava do Prahy. V srpnu 1249 byla ghibellinská oposice v Čechách a na Moravě zcela pokořena ⁴⁾. Markraběti Přemyslovi nezbývalo jiného, leč útek, a nepochybně byl by musil opustiti vlast, kdyby ho téměř proti jeho vůli potomní královský komoří, Heřman

¹⁾ Jméno jeho přichází na listině řádu Německého dané králem Přemyslem v Praze roku 1249. Erben, Regest. I. 623, č. 11 k r. 1248. Byl snad královským sudím?

²⁾ Cont. Sancrucen. secunda k r. 1249; u Pertze IX. 642.

³⁾ „Juvenis rex Boemorum“ v uvedené svrchu listině pro rytířský řád Německý dané v Praze r. 1249, pohříchu bez udání dne. Originál v Central. Arch. des deutschen Ritterordens in Wien. Rauch, Geschichte Oesterreichs III. 52.

⁴⁾ Hlavní pramen: Wenceslai I. regis historia; u Pertze IX. 167 a ssl. pohříchu že v chronologii popletená. Cont. Cosmæ k r. 1248 a 1249; u Pertze IX. 172. Prameny rakouské znají povstání, ale nepouštějí se do podrobností. Nejobsbírnější, ale také nejméně spolehlivý jest Pulkava k r. 1248. Dobner, Mon. III. 220.

z Rychnova, z rodu Kouniců, nebyl přijal a chránil na hradu Mulensteinu¹⁾.

Otakar dlouho nesetrval na Mulensteině, jelikož setkáváme se s ním již dne 14. září v Olomúci, pak dne 22. září a dne 17. listopadu 1249 v Brně. V Olomúci potvrdil jeptiškám u sv. Petra vykázané jim v Slatině pozemky, v Brně daroval městu Jevičku, aby pobořeno jsouc od Tatarů snáze mohlo býti vystavěno, les hraničící s državou kláštera Hradištského a dne 17. listopadu 1249 odevzdává Mikulov v neobmezené vlastnictví, avšak podle práva německého, panu Jindřichovi z Liechtensteinu, jelikož Vilém z Drholce, kterýž, jakož víme, činil na město to jakési nároky, práva svého se vzdal²⁾. Avšak již těchto několik neděl pobytu jeho v zátiší postačovalo, aby nastala v něm změna dosavadní jeho politiky. Bystrostí ducha svého soudil zcela správně z příběhů posledních dvou roků, že doba nejbližší příští nenáleží více Staufovcům, jejichž krev po matce také v jeho žilách kolovala, nýbrž církvi od Staufů pronásledované, že tudíž pomocí nikoli oněch, nýbrž jedině této dosíci lze moci, vysoké

¹⁾ Dotyčná listina z knihy formulí Zdenkonis de Trebicz, Rps. v cis. král. státním archivu ve Vídni, citovaná od Palackého, Dějiny I. 2. str. 190. jest otištěna u Ottokara Lorenze „Ottokar II. von Böhmen und das Erzbisthum Salzburg 1246—1260“. Sitzungsberichte der hist. phil. Klasse der kais. Akademie in Wien. Bd. XXXIII. S. 472. Kdo byl Heřman z Rychnova a kde stál hrad Mulenstein? Srovn. Erben, Reg. str. 1023. Eberhard de Mulenstein. Jistý „Hermannus, Camerarius Bohemiae“ přichází k r. 1260 a jako Subcamerarius k r. 1261. Cod. Dipl. Mor. III. 277 a 312. O Milstenu (Mulensteinu) praví Balbin, Miscell. Lib. III. Cap. VIII. pag. 85: že poloha toho zámku již za jeho doby byla neznáma. Pomýšleti, že snad pisář přeměnil Wulmstein nebo Fullenstein na Mulenstein, velmi těžko jest, protože toho času Dominus directus Fülsteimu, biskup Bruno, „stál při straně Václavově, a lenník sotva by se byl odvážil, aby přijal odporce královny. Nemá-li se snad na místě Milstein čísti Wildstein? Wildstein leží v Chebsku, kteréž toho času ještě náleželo k říši.“

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 113 a 114.

důstojnosti, slávy a politické platnosti¹⁾. V letech předchozích překážel snad často ohled na matku, Kunhutu, kteráž, jak známo, byla sestřenka císaře Fridricha II. (Kunhutin otec, král Filip, a Fridricha II. otec, Jindřich VI., byli bratři); — pokrevnství hrálo toho času v politice značnou úlohu, — avšak od roku 1248 jest mrtva. Zemřela dne 13. září²⁾. Jsouc velikou dobrodějkou Marienthalu v Lužici, Herburských panen v Brně a hlavního chrámu v Míšni zůstala dlouho ve vděčné památce. Král Václav udělil dne 23. července 1249 na spasení její duše jeptišskému klášteru v Doksanech rozličné výhrady³⁾. Také Otakar povždy ctil její památku.

„Dynastie, kde spatřují lepšího zdaru svých ctižádostivých záměrů, tam se obracejí,“ zkušenost to, kterouž dějiny všech věků dotvrzují. Otakar, jako jeho otec, nebyl v té příčině výminkou. Opustiv Ghibelliny, protože přestali mu býti prospěšnými, přešel ku Guelfům, jelikož se mu zdáli býti způsobilějšími k podporování jeho zámyslů. A záměry tyto známe: říše Česko-moravská měla při všeobecném bažení panovníků zemských po samostatné svrchovanosti za této doby zvratkého práva, prozatím získáním Rakous a Štýrska povýšena býti, abychom užili moderního názvu, na velmoc, aby po nezbytném a předvídaném pádu Staufovců bylo tu opět pevné ruky, kteráž by spravovala a řídila osudy střední Evropy.

Byla to myšlenka smělá, ale i důstojná muže, kterýž ji pojal, a s podivuhodnou důsledností, statným duchem i přirozeným nadáním provést se snažil. O prostředky nebyla tehdejší doba, jakož nám dějiny všech říší z toho času prokazují, nikdy v přílišných rozpacích. Pravzorem toho jest nám povždy ještě činný papežský jednatel Albert

¹⁾ Historia Wenceslai mluví ještě o jakési třetí vzpouře, kteráž pry se přihodila průběhem roku 1249; prozatím nejsme s to, v souhlas ji, jako třetí, přivést s listinami.

²⁾ Cont. Cosmæ k r. 1248; u Pertze IX. 172.

³⁾ Erben, Regest. I. 573, č. 1235.

Český. S naivností až víře nepodobnou odhaluje politiku strany papežské, kteráž v oboru politickém vše za dobré uznává, cokoli jest jí k prospěchu. Věčně paměti hodným zůstává v tom ohledu Albertův list k Bavorskému knížeti Otovi Osvícenému daný na sklonku leta 1246, kterýmž se snaží nejmocnějšího panovníka Německého odvrátiti od císaře a přivábiti ku straně papežské. Neostýchá se třeba i nejsvětější závazky podříditi politice, „neboť ve všech věcech musí vítěziti církve“ — taková byla zásada, dle kteréž vychytralý a obratný muž ten řídil své jednání¹⁾.

Když tedy hlavní mocnosti tehdejšího věku překrucovaly právo podle potřeby, proč medle nemělo by totéž dovoleno býti markraběti Otakarovi? Rakousy a Štýrsko, ačkoli Innocenc IV. z Lyonu dne 13. února 1249 manžela Jertrudy, Heřmana Badenského, obzvlášť se ujímal a králi Vilémovi domlouval, by jej v léno to dosadil²⁾, byly vskutku přece jen bez panovníka, jelikož Heřman měl jen málo přívrženců, a pakli krásné tyto země neměly připadnouti Staufovcům, musil Innocenc IV. podporovati Čechy. Kdyby Ota Bavorský byl býval méně neoblomný³⁾, kdož ví, zdali by krásné dědictví to nebylo na Wittelsbaších nalezlo svého pána, neboť opravdová moc, zmocniti se těchto zemí, spočívala jedině v rukou papeže; na koho ji vznesl, tomu zjednala také potřebných prostředků, a proto pokládáme také otázku, zdali Přemyslovci vůbec měli nebo neměli jakési právo k osiřelým Rakousům, za docela planou; Přemyslovci, od dávše se naprosto do rukou římské stolice, byli papežem ustanoveni, aby se zmocnili Rakous, a také tak učinili.

¹⁾ Otištěno u Höflera, Albert von Beham, a Regest. Papst Innocenz IV. Stuttgart, 1847. Nákladem tamního liter. spolku Sv. XVI., str. 118—120.

²⁾ Erben, Regest. I. 570, č. 1228.

³⁾ Řezenský biskup Albert obdržel brevem ze dne 6. února 1246 rozkaz, aby i kříž kázán byl proti Otovi Bavorskému. Cod. Dipl. Mor. III. 104.

Jakým způsobem a za jakých podmínek zjednáno bylo smíření mezi otcem a synem, o tom jsou nám jediným pramenem námi již uvedené „Dějiny Václava I.“; tam lze se dočísti: „Václav odevzdal prý synovi markrabství Moravské, podržev pro sebe toliko polovici výtěžku z mincovny jihlavské“¹⁾. Budsi třeba, alespoň nalazáme je — a tolik jest zjištěno — ku konci roku 1249 vespolek, jako již svrchu připomenuto, v dobré míře, krále často na Moravě přítomna a oba zaměstnány odměňováním věrných služeb nebo udělováním milostí, hlavně za tím účelem, aby stav duchovní při dobré vůli udrželi; neboť záměr stran získání Rakous posud pevně chován, i nebylo lze dosíci ho bez pomoci klerikálův. Avšak valně by na omylu byl, kdož by se domníval, že Otakar po smíření ihned na Moravě vládl mocí svrchovanou. Tuto dal sobě král Václav až do roku 1250 jen s tíží vymknouti. Jako v Brně dne 11. prosince 1248 s plnou svrchovaností Olomúckému biskupu Brunonovi přiřkl desátek po celé Moravě s tím doložením, že v případě možného snad odporu chce jej podporovati brannou rukou, jako postoupil témuž světský patronát a právomocnost nad klásterem Rejhradským, mýto ve Výškově a právo k přeložení výročního trhu z Měnína do Zatčan²⁾ — vesměs to výkony neobmezené samovládné moci na Moravě — tak přisuzuje dne 13. prosince 1249 jeptiškám Tišnovským vesnice Bularad a Selpe v Uhrách blíže Trnavy ležící a druhy královně Konstanci náležející³⁾, a potvrzuje Velehradským ještě dne 4. října 1250 osvobození od desátku, kteréž jim byl biskup Robert udělil. Klásteru Hradištskému u Oloomúce udílí dne 1. září 1249 takové privileje a práva, jakéž jen z plné moci královské vyplývati mohou. Mezi jiným

¹⁾ Historia Wenceslai I.; u Pertze IX. 169.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 95—100.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 115 a 79. Jeptišky klarisky v Trnavě a kapitola Ostříhomská měly na nich podíly. Fejér, Cod. Dipl. Hung. IV. 2, 12 a IV. 1. 470.

v této hradištské listině zakazuje měšťanům olomúckým, aby na poddaných kláštera, usazených třeba na území městském, nikdy nepožadovali „pomoci“¹⁾. A takto dala by se až ku konci roku 1250 ještě mnohá listina uvésti, z kteréž by vysvítalo, že král přenesením Moravy na Otakara nic jiného nerozuměl, nežli že tomuto povolil užívání titulu markraběte a že mu postoupil jakýsi způsob spoluvlády, jejíž rozsah, nám nepovědomý, nepochybně byl dosti široký.

Staré státní právo moravské, dle kteréhož markrabata Moravští bez přivolení krále Českého nesměli ani klášteru, ani šlechtici, ani komukoli jinému pozemky zadávati na věčné časy²⁾, toto státní právo průběhem posledního padesátiletí, jak se zdá, valně přicházelo v zapomenutí. Otakar rozdává statky, potvrzuje privileje, narovnává spory, vůbec vykonává práva jakáž toliko panovníku zcela volnému přísluší, aniž by otcova svolení k tomu vyčkal. Uvedeme několik takových výkonů svrchované právomocnosti. Když byl král Přemysl I. roku 1226 ustanovil, že chce vystavěti kostel v Kuřimi, vyslovil zřejmě, že, jelikož farnímu chrámu sv. Petra v Brně od starodávna přísluší právo k desátku v Kuřimi, právu tomu zřízení a nadání nového kostela nemá býti na úkor, nýbrž že tento povždy má býti filiálkou chrámu brněnského, s kterouž i jejím desátkem zcela volně naložiti přísluší právě vládnoucímu proboštovi (præposito). Když však během časů chrám Páně kuřimský i s hojným desátkem dostal se do cizích rukou, přivedl markrabí Otakar listinou danou v Brně dne 3. února 1250 opět vše do starého stavu. V měsíci dubnu 1250 udělil klášteru Velehradskému, nepochybně v Olomúci, všeobecný potvrzovací

1) Cod. Dipl. Mor. III. 109. Správně u Erbena, Regest. I. 574 č. 1236. Originál ve Vídni. Pečet na červenobílých hedbávných šňůrách pravidelně na listině zavěšena; zdá se však, že již jednou na černých nitích zavěšena byla na nějaké listině. Proti písmu nelze ničeho namítati. Snad jest to také nějaká listina souhrnná.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 156.

list a schválil dne 21. prosince t. r. v Brně biskupu Brunonovi koupí statku Brumovic, ležícího druhdy ve farní osadě Kolejnské¹⁾. Pouze ještě v květnu 1251 upamatoval se Otakar na svého krále, potvrdiv chrámu olomúckému jisté pozemky v Oderlici u Kolejna „ze zvláštní milosti našeho otce a krále Václava“²⁾. V době nejbliže příští, když byl Otakar Rakousy obsadil, změnil se tento poměr, král Václav nepřichází více na listinách moravských, a ještě před nedávnem platný název „mladšího krále,“ jehož Otakar v letech 1248 a 1249 užíval, byl opět obnoven.

Velmi podobá se pravdě, že od druhé polovice roku 1251 Přemysl Otakar skutečně sám panoval v říši Česko-moravské, a že král, vzdav se všelikého vládního jednání, žil pouze pro své rozkoše, jinak by bylo pro český klášter v Plasích bez významu bývalo, prositi Otakara o potvrzení výměny statků, mezi králem a klášterem vyjednané, obzvláště již proto, že oba statky, vyměňované Kozlany i vyměněné Žihle leží v Čechách³⁾, a poněvadž by, ne-li více, směšno bylo, v listině pro město Unčov mluvit o mýtu, kteréž mělo se zapravovati při vkročení „do naší říše (do Čech)“, a přece obě se stalo, ono listinou danou v Praze dne 26. ledna, toto pak listinou vystavenou v Znojmě dne 13. června 1251⁴⁾. Ano ještě více. Přijatý již roku 1248 titul „mladšího krále Českého“ dal Otakar vyrýti na své pečeti, užívaje jich až do smrti svého otce⁵⁾. Pročež pranic se tomu nedivíme,

1) Cod. Dipl. Mor. II. 173 a III. 123, 124 a 132. O Brumovicích, kteréž jsou snad dnešní k panství Haňovickému příslušící Klusov (?), zmiňují se listiny. Cod. Dipl. Mor. II. 258 a III. 218. Kunštátové vládli v této krajině hojným zbožím. Stran Kuřimě viz str. 133 t. d.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 137.

3) Cod. Dipl. Mor. III. 135. Na místě „Schela“ sluší čísti: Sehela, nynější Žihle v Žatecku.

4) Cod. Dipl. Mor. III. 140.

5) Na listinách: pro Žďár dané v Brně roku 1252, pro Celu Marianskou v Brně z téhož roku, pro olomúckého komořího Pardusa. z r. 1253 a t. d. nalezá se podobná pečet. Cod. Dipl. Mor. k roku tomu

když vystavovatelé, hlavně od dvora vzdálení, ve svých listinách Otakara naprosto králem nazývají, jako Vejkard Trnavský, přepouštěje roku 1251 klášteru Jerušskému patronát ve Vrateníně, nebo když měšťané brněnští roku 1252 oslovují jej titulem „královské veličenství“¹⁾, anebo když Herbord „staršího krále notář“ v listině pro klášter Břevnovský vydané v Praze dne 6. září 1253, kteráž „per manum Vilhelmi, summi notarii curiae regis“ vystavena byla a v níž Přemysl výslovně nazván jest „mladším králem Českým, knížetem Rakouským a Štyrským, i markrabětem Moravským“, přichází jako svědek²⁾. Cokoli tudíž od roku 1250 v oboru politiky se děje, sluší dle našeho úsudku výhradně připisovati markraběti Otakarovi. Posledním velikým a společným výkonem bylo podělení města Jihlavy proslulým jeho městským a horním právem, „kteréz zároveň obsahovalo záruku práv a svobod veškerého německého stavu měšťanského v Čechách a na Moravě, jenž tím jako oprávněný, ano v jistém ohledu i většími výhodami opatřený stav platnost měl v zemi vedle šlechty a duchovenstva; k němu na tomtéž základě přidružil se záhy jiný společenský stav, volný stav selský“³⁾.

Takto samostatně stoje uchopil se markrabí Otakar pevnou, ale rozvážnou rukou veřejných záležitostí zahraničních. Všeliký úspěch dosažený jím na tomto poli, ale

¹⁾ Erben, Regest. I. 594, č. 1285 a 605, č. 1314.

²⁾ „Hebordus, notarius regis senioris et canonicus Pragen.“ Erben, Regest. I. 618, č. 1344. Označuje-li notář ve svém úřadě markraběte Moravského jako krále Českého, tu nenalezáme příčiny, proč by listina, kterouž Otakar jakožto „Dei gratia rex Boemiae dux Austriae, marchio Moraviae“ roku 1251 v Kremži vystavil, právě pro tento název měla vzbuzovati nějaké podezření. Otištěna u Lorence, Deutsche Geschichte im 13. und 14. Jahrhundert, I. 445.

³⁾ Poprvé otištěno ve: „Iura primæva Moraviae“, vyd. od benediktnů Rejhradských. Nejnovější otisk s odchylkami: Jireček „Codex iuris Bohem.“ I. 82—119. Spracoval a objasnil Tomášek: Deutsches Recht in Oesterreich im dreizehnten Jahrhundert. Ve Vídni 1859.

také i mnohý přechvat připadá jedině a výhradně na jeho vrub. Král Václav v té příčině neměl žádného přímého podílu, ani iniciativa nevycházela od něho, zůstával na svých lesních zámcích, žil svým rozkoším, pokud tyto s to jsou vyplniti a uspokojiti beze vší zevní činnosti život muže 46letého. Zábavy lovecké, jak se podobá, alespoň r. 1251 obzvlášť jej k sobě poutaly, jelikož vesnici Kozlany, postoupenou cisterciatům Plasským pro dluh 200 hřiven, vyměnil za statek Žihle, „protože Kozlany mají prý les k honům velmi příhodný“¹⁾. Toto vzdalování se všech vládních záležitostí nebylo zemi na škodu; po činech práhnuoci, v skutku státnicky nadaný a statný Otakar měl před sebou volnou dráhu, kterouž proň urovnávati sama prozřetelnost se zdála.

Povědomo jest nám, že Jertrudin manžel, Heřman Badenský, ku konci roku 1248 stal se knížetem Rakouským, a že Innocenc IV. brevem ze dne 13. února 1249 nařídil králi Vilémovi Holandskému, aby mu knížectví v léno odevzdal²⁾. Obecné smýšlení nebylo mu příznivo; letopiscové rakouští praví, že se jména knížecího jen násilím zmocnil³⁾. Tím více papež se ho ujímal, ovšem jen za tou podmínkou, by válčil proti Hohenstaufům. Také Otakarovi bylo uznávati nového knížete, pod takovou ochranou postaveného. Tu mimo vše nadání zemřel kníže Heřman dne 4. října 1250 — výhoda to pro Otakara netušená. Jak malé obluby zemřelý v zemi požíval, tomu nasvědčuje úplný nedostatek všelikého účastenství s vdovou Jertrudou a s jejím nezletilým synem Fridrichem. Žádná ruka nepohnula se v její prospěch. Jertruda přesídlila se do Mísně, a Fridrich? v letech pozdějších sdílel osud nešťastného Konradina na popravišti v Neapoli. O Jertrudě, bývalé markraběnce Moravské, nebylo více slechu; uzavřela roku 1252 s příbuzným

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 135.

²⁾ Viz str. 265 a 276 toh. díla.

³⁾ Cont. Garsten. k r. 1250; u Pertze IX. 599.

krále Bely IV., s knížetem Reusským, Romanem Danielovičem, sňatek od vrstevníků velmi nechvalně posuzovaný, kterých tento roku 1253 hanebně opět rozvázal¹⁾.

V krátkém čase po smrti markraběte Heřmana zemřel dne 13. prosince 1250 císař Fridrich II., maje věku 56 let, muž to pro vše vznešené v pravdě stvořený, a předce již dlouho před svou smrtí v říši Německé téměř v zapomenutí upadlý — výmluvný to obraz činnosti s pravé cesty zbloudilý. Zanechal závět, kterouž vnukovi jeho Fridrichovi, synu Jindřicha VII. a Markety, sestry posledního Babenberga, knížectví Rakouské a Štýrské byla přirčena. Opětná to překážka pro Otakara, hlavně když Fridrich bez odkladu vydal se na cestu, aby nastoupil své dědictví, jist jsa tím, že strana hohenstaufská, v Rakousích až posud dosti četná, s radostí jej uvítá. Ale tu zemřel na cestě, jak se praví smrtí násilnou²⁾. Nyní nadešel Otakarovi okamžik jednání, hlavně když také Kunrát IV. své věci v říši Německé takofka se odřekna obrátil se v měsíci říjnu do Italie, aby tam zachránil, co ještě zachrániti lze bylo. Pouze kníže Bavorský Ota považoval za vhodné, zmocniti se ve jmenu svého zetě, krále Kunráta, území hornorakouského. Chrabrým a odvážným svým synem, kněžicem Ludvíkem vydobýv města Enže a Lince podržel je ve své moci. Ale jináče měly se věci v Dolních Rakousích. Zde užívali Kuenringové, hrabata z Hardeku a pánové z Liechtensteinu svého vlivu, a sotva pochybíme, přivedeme-li je ve spojení s úmyslem markraběte Otakara, uvázati se tenkrát v držení Rakous³⁾, k čemuž ovšem nevyhnutelně zapotřebí bylo vypuzení Bavorů do

¹⁾ Cont. Sancruen. k r. 1253; u Pertze IX. 643. Cont. Garsten. k r. 1252; u Pertze IX. 599.

²⁾ Doklady u O. Lorenze, die Erwerbung Oesterreichs durch Ottokar von Böhmen. 1857, S. 11 a ssl.

³⁾ „Cum Otakarus . . . per consilium et auxilium Alberonis de Chunringe in inferioribus et superioribus eiusdem terræ (Austriæ) partibus iam regnaret“. Cont. Garsten. k r. 1251; u Pertze IX. 599.

země vniklých. Půtka Řezenského biskupa Albrechta s tamními měšťany staufskými¹⁾ zavdala markraběti Moravskému nejvhodnější příležitost s vojem vtrhnouti do Bavor a takto překaziti podniky kněžice Ludvíka. Vyzván jsa beztoho papežem, tehdejším vlastním mocnářem v Německu, k opanování Rakous, jednal markrabí Otakar v plném souhlasu se záměry papežskými, když hned po novém roce 1251 započal válku s Otou Bavorským v kletbu daným. Osobně v té příčině neměl účast, neboť dne 6. ledna 1251 setkáváme se s ním v Znojmě, kdež Johanitům v Starém Brně daroval jakousi hospodu, dne 26. ledna podepsal v Praze listinu pro klášter Plasský, pak dne 21. března v Němčicích pro blízký benediktinský klášter Rejhradský, a více listin mezi 16. květnem a 13. červnem v Znojmě²⁾. Avšak jméno polního vůdce při této válečné výpravě neznáme.

Jako až podnes, bylo i tenkrát k vedení války zapotřebí peněz, a sice hojných peněz. O ty postaral se král Václav, vypsav roku předchozího a vybrav přese všecku neúrodu a jiné nehody živelní jakousi daň pozemkovou, od kteréž nikdo nebyl osvobozen³⁾. Také papež pevně se spoléhaje na ochotnost říše České dal od tamního duchovenstva okolo svátku sv. Václava jako příspěvek sehnati tisíc hřiven zlata polské váhy (polská hřivna po 48 českých groších). Účelem této sbírky bylo, aby v zápase proti Ghibellinům mohlo býti pokračováno⁴⁾. Vojsko česko-moravské postoupivši až k řece Koubě pustošilo dle obvyku zemi přátelskou i nepřátelskou. Kníže Ota ustupoval nabízeje uzavření míru, kteréž však přijato nebylo. Ani když v měsíci červnu král Kunrát nabízel své prostředkování, nebylo dbáno

¹⁾ Raynald, Annal. eccl. XIII. 583 k r. 1248, č. 10.

²⁾ Böhmer, Regesten Otakars von Böhmen. Stuttgart 1857. S. 427.

³⁾ Cont. Cosmæ k r. 1250; u Pertze IX. 172.

⁴⁾ Cont. Cosmæ k r. 1251; u Pertze IX. 173. Raynald, Annal. Eccles. XIII. 590.

jeho hlasu ¹⁾); neboť Otakar věděl již, že v mocných knížatech duchovních, v Berchtoldovi v Pasově a ve svém příbuzném, zvoleném arcibiskupu Salcpurskem Filipovi, má rozhodné přívržence, kteříž mu cestu razili, a již bylo vyjednávání zavedeno s nejzávažnějším nápadníkem, s markrabětem Míšeňským Jindřichem Osvíceným, jenž měl pohnut býti, aby na Čechy postoupil nároky, jakéž on, nebo alespoň jeho nezletilí synové Albert a Dětrich se strany své matky Konstance, mladší sestry Fridricha Bojovného, činiti mohli na Rakousy a Štýrsko. Za tím účelem vyslán byl v měsíci květnu 1251 vítěz nad Tatary, pan Jaroš, jako posel královský do Míšeň ²⁾, kterýž také skutečně dosáhl toho, že Jindřich, jenž, jakož nám známo, již roku 1244 Anežku, dceru Václavovu, pojal za manželku, navštívil svého tchána v letě 1251 a proti postoupení města Zajdy a hradu Birkensteinu v Míšeňsku králi náležejícího k jeho žádosti přivilil ³⁾.

Takto s té strany zabezpečeno a s nejvyššími velmoži církevními v nejlepší srozumění vtrhlo česko-moravské vojsko do Rakous, dříve ještě nežli kdo markraběte Přemysla uznával za knížete této země. Když pak v té příčině došlo k pojednávání, musilo se již počítati s věcí dokonanou. Také s Filipem Salcpurským budeme se ještě později zabývati. Jestif, jakož jsme již jednou připomenuli, mladší bratr Oldřicha Břeclavského a knížete Korutanského, kterýž v měsíci únoru 1247 na listině pro klášter Hradištský na-

¹⁾ Nicolaus de Bohemia, Rps. zemsk. archivu v Brně praví na str. 291: „Circa festum epiphanie Wenceslaus, rex Boëmie, Boëmorum et Moravorum exercitu congregato, misit filium suum Přemysl in Bavariam et magnam eius partem vastavit in marchia Chambensi. Tandem cum duce Bavarie, treugis firmatis, non sine hominum illorum magno dispendio Boëmiam est reversus“. Zdá se pocházeti ze: Hermann Altahen. Annal. k r. 1251; u Pertze XVII. 395.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 139. „Iarusius, tunc nuntius de Boëmia ex parte domini regis missus ad dominum marchionem.“

³⁾ Palacký, Dějiny I. 2. str. 204. Erben, Regest. I. 591, č. 1276.

posledy přichází ve spisech moravských ¹⁾. Matka Filipova, Jitka, jest sestra krále Václava, tudíž teta markraběte Moravského. Záhy již ustanoven byv pro stav duchovní, přichází Filip roku 1240, aniž by byl posud obdržel vyšší vysvěcení, jako probošt kolegiálního chrámu Vyšehradského, pak roku 1245 jako mistr a kancléř královského dvoru, roku 1247 jako zvolený arcibiskup Salcpurský, roku 1248 jako apoštolský legát ²⁾, a nyní roku 1251 obdržel dne 9. dubna od Pražského biskupa Mikuláše jáhenství, kdežto Berchtoldovi Pasovskému současně dostalo se v Praze vysvěcení biskupského, a to, jak česká kronika vypravuje, za přítomnosti pěti biskupů, mezi nimiž také Bruno Olomúcký ³⁾. Nikoli bez příčiny sešlo se v Praze tolik cizích biskupů v měsíci dubnu. Předsevzaté vysvěcení zajisté nebylo hlavním účelem, nýbrž opěťované vyzvání k příchodu do Rakous a umluvení plánu, jak by se tato země obsaditi měla. Se vši určitostí jest nám lze tvrditi, že duchovní knížata Pasovský, Frýsinský, Olomúcký, Řezenský a Salcpurský buď se nalézali v průvodu markraběte, když po české silnici, kteráž nyní přes Netolice a Budějovice k Linci vede, táhl do Rakous, anebo že jej na hranicích slavnostně uvítali, neboť jsou jeho nejrozhodnější přátelé a nalézají se i v pozdější době přečasto v jeho družině. Plný zdar zdál se býti tak zabezpečen, že Otakar ještě na pochodu v Čechách, v Netolicích, neváhal v listině pohřichu nedatované pro Johanity v Strakonících přiložiti sobě název knížete Rakouského ⁴⁾. Toť nutně se stalo v první polovici měsíce listopadu, protože ze dne 16. listopadu 1251

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 67.

²⁾ Erben, Regest. I. 468, 528, 550 a 557.

³⁾ Cont. Cosmæ k r. 1251; u Pertze IX. 173. Nicol. de Bohemia: „Bertholdus Patavien. electus, ordines diaconatus ec sacerdotii et consecrationem episcopalem in Boëmia recepit ab episcopis Olomucen. et Pragen“.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 142. Indikce roku 1251 nebyla 8, nýbrž 9.

opět máme listinu, kteráž hornorakouskému klášteru v Baumgartenbergu potvrzuje osvobození od všeliké soukromé právomocnosti, ale místo svého sepsání neudává. I v té nazývá se již Otakar „knížetem Rakouským a markrabětem Moravským“¹⁾. Nepochybně byla vystavena na cestě do Enže, kdež přijal stížnost opata Wernharda z Lambachu proti Gundakerovi ze Storchenbergu²⁾, načež spěchá k Neuburku, tam odbývá obecný sněm³⁾, a dává sobě tam dne 21. listopadu 1251 od přítomných ministeriálů rakouských a velmožů zemských holdovati. Přítomni byli hrabata z Wasserburgu, z Hardeku, pánové z Kuenringu, z Werde, ze Schaunberku, z Maisavy, z Greitzensteinu, Zekingu, Hintbergu, Potendorfu a t. d. Takto stal se Otakar pánem země, protože právě papež a jeho přívrženci tomu chtěli. Stolec knížecí byl uprázdněn, hlavní jeho nápadník upokojen, země ve zmatku bezvládní, pomezí východní od Uhrů popleněno, všeobecná touha po klidu a pořádku panovala v lidu a k dosažení těchto drahocenných požitků pozván byl mocný soused, markrabí moravský a mladší král Český, Přemysl Otakar⁴⁾. Vůle většiny byla jeho právem, vynikající jeho státnický rozum a jeho zevní moc byly mu prostředkem, tomuto právu, takto získanému, opatřiti průchod.

1) Urkundenbuch des Landes Ob der Enns III. 177.

2) Urkundenbuch na u. m. 178.

3) Urkundenbuch na u. m. „Diem profiximus ad Nivvenburch ad placitum generale, quod nos solempniter duximus celebrandum presentibus ministerialibus Austriæ universis“.

4) Nejdůležitější doklady toho jsou: Cont. Cosmæ k r. 1251; u Pertz IX. 173. „Eodem anno (1251) XI. Kal. Decembris Austria subdidit se regi Boëmorum Wenceslao“. Cont. Garsten. k r. 1252; u Pertz IX. 599 „cum Premizlaus, dictus Otakarus, filius regis Boëmie; terram Austrie occupasset, et per consilium et auxilium Alberonis de Chunringe in inferioribus et superioribus eiusdem terre partibus iam regnaret“. Cont. Sanrucen. k r. 1522; u Pertz IX. 643. „Otakarus subiugavit sibi totam Austriam auxilio patris sui et auxilio quorundam nobilium de Austria“. Cont. Prædicatorum Viennen. k r. 1251; u Pertz IX. 727. „Otakarus . . . Austriam . . . obtinuit et dux effi-

„Jakými prostředky panství bylo zjednáno, takými se také udržuje,“ stará to zásada, kteréž nový mocnár v Rakousích také věren zůstal. Strana papežská povznesla jej, k ní musil přede všemi zřetel býti obrácen, a odtud pochází tak veliký počet nadačních listin, ježto od těch dob jedním proudem z kanceláře markraběte-knížete se řinuly. Sotva bude as jediného kláštera v Horních nebo Dolních Rakousích, kterýž nemohl by se honositi z této nebo z nejbližší příští doby některou listinou Otakarovou. Ale i města rakouská počala přivykatí tomuto novému pořádku, „neboť tak lákavě a chytře“, praví jistý souvěký letopisec, „dovedl Otakar ohýbati šlechtu, že města i hrady beze všeho hluku zbraní se mu podávaly, a brzy v celé zemi nebylo koutu,

citur“. Annal. S. Rudberti Salisburgen. k r. 1251; u Pertz IX. 792. „Filius regis Boëmie Austriam consilio et auxilio quorundam ministerialium ibidem occupavit, receptus a plerisque civitatibus in dominum defensorem.“ Hermannus Altahen. k r. 1250. Böhmer, Fontes II. 505. „Postremo misericordia Dei et de celo prospiciente, fatigatis et depauperatis iam nimium optimatibus terre, dominus Premizel . . . consilio patris et vocatione magnatum (et) civitatum Austrie et Styrie utrumque ducatum sibi attraxit“. Srovn. Pertz XVII. 395. Všecka tato místa nemluví tak zřejmě o volbě, jako spíše o vyzvání k opanování země. Jak Otakar sám o té věci smýšlel, vyslovil v listině dané Newstat III. Kal. Maii (29. dubna) 1253. „Cum post obitum nobilium principum Austriæ et Styriæ . . . per nobiles ducatum eorundem comites et barones provide invitati, honorabiles milites et cives Novæ Civitatis . . . nostro et humiliter dominum subiecerunt.“ etc. Erben, Regest. I 612, č. 1326. Sama sebe tedy nepokládá za zvoleného nýbrž za pozvaného. K opravdové volbě náleží oprávněný sbor volební, jaký v Rakousích o tehdejších dobách nedá se prokázati, pročez také se domníváme, že radno jest, nevšímati sobě vypravování rýmované kroniky Otakara z Horneku (Pez, Script. rer. austr. III. 26 sqq.), dle kteréž k obsazení uprázdněných knížectví odbýváno pry bylo volební řízení stavů v Triebensee blíže Doliny. O bezvládní a téhož nepořádku vyslovuje se markrabí v listině uvedené takto: propter insolentem nimis turbationem iudem principatus sic anxie vexarentur, tamquam navis fluctuans in procellis cuique rectoris gubernaculo destituta“. Erben, na u. m.

který by byl odporoval jeho panství¹⁾. Samo říšské město Vídeň otevřelo mu dobrovolně své brány ještě před koncem roku 1251²⁾. Ale aby konečně ani jediné zákoutí nebylo, ježto by nepodrobilo se nové vládě Otakarově, k tomu měla dopomoci žena. Náhled, že paní z rodu Babenbergův nepomíjitelné dědičné právo mají k Rakousům a Štýrsku, byl v zemi tak pevně zakořeněn, že rádcové nového knížete, jmenovitě biskup Pasovský, považovali za věc nezbytnou, aby pomýšleno bylo na manželský sňatek ovdovělé Markety s Otakarem. Marketa, jakožto bývalá snacha císaře Fridricha II., měla své přívržence mezi Ghibelliny, a když byl Innocenc IV. její dědičné právo uznal³⁾, jelikož Jertruda nemohla již v popředí postavena býti, tu i strana klerikálů úplně souhlasila a takto Pasovský biskup Berchtold mohl se jakýms právem honositi, že jeho přičiněním dne 11. února 1252 mezi oběma věkem sobě tak nerovnými snoubenci došlo k uzavření manželství v Hainburku, nevěstině zámku⁴⁾. Marketa měla věku 47 roků, Otakar sotva půl tolik, on, na němž spočívala všecka naděje Přemyslovců!

1) „Ita enim (Otkarus) sapienter et blande muneribus et promissis nobiles inclinavit, quod civitates et castra sine armorum strepitu dediderunt se illi, ut non esset angulus, qui eius dominium aliquantulum recusaret“. Cont. Garsten. k r. 1252; u Pertze IX. 599.

2) Böhmer, Regest. Otakars str. 428, č. 25. Dne 21. prosince 1251 podpisuje Otakar: „D. Gr. dux Austrie Styrieque et marchio Moravie“ dto. apud Wiennam in die sti. Thome apost., pro klášter u sv. Kříže blíže Badenu. Listiny cisterciáckého kláštera u sv. Kříže. Fontes rer. austr. XI. 123.

3) Listina ze dne 3. května 1252. Lorenz, die Erwerbung Oesterreichs durch Ottokar von Böhmen, na u. m. str. 17.

4) Erben, Regest. I. 611, č. 1324. „Domino Ottocharo, nobili marchione Moraviae . . . in ducatum postmodum subintrante occasione matrimonii, quod postmodum cum filia domini Leopoldi, quondam ducis Austriae, contraxit, nobis negotium huiusmodi exequentibus“ praví Berchtold roku 1253. Den sňatku v Cont. Cosmæ k r. 1252; u Pertze IX. 173. S tím skoro ve shodě Chron. Erfurten k r. 1252. Böhmer, Fontes II. 413.

Ovšem jeho postavení v Rakousích bylo tímto sňatkem zabezpečeno, také ještě později nerozmýšlí se Přemysl Otakar veřejně doznati, že teprve svou chotí Markétou stal se po právu vlastníkem dědictví Babenbergův¹⁾. Ale jelikož odstrčená Jertruda nároky své postoupila Belovi IV., byl tím zároveň položen zárodek krvavých půtek, jimiž Moravě trpěti bylo po několik roků. S novým králem Německým, Vilémem, byl již Přemysl Otakar ve shodě, uznáváje jej ve vsí formě zasláním darů v pravdě královských okolo 25. března 1252²⁾.

Přemysl Otakar toho času nezdržel se dlouho v Rakousích. Dle listin, jež tam vydal v Hainburku dne 10. února pro klášter Waldhauský, pak z Kremže pro klášter v Metten a v Tegernsee,³⁾ obrátil se nepochybně k Znojmu, vyslav dříve důvěrného přítele svého, Olomúckého biskupa Brunona, jenž s biskupy Frýsinským, Pasovským a Řezenským přítomen byl sňatku v Hainburku uzavřenému⁴⁾, do Prahy, aby zprávu podal otcí, králi Václavovi. S dotčeným biskupem setkáváme se na počátku měsíce dubna při královském dvoře, který toho času nalézal se v Líšanech, v Rakovnicku⁵⁾, v družině pak markraběte byli biskupové Frýsinský Kunrát a Řezenský Albert, za něhož, jak nám povědomo, Přemysl Otakar v Bavořích i zbraně se chopil. Albert jest vlastní bratr Berchtolda Pasovského. S oběma setkáváme se v měsíci květnu v Brně, kdež markrabí zanášel se založením nového kláštera na Moravě.

1) Listina daná ve Vídni dne 28. dubna 1261. Böhmer, Otakar'sche Regesten, str. 437. Že tento náhled byl vůbec rozšířen, poznati lze z listiny Pasovského biskupa Bertholda svrchu uvedené, dané v Pasově dne 20. dubna 1253. Erben, Regest. I. 611, 1324.

2) Chronicon Erforden. k r. 1252. Böhmer, Fontes II. 412.

3) Urkundenbuch des Landes Ob der Enns III. 181—184. Erben, Regest. I. 597, č. 1297.

4) Cont. Garsten. k r. 1252; u Pertze IX. 600.

5) Listina daná v Líšanech dne 12. dubna 1252. Erben, Regest. I. 599, č. 1302.

Na samých hranicích nad řekou Sázavou, v bývalém Jihlavsku, stál až do roku 1784 cisterciacký klášter Žďár. Již okolo roku 1240 postoupil Jan, majitel sousedního českého statku Polné, ku vzdělání les, ležící mezi Žďárem a Polnou, cisterciakům v Oseku, kteříž tam vystavěli kostel ke cti sv. Mikuláše a klášterík pod názvem cely sv. Bernarda, ano i vinici založili. Obtíže, ježto při nepatrném nadání této cely průběhem času nastaly, pohnuly Oseckého opata Slavko, aby k největšímu žalu věnovatele, Jana z Polné, tuto osadu zrušil. Avšak tento nicméně nevzdával se myšlenky založiti klášter v tomto lese, i hodlal ji ve skutek uvésti pomocí bohatého majitele moravského statku Křižanova, svého souseda Přibyslava. Pohříchu roznemohl se tento dříve nežli založení bylo provedeno, avšak ještě před svou smrtí učinil opatření, aby jeho zeť, Boček z Obrán, z rodu Kunštátů, manžel druhé jeho dcery Eufémie, jednal podle jeho vůle. Jan z Polné postoupil les, a Přibyslav z Křižanova poskytl potřebné peníze k vystavění domu, hodícího se pro řeholi cisterciackou. Za tímto účelem povolal Boček několik mnichů z českého kláštera Pomuku, a jimi započata byla stavba roku 1251. Roku nejbližšího mohli již řeholníci se přistěhovati ¹⁾ a založení právoplatnou listinou pojistiti. Zajištění to stalo se roku 1252 v Brně. Zde potvrdil Přemysl Otakar jako kníže Rakouský a markrabí Moravský založení „Maria Brun“ ve Žďaře, učiněné purkrabím Znojenským Bočkem, jež v listině nazývá hrabětem z Berneku, protože jej jmenoval správcem v Rakousích ležícího panství a okresu Berneku a Niddy, ²⁾ ve srozumění se svou tchýní Sibilou, se svou chotí Eufémií, a se svou švegruší Alžbětou, dcerami purkraběte Bítíšského, Přibyslava z Křižanova. Vesnice Žďár, Berchtoldsdorf čili Nová ves (zaniklá blíže Blučiny), Hrušovany, Dobrá voda

¹⁾ Röpell, *Chronica domus Sarensis*. Ve Vratislavi 1854.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 224. Listina z roku 1256. Papež Innocenc IV. nazývá Bočka „Baro marchie Moravie, comes de Nidcha“ na u. m. 180.

a Jámy, pak kostel v Heinrichs, v nynější Bítiši velké, třetina vinobraní v Skalici, Pouzdřanech, Zaječí, velkých Pavlovicích a v Nečeraticích, i úplný desátek v Kobylí, velkých Pavlovicích a Zaječí náležely k původnímu založení. Základní listinu podepsali oba biskupové svrchu připomenutí, pak Albert, rektor čili farář na Petrské hoře v Brně, tři bratři zakladatele Bočka a několik jeho příbuzných ¹⁾. Biskupského potvrzení dostalo se tomuto založení v Modřicích dne 27. ledna 1261 ²⁾, papežského Janem XXI. ve Viterbo dne 30. ledna 1277 ³⁾.

Z přítomnosti pana Bočka a jeho bratří v Znojmě dne 6. června 1252 soudíme, že listina žďárská asi okolo této doby v Brně byla vydána. Dne 6. června podpisuje Přemysl Otakar v Znojmě pro blízký vrch sv. Hippolyta (Pöltenberg), kdežto choť jeho dne 16. června dlí v Kremži ⁴⁾. Oba nazývají se také již knížaty Štýrskými. Jako kníže Rakouský a Štýrský a markrabí Moravský vydal ostatně toho času Otakar také ještě jiné dvě listiny, jednu pro Velehrad, druhou pro herburské panny v Brně. Poslední jest důležitá, protože stanoví nám přítomnost markraběte v Brně na den 8. května 1252 ⁵⁾.

¹⁾ Erben, *Regest*. I. 603, č. 1312. O rodu zakladatele Bočka, *Chronicon Zdiarense*, v Dudíkových *Forschungen in Schweden*, str. 381 ssl. V jiné listině rozhojňují a potvrzují se práva a svobody kláštera. Pamětihodno jest, že Přemysl Otakar zde praví: „totum autem istud factum est auctoritate patris nostri, illustris regis Bohemie Wenceslai quarti“, a předece lze čísti na pečeti „Premisl, Dei gratia iuvenis rex Boemie“. *Cod. Dipl. Mor.* III. 157; pak *Archiv der kais. Akad.* 1849 II. 25 ssl.

²⁾ *Cod. Dipl. Mor.* III. 295.

³⁾ *Cod. Dipl. Mor.* VI. 370.

⁴⁾ Erben, *Regest*. I. 599 a 601, č. 1304 a 1306.

⁵⁾ Listina pro herburské jeptišky datuje: *acta sunt hec in Bruna 1252*, bez udání dne, avšak list brněnským magistratem v příčině této Otakarovy listiny vydaný, ze dne 4. listopadu 1252, praví: že tak se stalo „ex mandato regie maiestatis Otakari, eo tempore Brunæ existentis a. D. 1252“ a na pergameně sepsáno bylo „post recessum regie Maiestatis de Bruna in die s. Stanislai“. Svátek sv. Sta-

Tot bylo by tedy zároveň bližší určení doby vydání listiny žďarského založení, kteráž ostatně již dne 15. března 1254 obdržela papežské potvrzení, a poslední vůlí Bočkovou, sepsanou v Znojmě dne 17. prosince 1255, schválenou Přemyslem Otakarem v Brně dne 1. ledna 1256, značně byla rozšířena. Klášter náležel toho času k diécesi pražské¹⁾.

Od 6. června až do 30. srpna 1252 nelze udati Přemysla Otakara itinerář. Byl na Moravě nebo zdržoval se v Rakousích? Dne 30. srpna nalzáme jej v Linci, kdež uzavírá smlouvu s Dětmarem ze Štajeru týkající se vydání města Štajeru. Štajer však tenkrát náležel ještě k Štýrsku²⁾. Vyvolil snad Štajer za východiště své cesty do Štýrska? Od smrti posledního knížete Štýrského, tedy od roku 1186, byla tato hornatá krajina povždy spojena s panstvím rakouským; a tudíž zapletena po vymření Babenbergů v osudy Rakous jako k celku jejich příslušící část. Kdyby byl Inocenc IV. hned při počátku sporu o nástupnictví zřejmě přiznal barvu, byl by navrhl rozdělení jihovýchodních zemí ležících mezi Čechami a Uhrami a k říši Německé náležejících. Jemu nezáleželo a nemohlo záležeti na přílišné moci koruny České, jemu záleželo hlavně na jejím podrobení pod svazovací a rozvazovací mocí klíčů sv. Petra, a proto asi pověst, že již na koncilu Lyonském stala se jakási úmluva mezi králem Belou IV. a papežským dvorem, jak by se mělo naložiti s uprázdněnými zeměmi, nebude jalovou smyšlenkou³⁾. Nyní, když byla Jertruda, kteráž přece žila u dvora Bely IV., postoupila, jakož svrchu uvedeno, své nároky královi, upamatoval se as na tuto úmluvu, pomýšleje, že po pravdě

nislava připadá na den 8. května. Inocenc IV. tohoto mučenníka kanonisoval ovšem teprv dne 17. září 1253 (Bullarium Taurinen. III. 577), ale v skutku ctěn byl již také na Moravě roku 1250.

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 179. „Abbatii et conventui monasterii in deserto Zaro,“ pak 200 a 203.

²⁾ Urkundenbuch des Landes Ob der Enns. III. 184.

³⁾ Srovn. papežská brevia ze dne 29. ledna 1246 a 30. ledna 1247. Theiner. Monumenta historica Hungaria I. 202 a 203.

má totéž právo k dědictví babenberskému, jako Přemysl Otakar, právo, kteréž pohříchu jen brannou mocí dosíci mohlo platnosti.

V Štýrsku toho času byly dvě strany. Strana státnicky moudřejší, ale menší, chtěla spojena zůstat s knížectvím Rakouským a přála sobě tudíž za pána míti markraběte Přemysla Otakara. Podporována byla, jakož snadno lze pochopiti, duchovenstvem a zejména zvolencem Salcurským, kněžicem Filipem, pak se strany šlechty známým pěvcem Oldřichem z Liechtensteinu¹⁾. Strana větší stála k císaři a k říši, i odevzdala knížectví mladému falckraběti Jindřichovi Bavorskému, synu Oty Osvíceného, o němž víme, že posud ubíral se za vysoko vztýčeným praporem Stauffův. Udržeti se vlastní mocí, nebylo lze se nadíti, toť ovšem nahlíželi otec i syn; ale ve spojení s mocí cizí mohli se sotva minouti se zdarem, a tuto cizí pomoc poskytoval Bela IV., jehož dcera Alžběta byla od roku 1244 choť falckraběte. Podobá se, že Bela vypravil troje vojsko; jedno vniklo do Rakous až k Dolině (Tuln); tentokráte byl Medlíka strašně popleněn²⁾; druhý, vlastně hlavní voj, táhl směrem k Štýrsku třetí pak z Kumánů složený, namířil na Moravu³⁾. Válka v Rakousích a na Moravě měla pouze rozptýliti pozornost nepříteli, tam jednalo se nejvýše o plenění a kořist; účelem bylo, zmocniti se Štýrska a je obsaditi. Přemysl Otakar, dobře prohlížeje tento záměr, zůstal ve Štýrsku. Nepochybně docházely k němu v Štýrském Hradci zprávy o uherském pustošení na Moravě. Jeho věrný župan Boček byl mu průvodcem, mimo to nalézali se v jeho družině pouze rakouští páni⁴⁾. Kumáni protáhli zemí až k řece Moravě;

¹⁾ Stran Oldřicha z Liechtensteinu, Falke, Geschichte des fürstl. Hauses Liechtenstein, Wien 1868, S. 57 ssl.

²⁾ Cont. Sancrucen. a Annal. Salisburgen. k r. 1252; u Pertze IX. 643 a 792.

³⁾ Cont. Cosmæ k r. 1252; u Pertze IX. 174.

⁴⁾ Patrno z listiny datované v Štýrsk. Hradci, Indict. XI. (1252) tedy po září, v klášteře Brežském s pečeti jezdce. A: Premizl D. G.

klášteru Rejhradskému bylo opět mnoho přetrpěti, požáry, vraždy a odvlékání do zajetí byly spojeny s tehdejší uher-
ským vpádem do země¹⁾. A tento truchlivý stav věcí táhl se až do letní doby příštího roku.

V Štýrsku Přemyslu Otakarovi štěstí nebylo příznivo; štýrští páni, nedůvěřující v něj, usnadňovali pochod krále Bely. Hradec Štýrský padl, kněžně Jertrudě vykázan byl Judenburg za sídlo a celá země obsazena byla až k Ptuj. Takto připlížila se zima, kteráž dalším podnikům válečným učinila přítrž. Polní tažení bylo pro Přemysla Otakara rozhodně nešťastné. Setkáváme se s ním dne 28. listopadu 1252 v Linci, kdež pro cisterciacký klášter Vilheringský vydal několik listin²⁾, po té podpisuje v měsíci prosinci v Kremži a slaví nový rok 1253 v knížecím hradě vídeňském³⁾, nikoli prost starostí před příštím jarem. Byltě přesvědčen, že uherské vpády budou se opakovati, jakmile slunce výše státi bude na obloze. Trapné zkušenosti předešlého roku na Moravě velely záhy pomýšleti na zabezpečení Prahy, hlavního města domácí jeho země. Nařídil ovšem, aby za pustošení Kumánů na Moravě hradní věže a věže u velkého mostu přes Vltavu v Praze byly k obraně opevněny; ale jelikož věděl, že přítomnost jeho v Rakousích bude nevyhnutelnou, a že tedy sám nebude moci osobně pečovati o svou rodnou zemi, vydal rozkaz, aby na severní a západní straně Prahy, tam kde řeka městem se vine, postaveny byly zdi pevnostní, ano i několik chrámů v městě dal přeměnit v tak zvané kostelní tvrže⁴⁾. V případě blízkého se nebez-

iuvenis rex Boëmie. R: Otacharus D. G. dux Austrie et Stirie. Kopie v Johanneum v Št. Hradci.

1) „Chumani Moraviam intrantes incendiis et rapinis eam plurimam vastaverunt, occidendo et captivando populum innumerabilem.“ Annal. S. Rudberti Salisb. k r. 1252; u Pertze IX. 972. O vyloupení Rejhradu Cod. Dipl. Mor. III. 197.

2) Urkundenbuch des Landes Ob der Enns III. 187—189.

3) Böhmer, Otak. Regest. č. 43.

4) Cont. Cosmæ k r. 1252 a 1253; u Pertze IX. 174.

pečí mělo město teprve spíží opatřeno býti od klášterů, královských hradů a svobodných měst.

Jaké bylo tehdaž postavení jeho k otcí, dá se pouze uhodnouti. Kdežto se sám nazýval „mladším králem Českým“, otec jeho jmenován králem starším¹⁾. Okolo 25. března 1253 shromáždil se v Praze hotový sjezd biskupský. Dostavil se neposvěcený ještě arcibiskup Salcpurský Filip, a biskupové Bamberský, Řezenský, Míšeňský, Pasovský, Olomúcký a jiní, jak letopisec vypravuje, ke dvoru krále, který je po několik dní skvěle hostil. „Proč však přišli, a o čem s králem jednali, zachovalo se v tajnosti“, praví letopisec Pražský²⁾. Zdá se, že se sjezdem tímto souvisí listina v Praze dne 1. dubna 1253 vydaná. Přemysl Otakar podrobuje se podle ní rozhodnutí biskupů Bamberského, Frýsinského a Sekavského, o některých lénech, kteráž náležela církvi pasovské a po smrti Fridricha Bojovného od něho byla obsazena³⁾, či snad již tehdaž ujednány byly preliminarie o přísaze věrnosti, kterou pak Přemysl Otakar v září 1253 složil papeži? Výpravy válečné proti Belovi IV. právě započaté sjezd tento asi sotva se týkal. Zvláštní laskavost králova k biskupům, na niž letopisec váhu klade, nasvědčovala by náhledu druhému, ačkoliv nelze zapřít, že zpráva o rozsáhlém zbrojení Uherského krále a ještě více o spolcích, které uzavřel, musela zastrašiti jmenovitě knížata církevní. Řádění Tatarů bylo ještě v čerstvé paměti, a s vojskem Belovým přijdou prý zase Tataři, tak si lid vypravoval.

Bela IV. totiž uzavřel, aby zničil Přemysla Otakara, nejen branný spolek s knížetem Bavorským, synem jeho, který byl, jak nám známo, od jedné strany v Štýrsku zvolen knížetem, nýbrž také se svým zetěm Boleslavem, knížetem

1) Otakarus, Dei gratia rex iuvenis Boëmorum et dux Austriæ et Styriæ, marchionatusque Moraviæ Gubernator — Wenzeslaus rex senior Bohemiæ v listině dto. v Praze 6. září 1253. Cod. Dipl. Mor. V. 237.

2) Cont. Cosmæ ad an. 1253; u Pertze IX. 174.

3) Mon. Boica XXVIII. 2. 374.

Krakovským, Vladislavem knížetem Opavským a s knížetem Ruským (Halickým) Danielem Romanovičem, jehož syn Roman, jak bylo již vypravováno, za manželku pojal odvo-
vělou markraběnku Moravskou Jertrudu, ale ještě téhož roku se od ní odloučil ¹⁾ Poláci a Rusíni měli vniknouti do severní Moravy, kdežto Bela sám se svými Uhry a Kumany chtěl udeřiti na východní Moravu. Operační východiště přeloženo tentokráte na Moravu, aby Čechy byly ochromeny. S výpravou započato v měsíci květnu. Markrabě Přemysl Otakar meškal tehdež v Rakousích. Dne 29. dubna udělal v Novém Městě za Vídní tamějším měšťanům rozsáhlá osvobození. Mezi četnými svědky z Čech, Moravy, Rakous a Štýrska vyniká Zdislav ze Šternberka ²⁾. Zdá se, že mu markrabě svěřil vedení války na Moravě, kdežto sám snažil se krýti hranice v Rakousích a osobně vnikl do Štýrska. Shledáváme se s ním teprve po odbyté výpravě při osobě Přemysla Otakara.

Kral Bela IV. následuje Kumany postoupil do Moravy. Dne 27. května ležel v Novém Městě nad Váhem. Jako předešlého roku byla místa otevřená pálena, kláštery a kostely pleněny, jako na př. farní kostel v Čejči ³⁾, a obyvatelé odváděni houfně do zajetí. Také se čte o dobytých hradech. Bela daroval ještě roku 1264 svému dvorskému sudí, mistru Vavřincovi, několik vsí v župě Baraňské, „poněvadž tehdež, když král se vracel od obleženého města Olomúce, lví udatností snažil se útokem dobýti tvrze, při čemž byl nebezpečně poraněn, jak se Bela sám přesvědčil“ ⁴⁾. Jaké asi nebezpečnosti hrozilo, o tom svědčí okolnost, že na rozkaz krále Václava museli správci statků královských zásobit kláštery v celé zemi a města Pražská, a jelikož po-

¹⁾ Viz str. 282 toh. díla.

²⁾ Erben, Regesta I. 612 č. 1326.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 243.

⁴⁾ Féjer, Cod. Dipl. Hung. IV. 3. pag. 198. „Cum de obsidione Olomucensis civitatis rediremus.“

třebná spíše měla býti dodána do 16. června, tož nejspíše tou dobou Kumané Moravu zvlášť velice tísnili. Leželi tehdež skutečně u Olomúce, hlavní město země pod Belou obléhajíce; a jak se zdá, porazili také dne 25. června úplně na hlavu vojsko, kteréž přitáhlo k osvobození města. Kdo nepodlehli meči nebo šípu nepřátelskému, zahynuli v blízké Moravě ¹⁾. Zdá se, že poraženému vojsku, jež k horám přechalo, přebřísti bylo řeku Moravu. Město Olomúc však nicméně se uhájilo nejspíše zásluhou Zdislava ze Šternberka ²⁾. Morava byla Kumany tak zpustošena, že ve všech sousedních zemích se udržela památka toho ³⁾, a že dokonce vznikla myšlenka, že král Václav zúmyslně zůstavil Moravu bez pomoci ⁴⁾. V tom však lidé se mýlili.

Čechy byly již vypravily zvláštní vojsko vedené pány Ondřejem a Benešem ze slavného rodu Kravařů do Opavska, poněvadž tam hrozili vpadnutí Rusové haličtí s Poláky spolčení, aby se odtud spojili s Uhry a Kumany na Moravě. Rusové vedeni jsou knížetem svým Danielem spojili se u Krakova s Boleslavem knížetem Krakovským, jenž měl za manželku Kunhutu, dceru Bely IV. a na Odře u města Kozlu s Vladislavem, knížetem Opolským. Při Pštině (Zinna), která tehdež jakož i později tvořila severní hranici Moravy, odbývána válečná porada a usnešeno, aby se společně udeřilo na Opavu. Vladislav Opolský sledoval však asi zvláštní svůj prospěch, že se nesúčastnil v tomto podniku a že svedl i Danielova syna Lva, jehož manželkou byla nejstarší dcera

¹⁾ Cont. Cosmæ ad an. 1253. U Pertze IX. 154.

²⁾ Palacký, der Mongolen-Einfall im J. 1241 a Jireček, die Echtheit der Königihofers Handschrift str. 167 a 175.

³⁾ Annal. Medicen. Cont. Garsten, Annal. S. Rudberti Salisburgen. ad an. 1253. U Pertze IX. 508, 600, 792.

⁴⁾ Pater (Venceslaus) nullum auxilium filio (Otakaro) tunc porrexit, sed propter quandam peractam inimicitiam, inter se prius habitam, eius iniurias dissimulatione supersedit. Cont. Garsten ad an. 1253. U Pertze IX. 600.

Belova Konstance. A tak táhli na Opavu jen Boleslav, který se účastnil ve výpravě pouze na domluvu své manželky a odhodlaný kníže ruský Daniel. U Opavy byli však Ondřejem z Kravař tak důrazně napadeni, že Polané jen na horlivé domluvy Danielovy se uvolili dále válčiti. Teprve když přitřhl kněžic Lev se svým oddílem, počato s těsnějším sevřením města, jehož posádce velel Beneš z Kravař. Šťastným výpadem bylo město sice sprostěno obléhání, ale dalšímu pustošení nebyla přítrž učiněna. Řada došla nyní na Hlubčice a Osoblahu, kde církev Olomúcká držela značné statky. Zde řádl zvláště Vladislav Opolský. Truksas biskupa Olomúckého Brunona Herbord z Füllensteina, měl tady léna od r. 1249, která vzala velikou škodu. Odporovav nějaký čas podrobil se potom dobrovolně. Za statečné chování udělil mu Bruno roku 1255 v léno Rudoltice, Slavkov a j. v. ¹⁾, jakož r. 1256 i lénníku jeho Helmbertovi z Thurmu za slezskou ves Šunov, kterou kníže Opolský odstoupil v náhradu církvi Olomúcké a kterouž Helmbert obdržel v léno, rozsáhlé pozemky u Slavičina v kraji Hradištském, které se měly teprve vzdělati ²⁾. Rusové uzavřeli ještě smlouvu o vydání svých a polských zajatých, jichž byl značný počet zavřen v jakési tvrzi, a jelikož, jak se domnívali, závazku svému dostáli důkladným spustošením severní Moravy, Boleslav i Daniel vrátili se do svých zemí. Tak vypravuje pramen ruský ³⁾; nám se zdá býti pravdě podob-

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 198.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 209.

³⁾ Ipatievskaja lětopis v „Polnoje sobranie russkych lětopisej“. Volum. II. str. 189 až 191. Výtah z toho v „ruské chrestomatii pro c. k. vyšší gymnasia“ d. I. 208—211 a v Časop. česk. museum 1870 str. 85 ssl. Annal. Capituli Cracovien ad an. 1253. „Eodem anno dux Boleslaus Cracovie et dux Wladislaus Opoliensis cum Ruthenorum exercitu terram Opaviensem vastaverunt, et multam familiam et predam aliam idem Rutheni abduxerunt.“ U Pertze XIX. 600. Také u Boguphala, Somersberg, Script. rer. Silesiæ II. 76. Dalimilova chronika česká. Cap. 88. Vydání Hankovo. Str. 146. Jireček, Slovanské právo II. 13.

nějším, že nepřátelé vypuzeni byli ze země buď nedostatkem výživy, nebo zprávou o příměří s Belou uzavřeném, které ihned v mír se přeměnilo, nebo konečně zakročením papeže. Poslední případ nejspíše rozhodl, jelikož bylo právě vypraveno slavné poselství od stolice apoštolské, aby pokřtilo kněžice Lva a postavilo královskou korunu na hlavu jeho ¹⁾.

Jeť na bíledni, že papeži na tom do opravdy záleželo, aby smířil strany, sporující se o dědictví rakouské. O tom svědčí dostatečně list z 1. července 1253 králi Uherskému Belovi a Václavovi Českému, a z téhož datum markraběti Přemyslovi Otakarovi a biskupovi Frýsinskému ²⁾. Pokoj měl se zjednati za každou cenu. Penitenciari a legátu jeho v Čechách a na Moravě, kardinálu a minoritovi Velascovi uloženo, aby počal ihned vyjednávati o mír, ovšem ne úplně ve smyslu Přemysla Otakara, jenž od měsíce května prodléval v Štýrsku a tam nabyt zkušenosti, že tam vliv Uher nezakládá se na stavech a na lidu, nýbrž zhola jen na politice římské stolice. I ti pánové, kteří se byli co poslové vypravili přede dvěma léty do Bavor, aby kněžice Jindřicha povolali za knížete svého, jako páni z Weissenecku, přidali se k Přemyslu Otakarovi. Kumané a Uhři mohli sice bez přívrženců v zemi pustošiti Štýrsko, ale trvale nemohli ho

¹⁾ Na působení papeže ukazuje pramen ruský. Pravít doslovně: „Tehdáž byli v Krakově papežští legati, přinášejíce požehnání papeže, korunu i důstojnost královskou (noseše blagoslovenie od papi i věnec i saň korolevstva); přáli si spatřiti knížete Danila. On však jim odpověděl: nesluší se, abych se s vámi sešel v cizí zemi.“ Ruská kronika klade tuto událost do r. 6762, počítá tedy léta podle aera Constantinopolitana, jejíž rok občanský počíná měsícem září, za kterouž příčinou připomenutá událost z měsíce června podle našeho letopočtu spadnouti může ještě do roku 1253 a ne, jak praví chrestomatie do r. 1254, což se potvrzuje také Annal. Capituli Cracovien., Annal. Cracovien breves a Annal. S. Crucis ad an. 1253. U Pertze XIX. 600, 666 a 681, pak Somersberg, Script. rer. Siles. pag. 67. Že Lev obdržel tehdáž královskou korunu: Cod. Dipl. Mor. III. 232 a 234.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 167 a 169. a Theiner, Hungaria sacra I. 222

obsaditi. Taktéž bylo v Rakousích. Kdyby se byl Inocenc IV. prohlásil hned z počátku rozhodně pro jednu nebo pro druhou stranu, nebylo by došlo k ohavnému krveprolévání, k nesčíslným násilnostem a znesvěcení, k vraždění a zhárství a k odvedení tisíců zajatých křestanů do otroctví; ale papež, jenž prohlásil, že co náměstek Kristův je také předním správcem panství světa¹⁾, uznal za dobré prováděti jakousi politiku rovnováhy; i nechtěje nechat úplně padnouti ani markraběte Přemysla Otakara ani krále Belu, choval se klidně za zápasu mezi nimi, až výsledkem boje se osvědčilo, kdo je silnější, tedy také užitečnější, kterážto převaha byla na straně markraběte. Koncem června markrabě, aniž by se kde byla svedla rozhodná bitva, vyšel předce co vítěz z války s tak velikými nebezpečnostmi započaté; nepřítel nenalezl pevné půdy ani na Moravě, ani v Rakousích, tak že Přemysl Otakar mohl již dne 13. července 1253 darovati v Brně premonstratskému klášteru Geraskému v Dolních Rakousích faru v moravské vsi Myslovicích u Telče ležící, a dne 5. srpna v Olomúci nemocnici tamnější patronát tamnějšího kostela mariánského²⁾. Zde spatřujeme při něm opět pana Zdislava ze Šternberka, o němž se domníváme, že bojoval s Belou IV. u Olomúce. Co se byl v Novém Městě za Vídní odloučil od Přemysla Otakara, neobjevuje se jméno jeho na žádné listině tohoto knížete. Nyní podepsal listinu z 5. srpna co „truksas Moravský“, kterážto důstojnost udělena mu byla zajisté za zásluhy předchozí. Známo je nám, že původní sídlo Šternberk, podle něhož se nazýval, leželo v Čechách v župě Kouřimské. Od časů Zdislavových objevuje se hrad téhož jména také na Moravě blíže Olomúce. Zdislav dal jej vystavěti na pozemcích od krále darovaných; také obdarování toto mohlo se státi jen

¹⁾ „Qui non tam puri hominis, quam veri Dei vicem in terris gerimus . . . disponente Domino universali regimini praesidemus“. Theiner Hungaria sacra I. 222.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 170 a 171.

následkem vynikajícího činu, který se podle obyčeje slovanského odměňoval statkem. Tou dobou právě rozdělávaly se odměny. Přemysl Otakar obdaroval tehdejší olomúckého komoří Pardusa za služby prokázané pozemky, jaké se ve Vsisku u Olomúce udělovaly komořím, podkomořím a trucksasům¹⁾. Zdislav byl tedy od r. 1253 praotcem moravských Šternberků²⁾.

Aby Přemysla Otakara naklonil k míru ve smyslu stolice papežské a zároveň aby konsolidoval práva jeho chotí Markétou k Rakousům a Štýrsku nabytá, papež Inocenc IV. uložil legátu svému brevem z Assisi dne 5. července 1253, aby sňatek před rokem uzavřený uznal také církevně dispensem z blízkého krevního příbuzenství, avšak aby dispensu toho, jak svědčí list z 6. července, dříve nevydal, dokud by král Václav a Přemysl Otakar písemně a přísězně se nezávázali, že věrně budou státi při Římském králi Vilémovi, že přijmou od něho říšská léna, bude-li to požadovati a že mu budou holdovati³⁾. Podobá se, že papež v podobném smyslu obrátil se přímo na markraběte Přemysla Otakara a že jej povzbudil a vyzval k bezvýminečné poslušnosti církvi a k podporování krále Viléma⁴⁾.

Věc tak důležitá, v níž měl také král účastenství, vyžadovala rozmluvu s králem, za kterouž příčinou muselo se jeti do Prahy. S Přemyslem Otakarem setkáváme se zde

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 172.

²⁾ Jireček, Echtheit der Königinhofer Handschrift. Str. 175. Srovnej Dalimil, Chronika česká, cap. 88. Dalimil události u Olomúce v létech 1241 a 1253 určitě odděluje, čehož pozdější letopisci nečiní.

³⁾ Erben, Regesta I. 615 č. 1335 a 1336. „Ut quarta consanguinitatis et tertia affinitatis linea, qua sibi ad invicem attinent, nequaquam obstante“. Kdyby bylo pravda, že Markéta, jak vypravují Annal. Erphorden ad an. 1252, u Pertze XVI. 39, složila již slavný sňatek, papež by se byl musel o této okolnosti zmíniti.

⁴⁾ Bärwald, Das Baumgartenberger Formelbuch. Fontes rer. Aust. XXV. 135.

dne 6. září ¹⁾ a 17. již v Kremži, kde skládal požadovanou přísahu věrnosti u přítomnosti biskupů Frysinského, Řezenského a Pasovského, kvardiana minoritů steinských a podpřevora dominikánů kremžských do rukou legáta Velasca. „Slibujeme“, čte se v listině „že sami a naši poddaní s našimi zeměmi, hrady a městy a se vším naším zbožím panujícím papeži a Římskému králi Vilémovi, dokud s církví žítí bude v dobré shodě, pomáhati a jej věrně a upřímně podporovati budeme. Také jsme volni, jakmile budeme vyzváni, vydati se co nejrychleji bude možno ke dvoru jeho, přijmouti od něho regalie a složit mu „homagium ligium“ ²⁾

Přísahou touto přidal se Přemysl Otakar věřejně k straně papežské, které slíbil věrnost a oddanost, ochranu a podporu a papeži poslušnost, čímž stal se jaksi osobou svou lénníkem církve, aniž by proto prohlásil také země své za léno církve. Jináče měla se věc, pokud se týká krále Římského. Tomuto zavázal se k „homagium ligium“, což ovšem zahrnuje v sobě formálně poměr lenní, ale tehdy mělo toto homagium jen osobní závaznost, aniž by bylo v nejmenším na ujmu svrchovanosti ve vlastní zemi. Za naší doby nazvali bychom takovýto poměr spolkem na výboj a odboj, jenž ukládá vzájemné závazky pro jisté případy, ale sebeurčovacího práva na půdě neutrální nijakž neruší ³⁾. Nápadno je, že při této přísaze věrnosti není blíže označeno, jakého druhu služba měla se papeži prokazovati. Neurčitý způsob, jakým poddanost byla prohlášena, způsobil mladému panovníku ještě mnohých rozpaků. Ale na přísaze té záviselo bohaté dědictví a to zvažilo všechny další rozpaky.

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. V. 237.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 173

³⁾ Podle právníků středověkých je „homagium ligium“ čistě osobní. „Ligeitatem magis personam spectare quam feudum ratione cuius debetur. Homagium ligium illud dicitur, quo fidelitas domino contra quemvis juratur“.

Přísaha byla složena, ale míru s Uhrami ještě se nedosáhlo. Podobá se, že návrhy legata Velasca o příměří málo prospěly. S markrabětem Přemyslem Otakarem setkáváme se dne 20. září 1253 v táboře u Weikendorfu ¹⁾. Místo toto leží k severu od pole Moravského majíc před sebou k východu Moravu. Přemysl Otakar stál zde tedy proti Uhrům s novým sborem, který byl s sebou asi z Čech přivedl, a proto může býti pravdivá zpráva, že král Bela vpadl ještě na podzim r. 1253 s velikým vojskem do Rakous ²⁾. Zde v poli stihla ho zpráva o smrti jeho otce, krále Václava I. Letopisci kladou souhlasně úmrtí krále Václava na den 22. září 1253. Z dětí přežili jej nástupce Přemysl Otakar II. a dcery Božena (Beatrix) provdaná za Otu Braniborského, a Anežka, choť Jindřicha, markraběte Míšeňského. Václav zemřel na loveckém hrádku u Berouna, jak se praví v Počaplích ³⁾. Tělo jeho pohřbeno v klášteře sv. Františka v Praze od něho a sestry jeho Anežky založeném ⁴⁾, a na spásu jeho duše učiněna králem Přemyslem Otakarem r. 1255 nadace v dominikánském klášteře v Olomúci ⁵⁾. Také v Praze zřízena výroční pobožnost v den jeho úmrtí ⁶⁾. Současní letopisci krále ani nehání ani nechválí, jakkoli náleží k panovníkům nejčelnějším. Příčinu toho hledati zajisté dlužno v tom, že svět již skoro po desetiletí byl si uvykl považovati Přemysla Otakara za krále Českého a proto tedy nevšiml si smrti Václavovy, poněvadž neměla

¹⁾ Dipl. et Acta Austr. Fontes cis. akad. III. 199. Listina klášteřu Světelskému.

²⁾ Annal. Medicen. ad an. 1253 a Cont. Gwettlen tertia ad h. an. U Pertze IX. 508 a 655.

³⁾ In Castello veteri (Týřov) 1255 „Anniversarium ex Capella s. Margarethæ“. Kop. v pražském národním museum.

⁴⁾ Pulkava ad h. an. Dobn. Mon. III. 223.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 191.

⁶⁾ Francisci Chron. Script. rerum Bohemicarum II. 21. Edit. Dobrovský, Pragæ 1784.

žádných politických následků, nejvýše že Přemysl Otakar byl nucen opustiti na nějaký čas Rakousy, kde právě pro vyjednávání o mír bylo zapotřebí jeho přítomnosti a vydat se do Prahy k formálnímu ujetí trůnu. Letopisec Pražský František poznamenává, že šlechtici smř královu tak dlouho tajili, dokud Přemysl Otakar nepříbyl z tábora u Weikendorfu do Prahy. Panovala obava před výbuchem, či je pravda, co letopisec vypravuje ¹⁾, že podvrženými královskými mandáty byli někdejší odpůrci Přemysla Otakara, kterým byl Václav I. za věrnost r. 1249 osvědčenou udělil statky ko-runní, přivábeni do Prahy a zde uvězněním neškodnými učiněni, až Přemysl Otakar přijel a po dobrém nebo přisností, jak bylo právě potřebí, s nimi se vyrovnal? Krok tento svědčí o jakési obavě nového vladaře, který najednou vzdává se titulu posud užívaného „mladší král Český“ a nazývá se jednoduše „dědicem a pánem království Českého“ ²⁾; a při titule tomto trvá Přemysl Otakar až do svého korunování, které se stalo dne 25. prosince 1261, tak důsledně, že tuto nezávažnou okolnost můžeme právem uvést v souvislost s přísahou věrnosti. Jaká váha, a to právem, byla na ni kladena, o tom svědčí obnovení jí v Praze dne 8. listopadu 1253 u přítomnosti obou zemských biskupů, dvou opatů Strahovského a Břevnovského a pánů Smila z Lichtenburku za Čechy, Jaroše ze Šternberka za Moravu a Bočka z Kunštatu za Rakousy a sice, jak Přemysl Otakar sám vyznává, na výslovné požadování papežského legata Velasca, pro Čechy a Moravu jmenovaného ³⁾.

Markrabě Přemysl Otakar vjel do Prahy slavným způsobem dne 17. října ⁴⁾ a rozvinul v Čechách a na Moravě zvláštní činnost až do března 1254, aby si utvrdil přízeň

¹⁾ Francisci Chron. na u m. II. 22.

²⁾ Listina z 8. listopadu 1253. Cod. Dipl. Mor. III. 176.

³⁾ „Ad requisitionem venerabilis viri fratris Velasci“. Cod. Dipl. Mor. II. 176.

⁴⁾ Cont. Cosmæ ad an. 1253. U Pertze IX. 175.

mocného duchovenstva. O tom svědčí list darovací dne 20. listopadu 1253 v Praze vydaný, kterým se potvrzují všem kostelům v království propůjčená obdarování a výsady, pakli se mohou listinou nadační a původními pečeti vykázati, což zavdalo nový podnět, aby porouchané pečeti při listinách byly novými nahrazeny a listiny scházející aby se opatřily ¹⁾. V listině této, již kromě jiných podepsal také legat Velascus, projevuje Přemysl Otakar jasné přání, aby byl brzy korunován, „aby tak nabytí úplné moci královské“ a předce musela ještě léta minouti nežli ho dosáhl. Co mu vadilo, aby přání toto neuskutečnil? Tehdáž ovšem spočívala církevní kletba na arcibiskupu Mohušském Gerhardovi, jenž právo korunovační vykonával a sice pro jeho politické jednání, ale nepochybíme, pakli překážku budeme hledati v přísaze věrnosti. Přemysl Otakar byl se přísahou touto podrobil zcela papeži, musel tedy čekati teprve na svolení jeho ke korunovací, s nímž spojena byla podmínka pro Přemysla Otakara obtížná, pro papeže však výhodná. Především měl býti zjednan pokoj s Uhrami čili jinými slovy, obě krásné říše Čechy a Uhry měly v papeži uznávati svého rozsudí a měly se spokojiti s takovým rozdělením sporného Štýrska, že měla zůstati mezi nimi rovnováha, a že tedy měla býti zachována nad nimi papežská svrchovanost.

Ješto posavadní papežský legat Velascus pro svůj delší pobyt při dvoře Přemysla Otakara nezdál se býti více úplně spolehlivým, poslán místo něho zvolený biskup Neapolský M. Bernard s potřebným plnomocenstvím a s instrukcemi v měsíci březnu do Rakous, kde Přemysl Otakar od 2. března 1254 prodléval ²⁾, a duchovenstvo v Rakousích, Čechách

¹⁾ Jireček, Codex iuris Bohem. I. 128. Srovn. str. 100 toh. díla.

²⁾ Dne 2. března setkáváme se s králem v Kremži, dne 24. v Štýru a dne 31. ve Vídni. Listiny v Stülzovi, Geschichte von St. Florian. Str. 321. (Tutéž listinu datuje „Urkundenbuch des Landes ob der Enns d. III. 206 č. 212 z 15. dubna). Lorenz, Deutsche Geschichte I. 446 a Meichelbek, Histor. Frisingen II. 13.

Uhrách, Štýrsku a na Moravě bylo vyzváno, aby snahy papežské ze vši síly podporovalo¹⁾. A skutečně obě strany se poddaly a zvolily své zplnomocněnce, aby o mír jednali. Přemysl Otakar ustanovil k tomu biskupa Olomúckého Brunona a pány Vítka z Jindřichova Hradce, Otu z Maisavy, Kadolda Moudrého a Veikarta z Terny. Belu měli zastupovati: arcibiskup Kaločský, palatin Lorand (Roland), kníže Štěpán Slavonský a nejvyšší komoří Chak. Vyslanci tito sešli se blízko Budína a podepsali dne 3. dubna 1254 následující kusy: „Bela obdrží větší jižní část Štýrska od Semmeringu až k hranici korutanské, Přemysl Otakar část severní, avšak s tím vymíněním, aby hrad Schwarzenbach náležel k podílu uherskému. Bela se vzdá všech nároků na Rakousy, taktéž Přemysl Otakar na jižní část Štýrska, oba pak se uvolují, že dědičky těchto zemí z podílů svých uspokojí“. Další věci měly býti upraveny na sjezdě obou králů a ve smlouvu měli býti pojata také strýcové korutanští Oldřich a Filip²⁾. Sjezd tento odbýval se ještě v dubnu v Prešpurku; úmluvy budínské byly zde jednoduše potvrzeny a tak zjednan mír, od Innocenta IV. tak toužebně očekávaný³⁾. Dne 1. května 1254 vydává Přemysl Otakar ve Vídni biskupu Sekavskému listinu, v níž se sice ještě jmenuje knížetem Štýrským⁴⁾, ale titulu toho více neužívá na darovací listině Johanitům dne 31. května t. r. v Brně, kamž přes Znojmo dorazil⁵⁾. Podrobil se výminkám míru a kardinál-legát Bernard vešel 20. června slavnostně do Prahy, setrval tam až do 21. srpna, dal si za vynasazení své vyplatit od duchovenstva 200 hřiven stříbra⁶⁾ a mohl

¹⁾ Buly sem se vztahující datovány jsou v Lateraně 2., 4. a 6. dubna. Cod. Dipl. Mor. III. 183—185. Theiner, Hungaria sacra I. 227.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 181.

³⁾ Cont. Cosmæ ad an. 1254. U Pertze IX. 175.

⁴⁾ Böhmer, Otakars Regesten č. 63.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 187.

⁶⁾ Cont. Cosmæ ad an. 1254. na u. m.

vladaři zvěstovati, že podle instrukce, která ho došla dne 8. dubna 1254, korunovace nemá žádné překážky více, že je mu totiž uloženo, sejmouti církevní kletbu s vlastního konsekratora, arcibiskupa Mohučského, kdyby tento poskytl zadosťučnění; pakli by tak neučinil, pak nechať kapitola mohučská ustanoví k tomu výkonu některého podbiskupa a kdyby i tato se zpěchovala, že legat má plnou moc, ustanoviti biskupa, jenž by korunoval Přemysla Otakara¹⁾. Řím jevil se tak ochotným po uzavření míru s Uhrami a korunování předce se nestalo. Neznáme příčiny tohoto opětného odkladu, nejspíše byl krátký čas pro takovouto slavnost, jelikož Přemysl Otakar chystal ještě pro rok 1254 velký podnik, totiž křížáckou výpravu do země Pruské, kde řád Německých rytířů jen stěží se udržoval. Či byla snad tato výprava křížácká podmínkou korunování?

Kunrát, kníže Mazovský, povolal řád Německých rytířů do Pruska, kdež mu a mistru jeho Heřmanovi ze Salzy daroval rozsáhlé zboží. Usídlení toto mělo za následek, jak dokazují dějiny německé, založení státu řadového, pakli ne vždy zbraněmi, tož alespoň mravní spořádaností mocného státu, v němž každý velmistr vykonával úplné a svrchované panství ve jmenu rytířů a duchovních bratří, kteří mu byli slavnými sliby podřízeni. Toto svrchované panství bylo mu propůjčeno již r. 1226, tedy zároveň se zemí Chelmskou. Ale tímto darováním nebyla mu země při Východním moři podrobena. Pohanští národové hájili ji proti řádu náboženskému, jemuž podle základního ustanovení bylo se snažiti, aby země ty obráceny byly na víru křesťanskou. Papežové, jak se samo sebou rozumí, podporovali takové snahy, kdekoli se jen vyskytly, vši svou mocí a způsobili tak výpravy křížácké — zjev to podivuhodný! Chudí a bohatí opásali se mečem na vyzvání některého mnicha, opustili vlast a rodný

¹⁾ Raynaldi annal. eccl. ad an. 1254 č. 31. Tom. XIII. 642 Col. Agrip. 1692.

dům táhnouce do ciziny proti pohanům, aby si vybojovali místo mezi blahoslavenými. Čím více pohanské krve bylo prolito, tím jistější byla tato naděje. Císař Fridrich II. svým praktickým pojmáním otázky, která předce jen v srdci tkvěla, přispěl nemálo k vystřízlivění z tohoto náboženského opojení; ale myšlénce, že by se také vyjednáváním s pohany a mohamedány mohlo něco docílit, nemohl průchod zjednat. Výpravy křížácké podnikaly se také po jeho smrti, jen že dějiště jejich se rozšířilo. Dříve obmezeny byly pouze na Palestinu a Egypt, nyní podnikány také do Pruska. Němečtí rytíři měli a museli být podporováni, pakli měli dosáhnouti účelu svého, křesťanské vzdělanosti v Prusích, v Livonech, Estonsku a Kuronech.

Víme, že již roku 1230 a zvláště roku 1232, chodili po Moravě papežští kazatelé, aby povzbudili obyvatelstvo k výpravě do Pruska ¹⁾. Morava znala již přes 30 let „špitální řád marianský německého domu v Jeruzalemě“; měl od roku 1215 své komendy v Praze, o něco později v Opavě, Slavkově, Jihlavě a Hostěradicích. V Rakousích a Štýrsku nadán byl zvláště hojnými statky. Náležely k němu komendy ve Vídni, Št. Hradci, Gross-Sonntagu a t. d. Přemysl Otakar udržoval s bratry řádovými od té doby, co obsadil Rakousy zvláště přátelské spojení. Oni střežili na tvrzi Starchenberku rakouské privileje. Hojné a velké výsady měly je získati pro Přemysla Otakara, který toho řádu potřeboval. Neboť ještě do řádu vstupovati mohli jen mužové ze vznešených německých rodin, byl tento jaksi představitelem německé šlechty a jelikož členové řádu byli sliby mnišskými pevně k Římu připoutáni, nalézal v nich Přemysl Otakar, co právě nejhorlivěji vyhledával, zámyslům jeho oddané, ozbrojené, z nejvznešenějších a nejmocnějších rodů pocházející šlechtické a z povinnosti rytířské duchovenstvo. Tomuto prokázati vydatné služby a zavázati si tím celý mocný řád, takovou

¹⁾ Viz str. 152 toh. díla.

musela býti jeho politika tím spíše, že mohl tím obrátit na sebe pozornost celého Německa a dosáhnouti laskavého potakání ze Říma. A k tomu poskytovalo nejlepší příležitost svolání bratří, aby se jim poskytla pomoc proti pohanům.

Pakli pomoc požadovaná měla vyhověti svému účelu, musela býti příhodně poskytována. Přemysl Otakar měl po ruce nadaného státníka biskupa Brunona, jenž ze zkušenosti znal zvláštnosti zemí při moři Východním a proto také co nejvydatněji podporovati mohl vyslance a rytíře Německého řádu a biskupa Varminského Anzelma, jenž se snažil přiměti Přemysla Otakara k výpravě křížácké. Soudíme tak z toho, že jmenovaný biskup byl na Moravě, kde se svolením Brunona posvětil farní kostel v Třtěnicích v kraji Znojenském, nadání jeho ve vsích Třtěnicích, Moraticích, Jeřicích, Střelici a Zbánicích popsal a proti sousedním okrskům farním určitě ohraničil. Dva členové Německého řádu a dva dominikáni kromě devíti farářů podepsali dne 29. prosince 1253 v Třtěnicích listinu o tom vydanou, jejíž obsah Innocenc IV. dne 28. května 1254 v Assisi potvrdil ¹⁾. Bylo to, jak se podobá, poslední breve, které tento mocný papež vydal pro Moravu. Zemřel dne 7. prosince 1254.

Velice pravdě se podobá, že na tehdejší diecesální synodě v Kroměříži mluvilo se také o výpravě křížácké; biskup Bruno zajisté ničeho neopomenul, aby výprava byla co nejvalnější, ale jisto je, že Přemysl Otakar odbyval sněm zemský v Brně, nežli výpravu podnikl. Bylo toho potřebí, poněvadž se výprava válečná mimo zemi mohla podniknouti jen se svolením sněmu zemského. Se synodou diecesální v Kroměříži a se zemským sněmem v Brně seznamují nás dvě listiny. První, vydaná na biskupském hradě v Modřicích v adventu r. 1253 od biskupa Brunona, uděluje dominikánům a minoritům právo od některých farářů popírané, aby všady po Moravě směli zpovídati a kajícníkům pokání ukládati,

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 177 a 187.

„neboť jen v tomto smyslu vydán byl na poslední generální synodě v Kroměříži dekret, kterým se ukládá farníkům, aby alespoň jednou do roka přijali od příslušných duchovních svátost pokání a oltářní“ a druhou listinou z Brna za obecného sněmu přisuzuje se sporná louka mezi Hrdlobořicemi a mostem kralickým ležící kapitole olomúcké¹⁾).

Kdy křížácké vojsko Přemysla Otakara, jež se ovšem skládalo z národů celé rozsáhlé jeho říše, tedy z Čechů, Moravanů a Rakušanů, dalo se na pochod, nedá se více vyšetřiti; jelikož však tentokráte podniknuta výminečně výprava zimní — zcela vhodná pro tamější krajiny bažinaté a vodnaté — vytáhlo vojsko asi na podzim. Panovníci, aby si k většímu podniku zjednali ochranu boží, podle obyčeje tehdejšího poskytovali dar hlavnímu kostelu své země. Přemysl Otakar podle tohoto obyčeje postoupil biskupskému kostelu v Olomúci listinou ze dne 17. srpna 1254 dvě svá stavení v podhradí a diplomem taktéž v Olomúci vydaným kustodii zboží své u Lodenic²⁾. O výpravě této máme tři rozdílné, samostatné prameny, jeden skoro současný, domácí, známý pode jménem „letopisů Otakarových“³⁾ a dva cizí, kroniku bývalého kláštera pruského Olivy a zápisky mnicha Německého řádu Petra z Dusburku, který žil v XIV. století⁴⁾. Vypravují skoro souhlasně, že Přemysl Otakar dal se na cestu dne 14. prosince 1254 ve společnosti

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 174 a 180. V Cod. Dipl. Mor. VII. 757 má se k číslu 99 přidati letopočet 1253.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 189 a 190.

³⁾ Annal. Otokariani ad an. 1254 a 1255. U Pertze IX. 181 a 182. Potvrzeno pokračovatelem Kosmy k r. 1255. Annal. Lambacen., Sanrucen. a Vindobonen. ad h. an. U Pertze IX. 175, 559, 643 a 728. V Pulkavovi, jenž (u Dobnera Mon. III. 225) událost tu vyšperkoval, čísti je místo „regale Boëmie Sandorum“ regale Bohemie banderium“. Nicolaus de Bohem. Ms. a česká recense Ms. v benediktinském klášteře v Rejhradě.

⁴⁾ Sděleno Maxem Töppenem „Scriptores rerum Prussicarum“ I. 90 a 685.

biskupa Olomúckého Brunona a že dne 25. prosince vjel do Vratislavě. Na cestě do Vratislavě propůjčil opatství Heiligenkreuzu patronatní a presentační právo fary alandské¹⁾. Ve Vratislavi spojil se se švakrem svým, markrabětem Otou Braniborským, jenž se pak na výpravě stal polním jeho maršálkem, a po několikadenním odpočinku postoupil k Elblagu, kde na něj čekal druhý jeho švakr, Jindřich markrabě Míšeňský. Zde shromáždilo prý se na 50—60.000 bojovníků. Takovému vojsku pohané nemohli odporovati i podrobili se a dali se pokřtiti. Aby byli také do budoucnosti zachováni řádu a křesťanství, radil Přemysl Otakar, aby se vystavěl při Pregole (Pregel) hrad, s něhož by mohli býti drženi na uzdě, kterýžto hrad znenáhla vzrostl v značné město a nazván na počest Přemysla Otakara Královcem (Königsberg). Založením tohoto města skončena výprava křížácká a Přemysl Otakar mohl se do zemí svých navrátiti. Dne 6. února 1255 přibyl do Opavy, odtud ubíral se přes Moravu do Rakous a vrátiv se v oktávě velikonoční dne 4. dubna do Čech, vjel dne 8. dubna slavným způsobem do Prahy²⁾.

Jakkoli zpráva tato zdá se býti pravdě nepodobnou³⁾ pro krátkost času, v němž prý se stalo dobytí Sambije,

¹⁾ Kniba listin v cisterciáckém klášteře Heiligenbrezu ve Videňském lese. Od Jana Nep. Weissi I. 126. Otištěno ve Fontes rerum Austr. Acta et Dipl. cis. akad. D. XI. str. 126. Listina dto. Actum a. D. 1254, XV. Kal. Januarii, bez udání místa. Mon. Boica XXIX. II. 95 č. 81 a podle nich Lorenz, Deutsche Geschichte I. 481, kladou ji do r. 1255.

²⁾ Dobner, Mon. VI. 24 listina pro Břevnov „Ottacarus, D. G. Bohemorum rex dto. 1255 VI. Idus Maii . . . in colloquio nostro, quod in Stragow celebravimus „anno regni nostri secundo. Datování je nápadné! Přemysl Otakar jmenuje se Rex, čehož jinak nečinil.

³⁾ Kronika olivská praví: „Per unam diem et noctem totum id territorium (Sambiense) vastaverunt, et postea territorium Ruidoviense ceperunt“. Töppen, Script. rer. Pruss. I. p. 685. Podle slov těchto se zdá, že Přemysl Otakar, když bylo vojsko jeho všecko připravilo,

předce je dostatečně stvrzena osvědčenými listinami. Dne 18. února 1255 Přemysl Otakar vydává v Brně listinu pro dominikány v Olomúci, dne 18. března v Kremži, 23. března v Seitenstätten, dne 30. března v Linci a 10. května již v Praze, kde na Strahově obýval sněm zemský a konal potřebné přípravy k slavnostnímu uvítání choti své Markéty. Tato byla dne 11. července vítána co nejslavněji od lidu a duchovenstva s hradeb hlavního města, uvedena za zvuků hudby do Prahy, kde jí bylo příštího dne před hradem od biskupa a kapitoly holdováno¹⁾. Podobá se, že v slavném průvodu neseny byly podle obyčeje také ostatky sv. Stanislava, od Krakovského biskupa Prandoty do Prahy právě poslané²⁾. Sv. Stanislav, biskup Krakovský, byl právě bulou papeže Innocenta IV. z Assisi dne 17. září 1253 prohlášen za svatého³⁾ a rok na to byla kanonisace jeho v Krakově slavena⁴⁾. Prandota, jenž dal dne 8. května 1254 vyzdvihnouti kosti sv. Stanislava v Krakově u přítomnosti několika biskupů a papežského legáta Opisa, opata messanského⁵⁾, daroval Přemyslu Otakarovi ruku sv. Stanislava, začož tento děkuje biskupovi listem z Prahy dne 20. července 1255 s tím doložením: že pro tento „drahocenný dar upouští od všeliké odvety za vpád polsko-ruský r. 1253 do Opavska, že svoluje k vzájemné výměně zajatých a že uzavře

súčastnil se jen v bitvě rozhodující, po té přijal podrobení nejpřednějších Prusů, co svědek dostavil se k některým křtům od biskupa Brunona předsevzatým a pak hned do Čech odjel, kdežto vojsko jeho zůstalo ještě déle v službě rádu.

1) Cont. Cosmæ ad an. 1255. U Pertze IX. 175.

2) Cont. Cosmæ ad an. 1253. U Pertze IX. 175. Podle tohoto pramenu dostaly pry se ostatky již dne 22. října 1253 do Prahy. Váhal Přemysl Otakar tak dlouho se vzdáním diků?

3) Bullarium magnum Taurinen III. 577. Annal. Cracovien breves ad an. 1253. U Pertze XIX. 666.

4) Annal. Polon., Vratislavien., Miechovien. ad. an. 1254. U Pertze XIX. 635, 528 a 668.

5) Grünhagen, Regesta episcop. Vratislavien ad an. 1254 str. 45.

přátelství s knížaty Polskými¹⁾, což bylo krokem při tehdejšímu stavu věcí v Evropě zajisté velmi moudrým²⁾. Průvodčí jeho a věrný rádce, biskup Bruno, dlí podle listin dne 10. května v Praze³⁾, a pak teprve v listopadu zase na Moravě. Dne 6. listopadu 1255 učinil v Olomúci porovnání s opatem břevnovským Martinem, podle něhož zůstalo tomuto svobodné právo obsazovati fary s Rejhradem spojené a jímž veškery pozemky klášterní sprostěny odvádění desátku⁴⁾. Téhož dne propůjčil v Olomúci, jak bylo již oznámeno, truksasu svému Herbortovi z Füllensteina za jeho udatné jednání při vpádu polsko-ruském r. 1253 do Opavska léna Rudoltice, Gottfriedsdorf (zašla) a Slavkov v rakouském Slezsku a zavedl ministerialy podle kostela magdeburského také při své kathedrále⁵⁾.

Tehdáž Evropa v pravém smyslu slova podřízena byla moci kurie římské. Velký duch Innocenc IV. ovládal světem. Náležit k největším mužům, jenž byli kdy činnými na poli politickém. Žádný papež před ním a po něm, nevyjímaje ani Innocenta III. nebo Řehoře VII, nemohou se srovnávati

1) Otištěno v Archiv für Oesterr. Geschichte, D. 39. str. 186. Orig. v kapit. archivě v Krakově. Listina stejného znění zaznamenána je v katalogu krakovského kapitolního archivu také k 4. říjnu 1255. Otištěna v Dogielově Cod. Dipl. Reg. Polon. I. 1. Přemysl Otakar praví v ní: „Stanislaus . . . nobis in Prussia positus suo apud Deum profuit interventu et affuit praesidio auxilii opportuni“. Dzieduszycki, Święti Stanislaw, Lwów, 1865 není v letopočtech vždy správný.

2) Domněnka, že Přemysl Otakar na podzim 1255 podnikl novou výpravu do Pruska, zakládá se na rozhodně mylném breve Alexandra IV. u Raynaldy Annal. Eccl. ad. an. 1255 č. 61. Vydání kolínské d. XIV. 12.

3) Dobner, Mon. VI. 24, pakli listina je pravá.

4) Cod. Dipl. Mor. III. 195. Dudík, Geschichte von Raigern I. 215 ssl. Alexandr VI. potvrdil porovnání toto v Anagni VIII. Idus Novembris Pontif. an. secundo (6. listopadu 1255). Cod. Dipl. Mor. III. 222 má IX. Kal. Novemb.

5) Cod. Dipl. Mor. III. 198. Viz str. 298 toh. díla. Obsírně o ministerialech církve olomúcké v kulturních dějinách.

s tímto mohutným mužem. Innocenc IV. dal politice římské směr, což je hlavní jeho zásluhou — směr: duchem podřizovati si hmotu, nebo jinými slovy: moc klíčů vykonávati nejen na nebi nýbrž i na zemi. Skoro po celé století udržoval se tento směr nezměněn, neřku-li skoro nezávisle na osobě papeže. Když dne 7. prosince 1254 Innocenc IV. zemřel v Neapoli a nástupcem jeho zvolen dne 21. prosince pobožný sice, ale nesamostatný biskup Ostijský a Veletrijský pode jménem Alexandra IV., svět změny ve vládě ani neznamenal — všecko šlo obyčejnými koleji ani kazatele kříže nevyjímaje. Vůdcem těchto stal se bremem z 6. srpna 1255 český mnich minoritský Bartoloměj¹⁾; řád jeho a dominikáni poskytli mu potřebné síly, aby v Čechách, na Moravě, v Rakousích a Polsku působil pro věc Německého řádu v Prusích. Biskupové Pražský a Olomúcký byli z Říma napomenuti co nejdůležitěji, aby podporovali kazatele kříže a péče tato jeví se také po celý rok 1256, ukládat se výslovně kazatelům kříže, aby nikoho od výpravy proti Prusům neosvobozovali²⁾, přisnost to jináče neslýchaná. Byla to nejskvělejší doba mnichů žebravých, františkánů, minoritů a dominikánů. Byliť vyznamenáváni často infulemi a užíváno jich k jednání a poselstvím nejdůležitějším. Na Moravě měli minorité a dominikáni kláštery své v Brně, Jihlavě, Opavě, Olomúci a Znojmě. Markrabě Přemysl Otakar osvědčoval se po celý život přítelem jejich. Za to však také věrně se ho přidržovali, tak již za onoho smutného času, kdy svatá římská říše Německého národu byla skutečně bez hlavy.

Známo je nám, že císař Fridrich II. a jeho syn král Kunrát IV. měli protikrále Viléma z Holandu. Vilém, zvolený dne 3. října 1247³⁾, náležel k lidem vyznamenaným,

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 192. Viz str. 308 toh. díla.

²⁾ Palacký, Italienische Reise str. 35.

³⁾ Maermann, Geschichte des Grafen Wilhelm von Holland. V Lipsku 2 díly. Z holandského.

jimž příroda poskytla hojnou měrou, co by vésti mohlo k štěstí pozemskému, odeprouc jim jediný dar, jasného rozumu, aby dovedli rozeznati podstatné od nepodstatného a podle toho upravit vlastní jednání. Daru toho se mu nedostávalo, což bylo však méně citelné, dokud za něj myslel mravní jeho poručník, Innocenc IV. Jakmile papež zemřel, nedostatek tento ihned se objevil¹⁾ a byl by zplodil mnoho nehod, kdyby byl Vilém v štěstí svém nebyl odvolán s jeviště. Nedokončiv ani 28. rok věku svého zahynul dne 28. ledna 1256 pod sekerami Fryšů, právě když po smrti Kunráta IV. († 20. května 1254) stal se všeobecným uznáním jediným králem Německým. Smrtí jeho uprázdnilo se místo panovnické. Jeť pravda, že Přemysl Otakar málo se staral o Viléma, ačkoliv jej uznával králem Německým²⁾. Přemysl Otakar šel svou cestou, ale pravda jesti také, že Vilémova bezstarostnost podstatně usnadnila dědičnému pánu v Čechách a skutečnému markraběti Moravskému a knížeti Rakouskému Přemyslovi Otakarovi praktické provedení státní politiky přemyslovské: říši rakousko-česko-moravskou od Německa úplně odloučiti.

Podobá se, že po smrti Vilémově neměli na spěch s volbou nové hlavy v říši. Dne 28. ledna 1256 byl král zabit od Fryšů a teprve ke dni 23. června ustanovena lhůta k nové volbě ve Frankfurtě. Zdaliž pak v Německu znamenali vůbec ztrátu krále? Je-li pravda, že knížata říšští nebo alespoň značnější z nich zanašeli se již přede dvěma léty myšlenkou na místo Viléma dosadit mocného Přemyslovce Otakara, pak asi smutek nebyl přílišný. Po Německu rozšířila se totiž okolo roku 1254 pověst, že Kolínský arcibiskup Kunrát a odpovědná nepřítelkyně krále Viléma Mar-

¹⁾ Doklady v Böhmerových Kaiserregesten, říšské záležitosti k r. 1255. Spolky měst, jenž tehdy při Rýně povstaly, jsou jen následek svépomoci.

²⁾ Viz str. 302 toh. díla.

kéta Flanderská vyjednávají s Přemyslem Otakarem o přijetí koruny německé a že tento projevil ochotu návrhu tomu vyhověti. Také ještě v létě 1255 vyjednávalo prý se o tomto plánu mezi Přemyslem Otakarem a Německými knížaty, až Alexandr IV., když mu z Čech podána byla zpráva o tomto záměru, přerušil všeliké další vyjednávání, poněvadž prý by bylo na ujmu stabilitě kurie papežské, kterou byl Vilém zvýšil¹⁾. Projevy takové ať už se zakládají na skutečnosti nebo ne, nejsou pro dějiny nedůležité: ukazují, co tehdejší dobou považovalo se za možné, pakli se to také skutečně nestalo a v tomto případě dokazují, že Přemysl Otakar považován byl za nejdůstojnějšího a jedině možného knížete, jenž by mohl obnoviti tak hluboce skleslou vážnost stolce císařského, druhdy tak mocného. Podobá se, že již r. 1254 obrácena byla naň veřejná pozornost, jakýž tedy div, že na zprávu o smrti Vilémově pozornost taková ještě vyšší měrou se jevila. A kdo může říci, že by tato vůle lidu nebyla Přemyslovcí prokletila cestu k trůnu Karla Velikého, kdyby se bylo za volebního sjezdu ve Frankfurtě hledělo více na veřejné blaho nežli na zájmy a výhody soukromé? Že „mastí na ruku“ (Handsalben), jak rýmovaná kronika Otakarova nazývá peníze mezi voliče rozdělené, hrály důležitou úlohu při tomto tržení o korunu císařskou, to stalo se příslovím²⁾.

Kandidátů koruny nebyl nedostatek. Pohříchu však nebyly tehdejší jasné ustáleny ani vlastní způsob volby, ani ustanovení, kdo vykonávati má právo volební. Vědělo se jen tolik, že kurie římská propůjčuje k tomu některým knížatům německým zvláštní právo, které bylo uvedeno teprve ve způsob zákona, když papež Urban IV. bulou z Civita Vecchia dne 31. srpna 1263 vyhradil toto volební právo

1) Dr. Arnold Busson, Ueber einen Plan an Stelle Wilhelm's von Holland Ottokar von Böhmen zum römischen Könige zu erwählen. Archiv für österr. Geschichte D. XL. 133—155.

2) Otakarova rýmovaná kronika. Cap. 103. U Pertze, Scriptores rerum Austr. III. 117.

sedmi kurfiřtům: Kolínskému, Mohučskému, Trevírskému, Falckému, Saskému, Českému a Braniborskému¹⁾. Tehdáž však po smrti Vilémově volili kromě jmenovaných také ještě jiná knížata jako na př. Brunšvický, Salcpurský atd. Nejspíše kurfiřt Mohučský navrhl nejprve sotva pětiletého syna Kunráta IV., Konradina. Stáří jeho, ale ještě více strach, že by se mohl státi nástrojem Ghibellinů, přiměly papeže Alexandra IV., že brevem z Anagni dne 28. července 1256 arcibiskupu Mohučskému zasláným, rázně proti Konradinovi se ohradil²⁾. O trůn ucházel se pak cizozemec, Richard Cornwallský, bratr Anglického krále Jindřicha III. Tento byl již vhod kurii; cizí, německá dynastie na trůně německém, tak se soudilo, nebude moci činiti nároků na Itálii a Sicilii. Kromě toho Richard přivezl s sebou mnoho peněz a ty byly, zvláště u některých kurfiřtů, kteří při tomto ucházení o trůn nemohli svou ctižádost nijakž ukojiti, výbornou „mastí na ruku“. Proti tomuto kandidátu vystoupil jiný cizozemec, Alfons, král Kastilský, kterého zvláště Trevírsko podporovalo. Z domácích knížat mohl se koruny nadíti nejspíše Vitelsbachovec Ludvík II.; avšak jelikož nedávno před tím v slepé vášnivosti dal popraviti svou choť, jejíž nevina jasně se objevila, odcizila se mu srdce velmožů. Jiní knížata německá, jako na př. Askaniovci Jan a Ota Braniborský, byli sice mužové ctihodní, ale příliš chudí, tak že nemohli vlastními prostředky vésti skvělý dvůr a upokojiti lakotnost voličů. Na německé korunní statky nebylo více lze se spolehnouti; ty byly dávno rozmrhány. Tak koruna, již největší panovníci křesťanští byli nosili za lesku a slávy svět oslňující, dostala se na trh jako hračka dětská.

Že v tehdejší době, kdy kandidáti mezi sebou závodili, přihlíženo k hlasu Přemysla Otakara, o tom vypravují čeští letopisci. Píší, že „dne 17. června 1256 přišel arcibiskup“

1) Raynald, Annal. eccles. ad. an. 1263. č. 53. na u. m. str. 92.

2) Raynald, Annal. eccl. ad an. 1256. č. 3. na u. m. 17.

biskup Kolínský Kunrát incognito do Prahy a ubytoval se v premonstratském klášteře na Syoně. Od panovníka, jenž mu nahradil cestovné, byl důstojně přijat a jednal prý s ním o záležitostech říše. Vrátil se dne 10. srpna se skvělými dary do Kolína, když byl ne v slavnostním průvodu, nýbrž v oděvu laickém vzdal poctu ostatkům svatých v hlavním chrámě pražském¹⁾. Čeho se vyjednávání toto týkalo, zdali Kunrát hleděl získati Čechy pro návrh anglický, o tom prameny nevypravují, pozdější letopisci ze XIV. století, Otakarova rýmovaná kronika a Jan opat Viktringský tvrdí: že se jednalo o přijetí koruny německé, kterou však Přemysl Otakar zamítl, „poněvadž je spokojen s mocí a důstojností, kterou mu nejvyšší propůjčil“²⁾. Nebylo by s podivením, kdyby se mocnému knížeti Českému bylo nabídko skutečně nejvyšší místo v křesťanstvĕ, sláva jeho byla se již dávno zanesla za hranice rozsáhlé jeho říše; ale nepochopitelné by bylo, kdyby byl Přemysl Otakar skutečně sáhl po svůdném tomto zboží. Země nově nabyté nebyly ještě s vlastní jeho říší sloučeny a rozliční nepřátelé doma a za hranicemi čekali na vhodnou příležitost, aby veřejně vystoupili.

Rozloučili jsme se s Přemyslem Otakarem v letě 1255 v Praze, kde chystal choti své Markétě slavnostní přijetí. Zdá se, že ostal zde až do zimy a že jen v prosinci odebral se na krátký čas do Rakous³⁾, jelikož se s ním shledáváme již 1. ledna 1256 v Brně a dne 16. v Olomúci. V Brně

1) Cont. Cosmæ ad an. 1256. U Pertze IX. 176. „Ut credimus, cum principe Bohemiæ de imperio tractaturus“.

2) Otakarova rýmovaná kronika u Pertze na u. m. cap. 115. str. 125. Johannes Victoriensis ad an. 1256. Böhmer, Fontes I. 289. „Otakarus renuit dicens: se data sibi divinitus gloria contentari“. Slova Cont. Cosmæ na u. m. „et in expensis procuratus est“ mluví velice pro tyto pozdější letopisce, s jejichž náhledem ostatně Pulkava se nesrovnává, přidružuje se Kosmova pokračovatele Dobner, Mon. III. 226.

3) Lorenz, Deutsche Geschichte I. 481 z Kremže 12. prosince.

potvrdil ve prospěch opatství Žďárského závět župana Znojenského Bočka, hraběte z Berneku, zakladatele jmenovaného klášteřa, kterýž zemřel v prosinci 1255 a v Olomúci starší privileje cisterciákům velehradským udělené. Dne 28. ledna nadal listinou taktéž v Olomúci podepsanou město Přerov právem Německým. Mezi svědky jeví se Smil, purkrabí Brumovský, jenž se byl za vpádu tatarského vyznamenal¹⁾. Také na Johanity pamatoval Přemysl Otakar listinou ze dne 15. března 1256. Pro péči, jakou neustále věnují chudým a nemocným, vyňal majetek jejich, kdekoli na Moravě se nalézá, z právomocnosti soudu zemského a ze všech břemen župních. Vítěz nad Tatary u Olomúce, Jaroslav, podepsal vedle jiných co purkrabí Pražský listinu o tom již v Praze vydanou²⁾. Tedy již 15. března opustil Přemysl Otakar Moravu. V Čechách ostal až do konce května. Dne 27. března vydává v Sadské listinu pro klášter v Sv. Florianě v Horních Rakousích³⁾, a 19. dubna v Praze pro klášter Břevnovský⁴⁾. Potom navštívil Rakousy; přítomnost jeho ve Vídni dne 9. června zřejmě je z listiny pro biskupa Frysinského Kunráta vydané⁵⁾; pak zavítal zase na Moravu, kde vypsán byl obecný snĕm zemský na měsíc červenec a sice do Opavy. Přítomní přední hodnostáři zemští: Pardus, komoří Olomúcký, Kuno, komoří Brněnský, a Sudomír, komoří Břeclavský, dále Beneš, komoří Moravský t. j. markraběcí, Markvart komoří Český, pak purkrabí Olomúcký, Přerovský a Hradecký (Grätz v Opavsku), zemští

1) Cod. Dipl. Mor. III. 232 ssl. V. str. 235 toh. díla. Hrabství Berneku dostalo se nového správce Smilem z Brumova, bratrem Bočkovým. Cod. Dipl. Mor. III. 224.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 206. O náhrobníku Jaroslava ze Šternberka, Světozor 1861, str. 221.

3) Urkundenbuch des Landes ob der Enns III. 225 dto. Zachea VI. Kal. Aprilis. 1256.

4) Dobner, Mon. VI. 26.

5) Meichelbeck, Historia Frisingen II. 46.

sudí Olomúcký a Opavský, kanovníci Řehoř, Aleš a David z Olomouce, lenník biskupský Havel z Löwenberku atd. podepsali zde dne 16. července od markraběte Přemysla, syna krále Přemysla I., Olomúckému kostelu pro biskupa Roberta okolo roku 1234 vydaný list darovací¹⁾. V Opavě byla potom ještě dne 8. schválena výměna statků mezi městem a tamější komendou Německého řádu, a mezi komořím Olomúckým Pardusem a komendou Johanitů v Hrobnicích, a pak nastoupena cesta do Prahy²⁾; neboť 17. července přijel tam připomenutý již arcibiskup Kolínský, aby, jak bylo v Praze tehdy rozšířeno, vyjednával s Přemyslem Otakarem o říši.

Rada, kterou byl arcibiskup Kunrát z Prahy s sebou přinesl, osvědčovala se již počátkem příštího roku 1257. Přemysl Otakar byl poslední měsíce roku 1256 strávil v Rakousích. Známý jsou nám tři listiny, které podepsal ve Vídni dne 30. listopadu, 18. a 26. prosince³⁾.

Zdali byl biskup Bruno při Přemyslu Otakarovi, nedá se ze současných listin dokázati. Podle nich objevuje se dne 2. června 1256 v Olomúci, načež o něm pomlčují až

1) Cod. Dipl. Mor. III. 214. ssl. Jireček, Codex juris Bohemici, pag. 143 sqq. Diplomu tomuto schází úvodní formule, že totiž „Otkarus D. g. dominus regni Bohemie, dux Austrie et marchio Moraviae“ ad petitionem Brunonis episcopi Olomucen potvrzuje doslovně darovací list z 1234, jenž opět obsahuje v sobě list z r. 1206. Mezi svědky nápadným je „Wolkmarus Camerarius regine“; Volkmar užíval toho titulu za krále Václava. Ostatní svědci hodí se úplně do této doby.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 220 a 221. Podle listiny dto. Actum Viennae 19. července 1256 (Kniha listin kláštera Heiligenkreuzu, Fontes rer. Austr. XI. 133) mohlo by se za to míti, že Přemysl Otakar odebral se z Opavy, kde, jak dokázáno, 18. července podpisoval, do Vídně. Nehledíc ani k tomu, že listina nepraví „datum“ nýbrž „Actum“, k čemuž nebyla nezbytná potřeba přítomnosti knížete, bylo v tehdejší době holou nemožností, aby se člověk dostal jedním dnem z Opavy do Vídně

3) Böhmer, Otakar'sche Regesten. Additamentum secundum pag. 433. Kniha listin kláštera Heiligenkreuzu na u. m. 134.

do 6. listop. t. r. Toho dne podepsal upravení hranic biskupského statku svitavského proti pozemkům premonstratského kláštera v Litomyšli. Z této listiny vyrozumívá se, že biskupská farní osada byla tehdy na nynějším svém místě vystavěna a že opuštěno místo téhož jména¹⁾. Že by Přemysl Otakar nebyl důkladně zpraven o poměrech v Německu, nemůžeme zrovna tak připustiti, jako že biskup Bruno nebyl tázán o radu. Privil o něm současný a jemu blízký pramen olomúcký, že vynikal velikým věhlasem²⁾. Co tedy Kunrát arcibiskup Kolínský po návratu svém z Prahy strany volby císařské v Německu podnikal, může se považovati za výsledek rozmluvy jeho s Přemyslem Otakarem. Jelikož tedy Kunrát dne 13. ledna 1257 ve Frankfurtě před branou prohlásil Richarda za zvoleného krále, zdá se býti velice pravdě podobnou pakli ne jistou zpráva, že na volebním sjezdě ve Frankfurtě zastoupeny byly Čechy plnomocníky, kteří hlasovali pro Richarda, jinak by byl sotva mohl zvolený Římský král psáti papežskému legátu v Anglii, Janovi arcibiskupu Mesinskému, „jak právě zvěděl, že plnomocníci krále Českého znovu přibyli do Kolína a tam oznámili, že Přemysl Otakar k volbě jeho úplně svoluje a že ochoten je, jemu Richardovi, když by do Německa přišel, holdovati a k službám jeho 16.000 pavezníků připravit.“ Zdá se však, že Přemysl Otakar jednal jinak nežli prohlásili jeho vyslanci, neboť o několik neděl později súčastnil se dne 1. dubna plnomocenstvím ve volbě Alfonsa Kastilského, jak s určitostí se dozvídáme z papežských listů ze dne 31. srpna 1263 a 7. listopadu 1268, o nichž později budeme mluvit, což však mu nebylo zase na překážku, aby dne 9. srpna 1262 přijal od Richarda svá léna rakouská a aby pak 1268 byl na rozpacích, zdali by se neměl súčastniti v navrhované tehdy volbě třetího krále

1) Cod. Dipl. Mor. III. 223.

2) „Vir magni consilii“. Necrol. Olom. Ms. v kap. archivě.

Římského¹⁾. Nám je tato zdánlivá kolísavost důkazem, jak dalece byla již tradice ve sporu se skutečností. Tradice vydávala německou královskou korunu za vrchol moci pozemské, skutečnost za prostředek osobní vypočítavosti, a jak Přemysl Otakar dobře předpovídal, že neodvratná slabost Německa napomáhá k jeho moci. Bylo by bývalo možno, kdyby Německo bylo sjednoceno, počítí ještě roku 1257 válku s Bavorsy?

Biskupství Pasovskému, k Bavorsku příslušnému, dostalo se okolo r. 1257 Otou z Lonsdorfu knížete církevního, který jako mnozí jiní biskupové v středověku vynikal kromě čilosti a dbalosti ve věcech církevních zvláštní obratností v záležitostech světských. I předsevzal si zjednatí biskupství svému úplnou územní samostatnost. Pokud Ota Osvicený byl knížetem v Bavorsku — zemřel v Landshutě dne 29. listopadu 1253 — a pokud slabí biskupové spravovali diécesi Pasovskou, byl pokoj. Když však okolo r. 1255 rozdělena byla země mezi syny Otovy a Ludvík Přísný obdržel Bavorsko Porýnské, Jindřich, zeť Bely IV. Dolní Bavorsko, a když od r. 1254 biskupem Pasovským byl Ota z Lonsdorfu, poměry se změnily. Bavorsko domáhalo se jistých práv purkrechtních a fojtství v biskupství, kterýchž Ota nechtěl uznati a biskupství osobilo si práva k jistým lénům starých hrabat od Luku a z Ortenburku, která zase Bavorsko za svá prohlašovalo. Také pro minci, tuto nejehoulostivější stránku středověku, povstaly neshody, podle čehož nemohl se očekávati dlouhý mír mezi Pasovem a Bavorskem. Přemysl Otakar, kterému pro Rakousy a Štýrsko nemohli býti lhostejnými poměry biskupství Pasovského, k němuž větší část nové jeho říše náležela, nahlídl ihned, že dostavila se doba, aby si biskupství Pasovské spolkem proti Bavorsku zavázal

¹⁾ Böhmer, Regesta imperii z 1246—1313. V Štuttgartě 1844 str. 39. Pak Busson: Die Doppelwahl des Jahres 1257 a Das römische Königthum Alfons X. von Castilien. V Münstru 1866. Str. 136.

a tak se opatřil, aby Bavorsko drženo bylo Pasovskem na uzdě, kdyby toho byly potřebí. Proto uzavřel v Linci dne 23. dubna 1257 s Otou z Lonsdorfu spolek na výboj a odboj¹⁾, což bylo opatrné; ale zajisté předčasné bylo počítí ještě téhož roku v měsíci srpnu válku proti Bavorsku²⁾. Výprava tato, poněvadž byla ukvapena a poněvadž tedy zůstavena byla šťastné náhodě, vypadla také velmi nešťastně. Přemysl Otakar, kterýž o novém roce byl v Praze³⁾ a tam setrval až do února⁴⁾, meškal za příprav k této válce v Rakousích; tam vydal listiny dne 9. května v Novém městě za Vídní a dne 19. července v Lilienfeldu⁵⁾, načež v srpnu osobně výpravu zahájil. Vojsko skládající se z Čechů, Moravanů a Rakušanů dostalo se přes Pasov údolím Vilsy až k hradu Frauenhofen, dvě hodiny od tehdejšího hlavního města Landshutu, kde právě se zdržoval kníže Jindřich se svou chotí Eliškou. Sem byl Přemysl Otakar zaslal teprve pět dní před vtrhnutím do Bavorska prohlášení války; ale Jindřich byl k válce připraven a bratr jeho Ludvík také měl pohotově zbrojný lid, který by se k němu připojil. Toto neočekávané spojení se obojího vojska přimělo Přemysla Otakara žádati za příměří, které mu bylo také pro den sv. Bartoloměje, 24. srpna, povoleno. Příměří toho užil Přemysl Otakar k ústupu k Mühldorfu nad Inem, kterážto osada ležela tehdejší ještě v Salcpurku. Přemysl Otakar ušel ještě šťastně přes most, ale když po příměří Bavoři vojsko

¹⁾ Mon. Boica XXIX. 2. Str. 109.

²⁾ Hermannii Altahen Annal. ad an. 1257. „Ottaker . . . iuvenilis etatis audacia persuasus, sine provida deliberatione consilii . . . per Pataviensem civitatem in terram Bavariae hostiliter est ingressus“. U Pertze XVII. 399.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 225. Listina z Prahy 7. ledna 1257.

⁴⁾ Otakarus confirmat donationes praedecessorum suorum ad capellam sti Venceslai dno Nonis Febr. 1257. Cop. v pražském národním museum.

⁵⁾ Böhmer, Regest. Otak. na u. m. 434. Správně otištěno v Lorenzovi, Deutsche Geschichte I. 450—456.

české tísnilo a k velkému prospěchu nutilo, prolomil se dne 25. srpna pod přecházející most a na předměstí byla dřevěná věž, kam se přecházející utekli, na rozkaz knížete Ludvíka zapálena. Prameny bavorské udávají ztrátu nepřítele zde u Mühldorfu na 400, salcpurské pak ztrátu celé výpravy na 3000 mužů. Vojsko v Mühldorfu sevřené mohlo po 9 dnech svobodně odtáhnouti na základě smlouvy, k níž později také Přemysl Otakar přistoupil ¹⁾. Ve výpravě této účastnil se bohatý a četný rod Vítkovců, pánů z Lomnice, Říčan, Kravař, z Lichtenburku a ze Zvíkova ²⁾. Výprava měla alespoň ten dobrý výsledek, že nastoupil trvalý mír mezi Čechami a Bavorskem a že tedy Bavorsko chovalo se neutrálně, když později Přemysl Otakar vystoupil proti Uhrám. Jak velice oddával se přání, aby se konečně důkladně vypořádal s Belou IV., vidíme z nařízení daného v Plasích v Čechách dne 15. října 1257, aby na jednom ostrově Moravy vystavěna byla proti Uhrám pohraničná pevnost Hradiště. Plán k tomu a vyrovnání s klášteřem Velehradským, jemuž staveniště náleželo, svěčil Přemysl Otakar biskupu Olomúckému Brunonovi, pánům Jindřichovi z Liechtensteina, Vilémovi z Hustopeče, komořímu svému Pardusovi, bratru jeho Sudimírovi a svému sudímu Janovi z Višňova ³⁾. Biskup Ota Pasovský žil také nyní jako dříve v napnutém poměru s Bavorskem,

Kromě těchto válečných událostí na venek zdá se, že v samé Moravě nepanovalo dosti jistoty. Jeptišky v Tišnově měly spor se sv. Petrem v Brně, byly totiž patronem tohoto kostela. Aby se spor urovnal, obrátily se na svého ordinaria, biskupa Brunona v Olomúci. Rok však položen na místo, s nímž jeptišky nesouhlasily, „poněvadž pro příhody válečné

¹⁾ „Quam formam compositionis dux Austriæ acceptavit“. Annal. Salisburgen. U Pertze IX. 794.

²⁾ Hermann Altahen annal. ad an. 1257. Chron. Salisburgen ad h. an. U Pertze XVII. 399 a IX. 794.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 246.

nelze tam nikoho vypraviti bez nebezpečení života ¹⁾. Jak, což pak již ke konci r. 1256 děly se na Moravě přípravy k válce s Bavorskem pro rok 1257? Zdá se, že tehdy byla Morava neustálým táborem válečným. Dobrodružný život, jaký se v XV. století nazýval trefně „condotierstvím“, objevoval se již tehdy na Moravě. Byl to následek vyzbrojování lenníků, což byl biskup Bruno asi před desíti lety zavedl. Každý lenník musel vydržovati jistý počet ozbrojených žoldnérů, kteréž jednoduše najímal. V uherské válce setkáme se s těmito moravskými kondotiery, jimž dostávalo se papežskými kazateli kříže denně nové posily. Minorita Bartoloměj, obyčejně Čech nazývaný, působil na Moravě nepřetržitě svou uchvacující výmluvností a měl se tam právě zase navrátit, k čemuž jej papež brevem z 29. ledna 1257 také zvláště odporučil ²⁾. Takovito kazatelé kříže zavdávali neustále podnět k tvoření se kondotierů. Tenkrát směřovala výprava hlavně proti Rusům, jichž kníže Daniel, kterého jsme poznali za války v Opavsku r. 1253, opět odpadl od víry katolické. Biskup Olomúcký a Vratislavský ustanoveni, aby odpadlictví toto vyšetřili ³⁾.

Bartoloměj měl však také ještě jiný úkol na Moravě. Známé je nám z roku 1244, že sekta Katarů způsobila opatření, kterými měla býti potlačena. Zdá se však, že toho nebylo dosaženo, jelikož papež Alexandr IV. brevem z Lateranu dne 17. dubna 1257, ustanovil pro Moravu několik dozorců, kteří by bděli nad pravověrností obyvatelstva. Bartoloměj, tehdy lektor minoritský v Brně a klášterní jeho bratr Lambert, příjímím Němec, byli jmenováni, pokud sáhají naše zprávy, brevem tímto prvními inkvizitory pro

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. 226. Alexandr IV. z Lateranu 8. ledna 1257.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 227. Že Bartoloměj 30. ledna 1257 ještě byl v Římě, o tom svědčí listina vydaná pro Německý řád od Alexandra IV. z Lateranu III. Kal. Febr. Pontif. an. III. Cod. Dipl. Mor. III. 228.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 232.

Čechy a Moravu s rozsáhlým plnomocenstvím¹⁾. Pohříchu ze slov papežských nelze vyrozuměti, jakého druhu bylo to kacířství: zdali to byli staří Katarové nebo Valdenští tehdejší v Bavořích se vyskytující? Jelikož v pozdější době učení Valdenských v paměti se udrželo, Katarů však upadlo v zapomenutí, nepochybíme snad, pakli počátek Valdenských okolo roku 1257 do Moravy a do Čech položíme²⁾. Papež sliboval si veliké výsledky od horlivosti krále, který se, jak víme, právě tou dobou zabýval s vystavením pohraničné pevnosti Hradištské.

Starost, aby Morava chráněna byla v čas pevností, nebyla zbytečna. Známé je nám, že zvolený arcibiskup Salcpurský, Filip Korutanský, bratranec Přemysla Otakara, — je synem otcovy sestry Jitky³⁾, — od r. 1246 činí nároky na arcibiskupství, aniž by chtěl přijmouti vyšší posvěcení. Okolnost tato, jakož i jeho úplně světské chování přiměly kapitolu salcpurskou, že jej 1256 sesadila a na jeho místo Oldřicha, biskupa Sekavského, povýšila⁴⁾. Tím povstaly ovšem dvě strany v zemi, jenž se ohlížely po cizí pomoci. Strana Filipova obracela zraky své k bratru jeho Oldřichovi III., knížeti Korutanskému a k Přemyslu Otakarovi, strana Oldřichova pak ke králi Uherskému Belovi IV. Spor tento byl z počátku jen částečný, když se však objevilo, že spolkem na výboj a odboj mezi arcibiskupem Oldřichem a králem Belou IV. uzavřeným měl by býti změněn mír budínský ze dne 3. dubna 1254, stal se spor tento ihned příčinou jedné z nejpronikavějších válek mezi říší Česko-moravskou a Uhrami.

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 238.

²⁾ Časopis českého Museum. R. 1868. Str. 296. Raynald Annal. eccl. ad an. 1257 č. 12.

³⁾ O tomto příbuzenství: Johannes Victorien I. 5. Böhmer, Fontes I. 289. Viz str. 285 toh. díla.

⁴⁾ Obsírně o tom O. Lorenz, Ottokar II. von Böhmen und das Erzbisthum Salzburg 1246—1260. Sitzungsberichte der kais. Akademie D. XXX. 472 ssl.

Neboť tou chvílí, jakmile Oldřich uzavřel spolek s Uhrami, stržen byl Přemysl Otakar nezbytně do sporu salcpurského. Nezbyvalo nic jiného nežli buď se vzdáti celého Štýrska nebo chopiti se zbraně; prvnímu Přemysl Otakar ovšem nechtěl a proto podporoval bratrance svého Filipa proti Oldřichovi, až tento 1259 dostal se do jeho zajetí a na pevném hradě Wolkensteině až do počátku roku 1260 čekati musel na další rozhodnutí. V Salcpurku udržel se Filip bez velikých nesází¹⁾.

Rozhodnutí spočívalo v Štýrsku. Již dlouho doutnal zde troud nespokojenosti. Panství uherské docházelo podpory jen od duchovenstva, ale ne od mocné šlechty, která nikdy nemohla zapomenouti, že druhdy přímo k říši příslušela a nyní pokojně se měla dívati, jak země považuje se od krále Bely za přívěsek koruny uherské a jak se s ní nakládá. Již ta okolnost, že správa země nebyla dána domorodci nýbrž banu Slavonskému, Chorvátskému a Dalmátskému, Štěpánu Šubičovi ze Záhřeba, musela zupudit do tábora nepřátelského rody z Stufenbergu, Ptuje, Pfaunbergu a Merenbergu, vůbec šlechtu domácích, kteráž také skutečně r. 1258 hejtmana zemského Štěpána ze země potupně vyhnala a tak veřejně se postavila proti cizincům. A v tu dobu přidal se arcibiskup Oldřich k Uhrům a vydal jim arcibiskupské, pevné město Ptuj.

Jitření v Štýrsku a dokonalá roztržka s králem Belou nemohly ostati tajny Přemysla Otakara; setkáváme se s ním v měsíci únoru 1258 ve Vídni²⁾; přítel a rádce jeho, biskup Bruno, vydal se tam v měsíci květnu, aby byl blíže dějiště. Za té příležitosti přísluhoval o letnicích, tehdejší 12. května, při svěcení nově jmenovaného biskupa Pražského, Jana III., v kostele sv. Štěpána³⁾. Biskup Mikuláš byl totiž dne

¹⁾ Doklady v uvedeném pojednání: Ottokar und Salzburg.

²⁾ Böhmer, Otakar's Regest. ad. h. an. a listiny cisterciáckého kláštera Heiligenkreuzu I. Fontes rer. austr. XI. 142.

³⁾ Mon. Boica XXIX. 2. str. 117.

17. ledna 1258 zemřel a Jan z Dražic dosedl 1. února 1258 na stolec biskupský. Jan spravoval diécesi Pražskou do 1278. Z uložení nepřítomného metropolitů, arcibiskupa Mohučského, biskup Bruno hned po volbě dne 10. března volbu potvrdil¹⁾. Biskup Bruno prodléval tehdejší v Praze.

Tehdejší ujalo se již asi dosti hluboce přesvědčení, že bude válka s Uhrami, ješto markrabě Přemysl Otakar neměl nic spěšnějšího na práci nežli dokončiti pohraničnou pevnost Hradiště a zalidniti ji rychle udělením městského práva brněnského. Prvními osadníky hradištskými byli obyvatelé Kunovic a starého městyse Velehradu, jehož místo zaujímá nynější Staré město. Biskup Bruno, Jindřich z Liechtensteina, Vilém z Hustopeče, Komoří Pardus, bratr jeho Sudi-mír a zemský sudí Jan z Višnova byli při tom, jak jsme již poznamenali, komisary a rádcí. Markrabě potvrdil svobody udělené pevnosti, předešlého roku započaté, listinou vydanou dne 23. května u „Nového Velehradu“, nynější vsi Velehradu klášterního²⁾. Biskup Bruno ji podepsal. Musíme se skutečně obdivovati činnosti tohoto letitého muže. Dne 12. května setkáváme se s ním ve Vídni a 23. již v Hradišti a odtud skoro nepřetržitě při markraběti, při čemž předce ještě měl dosti času, aby dostal své povinnosti co biskup. Zvláště předešlého roku byla asi církevní jeho činnost neobyčejně rozsáhlá tak v Pustoměři, kde 26. února 1257 potvrdil vyrovnání o desátku mezi jeptíškami herburskými a Johanity v Brně, v Přibicích, kde dne 7. května podepsal listinu, že tamější farní kostel byl od něho ke cti sv. Jana Kř. posvěcen, v Jihlavě, kde 31. května posvětil tamější farní kostel ke cti sv. Jakuba a sv. Majdaleny, v Čejči, kde znovu vysvětil kostel od Kumanů znesvěcený a 2. června vydal o tom listinu, v Plasích, kde 15. října zpečetil první zakla-

¹⁾ Cont. Cosmæ ad an. 1258. U Pertze IX. 117.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 256 a Brandl, Poloha starého Velehradu. V Brně 1862, str. 20.

dací list pro město Hradiště¹⁾. Také pro nový klášter premonstratských jeptíšek v Nové Říši byl Bruno toho roku činným.

Dějepis nezná vlastního zakladatele a rok založení tohoto kláštera. Vypravuje pouze, že Olomúcký župan, Vítek z Jindřichova Hradce, r. 1247 daroval klášteru Zabrodovickému dva lány a jeden sad ovocný, což byl koupil od Viléma Volbramovice v Říši a že již v letě 1248 vyskytuje se probošt Říšský Heřman²⁾, z čehož by se dalo souditi, že klášter stál již r. 1248 a že byl nejspíše založen ze Zabrodovic. Každý opat tohoto kláštera nazýval se alespoň „otcovským opatem“ kláštera Novo-říšského, což zdá se podporovati náš náhled, jelikož název takový dávaly jen kláštery novější klášterům starším, z nichž byly založeny. Klášter jeptíšský, jehož příjmy spravovány byly vždy od proboštů z řádu premonstratského, udržel se živoře a beze všeho významu pro dějiny zemské až do 1596. Toho roku byla poslední jeptiška převedena do kláštera Chotěšovského v Čechách, kde také zemřela. Klášter obdrželi kanovníci téhož řádu, kteří jej spravují až do této chvíle. Biskup Bruno podle listiny v Brně dne 14. října 1257 rozhodl dlouholetý spor o patronát a desátek ve prospěch kláštera a rozhodnutí své potvrdil písemně v Kroměříži dne 23. února roku příštího³⁾.

Avšak také počátkem roku 1258 neustál biskup v rozsáhlé své činnosti duchovní, jen že tentokráte platila více hlavnímu kostelu. Běželoť o zvýšení důstojnosti a lesku bohoslužby a k účelu tomu založil Bruno z biskupských

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 235—246. Listina pro Jihlavu datována jest: Pridie Kal. Maii 1257. Bruno v ní praví: „Pridie Kal. Maii, feria quinta Pentecostes . . . chorum parochialem . . . dedicavimus“. Čtvrtek v témdni letničním připadl ale 1257 na 31. května, z čehož patrno, že v listině má státi: Pridie Calendis Iunii.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 80 a 93.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 245 a 254.

příjmů a z přikoupených statků čtyry kanovnická obročí, katedrální školu pro dvacet chovanců a zvýšil dotaci kapitolského děkana, „která byla skromná a hubená,“ biskupskou stolní vsí Vyklekem. Listina toho se týkající sepsána byla v Olomúci 3. ledna 1258¹⁾. Jak velice odtud až ke konci běžícího roku upotřebováno bylo sil jeho od markraběte na venek, to dokázati můžeme jistě nedostatkem listin jeho pro Moravu během r. 1258. Počátkem roku byl Bruno v Praze, kde 1. února zvolen byl nový biskup, od května spatřujeme jej ve Vídni, po té před Hradištěm a teprve 15. prosince opět v Olomúci, kde podepsal listinu Rainhardovi z Prostějova²⁾, kdežto naopak Přemysl Otakar prodléval na Moravě od března až do konce roku, aby, jak za to máme, přítomností svou v otčině odvrátil podezření, jako by podporoval nespokojence v Štýrsku, a pak aby jako moudrý vojevůdce konal potřebné přípravy proti Uhrám, jelikož válka, jak věci stály, byla nezbytna. Až do podzimku meškal Přemysl Otakar v Čechách; v červenci byl v Kutné Hoře, v srpnu na loveckém hradě Křivoklátě; odtud propůjčil městu Jevíčku právo magdeburské, jakého požíval Unčov a zřídil tam ríchu dědičnou. Třinácte na blízku ležících míst, jejichž německá jména svědčí, že měla asi německé obyvatelstvo, podřízena soudnictví jevíčskému³⁾. Od října setkáváme se s ním na Moravě: dne 17. října rozhodl ve sporu o patronát mezi klášteřem Tišnovským a farářem kostela sv. petřského v Brně ve prospěch klášteře⁴⁾. Tehdáž byli při dvoře jeho rakouští ministerialové, pánové

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 251. Již před šesti lety nadal Bruno v Olomúci 29. září 1252 u kostela katedrálního čtyry místa kanovnická Raclavicemi u Osoblahy, ale s jistými výměnkami. Cod. Dipl. Mor. III. 152. Máme za to, že nové toto nadání r. 1258 se stalo, aby se nová místa kanovnická vyrovnala starým.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 264.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. V. 243.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 259.

Ota z Hardeku, Ota z Maisavy, Kunrát z Zeckingen, Hadmar z Lichtenwerde a Kunrát z Himperka, pak jeden farář z Vídně a opat u Skotů, ale družina jeho z Moravy nebyla četná; jmenujeme z nich Kadolda Moudrého z Drholce, Smila z Bělkova a olomúckého kapitolského děkana Herborta. Je to významné, poněvadž brzy na to setkáváme se v prvním témdni měsíce ledna 1259 v Brně se sjezdem, který obeslali Čechové a nejvyšší úředníci z čtyř žup, v kteréž byla Morava kromě jiných tehdejších rozdělena a sice: župy Olomúcké, Břeclavské, Brněnské a Znojenské. Přítomen byl také Jindřich, kníže Vratislavský. Jména jejich jsou nám známa z listiny tišnovské ze dne 5. ledna¹⁾, kterou se potvrzuje zakladačský list z 31. října 1234. Jelikož jména tato objevují se o rok později z velké části ve vojště Přemysla Otakara, máme za to, že sjezd tento souvisí s přítomností rakouských pánů při dvoře a obojí s dozrávajícími událostmi ve Štýrsku, že tedy válka s Uhrami o Štýrsko byla po delší čas připravována. Hraběte z Hardeku známe již co hlavní osobu při tažení Přemysla Otakara do Rakous.

Aby Štýrské veřejně podporoval a tak jaksi počínal se uchopil, tomu markrabě ovšem nechtěl; smlouva budínská mu v tom bránila; ale že na žádost Štýrských a jmenovitě na radu hraběte Oty z Hardeku a některých pánů rakouských potají podporoval povstání, praví samy české prameny²⁾. Moravští velmoži asi uvažovali nejistotu štěstí válečného; praví se, že jen někteří radili k válce, když tato otázka, jak se domníváme, dostala se na brněnském sjezdě na denní pořádek. Přes to však Přemysl Otakar odhodlal se ke kroku rozhodnému a vydav se z jara 1259 do Vídně

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 264.

²⁾ Annal. Otakariani ad an. 1260 „ad instantiam Styriensium nobilium et civitatum, de consilio incliti comitis Ottonis de Hardek et quorundam Austrialium, et perpaucorum admodum de Moravia, dictus dominus regni Bohemiae, Styrienses in suam protectionem recepit“. U Pertze IX. 182.

cestoval až do léta po Rakousích. Dne 18. dubna mešká ve Vídni, 6. května u Enže a 10. května u Velsu ¹⁾, a když se v měsíci červenci vrátil do Prahy a podle obyčeje tehdejšího nábožným skutkem, rozšířením svobod premonstratského kláštera v Litomyšli ²⁾, ucházel se o požehnání nebes, mohla se válka považovati za věc rozhodnutou.

Rádce jeho, biskup Bruno, zvolil si biskupský hrad modřický za své bydliště, čekaje zde na počátek výpravy polní. Dne 3. června 1259 potvrdil zde patronátní právo v Mohelnici klášteru Oslavanskému, a 29. září patronátní právo při kostele sv. Petra v Brně jeptišskému klášteru v Tisnově ³⁾; Přemysl Otakar sám vydal se v říjnu do Vídně a v listopadu přes Kremži do Znojma ⁴⁾, kdežto zatím vypuklo povstání Štýrských proti panství uherskému. Povstání toto muselo se zdařiti, jelikož bylo dobře sestrojeno a v čas provedeno.

Okolo polovice roku 1259 dostavilo se ke dvoru uherskému poselství mongolského chána v Kipčaku, Nogaje, přinášeje návrh spolku přátelského a válečného. Dilem politické, dilem náboženské příčiny nutily krále Uherského, aby návrh ten naprosto zamítl, i kdyby předvídal, že Mongolové pak vtrhnou do Uher ⁵⁾. A právě odůvodněný strach

¹⁾ Böhmer, Otakar'sche Regesten. V Urkundenbuch des Landes ob der Enns III. 259 je ovšem diplom pro Waldhausy, podle něhož Přemysl Otakar byl 5. března 1259 v Praze. Že však listina tato je podvržena, svědčí již úvod: „Otto (sic) Dei gr. Boëmorum rex, dux Austrie et Stirie ac Marchio Moravie“. Přemysl Otakar nepsal se tehdy nikdy Rex.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 271.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 269 a 273.

⁴⁾ Mon. Boica XXIX. 2. pag. 427 a Cod. Dipl. Mor. III. 159. Pak Mon. Boica na u. m. 184 bez roku, náležející však do 1259. Srovn. Mon. Boic. VI. 218.

⁵⁾ Raynald, Annal. eccl. ad an. 1259. XIV. 49. Letopisec XIV. stol., pražský probošt kapitolní František, vypravuje: „Rex Tartarorum audiens de eius (Otakari) probitate, magnificentia, misit sibi dona re-

před vpádem Mongolů ¹⁾ způsobil, že králi Belovi bylo se postarati o bezpečnost své říše a podržeti tedy v zemi hotovost brannou. Že síla nepřátelská je upoutána, bylo Přemyslovi Otakarovi dostatečně známo, kdežto on po míru s Bavorsy uzavřeném mohl volně upotřebiti svých zbrojných sil. A zdá se, že tak také učinil nejrozsáhlejší měrou, jelikož letopisy současné vypravují, že ještě koncem roku 1259 za krátký čas Uhři byli ze Štýrska vypuzeni. Hrabě z Hardeku při dvoře pražském tak často přítomný, měl v tom s rakouskými svými many zvláštní podíl. Jen Ptuje, sídlo uherského korunního prince Štěpána, kteráž beztoho náležela k arcibiskupství Salepurskému, ostala v rukou uherských ²⁾. Pro Přemysla Otakara bylo hnutí štýrské znamením k vytrhnutí. V únoru najímáno z Čech vojsko, které se 4. března 1260 dalo na pochod. Tu se objevilo, tak alespoň vypravují prameny české, že se naprosto nedostávalo mnohých věcí k válečné

galia et valde rara, asserens in literis suis, quod ipsum tanquam fratrem suum diligeret, volens sibi in omnibus complacere. Rex autem Přemysl magnifice nuncios honoravit, dona prædicto regi præciosa transmittendo“. *Scriptores rerum Boh. II. 24.* Zpráva tato o tatarském poselství ke dvoru Přemysla Otakara je jediná svého druhu, bez udání doby a bez pojmenování chana. Pakli se událost tato skutečně zběhla, pak by poselství tatarské k Belovi IV. vypravené bylo mělo nejkrásnější příležitost Prahu navštívit. Tehdáž byl Nogaj chanem. V Čechách znám byl podle rukopisu Královédvorského chan Kublaj. Tento Kublaj stal se 1259 nástupcem po svém bratru Mangkusovi, žil nejvíce v Číně a zemřel tam okolo r. 1295. (*Hammer-Burgstall, Geschichte der gold. Horde. Str. 160 a 269.*) Těžko jest vyhledati pohnůtku, která by byla přiměla chana vypraviti poselství do Prahy. Událost tak pamětihodnou byli by letopisci předce zaznamenali. Roku 1275 poslal Přemysl Otakar ovšem dary králi Babylonskému. *Dolliner, Cod. pg. 31.*

¹⁾ Bela IV. přiznává se k tomuto strachu v listině ze dne 7. ledna 1263: *Insultus Tartarorum, qui huiusmodi dissensionibus (cum rege Bohemiæ) auditis, regni nostri fines attigerant . . . aliter pacari non possemus, nisi inter nos et prædictum regem Boëmorum ordinassemus parentelam*“. *Féjer. Cod. Dipl. Hung. IV. 3. pag. 101.*

²⁾ *Annal. Otakariani ad an. 1259. U Pertze IX. 182.*

vypravě potřebných, zvláště píce — jaro bylo neobyčejně suché — a že tedy žádáno za příměří, které se mělo teprve 24. června skončiti, aby se, co schází, opatřilo. K příměří tomu bylo svoleno. Získáno tedy skoro půl léta, aby se zbrojení důkladně provedlo. Že Uhři k příměří tomuto svolili a hned neudeřili na nepřítele, což by bylo zajisté v jejich prospěch bývalo, to dlužno zajisté připsati jen strachu před Mongoly. Od ledna 1260 až do dubna byl Přemysl Otakar dvorem ve Vídni, udržuje skrze Jindřicha z Liechtensteina, hejtmana zemského v Štýrsku, neustále spojení s vítěznými povstanci¹⁾. Také Wulfing ze Stubenberku, jenž byl ještě koncem 1259 za korunního prince Štěpána zemským sudím, objevuje se ve Vídni v družině markraběte, což je důkazem, že mezi Štýrskem a markrabětem a knížetem Přemyslem Otakarem panovala úplná shoda.

Obě strany užily příměří co nejvydatněji. Ohlížely se po spojencích, které také našly, a sice Uhry získaly Daniela, krále Haliče a jižní Rusi, v jehož vojstě byli také Mongolové, Boleslava knížete Krakovského, Leška a Šimona z Lančic. S Přemyslem Otakarem spolčili se skoro vesměs blízcí jeho příbuzní: švagr jeho Ota Braniborský, Oldřich Korutanský, Filip arcibiskup Salcpurský, Jindřich Vratislavský a Vladislav Opolský²⁾. Vypravovalo se tehdejší, že na každé straně stálo asi 100.000 vojáků, že však vojsko Přemysla Otakara mělo převahu svými 7000 obrněnými jezdci, kteří tvořili jádro vojska, neboť žaloba, že domácí vojsko za průchodu svého Čechy strašně spustošilo, nesvědčí o přílišné kázni vojska tehdejšího. Jezdci připomenutí skládali se asi z mužů biskupa Brunona a z hotovosti, kterouž povolily Čechy, Morava

¹⁾ V listině Přemysla Otakara pro klášter Břežský (Rain) ve Vídni 10. bř. 1260 objevuje se Jindřich z Liechtensteina co svědek.

²⁾ S jmény jejich seznamujeme se z listiny z 1260 v červenci ad Moravam (acta in La, tedy v červnu, datum in tentoriis ad Moravam, tedy v červenci). Přemysl Otakar udělil Vokovi z Rožmberka hrabství Recké s příslušenstvím. Böhmer, Otakar'sche Reg. str. XXXVI.

a Rakousy. Čechové shromáždili se o velikonocích u Písku, tam alespoň setkáváme se dne 4. dubna s markrabětem a českým vladařem Přemyslem Otakarem, nejvyšším maršálkem Vokem z Rožmberka, nejvyšším purkrabím Pražským Jarošem z Poděús, královským nadkomořím Heřmanem z Rychnova, s tímtéž, jenž 1249 nabídl prchajícímu Přemyslu Otakarovi tvrz Mullenstein a proto byl zvláště vyznamenáván, a s purkrabím Ratmírem ze Švamberka na Přimdě, král. číšníkem Oldřichem Zajícem z Valdeka na Lokti a j. v. Moravané a Slezané, mezi nimiž vynikali biskup Bruno, pak bratři Kadold a Sifrid z Drholce a purkrabí z Maidburku měli středisko své u Pohořelic, a Rakušané pod vůdci bratřími Otou a Kunrátem, hrabaty z Hardeku u Stožce. Markrabě Přemysl Otakar navštívil ještě v dubnu Prahu, kde 26. dubna potvrdil olomúckému katedrálnímu proboštví dvě od katedrálního probošta Mikuláše testamentárně darované vsi a sice Nenakonice na Moravě a Rudeč v Čechách¹⁾, odebral se přes Linec do krajiny u Lavy²⁾, kde se vojsko jeho, jelikož příměří již vypršelo, počalo soustřeďovati v trojhranu, jež tvoří Morava a Dunaj, aby v pevném tomto postavení vyčkalo útok Uhrů. Pohříchu Přemysl Otakar pevného tohoto postavení do 26. června ještě nezaujal a to bylo velkým strategickým poklesem, jak to brzy musel zakusiti.

Posledního dne příměří vojsko uherské leželo jsouc již k boji připraveno na levém břehu Moravy, asi dvě hodiny nad Prešpurkem, kdežto vojsko Přemysla Otakara bylo ještě na pochodu. Pomoc moravsko-slezská stála ještě u Pohořelic, rakouská u Stožce. Král Bela předvídáje, že vojsku spojenému nemohl by tak snadno odolati, jako jednotlivým jeho oddílům, rozhodl se rychlými pochody přikva-

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 278.

²⁾ Dne 24. května vydal Přemysl Otakar u Lince listinu pro klášter Břežský. Pusch a Fröhlich, Dipl. Styrien II. 26.

čiti nejprvé na oddíl u Pohořelic a jej buď úplně zničiti nebo alespoň rozptýliti, za kterýmž účelem vypravil v ty strany již dne 25. června syna svého Štěpána s hojným počtem Kumánů. V noci však jezdci kumanští zbloudili a vrazili za svítání místo Moravanů na Rakušany u Stožce. Hrabata z Hardeku, pak Kadold z Drholce a Oldřich Kraft ze Schleunzu vrhli se na nepřítele, sotva jej zočivše a tlačili jej nazpět; tak vnikli do prostředka vojska uherského, jehož bylo na 10.000 mužů, a byli i s průvodem svým, asi s 300 jezdci šmahem porubáni¹⁾. Zahynuli zde oba bratři Ota z Hardeku a Kunrát z Plainu, poslední potomci slavného svého rodu; Přemysl Otakar, jsa totiž ještě příliš vzdálen, nemohl nešťastným hrabatům pomocí přispěti. Když ještě téhož dne, 26. června, dorazil na místo, našel již jen oloupené jejich mrtvoly. Současníci svalovali skoro jednohlasně vinu prohrané bitky na markraběte²⁾ a nespokojenost byla z toho v ležení taková, že knížata Slezští a markrabě Braniborský chtěli se již vrátiti a že Přemysl Otakar nehodou touto tak dalece pozbyl mysl, že pomýšlel již na ústupky a vyjednávání o mír, čehož ovšem u vítězných Maďarů nebylo lze dosáhnouti. Přemysl Otakar musel ve válce pokračovati, i zatlačil nepřátely opět za Moravu a po několika dnech zaujal více soustředěné postavení v cípu mezi Moravou a Dunajem proti Hainburku. Kdyby se tak bylo stalo před 26. červnem, porážka u Stožce byla by se zajisté nepřiřadila.

Tu se však dostavil jiný nepřítel, krajina nestačila, četné vojsko s mnohými koňmi a soumary užíviti. Vídeň

1) Vdova po Kadoldovi, Eliška, navrátila listinou podepsanou v Oslavanech 19. května 1261 faře v Mohelně nad Jihlavkou, kdež Oslavanský klášter jeptišský měl právo patronátní, na památku chotě svého pět lánů v Popovicích a rozhojnila nadání to jedním dvorcem. Cod. Dipl. Mor. III. 310.

2) „Eidam etiam Otakaro, regi Boëmiæ, prius videlicet in festo sanctorum Johannis et Pauli tristem obtulerat se fortuna“. Hermanní Altahen Annal. ad an. 1260. Böhmer, Fontes II. 515, nebo u Pertze XVII. 402.

sice spravována jsouc řádným purkmistrem, Ojřem Paltramem, dodávala hojně potravin, to však na dlouho nemohlo vystačiti. Špiže musela se sháněti u velké vzdálenosti, k čemuž potřebí bylo značnějších oddílů vojska, aniž by se, jak se podobá, odvrátil hrozící nedostatek. Přemysl Otakar, aby se vyhnul tomuto nebezpečnému stavu, odhodlal se rozestaviti vojsko své až ke Kroissenbrunnu a přepraviti jeden sbor do Hainburku, aby byl pojištěn proti nepříteli. Není žádné pochybnosti, že markrabě s vojskem svým pohyboval se mezi 4. a 12. červencem od Dunaje k severu¹⁾, a že oddělení jedno leželo ještě před rozhodnou bitvou v Hainburku²⁾, kteréž Přemysl Otakar, jak sám vyznává, nemohl k sobě více povolati, kterážto okolnost mohla se státi záhubnou za bitvy dne 12. července započaté.

Nabaživ se nečinnosti — vojsko stálo již od 24. června 1260 v poli — nebo spíše z obavy před nedostatkem všeliké špiže a píce, vypravil Přemysl Otakar dne 10. července váženého rakouského pána, Otu z Maisavy, jakožto parlamentáře do tábora nepřátelského, aby krále přemluvil buď k míru nebo vymohl na něm volný přechod přes Moravu pro jednu nebo pro druhou stranu, k čemuž se nabízelo dvoudenní příměří. Pakli návrh tento byl učiněn, — a Přemysl Otakar sám se k tomu příznává ve zprávě své k papeži —, pak asi stav jeho byl již velmi kritický; neotvíráť se zajisté nepříteli brána k vlastnímu postavení. Bela IV. návrh přijal a ustanovil 12. červenec k přechodu vojska svého na pravý břeh Moravy; na den sv. Markety, 13. července, měla se pak svěsti rozhodná bitva. Avšak jako se přihází také v novější době, nepřátelé, tedy zde

1) „Tandem post plures dies, Otakar rex Boëmiæ, pro comodo equorum et hominum volens ad superiores partes fluminis se transferre . . . insecutus est“. Hermanní Altahen annal. na u. m.

2) „Plures de nostris“, praví Přemysl Otakar ve zprávě k papeži Alexandrovi, „transito Danubio, oppidum Heinburg intraverant“. Cod. Dipl. Mor. III. 286.

Uhři. počítali příměří od půlnoci do půlnoci, kdežto vojsko Otakarovo počítalo od východu slunce. Takovýmto způsobem rozcházeli se ve svých kombinacích; neboť kdežto vojsko české zabývalo se ještě s taktickým rozestavením, Uhři vedeni jsouce králevicem Štěpánem, přešli již v noci dne 11. července u Schlosshofu přes Moravu a 12. července seřadění byli již úplně k bitvě na pravém břehu. Čechové volali ovšem „zrada“, kteréž se Uhři také skutečně dopustili, když se jali ještě 12. července velkým obloukem obklopovati střed, kde stál Přemysl Otakar s červeným praporem sv. Václava. Přes překvapení vojska českého bylo to podnikem odvážlivým. Což kdyby útok se nezdařil a vojsko bylo odraženo? V pozadí tekla široká Morava. Postavení takové volí si nepřítel buď jen lehkomyšlný nebo vítězstvím jistý. Zdá se, že Uhři byli vítězstvím jisti, a byli by velikou svou převahou vítězství dobyli, kdyby se byli nesetkali s bojovníky zoufalými a nejvýše nadšenými. Běželot zde o čestnou smrt nebo o hanebné zajetí. Přemysl Otakar bojoval v čele svých železných rytířů; těmto bylo vydržeti první nával, aby za ochrany jejich mohl se znenáhla český šik rozvinouti, až se Vokovi z Rožmberka podařilo Kumany odraziti. Obrněnci získali nyní místo k útoku a přes nesmírné vedro a strašný prach všecko před sebou drtili. Štěpán jsa těžce poraněn musel bojiště opustiti a Uhři bez vůdce — Bela stál ještě na levém břehu Moravy — procházejí v divém nepořádku, vrážejí na oddíly postupující, uvádějí také tyto ve zmatek a pronásledování jsouce horlivě vojskem českým a v první řadě vojskem biskupa Brunona, podlehají buď meči nepřátelskému nebo hnání jsouc houfně do Moravy. Bela patří s jakéhosi návrší zděšeně na záhubu své jízdy, aniž by mohl pomoci přispěti, načež se zbytky vojska svého ustupuje do vnitř země. Bohatý jeho tábor padl vítězům do rukou. Byla to nejkrvavější bitva, jakou byl kdy Přemysl Otakar svedl; na 18.000 padlých pokrývalo prý bojiště a asi 14.000 bojovníků zahynulo prý v Moravě. Vítěz zastavil

se teprve u Prešpurku a dostal věrně slibu před bitvou učiněnému, že klášter založí. Cisterciácký klášter Zlatá koruna v Čechách¹⁾, měl tak svůj původ a na vítězství mělo upomínati nové zeměpanské město v Dolních Rakousích Marcheck²⁾.

Přemysl Otakar mohl nyní snadno poraženého krále pronásledovati do vnitra jeho říše a dobýti Uher. Avšak jakožto státník vypočítavý nahlížel, že by země dobyté neobdržel a chopil se tedy raději míru, který Bela tentokráte nezamítl. O prvních počátcích smírného vyjednávání není nám nic známo³⁾; avšak ještě v červenci nebo počátkem srpna 1260 byly u Prešpurku Otou Braniborským a knížetem Oldřichem Korutanským uzavřeny předběžné podmínky, které pak po několika měsících, když je přijal také Štěpán, delší čas po bitvě pohřešovaný⁴⁾, staly se základem míru skutečného. Podmínky tyto zní: „Bela a Štěpán vzdávají se všech nároků na Štýrsko, kteréž odstupují Přemyslu Otakarovi a odvolávají posádku z Ptuje. K utvrzení svornosti zasubuje se Bela, mladší syn Belův s Kunhutou, dcerou Oty Braniborského a neteří Otakarovou. Papež má smlouvu potvrditi a strana, která by ji porušila, zaplatí 11.000 hřiven stříbra do papežské pokladny. Králové sejdou se o příštích velikonocích ve Vídni, aby listinu o míru vyhotovili a sňat-

¹⁾ Über Goldenkron, Pangerle v „Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen.“ Ročník XI. (1873.) Str. 210.

²⁾ Současné prameny o této bitvě, o níž bylo se stanoviska strategicko-taktického pojednáno v Österr. Milit. Zeitschrift 1822, jsou se strany rakouské: Contin. Sancrucen secunda ad an. 1260. U Pertze IX. 644. Hermanní Altahen Annal. ad h. an. U Pertze XVII. 401, a v mnohém ohledu Otakarova rýmovaná kronika, Pertz Script. rerum Austr. III. Cap. 59 ssl. Se strany české: Zpráva Přemysla Otakara papeži, Cod. Dipl. Mor. III. 285 ssl. a Annal. Otakariani ad an. 1260 U Pertze IX. 182 ssl.

³⁾ Formulář král. notáře Henrica Itala. Vydaný od Jana Voigta Arch. zur Kunde österr. Geschichtsquellen. D. XXIX. 40.

⁴⁾ Féjer, Cod. Dipl. Hung. IV. 3. str. 185.

kem přátelskou shodu založili; až do té doby zůstanou čtyři uherští velmoži v rukojemství krále Českého¹⁾. Předběžné tyto podmínky zaslal Přemysl Otakar Alexandrovi IV. „Zasylajíce Vám“, tak končí se list, „předběžnou smlouvu, žádáme co nejsnažněji, aby byla stvrzena od stolice apoštolské a aby se jí, jak je potřebí, dostalo ochrany apoštolské“²⁾. Jak měl papež uznati odstoupení léna říšského? Uzavření míru muselo býti ovšem, pakli se jednalo o léna říšská, potvrzeno od zákonné moci, kteráž jinak náležela císaři Německému. Přemysl Otakar uznal sice Richarda Cornwalského za světskou hlavu křesťanstva — Alfonsa jako by pro něj nebylo; ale že málo dbal jeho vážnosti, toho máme zde důkaz.

Když vypukla válka mezi říší Českomoravskou a Uhrami, král Richard meškal v Německu, aniž by však v nejmenším působil na běh událostí. Zůstal tam až do 24. října 1260, potom vrátil se zpět do Anglie a vstoupil teprve zase po půldruhém letě na půdu německou³⁾. Zcela jináče měla se věc s papežem. Poznamenali jsme, že nastoupil šlépěje Innocenta IV. a že prováděl dále, pakli ne tak ženialně předce vždy ještě silným ramenem politiku jeho. Jemu děkovati jest hlavně mír budínský z roku 1254⁴⁾, musel býti tedy přemluven, aby proti porušení jeho ničeho nenamítal. Alexandr tehdež často pamatoval na Moravu. Dne 14. února 1260 ustanovil ve sporu mezi opatstvím třebíčským a jeptišským klášterem v Nové říši o desátek ve vsi Stařicích za rozhodčí opaty Želivského, Geraského a probošta z Doubravníku⁵⁾. Přemysl Otakar ucházel se u něho, aby nově

¹⁾ Cont. Cosmæ ad an. 1261, Annal. Melicen. ad an. 1259. Cont. Lambacer ad an. 1260. Cont. Sancrucen secunda ad an. 1260. U Pertze IX. 178, 509, 560 a 644 Hermannii Altanen Annal. ad an. 1260. U Pertze XVII. 402.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 287.

³⁾ Böhmer, Kaiserregesten. Str. 44 ssl. V Štuttgartě 1844.

⁴⁾ V. str. 306 toh. díla.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 276.

nabyté léno říšské, Štýrsko, mohl právoplatně držeti. Či měla to býti pouhá zdvořilost, aby Přemysl Otakar naklonil si papeže, kterého ještě k jiným účelům potřeboval?

Po míru asi míli pod Prešpurkem od palatina Loranta (Rolanda?) přijatém vrátil se Přemysl Otakar do Čech a vjel dne 22. srpna slavně do Prahy¹⁾. Biskup Bruno byl po jeho boku. Teprve od října setkáváme se s ním zase v Modřicích²⁾. Z Prahy zaslal Přemysl Otakar dne 8. října 1260 papeži Alexandrovi IV. od nás již připomenutou zprávu o bitvě na poli Moravském, zároveň se žádostí, aby potvrdil mír s Uhrami ujednaný. Mír tento dokonán byl načisto, jak jsme již poznamenali, teprve po několika měsících a sice ve Vídni dne 31. března 1261. Zdá se, že prodlení toto způsobeno bylo vydáním Ptuje a pak otázkou, jak by dále zaopatřena byla kněžna Jertruda, jenž byla mírem z r. 1254 odkázána na Judenburg. Po krátkém vyjednávání dohodnuto se v ten smysl, aby jí bylo poukázáno ročně 400 hřiven ze štýrských příjmů zemských, a aby byla v zemi ponechána. V skutečné držení Štýrska uvázal se Přemysl Otakar teprve v prosinci 1260 na sněmě v Št. Hradci³⁾, kde mu bylo od stavů holdováno. V listinách na sněmě tomto vydaných jmenuje se již opět veskrze knížetem marky Štýrské. Také choť jeho Markéta užívala ještě 26. listopadu 1263 tohoto titulu⁴⁾. Vedle štýrských pánů: Stubenberka, Lichtensteina, Teuffenbacha, Saurau, z Ptuje, Wildonu a j. v. vyskytuje se Bruno, biskup Olomúcký, potomní správce země; nyní a sice od 25. prosince spravoval tento úřad pan Vok z Rožmberka, spatřujemeť jej alespoň tohoto dne mezi svědky na listině pro klášter Brežský (Rain) co štýrského zemského hejtmana⁵⁾.

¹⁾ Cont. Cosmæ ad an. 1260. U Pertze IX. 177.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 289.

³⁾ Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen. V Št. Hradci 1865. Štr. 69.

⁴⁾ Ziegelbauer, Historia Brevnovien pag. 280.

⁵⁾ Pusch a Fröhlich, Dipl. Styr. II. 25.

Nabytím Štýrska pokročil Přemysl Otakar značně na dráze, kterou si byl vytkl. Podobalo se, jako by na Vltavě, na Moravě a na Dunaji mělo skutečně vzniknouti mocnářství Česko-Moravsko-Rakouské, jenž vnitřní svou soustředěností slibovalo státi se nejzávažnějším činitelem v politice středoevropské. Povstalo hlavně klerikální podporou, jakou si Přemysl Otakar správným pojmáním poměrů časových dovedl zjednat. Papež Alexandr IV. podporoval jej při každé příležitosti vážností stolice apoštolské a splatil tedy bohatě složenou přísahu věrnosti. Přízeň, jakou se papež klonil k panovníkovi Česko-Moravskému a knížeti Rakouskému a Štýrskému, osvědčila se jmenovitě ve třech důležitých otázkách, které se během roku 1260 týkaly Přemysla Otakara.

Víme, že Přemysl Otakar již r. 1253 projevil přání, aby byl korunován¹⁾. Věci té uchopil se opět r. 1260 a prosil papeže, aby jej dal od některého biskupa zemského, Pražského nebo Olomúckého korunovati. V žádosti této, jakkoli se zdá býti nepatrnou, spočívá veliká myšlenka politická. Posud považován byl metropolita český, německý arcikancléř, arcibiskup Mohučský za jedině oprávněného ke korunování krále Českého. Proč pak Přemysl Otakar upouští od tohoto obyčeje? Je ovšem pravda, že tou dobou, kdy vladař český podal papeži žádost připomenutou, nově jmenovaný arcibiskup Mohučský nebyl ještě potvrzen. Metropolita Gerhard I. zemřel 25. září 1259²⁾ a nástupce jeho Werner z Eppensteinu již v říjnu nebo listopadu povýšený na stolec arcibiskupský, nemohl předsevzítí korunování; avšak pakli Přemysl Otakar čekal sedm let na korunování, nyní by bylo několik měsíců také ničeho nezměnilo v stavu

¹⁾ Viz str. 305 toh. díla.

²⁾ „Anno D. 1259 Gerhardus, Moguntinus archiepiscopus, Erphordiam veniens, ibidem moritur et apud Fratres minores tumulatur. Cui Wernherus, præpositus ecclesie successit“. Chron. Nicolai de Bohemia ad an. 1259. Rkp. v archivě zemském.

věcí. Že Werner nebyl ještě potvrzen, z toho si Přemysl Otakar vzal vhodnou zámiňku, aby přednesl svou žádost, kteráž neměla jiného účelu, nežli osvobodit říši jeho od církevní právomocnosti arcibiskupa Mohučského. Domáhal se již dávno vlastní metropole v Praze. Nepodařilo se mu to; snad cestou nastoupenou mohl dosáhnouti, co sobě přál. Říše výborně zaokrouhlená, Rakousy a Štýrskem rozmnožená, měla býti naprosto vyloučena ze svazku s říší Německou — to byla ta veliká pozadní myšlenka politická! Papež ochoten jsa od složení přísahy věrnosti vyhověti každé žádosti Přemysla Otakara, svolil odpovědi z Anagni dne 6. října 1260 ke korunování skrze biskupa Pražského nebo Olomúckého, ale jen pro tento případ, „poněvadž nově zvolený není od stolice apoštolské ještě potvrzen“ a to všecko beze vší ujmy arcibiskupství Mohučského. Ano i dar korunovační měl býti zaslán do Mohuče¹⁾. Buď se rozhodnutí toto nelíbilo, nebo Přemysl Otakar chtěl ještě před korunováním upravití nástupnictví v říši, zkrátka s korunováním sešlo až do konce příštího roku.

Přemysl Otakar oddán jsa od r. 1252 s Markétou Rakouskou očekával nadarmo nástupce; manželství bylo bezdětné, a jak se zdá, proto také málo šťastné, jelikož dějiny vypravují o několika nemanželských dětech, z nichž Přemysl Otakar dal roku 1260 tři, jednoho chlapce jménem Mikuláše a dvě dcery od papeže legitimovati. Známe odpověď na žádost v té příčině podanou, pochází z 6. a 7. října, je tedy téhož datum, jako svolení ke korunovaci²⁾. Mikuláš, jenž se narodil okolo r. 1256 a obě dále nejmenované dcery, prohlášení za děti manželské, ale dodatečným brevem z 21. října bez práva k zdědění koruny³⁾. A toho se právě Přemysl Otakar domáhal a toho tedy nedosáhl. Pakli nechtěl, aby rod jeho jím vyhynul, pak mu nezbývalo nic jiného

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 281.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 283 a 284.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 289.

nežli uzavřítí nový sňatek, což se státi mohlo ovšem jen rozvedením. Nebylo však snadno provésti takovéto násilnictví — letopisec kapitoly Pražské neznal žádného zákonného důvodu¹⁾; — důvod vhodný musel se alespoň předstíratí a ten se také nalezl. Rozšiřovánať báhorka: „Markéta po smrti prvního svého chotě, Římského krále Jindřicha VIII., složila v dominikánském klášteře v Treviru slavný slib, a proto sňatek její s Přemyslem Otakarem je neplatný.“ Že to bylo vymyšleno, vidíme z dispensu papežského z r. 1253, kde se mluví o příbuzenství ale ne o překážkách, jaké působí slavný slib čistoty²⁾. Na základě této báhorky započal Přemysl Otakar za souhlasu Markéty při o rozvedení³⁾. Kdo propůjčil služby své ve věci této, není jisto. Letopisy zbraslavské praví, že velmoži říšští pečliví jsouce o budoucnost státu, naléhali na rozvedení⁴⁾; listina papeže Urbana IV. vydaná 20. dubna 1262 staví biskupy zemské v popředí⁵⁾. A děje se tak zcela správně, jelikož pro impedimentum voti, jak se zdá od královny samé hájené, manželství beztoho bylo neplatné a proto mohlo býti bez dalšího dispensu stolice apoštolské od biskupa diécesálního prohlášeno za marné a zrušené. Přemysl Otakar měl tedy, pakli příčina rozvedení zakládala se na pravdě, úplné právo nestarati se o dispens pro svou osobu a hned uzavřítí sňatek nový, za kterouž příčinou také papež, když mu byl celý ten případ oznámen, rozvedení jakožto právoplatné uznal a po zapravení vysoké taxy udělil také dispens na příbuzenství⁶⁾.

1) Cont. Cosmæ ad an. 1261. U Pertze IX. 178.

2) Viz str. 267 a 301 toh. díla.

3) Cod. Dipl. Mor. III. 332 ad an. 1262.

4) Dobner, Mon. V. 34.

5) Cod. Dipl. Mor. III. 332 ssl.

6) Cod. Dipl. Mor. III. 332 ad an. 1262. Brevem Urbana IV. z Viterba 27. června 1262 ukládá se prokuratorům královým v Benátkách, aby peníze za známou službu (pro quodam servitio) složili do církevního pokladu u sv. Marka. Později v říjnu 1263 vyzdvihl obchodní dům Dulci et Comp. ve Florenci toto depositum na účet pa-

Jestli listiny slouží vůbec za důkaz čilého spojení, vidíme z četných papežských diplomů r. 1261, že právě tou dobou velmi živý byl styk mezi dvorem pražským a papežskou stolicí. Přemysl Otakar musel zvláště duchovenstvo udržeti v dobré míře, aby bez odporu provedl rozličné své plány, jenž peněz vyžadovaly, a k tomu potřeboval papeže, kterýž mu věrně pomáhal. Kromě četných privilegií, které papež od r. 1258 propůjčil¹⁾ přednímu tehdejší řádu na Moravě, dominikanům, obdržel oblíbený klášter Přemysla Otakara, Velehrad, listinou danou v Lateraně 8. ledna 1261 právo nabývati všech zpupných statků a držav, které by mohly připadnouti členům jeho, kdyby byli podrželi stav světský; jinou listinou z 11. ledna jmenování arcibiskup Mořučský a jeho podbiskupové vykonavatelí této koncese a vůbec protektory kláštera, jehož členové brevem z 14. ledna obdrželi moc, odbývati služby boží na všech svých državách, což mělo za následek zřizování kaplí a oratorií v rozličných městech, vseh a dvořích, kde ležely pozemky klášterní. Další breve z 28. ledna potvrzuje klášteru desátek ze statků klášterních, od biskupa Roberta darovaný, jak ho biskupství dříve požívalo; biskupu Brunonovi bylo 5. února z Lateranu uloženo, aby se domáhal majetku kláštera proti právu odcizeného a aby se postaral, by mnichům nikdo nepřekážel, kdyby se laikové chtěli dát u nich pohřbíti, z čehož klášter učiněnými odkazy vždycky měl výhodu; také nesměly býti na jich statcích žádné provise poukazovány, což zakazovalo breve z 13. února; a jiným z 20. února zrušena všeliká daň vředělková a bulou z 25. února potvrzen veškeren majetek a vsecky svobody jménem uvedené²⁾. Zvláště důležité je však breve z 30. ledna 1261, poněvadž nás seznamuje se

pežské komory. Přepis listiny v pražském národním museum. Srovn. Chron. Magni Presbyt. ad an. 1276. U Pertze XVII. 533.

1) Listiny v Cod. Dipl. Mor. VII. 761—763.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 292—306.

založením nového kláštera cisterciáckého ve Vyzovicích v kraji Přerovském ¹⁾.

Touto dobou odhodlalo se totiž opatství velehradské založit klášter mladší, když župan hradu Brumovského, Smil ze Střilek, z rodu Kunštatů, osvědčil ochotu klášter ten nadati. Tento Smil je bratrem pana Bočka z Obřan, jenž roku 1252 provedl založení kláštera Žďárského ²⁾. Smil vykázal již před rokem 1261 některé statky k tomuto účelu, což bylo také papeži Alexandrovi IV. oznámeno; avšak vlastní listinu zakladací pro klášter ve Vyzovicích a pro opatství, jenž se podle jména jeho Smilheim mělo nazývat, sepsal župan zároveň se svou chotí Bohuvlastí v Olomúci dne 21. srpna 1261 u přítomnosti a se svolením markraběte Přemysla Otakara a diécesálního biskupa Brunona. Nejčelnější rodové čeští a moravští podepsali listinu s mnohými podrobnostmi, v níž se rozsáhlé darování jmenovitě uvádí. Smil ustanovil, jelikož neměl dětí, veškeren svůj nemovitý, rozsáhlý majetek ve Vyzovicích a v okolí mezi Moravou a Bečvou a u Chropíně, u hradu Střilek a v župě Břeclavské za první nadání ³⁾. Vedením opatů Velehradských byl nový klášter, obyčejně „Růže Marie“ nazývaný ⁴⁾ ihned zřízen, obdržel později samostatné opaty, nenabyl však přes veliký svůj majetek nikdy nějakého významu. Třikráte byl úplně zrušen a zase povstal, rokem pak 1636 mizí naprosto v dějinách. Zabily jej zvrhlé fojtství a trestuhodná nedbalost při pronajímání statků klášterních ⁵⁾.

Avšak nejen Velehrad těšil se během roku 1261 zvláštní přízni papeže Alexandra IV., také na jeptišské kláštery v Tišnově a Oslavanech bylo pamatováno. Tišnovu propůjčeny

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 298.

²⁾ Viz str. 290 toh. díla.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 313.

⁴⁾ Pověst o tom, jak jméno povstalo, v Brünner Wochenblatt 1825. Č. 62 ssl.

⁵⁾ Wolný, Kirchentopographie. V Olom. III. 425 ssl.

brevem 8. ledna všechny papežské privileje a výhrady, jichž požíval řád cisterciácký; jiným brevem 30. ledna uděleno mu patronátní právo při kostele sv. Petra v Brně, třetím 15. února potvrzeno mu patronátní právo při kostele sv. Václava v Tišnově a listinami z 9. února pojištěno klášteru dědičné právo a uhájení desátků proti faráři velko-bytešskému ¹⁾. Jeptiškám v Oslavanech potvrzeno bylo v Lateraně 28. ledna patronátní právo svatojakubského kostela v Brně, k němuž brevem dne 3. března přivtělena kaple sv. Mikuláše, jenž stávala na velkém náměstí ²⁾.

Tak přátelsky nakloněným osvědčoval se papež, když markrabě Přemysl Otakar počal při o rozvedení se svou manželkou. Zdá se, že tato, jak jsme již poznamenali, v 55. roce věku svého nekladla velkých překážek rozvedení, zvláště když jí vykázáno bylo značné věno a když se s ní nakládalo přiměřeně stavu a rodu jejímu. Ještě 28. dubna 1261 jmenuje ji Přemysl Otakar „svou nejmilejší chotí, skrze niž se stal dědicem jednoho domu ve Vídni“ ³⁾, ačkoliv již r. 1256 stal se pokus o rozvedení ⁴⁾. Dne 18. října 1261 opustila královský hrad v Praze a uchýlila se na svůj věnný statek při Dunaji se sídlem v Kremži, kde co „ovdovělá Německá královna“ libovala si v dobročinnosti až do své smrti, která nastoupila 28. října 1267 ⁵⁾. Přemysl Otakar však slavil již dne 25. října 1261 sňatek svůj v Prešpurku s princeznou Kunhutou. Tak bylo umluveno již koncem března 1261 ve Vídni, kam se byli vydali král Bela IV., královna Marie a oba jejich synové, Štěpán a Bela, aby především potvrdili mír u Prešpurku uzavřený, a pak aby, jak se pronáší král Bela v listině ze dne 7. ledna 1263, mír s Čechami utvrdili svazkem příbuzenství. V družině

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 293, 299—303.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. III. 296 a 306.

³⁾ Böhmer, Regesta Otakarova str. 437.

⁴⁾ Lorenz, Deutsche Geschichte I. 228.

⁵⁾ Cont. Cosmæ ad an. 1261. U Pertze IX. 178.

královské nalézali se také Belovi zetové, král jižní Rusi, Daniel Romanovič, ban Máčvy Rostislav Michajlovič s dcerou svou Kunhutou, Srbský král Štěpán Uroš se svými syny Dragutinem a Milutinem a asi padesát vznešených pánů. Vznešená tato společnost byla od Přemysla Otakara hostěna ve Vídni s onou skvělostí a nádherou, kteráž mu zjednala příjmi „Zlatého“¹⁾. Mír byl podepsán za prostředkování komtura Německého řádu v Čechách, bratra Ludvíka z Baltersheimu, od r. 1266 komtura obvodu Rakouského, purkrabí Pražského Jaroše a nevyššího maršálka Voka, beze všech nesnází, zvláště když biskup Pasovský Ota z Lonsdorfu za Rakousy a Štýrsko, Bruno za Moravu a Jan III. za Čechy se zaručili a listinou danou ve Vídni 31. března 1261 přisezně slíbili, kdyby Přemysl Otakar jen jeden z ujednaných kusů porušil, že bude bez ohledu na své osobní privileje z církve vyobcován a země jeho že budou kletbou stíženy²⁾. A na tom ještě nebylo dosti; biskup Ota později z Pasova 7. dubna 1261 opakoval tuto pohružku, kdyby Přemysl Otakar porušil mír s Uhrami uzavřený³⁾.

Ale také druhá záležitost, nový sňatek, rychle byla vyřízena. Přemysl Otakar přál si ovšem z počátku nejmladší dceru královu za manželku, avšak jelikož se dvacítilétá princezna zpěchovala opustit zamilovaný klášter na nynějším ostrově Marketském u Pešti, kde byla vychována, zasnoubil se Přemysl Otakar s Kunhutou, dcerou Anny Uherské a knížete Rostislava, tedy s vnučkou Bely IV. Rostislav býval knížetem Haličským, utekl se za bouří tatarských do Uher, pojal tam r. 1243 za manželku Annu, dceru Bely IV. a stal se pod vrchním panstvím uherským banem Mačvy, v nynějším Srbsku při Savě. Zemřel po r. 1271. Matka jeho byla sestrou Daniela, krále Ruského, otec jeho Michal Vsevolodovič,

1) Cont. Cosmæ ad an. 1264. U Pertze IX. 187.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 307.

3) Cod. Dipl. Mor. III. 308.

kníže Černihovský, popraven 20. září 1246 od Tatarů, ponevadž se nechtěl klanět modlám pohanským, za kterouž příčinou ctěn je v církvi ruské za svatého¹⁾. Jelikož sňatek vykonán skutečně v Prešpurku dne 25. října 1261 a Kunhuta stala se matkou krále Václava II., proto je pramáteří nejen posledních Přemyslovců v Čechách, nýbrž také panovníků z rodu Lucemburského, z rodu Jagailovského a Habsburského až do dnešního dne. Neobyčejná její krása a skvělé její vlastnosti byly za živobytí chotě jejího od současníků velice oslavovány.

Po vídeňských slavnostech odebral se markrabě Moravský do Čech spokojen jsa s výsledkem setkání svého s uherskými příbuznými. Z jedné listiny se dozvídáme, kdo si při tom získal největší zásluhu. Přemysl Otakar vydal 23. května 1261 u Písku darovací list Olomúckému biskupu Brunonovi. „Za časté s nebezpečím života a s velkou obětavostí králi Přemyslu Otakarovi v obhajování země, jakož i královské cti prokazané, věrné, užitečné a vytrvalé služby“ daroval panovník biskupovi a nástupcům jeho celý okršlek u Hulína s tímto městysem, s patronatem v něm a s příslušnými k němu vesnicemi Pravčicemi, Němčicemi a Starou vsí²⁾. Listinu tuto podepsali kromě hodnostářů českých a moravských také Jertrudy a Heřmana Badenského syn, dvanáctiletý Fridrich. Roku 1259 nazývá se na jednom diplomu pro štýrské minority knížetem Rakouským a Štýrským³⁾; zde na této listině neužil tohoto titulu, jehož později zase užíval až do svého popravení s Konradinem v Neapoli r. 1268. Při českém dvoře, jak se zdá, jen krátce se pozdržel; pravít se, že jej Přemysl Otakar ještě téhož roku 1261 poslal

1) Palacký, Ueber Formelbücher. V Praze 1842. Str. 232. Pak Časopis česk. Mus. 1842. Str. 23—41.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 311. V orig. kap. arch. v Olomúci místo datování nezní Piezk nýbrž Peyzk. Listinu zhotovili protonotáři Vilém a Arnold. Lorenz na u. m. 390.

3) Rauch's Oesterr. Geschichte III. 341.

pryč¹⁾, kdežto matka Jertruda jsouc slušně zaopatřena pokojně v Štýrsku život svůj trávila.

Ale také Morava měla spatřiti šťastného panovníka, neboť se jednalo o slavnost sňatku v Praze a o korunování. Setkáváme se s Přemyslem Otakarem dne 21. srpna v Olomúci, kde potvrdil tamější kapitole darování osady Vsiska od Olomúckého komoří Pardusa, který ji byl obdržel od krále za věrné služby. Dne 1. října vydával Přemysl Otakar listiny v Praze, ale 13. u Jihlavy. Odtud obdržela Olomúc právo, vystavěti si tržnici a odbývati ročně o sv. Havle trh 14denní; obchodníci, jenž přiváželi zboží na ten trh, měli býti osvobozeni od všelikého mýta čtrnácte dní před trhem a tolikéž po něm. Vůbec měla Olomúc při tomto trhu užívati práv brněnských²⁾. Dne 25. října odbýval se zmíněný již slavný sňatek s Kunhutou³⁾, načež nastoupena zpáteční cesta přes Znojmo do Prahy. Dne 24. listopadu podpisoval Přemysl Otakar ještě vo Znojmě a 27. již v Praze. Zde vydal arcibiskupu Mohučskému Wernerovi, který byl zatím od stolice apoštolské potvrzen, průvodní list, aby mohl bez překážky přijíti na jeho útraty z Erfurtu do Prahy ke korunování na den 25. prosince ustanovenému⁴⁾. Pak se vypravil pro svou mladou choť do Vídně, kde vydal listiny 2. prosince pro klášter Neuburský⁵⁾, načež 23. prosince vjel slavně se svou chotí do Prahy.

Zatím arcibiskup Werner přibyl do Prahy. Podobá se, že proti korunování královny přednesl jakési námitky, poněvadž jevil se k němu teprve tehdy ochotným, když král Přemysl Otakar písemně slíbil, že mu úplně nahradí všecko, co by jej snad pro korunování Kunhuty potkalo v Římě

1) Cont. Prædicat. Viennen mylně k r. 1262. U Pertze IX. 728.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 319 a 320.

3) Cont. Cosmæ ad. an. 1261. U Pertze IX. 178.

4) Cod. Dipl. Mor. III. 321.

5) Fischer, Schicksale von Klosterneuburg II. 247.

nepříjemného¹⁾. V družině arcibiskupově byli hrabata Gotfrid z Eppensteina, Fridrich z Beichlingen, Jindřich z Weillnau, Dětrich z Katzenelnbogen, Günther ze Schwarzburku a císař dvorský komoří Wernher z Bolandu. Ti všickni byli hosty krále, který je po 18 dní v Praze a po celou jejich cestu z Erfurtu do Prahy a nazpět, jakož i arcibiskupa samého vydržoval a ještě je dary královskými počtil. Potvrzují to listinou v Praze dne 25. prosince 1261 vydanou²⁾. Kromě těchto pánů byli v Praze přítomni: Ota biskup Pasovský, Bruno biskup Olomúcký, Jan III. biskup Pražský a dva pruští biskupové nejspíše Ermlandský a Sambijský, pak švagr králův Ota II. Braniborský se svou chotí Boženou a dětmi, mezi nimiž Kunhuta, nevěsta královice uherského Bely, konečně více knížat ze Slezska, mnoho cizích knížat a zástupci předních rodů českých, moravských, rakouských a štýrských. Všickni byli dne 25. prosince při slavném korunování, které arcibiskup Mohučský za přísluhování přítomných biskupů vykonal na Přemyslu Otakarovi a choti jeho Kunhutě na den Narození Páně časně z rána v kostele sv. Víta. Celé dva dni trvaly slavnosti, při nichž Přemysl Otakar mohl se jeviti v plném lesku bohatství svého³⁾. Hostil a obdaroval co nejskvěleji lid a knížata, daroval také metropolitovi co dar korunovační 100 hřiven zlata, kanceláři arcibiskupské 60 a mohučské kapitole k ozdobení kostela 4 hřivny⁴⁾.

Král Přemysl Otakar došel slavným tímto výkonem svého cíle, stál na vrcholi své moci. Nabytí nových zemí nebylo ještě ukončeno, ještě scházejí Korutany a Krajina, Cheb a Portenau; však také bez tohoto přírostku měl již

1) Cod. Dipl. Mor. III. 322. Při této příležitosti bylo také od krále Mohučskému arcibiskupovi zabezpečeno právo ke korunování králů Českých.

2) Cod. Dipl. Mor. III. 323.

3) Cont. Cosmæ ad an. 1261. U Pertze IX. 178.

4) Cod. Dipl. Mor. III. 323.

r. 1261 nejčelnější postavení v střední Evropě. Dosáhl postavení toho, poněvadž ani papežům, ani zájmům německým bezvýminečně nesloužil, jakkoli se o duchovenstvo opíral a Německu nebyl nepřitelem, nýbrž svou zvláštní, řekl bych českou politiku provozoval, která směřujíc k prvenství, dovedla kořistit z daných poměrů. Do první řady tedy stávala opatrnost a teprve do druhé sílu a činnost, když tato byla opatrností připravena. Politika tato snad nesnese porovnání se staufskou, jejíž vodítkem byly velkolepé ideje a vědomý počín; ale nesmí se zapomenouti, že u Stauffů působila tradiční myšlenka císařství, myšlenka nesmírných zemí a zděděné velké autority, kdežto Přemysl Otakar nenalezl ničeho, nežli malé Německu polovičně propadlé a na Německu příliš často závislé království, jemuž teprve idea musela býti vnuknuta, idea státní a církevní samostatnosti, jejíž představitelkyní měla se státi Praha s přídavky jejími, země Rakouské. První se mu zdařilo úplně, druhého, nezávislosti církevní, domáhal se ještě v druhé polovici panování svého, aniž by toho dosáhl. Německý arcikancléř, arcibiskup Mohučský, zůstával vždy ještě metropolitou českým a moravským.

Jak opatrně vypočítána byla politika jeho na venek, svědčí spojení jeho s Uhrami. Jej, syna šlechtné dcery Filipa Hohenstaufského, byli by zajisté knížata němečtí i po rozvedení s Markétou Rakouskou přijali rádi za zetě svého; on však pojal za choť Rusku, jejíž matka byla Maďarka, osvědčuje tak, že se Slovany a Uhry, sousedy svými chce žítí v míru a přátelství. Těch se obával více nežli rozervaného Německa. Zde však zrak jeho byl zastřen; zdá se, že národu Německému co politickému tělu upíral schopnost k životu, což spatřujeme v té okolnosti, že tehdejší, když císařská koruna německá byla takřka na prodej, žádného opravdového kroku neučinil, aby jí dosáhl, což by se mu bylo zajisté podařilo, kdyby se byl o to přičinil. Zapomněl, že Německo, jakkoli bylo stranami rozerváno, předce tvořilo národ jediný, jenž pozbyl spojení, ale nikoli schopnosti

k slučování se. V Německu národní duch, aniž by slovo to kdo byl pronesl, byl předce mocným činitelem v životě veřejném. Státy Přemysla Otakara měly býti k tomu teprve vedeny. V tom spočíval rozdíl; aby jej vyrovnal, bylo neustálým úkolem mocného panovníka. Morava mu děkuje v tomto prvním období jeho činnosti ustálení práva německého a tím také stavu měšťanského a řemeslnického, děkuje mu tehdejší vzdělávací školy, kláštery od něho tak silně podporované.

Podle skutků Přemysla Otakara až do konce roku 1261 provedených bylo by nesnadno kárati vnitřní a zahraničnou jeho politiku, ovšem s jeho stanoviska, avšak ne tak bezvýminečně budou s ním strategové souhlasiti. Osobní udatnosti neodpírali mu ani nejhorší jeho nepřátelé¹⁾, ale výprava jeho do Bavorska a i vítězství jeho na poli Moravském, vykazují se mnohými vadami, jakých se válečník tak snadno nedopustí. Ostatně rozhodné nadání vojevůdcovské hodilo by se snad pro národ dobývačný, pro národy však, které vládou raději pluhem nežli mečem, jako Čechové, bylo by takového nadání u panovníka jenom neštěstím. Nutilo by národ vzdávati se své zvláštnosti, což nikdy neneso dobrého ovoce. Připouštíme tedy, že Přemysl Otakar nevynikal nijakž nadáním válečnickým, ale za to blahořečíme době jeho. Co by se bylo stalo ze střední Evropy, kdyby se byl k skutečně neobyčejným ctnostem panovníčím, jakými vynikal Přemysl Otakar, pojilo také ještě nadání a chuť válečnická?

Úplný obraz o tomto neobyčejném muži, který pravě nadání dovedl oceniti, ať se s ním setkal kdekoli, — vidíme to na Brunonovi ze Schauenburgu, — nakreslíme na konci slavného jeho života. Končíme dobu největší jeho

¹⁾ „Regi Boemiarum etiam inimici eius dabant testimonium, quod in exercitu non fuerit ei similis“. Cont. Claustroneoburgens ad an. 1261 U Pertze IX. 648.

slávy slovy, které napsal zástupci svému v zemském soudě království Českého, nejvyššímu komoří Domaslavovi ze Škvorce: „Ten se nadsazuje nad spravedlnost, kdo více činí, nežli je potřebí k její uhájení . . . Pamatuj tedy, že výstřednost přes míru je zrovna tak nepříslušná, jako sklánění se pod ni; i chovej se příště tak, abys z přílišné horlivosti pro spravedlnost nebyl nespravedlivým“ ¹⁾. Jsou to slova opravdu královská.

I. O. G. D.

¹⁾ Dolliner. Codex epistol. Primislai Ottokari II. Viennæ 1803. pag. 109 č. 47.